RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1934. Andra kammaren. Nr 47.

Måndagen den 11 juni.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 5 innevarande juni.

§ 2.

Herr talmannen gav på begäran ordet till

Svar å interpellation.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har dess ledamot herr Wallerius anhållit att till mig få framställa frågan, huruvida jag ansåge, att kristendomskunskap såsom undervisningsämne å rikets gymnasier borde erhålla en förstärkt ställning, och vore villig härför vidtaga åtgärder.

I motiven till interpellantens fråga framhållas två särskilda spörsmål, nämligen dels kristendomsämnets ställning såsom förhörsämne i studentexamen och dels kristendomsundervisningens omfattning i gymnasiets högsta ring.

Vad till en början kristendomsämnets ställning i studentexamen beträffar föreskrev *1905 års läroverksstadga* i § 102, att lärjunge var skyldig underkasta sig förhör i kristendom samt i modersmålet och i åtta, i vissa fall sju av de övriga å vederbörande timplan upptagna läroämnen.

I *1928 års läroverksstadga*, § 101, vidtogs emellertid härutinnan den ändringen, att lärjunge i den muntliga prövningen var skyldig att underkasta sig förhör i samtliga till hans ämnesgrupp hörande ämnen *med undantag av kristendomskunskap*. I § 105 stadgades vidare bl. a., att examinand för att godkännas i studentexamen skulle i den muntliga prövningen erhållit Godkänd eller därutöver i samtliga i hans ämnesgrupp ingående ämnen. Hade han emellertid erhållit Icke godkänt i något av de i gruppen ingående ämnena, kunde han dock godkännas om han i de övriga ämnena i ämnesgruppen erhållit viss kvalificerad betygssumma.

I dessa bestämmelser gjorde *1933 års läroverksstadga* icke någon ändring.

Enligt 1905 års bestämmelser var sålunda lärjunge i studentexamen skyldig underkasta sig förhör i kristendom och erhöll därvid betyg, som medräknades vid examens bedömande. 1928 vidtogs alltså den förändringen att — ehuru kristendomskunskap är ett fast ämne och sålunda tillhör ämnesgruppen för varje examinand — denne icke är skyldig att underkasta sig förhör däri i den muntliga examen, därest han icke anmält önskan om sådant förhör.

I avseende å kristendomsundervisningens omfattning å gymnasiet erinrar jag, att undervisning i ämnet tidigare meddelades under 2 veckotimmar i varje klass, men att enligt 1933 års läroverksstadga timantalet i högsta ringen sänktes till en veckotimme. Enligt kursplanerna behandlas därvid i sistnämnda klass den kristna tros- och livsåskådningen mot historisk bakgrund och i dess förhållande till det nutida kultur- och samhällslivet. Enligt 1928 års kursplaner, vilka anslöto till ett timtal av 2 veckotimmar, skulle, i den

Svar å interpellation. (Forts.)
mån tiden medgåve, undervisningen därutöver omfatta *antingen* en översikt av den bibliska litteraturens historia *eller* en återblick på de viktigaste momenten i kristendomens grundläggning och inre utvecklingsgång *eller* en sammanfattning av vad lärjungarna tidigare inhämtat ur den allmänna religionshistorien.

Jag instämmer till fullo med interpellanten i fråga om kristendomsämnets bildningsvärde och betydelse för lärjungarna, särskilt när dessa nått en viss mognad. Vad interpellantens önskemål beträffar, att en ökning av antalet undervisningstimmar i ämnet måtte komma till stånd, ber jag först att få fästa uppmärksamheten på sambandet mellan detta spörsmål och spörsmålet om kristendomsämnets ställning som examensämne. Enligt min mening får frågan om det större eller mindre antalet undervisningstimmar i högsta ringen någon verklig betydelse endast om ämnet blir obligatoriskt i studentexamen. För närvarande är jag icke i tillfälle att uttala mig om behovet i och för sig av ett utökat timantal. Jag kan ej heller för närvarande säga, huruvida en utökning av timantalet för kristendomsämnet låter sig göra utan större rubbningar i gällande timplaner. Varje sådant spörsmål kräver nämligen för sitt bedömande en avvägning med hänsyn till den minskning, som må föranledas i antalet undervisningstimmar för något annat ämne. Jag är icke heller beredd att nu uttala mig om interpellantens önskemål angående återinförandet av ämnet kristendom såsom obligatoriskt förhörsämne i studentexamen. Även detta spörsmål måste rimligtvis bedömas och prövas i ett vidare sammanhang och alltså lämpligen övervägas i samband med andra eventuella ändringar i läroverksstadgan.

Härpå yttrade

Herr **Wallerius:** Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få uttala min tacksamhet för det svar, som han här har givit. Tacksamheten gäller det välvilliga övervägandet av de framställda önskemålen. Angående dessa önskemål har herr statsrådet uttalat den uppfattningen, att frågan om ett större eller mindre antal undervisningstimmar i ämnet kristendom i högsta ringen sammanhänger med frågan om ämnets ställning såsom examensämne. Härtill får jag ansluta mig. Min tacksamhet gäller givetvis också det erkännande av kristendomsämnets betydelse och värde, som herr statsrådet har givit i sitt uttalande, och det är för mig skäl nog att med tillförsikt anbefalla detta ärende åt herr statsrådets vidare omprövning och att hoppas på åtgärder, som därvid befinnas lämpliga och gagneliga för det syfte, som min interpellation har velat tjäna.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden och memorial nr 156—168, sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande nr 4, bevillningsutskottets betänkanden nr 65—71 samt bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 74—76, 78 och 79.

§ 4.

Vid härpå skedd föredragning av andra lagutskottets memorial, nr 54, angående arvode åt särskilda sakkunniga, tillkallade för att inom andra lagutskottet biträda vid behandlingen av vissa ärenden, biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 5.

Slutligen föredrogs herr *Hagbergs* i Luleå vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda anhållan att till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena få framställa spörsmål angående den svenska regeringens ställningstagande till frågan om internationell nedrustning; och blev ifrågavarande anhållan av kammaren bifallen.

§ 6.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från bevillningsutskottet:

nr 374, i anledning av väckta motioner om höjning av tullsatserna för vissa fajans- och porslinsvaror;

nr 375, i anledning av väckt motion om ökat tullskydd för vissa slag av hattar och mössor; och

nr 376, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om beskattning av realisationsvinst i samband med rekonstruktion av den s. k. Kreugerkoncernen, m. m.;

från första lagutskottet, nr 361, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1934/1935 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritilöner;

från andra lagutskottet:

nr 369, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

nr 370, i anledning av väckta motioner angående tredjemans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m.;

nr 371, i anledning av väckt motion angående förbud för sammanslutningar att i politiskt eller därmed jämförligt syfte företaga aktioner mot utländsk stat;

nr 372, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag angående förhållandena inom byggnadsindustrien; och

nr 373, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning till arbetsfredens bevarande m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 378, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående dels dyrtidstillägg åt föreståndare och lärare vid lantmannaskolor, lanthushållsskolor och lantbruksskolor, dels ock tillskott till dyrtidstillägg till vissa lantmätare;

nr 379, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar dels om ökat understöd åt lantmannaskolor, dels ock om understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter; och

nr 380, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående nionde huvudtitelns anslag till tryckningskostnader.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets memorial, nr 169, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande anslag till nybyggnad för lantmäterikontoret i Västmanlands län m. m.

§ 8.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **förste vice talmannen,** som anförde: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren måtte besluta att på föredragningslistan för morgondagens plenum bland två gånger bordlagda ärenden först upptaga statsutskottets utlåtande nr 159, därefter statsutskottets utlåtanden nr 166, 167, 160, 156, 157, 158 och 161, statsutskottets memorial nr 162, statsutskottets utlåtanden nr 163, 164, 165, statsutskottets memorial nr 168, sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande nr 4 samt därefter övriga ärenden i den ordning de äro upptagna å föredragningslistan för dagens plenum.

Denna hemställan bifölls.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.23 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 12 juni.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 6 innevarande juni.

§ 2.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 169, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande anslag till nybyggnad för lantmäterikontoret i Västmanlands län m. m.; och blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen av kammaren godkänd.

§ 3.

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Uti en till riksdagen avlåten, den 9 mars 1934 dagtecknad proposition, nr 235, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för sagda dag, föreslagit riksdagen att

dels under femte huvudtiteln till bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1934—1935 anvisa ett extra reservationsanslag av 9,000,000 kronor;

dels bland utgifter för kapitalökning under rubrik »Fonden för förlag till statsverket» till statliga och statskommunala reservarbeten för budgetåret

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

1934/1935 anvisa ett extra reservationsanslag av 46,000,000 kronor, att utgå av lånemedel;

dels ock godkänna av departementschefen förordade ändringar i grunderna för ifrågavarande båda anslags användning.

I samband med Kungl. Maj:ts förenämnda proposition hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen:

dels två likalydande motioner, väckta, den ena, nr 2, inom första kammaren av herr *Sjödahl m. fl.*, och den andra, nr 7, inom andra kammaren av herr *Frankenberg m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att hyreshjälp måtte efter behovsprövning kunna utgå även åt arbetslösa, som icke vore familjeförsörjare, samt att anslaget till bekämpande av arbetslösheten genom kontantunderstöd måtte ökas med härför erforderligt belopp;

dels två likalydande motioner, väckta, den ena, nr 107, inom första kammaren av herr förste vice talmannen *Olsson m. fl.* och den andra, nr 195, inom andra kammaren av herr *Vougt m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte medgiva, att ur anslaget till arbetslöshetens bekämpande en summa av förslagsvis 100,000 kronor, enligt grunder som Kungl. Maj:t ägde bestämma, finge användas till hjälp åt förtjänta svenska konstnärer;

dels två likalydande motioner, väckta, den ena, nr 109, inom första kammaren av herr andre vice talmannen *Nilsson m. fl.* och den andra, nr 169, inom andra kammaren av herr *Pehrsson* i Bramstorp *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om föranstaltande av skärpt kontroll över tillämpningen genom statens och kommunernas organ av regler gällande för hjälpverksamhet vid arbetslöshet;

dels två likalydande motioner, väckta, den ena, nr 352, inom första kammaren av herr *Johan Bernhard Johansson m. fl.* och den andra, nr 616, inom andra kammaren av herr *Lindman m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i samband med anvisande av anslag dels under femte huvudtiteln till bekämpande av arbetslösheten, dels ock bland utgifter för kapitalökning under rubrik »Fonden för förlag till statsverket» till statliga och statskommunala reservarbeten ville dels göra vissa av motionärerna begärda uttalanden, avseende anvisning av konfliktberört arbete, arbetslöshetshjälp till i vistelsekommunen icke hemortsberättigade personer, ackordsöverskotten vid reservarbetena samt förhöjning av statsbidrag, dels ock i övrigt besluta sådana direktiv för den statliga och statsunderstödda hjälpverksamheten vid arbetslöshet, som framginge av ett i motionen I: 352 intaget förslag till ändrad lydelse i vissa delar av kungörelsen nr 446 år 1933 angående statlig och statsunderstödd hjälpverksamhet vid arbetslöshet;

dels en inom andra kammaren av herr *Herou m. fl.* väckt motion, nr 183, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta anvisa ett anslag av 5,000,000 kronor, att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för utdelning av brödspannmål eller mjöl till fattiga befolkningsgrupper;

dels en inom andra kammaren av herr *Olsson* i Staxäng *m. fl.* väckt motion, nr 185, vari hemställts, att riksdagen vid beviljande av anslag för nästa budgetår till statliga och statskommunala reservarbeten för arbetslöshetens bekämpande ville besluta, att medel från detta anslag även finge disponeras till nya torrläggningsföretag och upprensning av tidigare utförda sådana i enlighet med i motionen anförda synpunkter;

dels en inom andra kammaren av herr *Mårtensson m. fl.* väckt motion, nr 214, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att bestämmelserna om statsbidrag till statskommunala reservarbeten måtte

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

så tillämpas, att det gåves möjligheter för de hårdast skattetyngda kommunerna att i större utsträckning än hittills anordna dylika arbeten;

dels en inom andra kammaren av *samma motionärer* väckt motion, nr 215, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att till 19 § av kungörelsen nr 446 år 1933 måtte fogas följande tillägg, — — — »så ock ogift man eller änkling gentemot kvinna, vilken såsom hustru med honom sammanbor»;

dels en inom andra kammaren av herr *Lind m. fl.* väckt motion, nr 391, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att 2 och 3 §§ av kungörelsen nr 446 år 1933 skulle erhålla i motionen föreslagen lydelse;

dels en inom andra kammaren av herrar *Hagberg* i Luleå och *Brädefors* väckt motion, nr 400, vari föreslagits, att arbetslöshetskommissionen måtte avskaffas, att nu gällande direktiv måtte avskaffas samt att riksdagen i skrivelse till regeringen måtte begära utarbetandet av nya bestämmelser för arbetslöshetspolitiken enligt vissa i motionen närmare angivna principer;

dels en inom andra kammaren av *samma motionärer* väckt motion, nr 401, vari föreslagits, att riksdagen måtte giva ett omedelbart engångsanslag till alla behövande arbetslösa som vinterhjälp, uppgående till minst 50 kronor, samt dessutom för gift arbetslös hustru 25 kronor och ytterligare 25 kronor för varje barn samt att riksdagen måtte härför anvisa som förslagsanslag 15 miljoner kronor m. m.;

dels en inom andra kammaren av *samma motionärer* väckt motion, nr 403, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta att till Internationella arbetarhjälpens centralkommittés förfogande ställa 30,000 ton vete för utdelning till den nödlidande befolkningen i landet;

dels en inom andra kammaren av herr *Andersson* i Stockholm *m. fl.* väckt motion, nr 411, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta uppdraga åt regeringen att snarast möjligt efter den 1 juli 1934 avveckla arbetslöshetskommissionens verksamhet samt att bekämpa arbetslösheten och dess verkningar enligt i motionen angivna allmänna riktlinjer;

dels en inom andra kammaren av herr *Hermansson* väckt motion, nr 599, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 235 måtte besluta, att nu gällande bestämmelser angående statlig och statsunderstödd hjälpverksamhet vid arbetslöshet måtte erhålla i motionen föreslagen lydelse;

dels en inom andra kammaren av herr *Kilbom m. fl.* väckt motion, nr 617, vari föreslagits, att riksdagen måtte utöver den i propositionen nr 235 äskade summan besluta anvisa ett belopp av 75,000,000 kronor för hjälpverksamhet bland de arbetslösa;

dels en inom andra kammaren av herr *Johnsson* i Kalmar *m. fl.* väckt motion, nr 618, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om tillägg till 5 och 7 §§ i kungörelsen nr 446 år 1933 av innebörd att ledamotskap av arbetslöshetskommitté respektive revisor skulle likställas med vad i § 15 i lagen om kommunalstyrelse på landet funnes stadgat;

dels ock slutligen en inom andra kammaren av herrar *Hagberg* i Luleå och *Brädefors* väckt motion, nr 619, vari föreslagits, att anslaget till reservarbeten måtte höjas till 100 miljoner kronor, att lönerna vid dessa måtte utgå i enlighet med vad som i kollektivavtal fastställts för liknande arbeten samt att till kontantunderstöd måtte anvisas 50 miljoner kronor m. m.

I sin motivering gjorde utskottet

dels ett »Allmänt uttalande» av följande lydelse:

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

»Såsom av den framlagda finansplanen framgår förefunnos vid statsverkspropositionens avlåtande vissa tecken på en gynnsammare konjunkturutveckling inom näringslivet såväl i utlandet som inom vårt eget land. Huruvida de tidstecken, som sålunda då förmärktes, och den i vissa hänseenden förmånliga utveckling, som ägt rum under de senaste månaderna, tillkännagiva ett verkligt omslag i konjunkturerna och komma att följas av en stadigvarande förbättring torde ännu vara för tidigt att med större säkerhet bedöma. Glädjande är dock att konstatera, att en ökning av arbetstillfällena inom näringslivet nu skett och att den minskade arbetslösheten inom landet synes vara icke endast en tillfällig säsongföreteelse. Utskottet har med sitt ståndpunkttagande till Kungl. Maj:ts särskilda förslag till åtgärder för arbetslöshetens bekämpande och framför allt vid sitt bedömande av behovet av dylika åtgärder utgått från vad departementschefen i detta avseende anfört, varvid utskottet dock jämväl tagit hänsyn till den förbättring på arbetsmarknaden, som under den senaste tiden gjort sig märkbar.»;

dels ock under huvudrubriken »Ifrågasatta ändringar i direktiven» samt särskilda underrubriker åtskilliga uttalanden i ämnet.

Utskottet, som förmälde sig i särskilt utlåtande avgiva förslag beträffande sättet för täckande av det för statliga och statskommunala reservarbeten tillstyrkta anslaget, hemställde,

I:o) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt med avslag å motionerna II: 401, 617 och 619, i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, — sistnämnda motion endast i vad den avsåge här behandlade anslag —

a) under femte huvudtiteln till bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra reservationsanslag av 9,000,000 kronor;

b) till statliga och statskommunala reservarbeten för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra reservationsanslag av 46,000,000 kronor;

II:o) att riksdagen måtte godkänna de av utskottet förordade ändringarna i grunderna för ifrågavarande båda anslags användning;

III:o) att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 109 och II: 269 samt i anledning av motionerna I: 352 och II: 616, i nu ifrågavarande hänseende, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om föranstaltande av skärpt kontroll över tillämpningen genom statens och kommunernas organ av regler gällande för hjälpverksamhet vid arbetslöshet;

IV:o) att följande motioner, nämligen I: 2, 107 och 352 samt II: 7, 183, 185, 195, 214, 215, 391, 400, 403, 411, 599, 616 och 618, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

1) av herrar *Svensson* i Kompersmåla, *Bagge*, *Thelin*, *Nylander*, *Persson* i Falla, *Skoglund* och *Olsson* i Staxäng, vilka dels på anförda skäl förklarat sig icke kunna biträda det under rubrik »Allmänt uttalande» införda yttrandet, dels beträffande ifrågasatta ändringar i direktiven ansett, att utskottets yttrande under angivna rubriker bort hava i reservationen upptagen lydelse, dels ock framhållit, att enligt deras mening utskottet bort i sitt utlåtande närmare angiva de riktlinjer, vilka arbetslöshetskommissionen skulle hava att följa vid uppkommande konfliktsituationer;

2) av herrar *Lindblad*, *Johan Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson*, *Asplund*, *Walles*, *Anderson* i Råstock, *Jansson*, *Törnkvist* i Karlskrona, *Andersson* i Höör,

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
Jonsson i Eskilstuna och *Norsell*, vilka ansett, att utskottets utlåtande under anmärkta rubriker bort hava av reservanterna angiven lydelse;

3) av herrar andre vice talmannen *Nilsson* i Gränebo, *Asplund*, *Svensson* i Grönvik och *Jonsson* i Eskilstuna beträffande utskottets yttrande under angiven rubrik;

4) av herrar *Svensson* i Kompersmåla, *P. E. A. Jonsson*, *Nylander*, *Jeppsson* och *Olsson* i Staxäng, vilka ansett, att utskottets uttalande under viss rubrik bort hava i reservationen upptagen lydelse; samt

5) av herr *Hamrin*, som förklarat sig icke kunna ansluta sig till det av utskottet gjorda allmänna uttalandet.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till föredragning, begärdes ordet av

Herr **Anderson** i Råstock, som yttrade: Herr talman! I avseende å föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 159 får jag hemställa, att detsamma må företagas till avgörande punktvis samt punkten II på det sätt, att först föredragas dithörande delar av utskottets motivering, nämligen utskottets å sid. 5—26 under överrubriken »Ifrågasatta ändringar i direktiven» gjorda uttalanden, samt därefter utskottets hemställan, med iakttagande beträffande utskottets nämnda uttalanden, att varje under särskild underrubrik upptagen del därav föredrages särskilt för sig och att uppläsning av ifrågavarande delar av motiveringen ej må behöva äga rum.

Denna hemställan bifölls.

I enlighet härmed föredrogs först *punkten I;* och anförde därvid:

Herr **Lindman:** Herr talman! Till behandling förekommer nu i en följd icke mindre än fyra utlåtanden från statsutskottet, vilka samtliga avse åtgärder till lindrande av arbetslöshetens verkningar. Tillsammans innesluta dessa utlåtanden det huvudsakliga av regeringens arbetslöshetsprogram. Åtskilligt har redan tidigare avgjorts genom anvisning av anslag till byggnadsföretag och till allmänna arbeten av olika slag. Det torde då tillåtas mig att vid detta första utlåtande med talmannens medgivande anföra några synpunkter på arbetslöshetspolitiken i dess helhet.

Om jag då allra först söker att skaffa mig en totalbild av omfattningen av denna arbetslöshetspolitik och statens sammanlagda kostnader för densamma, så befinnes det stöta på en del svårigheter att få fram fullt exakta sifferuppgifter. Det beror dels på det splittrade skick, i vilket dessa frågor kommit till avgörande i riksdagen, dels på omöjligheten att i vissa fall avgöra, i vad mån andra synpunkter än arbetslöshetssynpunkten varit bestämmande vid framställande av förslagen. Om jag emellertid går till statsverkspropositionen, finner jag, att Kungl. Maj:t där under rubriken »fonden för förlag till statsverket» i anslag till allmänna arbeten äskat i runt tal 122.7 miljoner kronor att utgå av lånemedel med kort amorteringstid, att under rubriken »statliga byggnader» äskats 11.6 miljoner samt i låneunderstöd 20.5 miljoner kronor. Det var alltså anslag, som ansågos helt eller delvis höra samman med rådande arbetslöshetsläge. Sedermera ha dessa beräkningar och äskanden genom särskilda kungl. propositioner underkastats åtskilliga jämkningar. Statsutskottet har därutöver företagit vissa nedsättningar. Tager jag som utgångspunkt statsutskottets memorial nr 168 angående beredande av täckning för anslag under rubriken »fonden för förlag till statsverket», så finner jag, att vad riksdagen redan beslutat och statsutskottet ytter-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

ligare föreslagit under denna rubrik till allmänna arbeten, till statliga byggnader och till låneunderstöd belöper sig i runt tal till 128.5 miljoner kronor. Även om därifrån får dragas några miljoner, som avse byggnadsföretag, om vilka med tämligen stor bestämdhet skulle kunna sägas, att de under alla förhållanden skulle kommit till utförande just nu, så ger dock nyssnämnda summa en ganska säker hållpunkt vid bedömandet av hjälpprogrammets omfattning i denna del. Till detta resultat har utskottet kommit efter i och för sig ingalunda oväsentliga nedskärningar av Kungl. Maj:ts äskanden, nedskärningar, som skulle kunnat vara avsevärt mycket större, därest högerns längre gående yrkanden hade blivit bifallna. Till de nu angivna beloppen skola sedermera läggas dels 9 miljoner kronor till kontantunderstöd m. m. enligt utskottets nu föredragna utlåtande, dels 5.5 miljoner kronor till åtgärder mot ungdomsarbetslösheten enligt statsutskottets utlåtande nr 160, för vilka anslag medel anvisats i vanlig ordning. Att anslagen till kontantunderstöd m. m. begränsats till 9 miljoner kronor beror för övrigt på att vid innevarande budgetårs utgång beräknas föreligga en reservation på ifrågavarande anslag av 3 miljoner kronor.

Lägger jag på detta sätt tillsamman, vad som redan beslutats och vad i dag ytterligare kommer att beslutas, därest utskottets förslag bifallas, så måste jag säga, att det är oerhört omfattande åtaganden, som riksdagen nu för andra gången på denna regerings förslag ikläder sig för åtgärder på grund av arbetslösheten. Tillsammans med de av fjolårets riksdag beslutade anslagen till motsvarande ändamål medföra de, som högerns representanter i statsutskottet betonat, *en enastående belastning av den svenska statens finanser*, vilken är desto betänkligare, som anslagen i så hög grad måste bestridas med lånemedel. — Jag vill tillägga, att utöver detta komma låneanslag under statens affärsdrivande verksamhet, såsom beträffande elektrifiering m. m., i fråga om vilka högern föreslagit ytterligare besparingar.

Inför den ljusning, som på senaste tiden, jag må säga glädjande nog, kunnat skönjas inom många grenar av svenskt näringsliv och som kan avläsas i den stigande sysselsättningsgraden inom olika företag, gör man sig ovillkorligen den frågan, om det kan vara nödvändigt att upprätthålla den offentliga hjälpverksamheten i den omfattning, som nu föreslås, och om det kan vara ändamålsenligt att genom igångsättande av nya offentliga arbeten låsa fast denna hjälpverksamhet i former, som hindra arbetskraftens rörlighet och anpassning till det nya konjunkturläget.

Jag vill, herr talman, i detta sammanhang säga ett ord om verkningarna av de i fjol införda nya grunderna för arbetslöshetspolitiken. Att ljusningen i konjunkturläget inträtt alldeles oberoende av de s. k. konjunkturstimulerande åtgärderna, framgår redan därav, att dessa senare först sent och i mycket begränsad utsträckning kommit till utförande. Ännu tydligare framstår detta, när man tar i betraktande, att ljusningen i första hand hänför sig till exportindustrien och betingas av ökade avsättningsmöjligheter för våra industriprodukter. Utvecklingen inom exportindustrien har, som också i högerreservationen påpekats, i sin ordning påverkat läget inom hemmamarknadsindustrien. Däremot är det uppenbart, att minskningen i antalet hos arbetslöshetskommissionen anmälda hjälpsökande icke svarar mot den ökade sysselsättningsgraden inom näringslivet och att de nya grunderna icke varit ägnade att befordra en återgång till normala förhållanden. Ännu i april uppgick summan av anmälda hjälpsökande till ungefär 145,500 eller nästan exakt samma tal som i juni månad förra året. Det skiljer endast på något hundratal.

Jag skall naturligtvis, herr talman, nu i detta sammanhang icke gå in på

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

de detaljförslag, som i dag föreligga till avgörande. Jag måste emellertid beklaga, att utskottet icke i större utsträckning, än som skett, beaktat de i högermotionerna framförda synpunkterna. Jag erinrar blott om de mycket vägande invändningar, som gjorts mot användningen av vissa av de i fjol anvisade anslagen. Här är nu t. ex. en sådan sak som låneunderstöd till främjande av enskild företagsamhet. Det är ju mycket anmärkningsvärda förhållanden, ärade ledamöter av kammaren, som ha kommit i dagen vid användningen av detta anslag, men där man nu icke desto mindre skall gå vidare och anvisa ytterligare 3 miljoner kronor. Det skulle vara mycket att säga om särskilt detta anslag, men tiden medger icke, när man skall göra en överblick av det hela, att gå in på några detaljer. Det är ju möjligt, att jag återkommer längre fram, när de särskilda anslagen skola behandlas, eller i den mån den allmänna debatten ger anledning därtill.

Beträffande de statliga och kommunala beredskapsarbetena har, som också påpekats i högerreservationen, det visat sig svårt att uppbringa lämpliga arbetsobjekt, med påföljd att urvalet icke alltid har blivit det bästa. I avsikt att uppmuntra kommunerna till igångsättande av större arbeten förordar departementschefen en viss utvidgning av direktiven för användning av medel för kommunala beredskapsarbeten. Jag kan för min del icke finna annat, än att man, som jag vid olika tillfällen tidigare uttalat, genom detta tillvägagångssätt liksom framlockar igångsättande av kommunala arbetsföretag, vilket jag måste säga är ytterst betänkligt.

Vad vidare angår anslaget till främjande av bostadsbyggande, så måste tagas i betraktande att vi dock för det nu löpande budgetåret anvisat på rikstat och tilläggsstat icke minndre än 23 miljoner kronor i understöd och lån för detta ändamål, därav 18 miljoner kronor till landsbygdsverksamheten. Hur behjärtansvärt man än må finna detta ändamål i och för sig, så tror jag dock, att det kan vara klokt att gå fram i ett något saktare tempo. Under alla förhållanden kan jag icke finna det lämpligt att, som Kungl. Maj:t och även utskottet förordat, låta en del av anslaget tagas i anspråk för lämnande av tertiärkredit till byggnadsverksamhet i städer och stadsliknande samhällen.

Högerpartiet har nu som tidigare förordat, att huvudvikten i hjälpverksamheten skulle läggas på statliga reservarbeten, och de skäl, som tidigare kunnat anföras för detta, ha med den inträdda konjunkturförbättringen ytterligare ökat i styrka. Reservarbetena äro ju den hjälpform, som icke bara ger den ojämförligt största effekten i förhållande till kostnaderna. De ha, dessa arbeten, det företrädet framför andra hjälpformer, att de i största utsträckning äro, vad man brukar kalla, självlikviderande. Även om denna deras egenskap i viss mån motverkas av de nya direktiven, erbjuda de alltjämt i detta avseende en fördel, som särskilt i en tid av uppåtgående konjunkturer är av den största betydelse. I enlighet med denna vår uppfattning ha också högerrepresentanterna i utskottet sökt begränsa den övriga hjälpverksamheten och åstadkomma besparingar, där det enligt deras mening är befogat med hänsyn till konjunkturförbättringen. Om man lägger tillsammans utgifterna under »statens affärsverksamhet» och »fonden för förlag till statsverket», så komma högerreservanterna omkring 43 miljoner kronor under utskottets slutsumma.

Jag måste vidare beklaga, att utskottet icke heller i avseende å direktiven för hjälpverksamheten nu funnit anledning förorda mera avsevärda avvikelser från fjolårets linje. Beträffande lönedirektiven vid reservarbetena ha vi förordat en återgång till förhållandena före 1933. Härom förklarar utskottet helt kort, att tillräcklig erfarenhet rörande nuvarande lönesystem ännu icke vunnits. Jag menar, att den erfarenhet, som redan vunnits, hade bort vara till-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

räcklig, för att man skulle ha kunnat ändra dessa direktiv. Jag tycker, att vi ha en ganska stor erfarenhet av, vilken sugning de nya lönebestämmelserna ha utövat på vissa kategorier av arbetare och vilken förmåga de ha att kvarhålla vederbörande vid reservarbetena.

Beträffande konfliktdirektiven hänvisar utskottet, som väl var att vänta, till vad som redan beslutats beträffande arbetslöshetsförsäkringen, och uttalar, att vad riksdagen därutinnan godkänt, skall äga tillämpning jämväl på den här ifrågavarande hjälpverksamheten. Som jag tillät mig framhålla, när vi häromdagen debatterade frågan om arbetslöshetsförsäkringen, har erfarenhet redan vunnits beträffande tillämpningen av dessa direktiv, och den erfarenheten är sådan, att en av dessa direktivs utformare uttryckligen förklarat, att tillämpningen står i direkt strid med vad som avsågs vid deras utformande. Icke dess mindre nöjer sig statsutskottet med ett uttalande på två rader rörande denna utomordentligt viktiga sak. Det framhålles på något ställe i högerreservationen, hur de nya direktiven lett till att man med statsmedel underhållit arbetslösa byggnadsarbetare under byggnadsstrejken och därigenom åsamkat stat och kommun utgifter, som tidvis uppgått till icke mindre än 300,000 kronor i månaden. Hur önskvärt det än i och för sig kan synas, att konfliktdirektiven utformas lika vid arbetslöshetsförsäkringen och för den övriga hjälpverksamheten, måste jag likväl säga, att det vid reservarbetena är ännu viktigare än vid arbetslöshetsförsäkringen att erhålla en möjligast restriktiv utformning, en utformning, som i möjligste mån utesluter risken av missbruk. Vad högerreservanterna härutinnan anfört, vill jag på det starkaste understryka, liksom jag i avseende å hjälpprogrammet i övrigt ansluter mig till det särskilda yrkande, som av dem fogats till utlåtandet.

Låt mig så, herr talman, till sist blott säga ett par ord i allmänhet om finansieringen av regeringens arbetslöshetspolitik. Det har icke alltid varit den nuvarande finansministern Wigforss, som har bestämt socialdemokraternas kurs på det statsfinansiella området. Det fanns en gång en annan socialdemokratisk finansminister, vilken även han i en kritisk och brydsam tid stod för det finansiella rusthållet här i landet. Det var Thorsson. Av en händelse kom jag häromdagen att få under mina ögon, vad en ärad socialdemokratisk ledamot av första kammaren, herr Lindström, yttrade för ett par år sedan om denne framskjutne representant för svensk socialism. Jag anför endast ett par rader av vad herr Lindström skriver. »Att icke förstöra tillgångar och värden utan förmera dem — det var Thorssons lära. Statens ekonomiska politik borde bedrivas så, att varje avgränsad tidsperiod kunde bära de egna bördorna utan slöseri, utan att nationens rikedomar förstördes. — — — På samma sätt måste den enskilde hushålla. Vars och ens plikt är att hålla sig inom sina tillgångars ram. Och den bäste, det var spararen.»

Thorsson tillhörde onekligen den gamla skolan, och hans uppfattning gör kanske icke något starkare intryck på dem, som just nu sitta på regeringsbänken. De hava avlägsnat sig så långt från de principer, vilka i det nyssnämnda citatet angåvos såsom bärande för Thorssons åskådning i finansfrågor, att man knappast känner igen dessa principer, om man ställer dem bredvid den nu sittande regeringens.

Vad som emellertid är ofattligt för mig, är, att partier, som kalla sig borgerliga, kunna skänka sin anslutning till den politik, som nu föres av socialdemokratien i regeringsställning. Ty, herr talman, vad är det vi göra? Vi kasta över på framtiden utgifter, som vi göra under det nu löpande och det kommande budgetåret. Vi kasta över dem på framtiden. Och jag skulle vilja fästa uppmärksamheten vid det gamla, säkert sanna ordspråk, som säger, att framtiden får sona vad stunden brutit. Säkert komma vi att under

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
kommande år få i mycket hög grad ångra den lättsinniga politik beträffande statens finanser, som förts och nu föres under regeringens ledning.

Jag tror helt enkelt icke på den politik, som finansministern med hjälp av sin — för att använda det amerikanska rooseveltska uttrycket — »hjärntrust» här inlett. Jag tror, att den är oriktig från början till slut och kommer att medföra stora olägenheter. Ty vad som nu lägges ut av upplånade medel måste en gång återbetalas. Vi hava rubbat grundvalarna för sundheten i den svenska statens budgetpolitik. Denna, som var fast grundmurad under tidigare år, endast till för några få år sedan, besitter icke längre en sådan sundhet och styrka, som tidigare regeringar och riksdagar hava velat giva den.

Vi hava kommit, herr talman, ohjälpligt utför beträffande statens finanser under dessa två år. . .

Mitt yrkande blir naturligtvis bifall till den av högern avgivna reservationen, alltså den, för vilken herr Svensson i Kompersmåla står som första man.

Häruti instämde herrar *Nilsson* i Karlstad och *Lithander*.

Hans excellens herr statsministern **Hansson:** Herr talman! Det föreligger icke samma anledning i år som i fjol att från regeringsbänken utveckla de principer, som varit ledande, när regeringen har framlagt sina förslag. Men herr Lindmans anförande ger mig anledning att redan vid början av denna debatt göra några påpekanden.

Om jag får börja, där herr Lindman slutade, nämligen med talet om våra statsfinanser, och hans erinran om vad socialdemokraten Thorsson hade ställt upp som det riktiga för vår finanspolitik, måste jag säga, att när han drar den slutsatsen, att den nuvarande regeringen har avvikit från Thorssons principer, kan han göra det endast genom att fördölja, att Thorssons uttalanden gällde uppgörandet av budgeten under någorlunda normala förhållanden och att även Thorsson ansåg, att man under onormala förhållanden kunde behöva tillgripa tillfälliga åtgärder.

Den nuvarande regeringen är lika angelägen som tidigare socialdemokratiska regeringar att komma tillbaka till ett tillstånd, där man kan på ett naturligt sätt balansera budgeten. Men liksom regeringen har riksdagen såväl i fjol som i år ansett, att de utomordentliga förhållandena motiverade avvikelser från eljest vanliga åtgärder. Jag skulle hava förstått den kritik, som övas från högerhåll, om högerns representanter vid behandlingen av dessa anslag för arbetslöshetens bekämpande hade företrätt någon annan princip än de övriga partierna. Man talar visserligen så, att en åhörare skulle kunna få den uppfattningen, att högern är beredd och i fjol varit beredd att gå in för en balanserad budget även i den meningen, att alla de extraordinära utgifter, som krisen påkallar, skulle bestridas av skattemedel. Varenda en i denna kammare vet, att så icke är förhållandet. Vid fjolårets riksdag accepterade högern i en mycket stor utsträckning förslagen om att lämna anslag till bekämpande av arbetslösheten genom offentliga arbeten och genom reservarbeten på basis av korttidsupplåning. Den skillnad, som förelåg i fjol, var en skillnad beträffande summorna och summornas storlek, icke beträffande principerna för finansieringen. Icke heller i år företräder högern en annan princip. Högern kommer icke att förorda och kan icke förorda, att ens de anslag, som högern har accepterat, skola uttagas genom skattemedel. När det gäller finansieringen av anslagen till de allmänna arbetena, när det gäller finansieringen av arbetslöshetskommissionens verksamhet, så kommer till sist högern på samma linje som riksdagens övriga partier, nämligen att förorda en upplåning, som amorteras på kort tid. Hade högern i vissa punkter fått sina äs-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

kanden igenom — jag tänker särskilt på statsbeställningarna till försvaret — så skulle en god del av de miljoner, som högern nu vill pruta på övriga anslag, också hava kommit att anskaffas genom upplåning på kort amorteringstid.

Det kan vara anledning att i början av debatten konstatera detta. Därmed kommer man egentligen in på en diskussion, huruvida man kan anslå större eller mindre summor, om detta är klokt eller icke. Men man skall icke försöka leda in diskussionen så som om högern här företrädde en helt annan metod att finansiera denna krishjälp, som högern själv fortfarande anser vara i viss utsträckning nödvändig.

Diskussionen blir både enklare och kanske också lugnare, om man begränsar den till vad den verkligen gäller. Då är frågan: Har situationen under det senaste året förändrats så väsentligt, att det bör föranleda riksdagen till den starka begränsning av hjälpprogrammet, som från högerhåll förordas? Herr Lindman ställde frågan: Kan det vara nödvändigt och ändamålsenligt att uppehålla statens åtgärder mot arbetslösheten i den omfattning, som utskottet föreslår? Han hade i samband därmed ett uttalande om olämpligheten av att med dessa åtgärder binda arbetskraftens rörlighet. Till det senare återkommer jag kanske, när jag skall något närmare tala om herr Lindmans lovordande av reservarbetena.

Till en början skulle jag vilja göra några påpekanden med anledning av herr Lindmans yttrande om ljusningen i konjunkturerna och hans försök att här ånyo fastslå, att i denna ljusning hava statens åtgärder icke någon som helst andel. Den har, menar han, kommit utan vårt förvållande, och den har framträtt särskilt inom industrier, som icke hava påverkats av statsåtgärder. Ja, herr Lindman gjorde gällande, att den förbättring, som exportindustrien har fått röna, i sin ordning har medfört förbättring inom hemmaindustrien.

Det är ganska svårt att fastställa, vilka faktorer som hava vållat konjunkturförbättringen, och det är ännu svårare att fastställa, vilken återverkan den allmänna konjunkturförbättringen har haft på arbetslöshetsläget. Jag anser mig emellertid böra göra ett par erinringar.

Vi hava haft, som jag vid något tidigare tillfälle påpekat, tre sorters arbetslöshet. Vi hava haft en fullständig arbetslöshet, som har kommit fram i anmälningar till arbetslöshetskommissionen. Vi hava haft en fullständig arbetslöshet, som *icke* har kommit fram i anmälningar till arbetslöshetskommissionen. Och vi hava haft en betydande halvarbetslöshet, som har yppat sig på det sättet, att massor av arbetare, som ännu hållits kvar i fabrikerna, hava fått arbeta på en starkt förkortad tid, ibland så förkortad, att deras inkomst nästan försatt dem i ett sämre läge än de delar av befolkningen, som hava kunnat komma i åtnjutande av arbetslöshetshjälp på grund av sin fullständiga arbetslöshet.

Jag har försökt kontrollera vid samtal med industriledare, om icke den uppfattning, som jag nu kommer att utveckla, är riktig, och man har bekräftat det. När fabrikerna och företagen genom konjunkturförbättringen fingo ökad sysselsättning, så lät man sig i första hand angeläget vara att giva de i företagen fortfarande befintliga arbetarna ökad sysselsättning. Man gjorde icke i första hand så, att man tog in ny arbetskraft. Man ökade ut arbetstiden för korttidsarbetarna, och det tog avsevärd tid, innan man hade på grund av konjunkturförbättringen hunnit uppsuga denna betydande arbetslöshet. Jag skulle tro, att när detta hade skett och man kunde gå till anställande av ny arbetskraft, så kommo kanske i första hand sådana, som icke voro rapporterade, i åtanke, och man började minska den fullständiga arbetslöshet, som *icke* var officiellt känd. Jag skulle föreställa mig, att de, som till exempel voro bundna

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

vid reservarbetena, i sista hand kommo i fråga. Detta kanske kan giva herr Lindman anledning att fundera över, huruvida icke reservarbetena, på den grund att de draga bort arbetskraften från hemorterna, just binda arbetskraften och förhindra för dessa arbetare en naturlig anpassning.

Nu hava emellertid förhållandena utvecklat sig så, att även den fullständiga arbetslöshet, som vi känna genom rapporterna till arbetslöshetskommissionen, rönt påverkan av förbättringen. Denna förbättring har fortskridit under årets månader tämligen långsamt. Men om man ser på siffrorna litet närmare, skall man snart upptäcka, att i själva verket även i detta avseende förbättringen är mycket väsentlig. Den arbetslöshetssiffra, som vi känna från slutet av april, är 145,500. Det innebär en minskning jämfört med förhållandena vid april månads slut i fjol på 31,337. Det är en ganska anmärkningsvärd nedgång. Om man erinrar sig, att den lägsta siffra vi hade under fjolåret var i juli månad 138,000, en siffra, som höll sig endast en kort tid, så finna vi, att vi nu redan vid april månads slut äro framme vid en siffra, där hela sommarhjälpen, så att säga, i fjol måste verka för att man skulle komma till ungefär samma tal. Rapporterna för maj månad hava ännu icke fullständigt inkommit. Men i arbetslöshetskommissionen har man haft rapporter från 1,417 kommuner. Dessa hade i april i fjol en sammanlagd arbetslöshetssiffra på 140,000. Hela siffran var, som jag nyss nämnde, 145,000. Dessa omfattade alltså den mycket avgörande delen av klientelen. Dessa kommuner rapportera för maj månad 111,000, alltså en ytterligare nedgång på nära 30,000. Om man jämför den siffran med den siffra, som vi hade i juli 1933, blir det en nedgång på 27,000 från den lägsta siffra, som vi överhuvud hade i fjol. Gör man en annan jämförelse, kan man konstatera, att under fjolårets första månader, d. v. s. från den siffra, som rapporterades i slutet av december 1932 och som var 161,000 sjönk till maj månads utgång siffran med knappa 5,000 till 156,000. Vi minnas, att den under tiden sprang upp, så att den i januari var nära 189,000, men om vi taga slutsiffran för 1932 och jämföra den med majsiffran för 1933, så få vi där en minskning på knappa 5,000. Gör man samma jämförelse med siffran från december 1933, som var 171,000, och den antagliga majsiffran nu på omkring 110,000—115,000, ha vi en nedgång, icke på 5,000 utan på omkring 60,000.

Det visar sig alltså, att här skett en glädjande minskning av de arbetslösas antal. Men samtidigt bör man hålla i minnet, att antalet rapporterande kommuner har under de sista åren väsentligt ökats. Antalet rapporterande kommuner var i april 1932 endast 758, i april 1933 1,181 och i april 1934 1,437. Antalet rapporterande kommuner har alltså under dessa två år nära nog fördubblats. Det måste betyda, att i de kommuner, som tidigare voro de rapporterande, har ställningen avsevärt förbättrats, men siffran har hållits uppe därigenom, att allt flera kommuner hava nödgats anmäla sig för erhållande av arbetslöshetshjälp. Vi ha emellertid en faktisk förbättring, och vi ha all anledning antaga, att den kommer att fortgå. Men samtidigt ha vi anledning att fråga oss, huruvida förbättringen är sådan och kan bliva sådan, att den överflödiggör statliga åtgärder.

Det hölls för någon tid sedan i Göteborg en sammankomst med industriidkare, där alla konstaterade, att en glädjande förbättring i konjunkturerna hade inträtt, men där de flesta även tycktes vara ense om, att man icke hade att vänta så mycket mera av konjunkturförbättring. De flesta av oss äro väl också medvetna därom, att även om vi återkomma till s. k. normala förhållanden, ha vi på grund av bland annat stängd emigration och rationalisering inom företagarverksamheten kvar ett överskott av arbetskraft, åt vilket vi icke kunna finna någon normal sysselsättning, såvida icke staten och samhället i övrigt

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

vidta särskilda åtgärder för att bereda arbetsmöjligheter. Det är ett problem, som icke hör samman med den kris, vi ännu befinna oss i. Det är ett förhållande, som måste vinna uppmärksamhet och beaktande under de allra närmaste åren. Vi skola nämligen icke föreställa oss, att samhället här kan låta självläkedomen verka. Skulle det vara kvar, även när vi ha nått s. k. normal produktion, ett överskott på flera tiotusenden arbetslösa, ett permanent överskott, och skulle detta överskott omfatta massor av ungdom, så komme det att utgöra en pestböld inom samhällslivet, moraliskt och i andra avseenden, vilken man icke kan hoppas på så småningom skall spricka och läka sig själv, utan där är det en i bästa mening samhällsbevarande uppgift att se till att finna utvägar för att undgå de faror, som där ligga förborgade.

Om jag sedan ställer frågan, huruvida statens åtgärder hava haft något medinflytande, när det gäller konjunkturförbättringen, så tror jag icke, det skall vara svårt att leda i bevis, att de måste hava betytt en hel del. Jag skall bara taga ett exempel. Skulle riksdagen hava underlåtit att besluta så omfattande anslag till elektrifieringen, så skulle Asea i Västerås i dag icke taga in även sådan arbetskraft, som i det längsta har undvikits; då skulle icke Asea i dag arbeta för fullt — möjligen om vi hade fått rysslandsavtalet, men det fingo vi ju icke. Hade vi icke haft dessa stora anslag för elektrifieringen, så skulle heller icke åtskilliga andra företag haft den sysselsättning, som de nu ha; den saken är tämligen klar. Och jag tror icke, att herr Lindman skall ha svårt att få svart på vitt på detta från de företag, som verkligen i dessa tider hava haft stort gagn av de statliga åtgärderna och de statliga beställningarna. Det är en sak av betydelse, att man har skaffat inkomst vid de olika reservarbetena åt ett betydande antal av de arbetslösa, och att man också har sugit upp ett stort antal av dessa i de övriga allmänna arbeten, som staten har igångsatt.

Det är meningslöst att förneka, att samhällets åtgärder hava varit en bidragande orsak till det förbättrade läge, vari vi nu befinna oss.

Om jag tar särskilt ett område, där herr Lindman gjort en energisk opposition både i fjol och i år, nämligen hjälpen åt de enskilda företagen, så kan jag notera, att icke mindre än 160 sådana företag med över 7,000 arbetare hava blivit hjälpta genom lån, väsentligen, och i några enstaka fall genom subvention. En av förutsättningarna för denna hjälp var, att företagen under andra förhållanden riskerat att gå under, och att man genom denna hjälp skulle kunna betrygga deras bestånd för framtiden. Det är icke tvivel om, att utan detta stöd ifrån det allmännas sida skulle många av dessa företag ha kullbytterat och deras arbetare blivit arbetslösa. Det är kanske en särskild omständighet för högern att tänka på, denna höger, som åtminstone i tal visar en sådan omsorg för de små företagen, att denna hjälp i allmänhet har möjliggjort för små företagare att hålla sig uppe under krisen. Jag är beredd på den invändningen, att det kanske icke har haft inverkan på arbetslösheten, därför att om dessa företag kullbytterat, hade andra övertagit deras verksamhet. Men det är icke lika säkert, att dessa andra hade tagit deras arbetare. Det skulle hava betytt en utveckling, där de stora företagen med sin större produktionskapacitet hade slukat de små företagen utan att på samma sätt hava användning för de arbetare, som varit sysselsatta vid dessa små företag.

Jag håller före, att även på ett sådant område hava de vidtagna åtgärderna varit av den allra största betydelse, när det gällt att lyfta oss ur det svåra krisläge, vari vi befunnit oss under de senaste två åren. Vi veta ju, att de åtgärder, som vidtogos i fjol, blevo fördröjda vid sitt igångsättande. Skulle jag säga, att vi i fjol på någon punkt misstogo oss, så var det kanske däri, att vi icke tillräckligt beaktade den långsamma takt, som här i vissa fall var nöd-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
vändig och i andra fall fanns där kanske utan att vara så nödvändig. När det gällde kommunala beredskaps- och andra sådana arbeten, så var det en ganska stor omgång, innan man äntligen kunde komma till ett resultat, pengarna beviljas och arbetet sättas i gång. Huru det i något fall kunde gå, fick jag ett exempel på vid en av mina resor i landet. Där hade regeringen redan i juni 1933 givit anslag till en kommun för visst arbete. Arbetet kom i gång sju månader efter det att regeringen lämnat anslag. Jag hoppas, att detta är ett enastående exempel på försening, men jag nämner det, därför att jag vill göra klart, vilka svårigheter, som i detta avseende kunna uppstå, svårigheter, som vi alla förstå och erkänna. Det var de svårigheter, som vållades genom byggnadskonflikten, som förhindrade igångsättandet av de allmänna arbetena, vilka skulle gå på anslagen till statliga byggnader, till subvention av kommunal byggnadsverksamhet och i viss utsträckning till de kommunala beredskapsarbetena, vilka ju i mycket hög grad hava bestått i uppförande av byggnader.

Till den stora förbättring, som nu inträtt, har säkerligen bidragit, att programmet för i fjol har kunnat verka i större utsträckning. Jag vet icke, om herrarna uppmärksammat ett uttalande av byggnadschefen Lindh i en tidning i söndags. Han hade blivit tillfrågad rörande verkningarna av de stora byggnadsföretagen med hänsyn till antalet sysselsatta. Han nämnde då en siffra, som icke var obetydlig, på dem, som blivit direkt anställda, men gjorde ett påpekande av större intresse, nämligen att innan dessa byggnadsarbeten sättas i gång och alltså direkt anställa arbetskraft, så ske beställningar av materiel, vilka ju i denna verksamhet äro mycket betydande. Och på det sättet hava redan tidigare åtskilliga arbetare, jag vågar säga tusentals, fått sysselsättning i materielproducerande verksamheter. Statens åtgärder hava där alltså skapat sådan sysselsättning, om vilken vi egentligen aldrig kunna få några rapporter. Vi få rapporter om huru många, som sysselsättas vid byggnadsföretag, men rapporterna kunna aldrig säga oss, huru många på olika håll vid annan verksamhet, som fått sysselsättning genom detta, därför att på verkstäderna delar man icke upp den materiel, som går till beställningar för statliga byggnader och övriga.

Jag har endast med dessa exempel velat visa, att det icke kan vara riktigt, när man gör gällande, att de statliga åtgärderna icke haft inverkan på den förbättring av förhållandena, vi kunna konstatera. Jag är övertygad om, att de hava haft en betydande inverkan och kanske i början just på det sättet, att när de enskilda företagarna sågo, att staten djärvdes göra någonting av företagarverksamhet, så steg också deras mod, varigenom åtgärderna verkade stimulerande även i det avseendet.

Behöva vi då göra någonting i fortsättningen? Jag vill ställa den frågan: skulle herrarna anse det klokt, att just i det ögonblick, vi hålla på att med stor framgång arbeta oss ur krisen, staten skulle klippa av och bidraga till ett återsjunkande i stället för att fortsätta att stimulera? Är icke den riktiga politiken den, att man använder konjunkturerna även på det sättet, att man fortfarande driver på? Om staten inställde sina åtgärder, så skulle det säkerligen leda till en betydande nedgång i sysselsättningen av arbetare och till en depression, kanske farligast för sinnena. Den hoppfullhet, som nu präglar arbetet, skulle förbytas i ny pessimism. Och även om man icke uppskattar de psykologiska verkningarna alltför högt, tror jag, att även då det gäller det ekonomiska livet, är det ganska betydelsefullt, om människorna *tro*, att det går, och icke leva kvar i en pessimism, som tvingar dem att sitta stilla och icke göra mera än precis vad som är nödvändigt. Jag menar alltså, att redan ur denna synpunkt är det riktigt att nu fortsätta de statliga åtgärderna.

Och det är ännu riktigare ur en annan synpunkt. Vi hava dock fortfarande

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

över 100,000 rapporterade arbetslösa, och vi ha fortfarande fler än 100,000 arbetslösa.

Det kan i detta sammanhang vara lämpligt att erinra om den framställning, som arbetslöshetskommissionens sekreterare för en tid sedan gjorde i tidskriften Tiden, en framställning, som riktade sig mot allt detta tal om understödstagaranda. Han visade där, att i Stockholm t. ex. antalet icke anmälda arbetslösa är väsentligt större än antalet anmälda arbetslösa, en omständighet, som visar, att anmälningssiffran icke representerar en överdrift. Den visar i stället, att det icke är sant, att vi hava ett folk, som använder varje tillfälle för att ligga det allmänna till last. Jag tror för min del, att det är riktigt, att det finns sådana, som utnyttja tillfällena. Sedan staten har nödgats bedriva en sådan verksamhet som denna ända sedan 1914, och det under de flesta av dessa år varit rådande en mycket omfattande arbetslöshet, skulle det ju vara ganska märkvärdigt, om det icke inom vissa delar av folket skulle uppstå den föreställningen, att man kan göra ett försök att få hjälp, även om man icke är direkt piskad därtill. Men jag bestrider, att det där är någonting, som i allmänhet går igen hos vårt folk. Jag bestrider, att vårt folk har fångats av en understödstagaranda, som gör, att människorna försöka hanka sig fram utan att taga de arbetstillfällen, som finnas.

Det kan i det fallet vara anledning erinra om en annan omständighet, som visar, huru angelägen man är att komma in i sin ordinarie sysselsättning. Det händer, att arbetslöshetskommissionen erbjuder en kommun så och så många platser vid reservarbeten, men att man icke kan få ett tillräckligt antal för dessa platser. Enligt vad en man, som på detta område mycket väl känner till förhållandena, framhållit, är det numera så, att på grund av de förbättrade konjunkturerna vill arbetaren i det längsta undvika att kastas bort till en annan ort i reservarbeten för att behålla möjligheten att i hemorten komma in i sin ordinarie syssla. Detta leder till, att dessa människor bli avstängda även från understöd. Man kan ju säga, att det är ett något egendomligt sätt att uppmuntra deras lust att komma in i sina ordinarie arbeten. Å andra sidan vill jag icke förneka, att med det system vi ha är detta antagligen oundvikligt och kan icke ordnas på annat sätt.

Men jag återkommer till detta: vi ha alltjämt en betydande del arbetslösa, och vi måste se till att finna sysselsättning för dessa. Och det är fråga om vilken metod, som är den bästa. Man rekommenderar nu från högerhåll, att vi skola gå över till arbetslöshetskommissionens system renodlat, till reservarbeten och till kontantunderstöd. Jag är för min del icke övertygad om, att detta är den riktiga lösningen. Jag tror alltjämt, att i den mån man kan bereda vanligt arbete åt de olika yrkesarbetarna, så är *det* den riktiga metoden. Jag är övertygad om, att den sämsta metoden är understödsverksamheten. Den ger för det första människorna små möjligheter att leva. Men det är naturligtvis även den, som mer än annat håller uppe understödstagarandan, i den mån det finns en sådan anda. Det angelägna bör vara att försöka komma bort från detta understöd och att bereda arbete. Accepteras den synpunkten, så kan det icke vara riktigt att säga, att då skulle reservarbetena alldeles tränga undan de allmänna arbetena av vanlig natur. Utan jag tror, att den konsekventa utvecklingen, när man accepterar, att man vill komma bort från understödstagarandan, är, att man så mycket som möjligt för ut folk i normal sysselsättning.

Jag har redan påpekat, att ur synpunkten att binda arbetskraftens rörlighet äro nätt upp reservarbetena det farligaste. I ett normalt statligt arbete kan dock en arbetare söka sig över, om tillfälle erbjudes, till kanske sin gamla arbetsgivare; ligger han ute i reservarbete, är han avklippt, stängd i

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

konkurrensen. Jag säger detta icke som något egentligt klander, men om man vill föra en förnuftig politik, så är väl det riktiga att göra arbetskraften så rörlig som möjligt, och det är att öppna vägarna så vida som möjligt till de normala arbetena. Detta betyder icke, att jag menar, att vi skola utan hänsyn till den privata företagsamhetens förmåga att uppsuga arbetskraften bara fortgå med de statliga arbetena. Jag har tvärtom den uppfattningen, att liksom jag anser, att man skall kasta in statliga arbeten i stor utsträckning vid tider, då den privata företagsamheten icke kan sysselsätta arbetskraften, så bör staten under goda tider, då den privata företagsamheten kan suga upp arbetskraften, så mycket som det är möjligt med hänsyn till statens förpliktelser draga tillbaka sina arbeten och skapa en reserv för ett nytt tillfälle, då man kan kasta in dem såsom en fyllnad, där stor arbetsbrist råder.

Jag anser emellertid icke, att vi befinna oss i ett sådant läge, att det skulle vara försvarligt att nu koppla av den statliga verksamhet, det här är fråga om. Vad man kan göra är att bedriva den med all möjlig varsamhet och att ständigt hålla ett vaket öga på att den icke förhindrar den normala återgången av arbetskraften till de vanliga arbetena. Men man får icke göra detta på ett sådant sätt, att man tvingar in nya massor bland understödstagarna, och man får heller icke göra det på det sättet, att samhället underlåter sina naturliga förpliktelser mot dem, som behöva hjälpas.

Jag skulle tro, att de förslag, som här föreligga från utskottet, i samband med beslut, som redan fattats, representera en god anpassning till den förbättring, som inträtt. Det råder på några punkter tvist om den lämpliga storleken av anslagen. Jag beklagar alldeles särskilt, om man skulle sänka anslaget till broar och hamnar från det belopp, som Kungl. Maj:t har föreslagit. Det är ett av de nyttigaste anslag vi kunna ge, och det motsvarar mycket stora behov. Men på det hela taget förstår jag mycket väl, att de ändringar, som inträtt under de senare månaderna, motivera en begränsning av den ursprungliga plan, som representerades av de större summor, som regeringen har föreslagit. Jag accepterar med tillfredsställelse möjligheten för regeringen att med de anslag, som riksdagen ställer till förfogande, fullfölja sin politik. Jag gör det under betonande av att vi äro medvetna om, att det nu är den stora uppgiften att så snart som möjligt avveckla krispolitiken. Det går icke t. ex. på jordbrukets område säkerligen under år framåt. Det är svårigheter där, som ligga så djupt, att det tar tid att verkligen övervinna dem. Det går heller icke, när det gäller det övriga näringslivet. Och när det skall göras, måste det ske under vidtagande av sådana åtgärder, som garantera på ett annat sätt det normala näringslivet, och som i möjligaste mån också garantera oss mot de väldiga kastningar, för vilka vi varit utsatta. Jag är angelägen om att betona, att jag anser, att det skulle vara den största olycka, som kunde ske, om man i den glädje, som alla hava anledning att känna över förbättringen i läget, skulle falla tillbaka på den vanliga passiviteten och säga: nu går det bra igen — tills vi åter äro nere igen. Jag hoppas, att statsmakterna skola draga lärdomar av de hårda pressningar vi haft för att försöka för framtiden betrygga på ett annat sätt det normala näringslivet. Det beror icke bara på oss, jag vet mycket väl, huru starkt beroende vi därvid äro av den allmänna utvecklingen i världen. Men vi kunna begära av oss själva att göra vad som är möjligt för att förhindra, att dessa våldsamma kastningar drabba hårdare än de behöva, om man har något litet sinne att se framåt och icke bara leva för stunden.

Jag förmodar, att finansministern får tillfälle att taga upp frågan om den statsfinansiella sidan. Jag skall alltså icke dröja vid den utöver vad jag re-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

dan gjort. Men det kanske kan vara riktigt att sluta med en liten varning mot att här framställa saken så, som om vi nu egentligen äro konkursmässiga. Det är icke sant, att vi hava undergrävt statens finanser. Det är icke sant, att riksdagen för en lättsinnig politik. Det är riktigare att säga, att riksdagen har försökt fullgöra naturliga förpliktelser från det allmänna med all den försiktighet, som är motiverad. Vi hava dessa möjligheter kvar, och jag kan icke förstå, att det kan vara något intresse att framställa saken på det oriktiga sättet, som om vi egentligen driva mot bankrutt. Jag anser det vara ganska oklokt, och jag anser det vara så mycket mindre motiverat, när dessa försök göras från ett håll, där man *icke* har kunnat visa oss de andra vägarna, utan i den mån man varit positiv, nödgats acceptera våra anvisningar och nöja sig med att hugga en bit här och en annan bit där på de förslag, som vi framlagt. Skall man föra denna väldiga kritik och skall man träda in för ett systemskifte, så låt oss åtminstone få veta vad det nya systemet skall vara!

Herr **Carleson:** Herr talman! Till en början skall jag be att få ge uttryck för en misstämning, som jag tror delas på rätt många håll inom riksdagen, och en förvåning, som i varje fall gör sig gällande utanför riksdagen, över att man låter en av de största frågor, som äro förelagda riksdagen, framkomma på riksdagens bord så sent, att jag trotsar att någon, som icke varit med i utskottsbehandlingen eller har varit med i mera interna förhandlingar i övrigt om saken, har kunnat till denna dag sätta sig fullt in i frågan. Redan förra året fingo vi bevittna ett liknande läge, då frågan hade remitterats till särskilda utskottet. Det betraktade man dock som en tillfällighet, beroende på framför allt de förhandlingar, som då fördes i långdrag. Man trodde således, att detta år skulle man vara i en bättre situation; och då statsutskottet nu tagit saken om hand, förväntade man ett förslag så tidigt, att man kunde med både tillräcklig granskningstid och tillräckligt lugn sätta sig in i frågorna. Om det är så, att varken statsutskottet eller ett särskilt utskott skall kunna framlägga sakerna i behörig tid inför riksdagen, så visar det ju mer än något annat, att det är något fel i organisationen, och jag tycker, att i det fallet borde det vara statsutskottet, som skulle söka få en ändring till stånd på ett eller annat sätt, om det icke skall ske genom en ändring i grundlagen.

Detta gör också, att jag för min del icke ämnar gå in här i detaljer rörande anslagen. I de olika punkterna har jag visserligen sökt att bilda mig en mening, men jag skall icke fördjupa mig i dem nu. Däremot har man naturligtvis lättare att yttra sig i de principiella frågorna, som man här haft före till övervägande vid flera föregående tillfällen.

I anledning av hans excellens herr statsministerns yttrande rörande den ekonomiska politiken skall jag ett ögonblick stanna vid frågan om denna politik. I det avseendet framhöll herr statsministern, att utomordentliga förhållanden krävde också utomordentliga åtgärder. Det är otvivelaktigt riktigt. Men då herr statsministern därmed ville göra gällande, att någon jämförelse med en föregående socialdemokratisk regering med herr Thorsson som finansminister icke kunde göras, därför att några utomordentliga förhållanden icke då voro för handen, föreligger ett minnesfel. Denna socialdemokratiska regering kom, efter vad jag vill erinra mig, till regeringsbordet på hösten 1921 och regerade 1922 och till på våren 1923. Den arbetslöshet, som gjorde sig gällande i början av 1922, var större än någon dittills i vårt land känd. Under januari 1922 nåddes kulmen för arbetslösheten. Det var då 163,000 anmälda arbetslösa, och man såg med den allra största oro på situationen. Trots detta fördes från den dåvarande regeringens sida icke alls den lånepolitik, som

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

den nuvarande regeringen fört. I detta sammanhang bör man fästa sig vid, att då också fördes en annan politik rörande direktiven. Och de direktiv, som på den tiden gällde, tillkomna i samarbete mellan alla partierna, förde med sig, jag vill icke säga omedelbart, men medverkade i varje fall enligt min mening till att en avveckling av arbetslösheten ägde rum mycket hastigare. Jag tror, att min mening på den punkten delas av många, som haft tillfälle att följa arbetslöshetsfrågans utveckling.

I varje fall är det ju synnerligen glädjande att höra från herr statsministerns sida, att antalet arbetslösa har sjunkit ned till 111,000 från de rapporterande c:a 1,400 kommunerna. Denna siffra hänför sig till slutet av maj. Jag vill dock fästa uppmärksamheten på att herr statsministern icke omtalade, om siffran framkommit efter en sovring av de anmälda, eller om det var bruttoanmälda. Då siffran torde avse alla anmälda överhuvud taget, bör observeras, att det skall enligt direktiven ske en sovring, och det kan ju vara en rätt så stor skillnad i fråga om antalet anmälda och antalet verkligt arbetslösa eller till arbetslöshetshjälp i en eller annan form behöriga.

Herr talman! I fortsättningen kommer jag att beröra en principiell fråga, och den rör konfliktdirektiven. Innan vi i Sverige hade att syssla med arbetslöshetsproblemet överhuvud taget, tog ju staten knappast någon befattning med arbetslösheten. Kommunerna gjorde det i form av fattigvård, men även den var rätt så begränsad. Det är alldeles självfallet, att hela det stora klientel, som ställdes på bar backe vid sämre tider, då det var dåliga skördar m. m., pressade arbetslönerna på arbetsmarknaden; och sålunda i och med detsamma som staten grep in, måste staten också automatiskt på sätt och vis medverka till en stelhet på arbetsmarknaden. Det är också lika självfallet, att av humanitära och andra skäl kan det icke få fortgå på det sätt som tidigare, utan staten måste gripa in på detta område. Och jag skulle liksom herr statsministern vilja tro, att man hädanefter icke kommer ifrån det problem, som det här gäller, nämligen arbetslöshetsproblemet, fastän jag tror, att man icke får draga för stora slutsatser av den bottensats, som alltid finns på arbetsmarknaden. Vi få ju komma ihåg, att gränsen mellan arbetsvilliga och arbetsovilliga, mellan arbetsföra och arbetsoföra är så pass flytande, att det redan på dessa grunder alltid kommer att finnas en rätt stor stock arbetslösa. Men att staten framdeles, efter de erfarenheter och insatser som gjorts, kommer att beträffande arbetsvilliga arbetslösa träda stödjande emellan, det torde man nog kunna taga för givet.

Men det är från min sida klart, i år liksom förra året, att staten bör därvidlag icke träda emellan på sådant sätt, att den på något vis överskrider neutralitetens gränser vid konflikter, och de bestämmelser, som tidigare gällde, hava varit, om jag undantar Stripadirektiven, enligt mitt förmenande i det avseendet betydligt mycket bättre än vad som nu gäller och som nu ytterligare föreslås skola gälla. Jag vill sålunda framföra två exempel, utvisande, att staten går över neutralitetsgränsen. Från den stora byggnadskonflikten, som slutade i februari i år, hava vi papper och siffror på, att icke så få byggnadsarbetare eller arbetare inom tillstötande fack i detta land uppburo arbetslöshetsunderstöd, under det konflikten varade. Vilka åsikter man än har om lämpligheten av ett utsträckande av statens understöd, kan man ju icke förneka, att i detta fall har staten trätt in som understödjande åt en part i striden. Jag vill också framhålla ett annat exempel, som gives nästan årligen. Jag tänker på förhållandena i Norrland, där timmerhuggningen ligger nere under hösten och vanligtvis tages upp sedan snön kommit. Där äro de, som eljest äro sysselsatta i skogen, under hösten arbetslösa, och i många fall hava dessa arbetslösa understöd. När man skall sätta i gång arbetet, kommer eventuellt en blockad.

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

Vid en sådan blockad blir det så enligt de nu gällande och till fortsatt giltighet föreslagna direktiven, att de, som hava gått arbetslösa på hösten och skulle gå in i arbete, när timmerhuggningen skulle börja, fortfarande bibehålla arbetslöshetsunderstöd även under den igångsatta blockaden. Därigenom giver staten sitt direkta eller indirekta stöd åt den blockerade parten. Samma erfarenhet tror jag åtskilliga lantmannarepresentanter från andra håll — även från Norrland — hava beträffande vägarbeten.

För övrigt skulle jag vilja tillägga, att Stripadirektiven kunna betraktas som en mycket olycklig åtgärd. Dessförinnan var nämligen efter vad jag vill minnas, riksdagen så gott som enig om direktiven. Det är först efter tillkomsten av dessa direktiv, som man ser vägarna skiljas.

Emot de direktiv, som nu äro föreslagna uti två motioner och i högerreservationen, anmärkes det, att, om man antoge dessa direktiv, så skulle det bli en skillnad mellan de direktiv, som gälla beträffande arbetslöshetsförsäkringen och direktiven för statens understödsverksamhet i övrigt. Jag för min del ansluter mig på den punkten till det skäl, som från herr Löfgrens i första kammaren sida förra året anfördes i en reservation, d. v. s. att konfliktdirektiven beträffande understödet rent sakligt kunna göras kraftigare, när det gäller statens verksamhet för lindring av arbetslösheten genom anordnande av arbete än när det gäller försäkringsverksamheten, beroende därpå, att den arbetslöse, när det gäller försäkringen, skall enligt de stadgar, som gälla, själv ha bidragit till den dagpenning, som han erhåller.

Sålunda anser jag för min del icke, att det ligger någonting i och för sig oegentligt uti att det på en eller annan punkt blir olika bestämmelser i konfliktdirektiven rörande försäkringen och rörande understödsverksamheten i övrigt.

Med dessa ord, herr talman, slutar jag och förklarar, att jag för min del kommer att vid voteringen ansluta mig till det ändringförslag beträffande konfliktdirektiven, som framlagts i motionerna nr 352 i första kammaren och nr 616 i andra kammaren.

Herr **Pehrsson** i Bramstorp: Herr talman! Förslag till åtgärder för bekämpande av arbetslösheten föreligga här i fyra olika utskottsbetänkanden. I likhet med föregående år har Kungl. Maj:t och utskottet uppdelat åtgärderna i dels den länge tillämpade reservarbetslinjen och dels kontantunderstödslinjen, varjämte även i likhet med föregående år äskats anslag till olika arbeten, som skulle igångsättas för att, kan man säga, avlyfta arbetslösheten eller rättare sagt för att man skall kunna taga mindre belopp i anspråk för den verkliga arbetslöshetens bekämpande. Särskilt om den sistnämnda vägen är det ju som i huvudsak meningsskiljaktighet råder.

Beträffande anslag till reservarbeten och anslag till kontant understödsverksamhet synas ju alla partier även i år liksom föregående år vara eniga om att på de anslagsposterna är det icke möjligt att pruta någonting, och högern går ju till och med så långt, att man vill anslå hur stora belopp som helst för att bekämpa arbetslösheten i enlighet med reservarbetslinjen och kontanta understödslinjen.

Nu är det klart, att då riksdagen år 1933 ingick för dessa stor anslag, så var det exceptionella förhållanden, som föranledde riksdagens ståndpunktstagande. Det förelåg ju en kritik, delvis ifrån reservanter, även år 1933, men den kritiken begränsades ju till att man pekade på vissa anslagsposter, som kunde tagas något lägre än vad riksdagsmajoriteten beslutade. Något förslag, som lade upp hela problemet efter andra linjer, förefanns icke år 1933, och efter vad jag kan förstå har något sådant icke framförts innevaran-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

de år heller. Alltså kan jag konstatera att riksdagens samtliga partier äro eniga om att man måste använda båda vägarna för att åstadkomma dels den förbättring av konjunkturen, som anslagen till olika arbeten åstadkomma, och dels för att lindra arbetslöshetens verkningar.

Beträffande anslagen till allmänna arbeten har det ju här i dag sagts av herr Lindman, att det anslag, som 1933 års riksdag beviljat, icke i stor utsträckning kommit till användning. Ja, det är alldeles klart, att det tar tid, innan förberedande åtgärder äro vidtagna och innan arbetena kunna sättas i gång. Jag vill ju inom parantes säga, att anledningen till att byggnadsarbetenas igångsättande dröjde så länge icke låg hos riksdagen utan hänförde sig till den alltför länge pågående byggnadskonflikten. Staten hade beslutat, att inga medel finge tas i anspråk. Äntligen blev konflikten till lycka för landet löst, och åtgärder kunde vidtagas så att man kunde sätta i gång även statliga byggnadsarbeten. I likhet med vad hans excellens statsministern antydde, finner jag det klart, att, innan byggnadsarbeten komma i gång, ganska stora beställningar göras för att skaffa fram material till de byggnadsföretag, som äro avsedda att sättas i gång för de beviljade anslagen, varför den s. k. nyckelindustrien får ökad sysselsättning.

Vi ha ju andra anslag exempelvis anslag till täckdikning. Staten lämnar bidrag med 25 %. Vilka arbeten ha utförts med dessa medel? Enligt mitt förmenande har staten genom dessa anslag för en från statens synpunkt sett billig penning berett sysselsättning åt ett stort antal människor. Jag kan dessutom betyga, att tegelindustrien, som ju även indirekt beröres av dessa arbetens utförande, har väl icke något år förut satt i gång så tidigt med sin tillverkning. Alla tegelrörslagren, som voro ganska stora år 1933, har man lyckats försälja på grund av den verksamhet, som satts i gång. Således har icke allenast de arbetare, som sysselsättas med täckdikning, utan även tegelindustriens arbetare fått en inkomst. Det står åtminstone för mig såsom självklart, att det kapital, som tillföres de arbetande massorna, tillföres produktionen i sin helhet därför att arbetarnas levnadsstandard åtminstone i viss utsträckning förbättras varigenom köpkraften förbättras vartill kommer att arbetarna utav egen kraft tränga ut i arbetsmarknaden.

Om jag i första hand ser på jordbruket, måste det verka ganska fördelaktigt med hänsyn till att arbetarnas förmåga att tillgodogöra sig de produkter, som jordbruket har att avyttra, ökas. Om vi se på jordbruksproduktionens omfattning t. ex. beträffande animalieprodukter, kunna vi ju göra oss den frågan: Var skulle den produktionen vinna avsättning, om vårt folk skulle ha samma levnadsstandard i dag som det hade för en längre tid tillbaka? Det kan väl vem som helst räkna ut, att med de handelspolitiska förhållanden, som nu existera i världen, det icke finnes någon möjlighet att i större utsträckning avsätta animalieprodukterna utomlands, utan därför måste i största möjliga omfattning skapas tillfälle till avsättning inom landet.

Återkommande till att nyttan med dessa anslag har fördröjts. Om icke 1933 års riksdag beviljat desamma, hade det väl dröjt ännu längre, innan några verkningar av anslagen hade gjort sig gällande så att arbetslösheten lindrats. Herr Svensson i Kompersmåla och herr Bagge ha avgivit en reservation. Jag må säga, att jag har inte riktigt kunnat få fram vad reservanterna mena. Antingen är det en professorsavhandling, som är skriven i tröttheten tecken, eller också är det någonting, som man försöker slingra sig omkring, ty där talar man å ena sidan om fastlåsande av arbetskraften vid reservarbetena, men å andra sidan talar man om de svårigheter, som uppkomma därigenom, att man anslår medel på annat sätt och avkopplar stora grupper från reservarbeten och kontantunderstöd. Man ser med en viss skep-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

sis på det hela, och dessutom framhåller man huru vår handelsomsättning utvecklat sig från 1933 till 1934. Det är ett väsentligt bättre konjunkturläge, därom äro vi väl alla ense, och av denna anledning har det ju varit angeläget icke minst för statsutskottet, som behandlat dessa ärenden, att försöka anpassa anslagen efter konjunkturutvecklingen. Även herr Lindman erkände ju, att utskottets utlåtande innebär avsevärda, som herr Lindman uttryckte sig, nedprutningar under de belopp, som Kungl. Maj:t äskat. Det har enligt mitt förmenande varit angeläget för utskottet att åstadkomma dessa avsevärda nedprutningar icke minst därför att konjunkturerna ha förbättrats väsentligt bara sedan riksdagen innevarande år samlats.

Nu talar man ju liksom ofta förr om att reservarbetena suga arbetare till sig och således suga arbetare från den öppna marknaden. Men om vi då anslå medel på det andra sättet, som ger möjlighet för olika företagare att anställa folk i den öppna marknaden, att utföra arbeten än på det ena och än på det andra stället, undgå vi ju den risken och de olägenheterna, som reservarbetena innebär. Om ett arbete sättes i gång med anslag av dessa medel, ett arbete, som har en viss överskådlig räckvidd, och det ges möjlighet för arbetare att erhålla sysselsättning i ett sådant arbete, inte är det någon, som tror, att en arbetare, som har haft eller som tänker sig kunna få anställning inom den vanliga produktionen och inom en näringsgren, som, därest konjunkturförbättringen fortsätter, har hopp om att fortsätta och utveckla sin verksamhet, tar ett reservarbete på en begränsad, ofta relativt kort tid.

Jag kan ju beträffande reservarbetena i detta sammanhang meddela, att innevarande år har inom mitt väghållningsdistrikt, för att ta ett exempel, satts igång två mindre reservarbeten och A. K. har ju bestämt från vilka kommuner, som reservarbetare skulle få anställas. Reservarbetslönen fastställdes till 4 kronor per dag. Den har varierat, då arbetet utförts på ackord, mellan 3 kronor 85 öre och 4 kronor 12 öre. 4 kronor 12 öre har varit högsta dagsinkomst. Det började med ett mindre antal arbetare, men sedan blev det flera kommuner, som fingo skicka dit arbetslösa, och man kom så upp till omkring 56 man, men enligt den sista rapporten jag fick hemifrån hade antalet sjunkit till 26. Därtill kan jag ytterligare betyga, att det rapporteras från de olika kommunerna, att vid arbetsplatser med vanliga arbeten, som satts i gång av andra företag, av dessa arbetare, som hänvisats till reservarbete, flera hellre gå och vänta på det naturliga arbetet. För att icke riskera att icke komma med i detta arbete, avstå de från den inkomst, som reservarbetet ger. Det är enligt mitt förmenande på det sättet, som hela systemet skall fungera. Det är ju avsikten med det hela, att man skall ha det som en reserv. För övrigt är det ju så klart och tydligt, vilken mening man eljest må ha om direktiven, att den arbetslöshetskommitté, som icke hänvisar människor till den öppna marknaden i de företag, där det finns arbete, utan kvarhåller folk i reservarbete, icke utför sitt uppdrag på det sätt, som riksdagen avsett. Därför är jag glad över att utskottet beaktat den motion, som vi från vårt håll framburit rörande bättre kontroll över användandet av statens medel.

Vad man från högerhåll särskilt opponerar sig emot är anslagen till kommunala beredskapsarbeten. Det förefaller mig något märkvärdigt. Vi ha väsentligt ökat anslagssumman till hjälp genom skatteutjämning åt särskilt skattetyngda kommuner. Vi avse väl här med dessa kommunala beredskapsarbeten i huvudsak att hjälpa kommuner, som ha en dålig ekonomisk ställning och stor arbetslöshet. Det har under herr Lindmans, herr Ekmans, herr Hamrins och andras regeringstid fattats beslut, som medfört skyldighet för kommunerna att utföra vissa byggnadsarbeten, såsom skolor, ålderdomshem etc. Dessa kommuner ha på grund av väsentligt inskränkt verksamhet inom de olika företagen

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
fått väsentligt reducerade skatteunderlag, väsentligt minskade inkomster och på det sättet väsentligt stegrade skatter. Är det då orimligt, att skattdragare i kommuner, som äro lyckligare lottade, och där största delen av de svenska förmögenheterna äro placerade, släppa till litet grand, i första hand åtminstone såsom lån, och även i vissa fall såsom bidrag för att hjälpa dessa ekonomiskt ganska dåligt ställda landskommuner. Det kan kanske förekomma även stadskommuner, som pressats ganska hårt på grund av utvecklingen.

Man säger visserligen här, att vi kunna spara de miljoner, som riksdagen anslår. Men på vad sätt sparas dessa miljoner? De skola ändå tagas ut, och de tagas då ut av en grupp skattedragare, som ha det väsentligt svårare. Det är bättre att taga ut dem på det av utskottet föreslagna sättet än att taga ut dem genom en höjning av kommunalskatten.

Dessutom ha vi den enskilda företagsamheten. Jag är ju den förste att erkänna, att staten icke i det fallet skall vidta åtgärder, varigenom man kanske hjälper ett företag men i och med detsamma riskerar att stjälpa ett annat. De åtgärder, som skola vidtagas, måste naturligtvis vidtagas med största försiktighet. Vi kunna gärna inför varandra erkänna, att de, som reglera kapitaltillförseln till olika företag, icke alltid handla efter vad som enligt allas åsikt är med fosterlandets bästa mest överensstämmande, utan det kan nog hända, att det i många fall, där enskilda vägrat lämna kredit, kan vara lämpligt med en statlig kreditgivning till företag, som med lån på fördelaktiga villkor ha möjlighet fortsätta och därmed upprätthålla arbetsmöjligheterna för arbetarestammen. Det är för att detta skall kunna ske, som man föreslagit dessa anslag.

Av de föreliggande fyra betänkandena, som gälla hjälp mot arbetslösheten och som grunda sig på beslut inom utskottet, framgår, att de linjer, som uppdrogos i fjol och de linjer, som fortfarande föreligga här, vittna om den varsamhet med vilken utskottet i detta fall har gått fram. Utskottet har tagit hänsyn till det ekonomiska läget och de ovissa handelspolitiska förhållandena. Det rapporteras i dag, att ett land i söder icke ens betalar det smör, som skickats dit, och vi veta ju icke på vad sätt det utvecklar sig inom de olika näringsgrenarna. Följaktligen är det enligt mitt förmenande alltför tidigt att draga växlar på en fast bestående konjunkturförbättring. Det veta vi ingenting om. Utav den anledningen synes det mig vara riktigt att bereda den möjligheten till hjälp mot arbetslösheten, som föreslagits.

Det är emellertid i samband med behandlingen av dessa anslag, som jag nödgas här bedja att få till protokollet antecknat vissa saker.

Herr Lindman nämnde, att avsevärda nedprutningar skett, men att högern gjort större prutningar. Herr Lindman kom därvid till en differens på 42 miljoner kronor. Nu är det ju ganska angenämnt att blanda ihop alla summor, ty den stora allmänheten skiljer ju inte så mycket på vad som dikterats av de särskilda åtgärder, som vidtagits mot arbetslösheten. Man skiljer icke på de s. k. kortfristiga och de s. k. långfristiga lånen. Om man tar i betraktande redan beviljade och föreslagna anslag, blir det, herr Lindman, beträffande de kortfristiga lånen icke större skillnad än 20 miljoner kronor trots att högern naturligtvis i sitt intresse inte att ytterligare spara, men att presentera ett lägre belopp, försökt skära bort litet här och litet där, men om vi skulle försökt på det sättet skära bort litet och bjuda under varandra allihop, vet jag egentligen icke, hur utskottets betänkande skulle sett ut, och det är väl rätt svårt att veta, vilken anslagssumma vi skulle stannat för. Om jag ser på hela den lånesumma, som är voterad av riksdagsmajoriteten, så ingår däri även räntabla långtidslån, d. v. s. lån som avse räntabla anläggningar. Herr Lindman nämnde i detta sammanhang järnvägselektrifieringen. Jag kan med avseende å den frågan konstatera, att herr Lindmans parti icke var enigt om, att man skulle

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

gå emot denna elektrifiering, vilken ju, såsom påpekades av vissa medlemmar av herr Lindmans parti, är ett sådant arbete, som är att betrakta som räntabelt för statsverket, då nämligen staten i närvarande stund kan låna upp pengar på ganska billiga villkor. Enligt mitt förmenande skall man icke stå i ljuset för sig själv utan gärna utföra sådana anläggningar, som förränta det däri nedlagda kapitalet. Efter de anteckningar, jag har, skulle hela summan av majoriteten vid årets riksdag voterade lånemedel uppgå till ett belopp av 285 miljoner kronor, medan den summa, som högern förordar, uppgår till 242 miljoner. Vid 1933 års riksdag voro motsvarande belopp 250 miljoner för majoriteten och 210 miljoner för högern. Härtill kommer tilläggsstaten för budgetåret 1933/1934 med 19 miljoner för majoriteten och 18 miljoner för högern. Sammanlagda lånebeloppet för majoriteten skulle således utgöra 554 miljoner och för högern 470 miljoner.

Om jag sedan går över till de belopp, som behöva snabbt amorteras, äro dessa enligt riksdagsmajoritetens förslag 104 miljoner och enligt högerns förslag 85 miljoner. Vid 1933 års riksdag voro motsvarande siffror 122 miljoner och 100 miljoner. Därtill kommer tilläggsstaten, vilken, såsom förut sagts, uppvisar en skillnad av 1 miljon eller 19 miljoner för majoriteten och 18 miljoner för högern. Man kommer sålunda för de kortfristiga lånens del till en skillnad mellan majoritetens och högerns summor på 20 miljoner.

Anledning till att jag tagit upp denna fråga här är den, att jag i en gårdagstidning, nämligen Svenska Dagbladet, läste om ett möte, som man anordnat i Jönköping, och som jag tror kallades medborgartåg. Vid detta medborgartåg höll ingen mindre än vice ordföranden i andra kammarens högergrupp herr Magnusson i Skövde ett föredrag. Herr Magnusson i Skövde har ju tillfälle att här bekräfta, huruvida referatet av hans föredrag är riktigt eller icke. »Riksdagsman Magnussons anförande», heter det i referatet, »formade sig till en kraftig vidräkning med den ansvarslöshetens politik, som slingrade sig undan det närvarandes svårigheter genom att vältra bördorna över på framtiden. I denna de sista årens äventyrliga politik har högern vägrat att medverka.» Ett dylikt uttalande kan ju icke bero på okunnighet, utan det måste bero på något annat. Ett dylikt uttalande av en man i herr Magnussons i Skövde ställning måste ju betecknas såsom märkligt, om referatet, och det antar jag, är riktigt. Det förhåller sig ju på det sättet, vilket kammarens ärade ledamöter väl känna till, att skillnaden mellan riksdagsmajoritetens ståndpunkt och högerns ståndpunkt icke är så stor. Man har ifrån högerhåll icke föreslagit andra linjer än dem Kungl. Maj:t och riksdagsmajoriteten följt. Man har bara prutat lite här och lite där och på det sättet kommit till något lägre belopp än riksdagsmajoriteten gått in för. Men under sådana förhållanden borde man också klart och tydligt säga ifrån, att man velat gå så och så långt, medan riksdagsmajoriteten velat gå ännu längre, ty i så fall framställde man saken för den stora allmänheten på ett sådant sätt, som man enligt mitt förmenande bör framställa den. Nu kanske de som voro med på detta möte kände till allt detta förut, och att de därför icke behövde någon upplysning.

Litet längre ned i referatet står det: »Vårt nuvarande bondeparti har svikit den forna sparsamhetstraditionen och utan att blinka svalt en skuldökning under blott två budgetår på mer än 600 miljoner kronor.» Jag må ju säga, att nog har högern blinkat. Skillnaden i fråga om dessa siffror angav jag nyss, vilken visar, att denna framställning icke är riktig. Men vi få väl, såsom jag förmodar, bekräftelse på, att referatet icke är riktigt, men faktiskt står det ju där talat om en skuldökning för två budgetår på mer än 600 miljoner. Nu kan jag ju få meddela här, att enligt riksgäldskontorets redovisning utgjorde statsskulden den 30 juni 1933 2,358 miljoner kronor och den 31 maj

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

1934 2,335 miljoner kronor, en minskning således på 23 miljoner, som emellertid i den del av tidningspressen blir en skuldökning på 600 miljoner, vilken bondeförbundet varit med om. Ja, herrarna från högern torde förstå att vid den systemförändring, som sista tiden blivit fältropet, bondeförbundets medverkan inte kan påräknas, enär det enligt uttalanden handlat så ansvarslöst i ekonomiska ting. Men nog förefaller det mig ändå bra märkvärdigt, att man skall kunna kasta fram dylika synpunkter.

Herr talman! Vad jag här sagt äger ju icke så värst stort samband med det utskottsbetänkande, som här föreligger till behandling. Det är ju emellertid kutym, att man i debatter här i riksdagen rätt mycket fäster sig vid hur kolleger, de må nu tillhöra det ena eller det andra partiet, framställa saker och ting ute i bygderna. Vi som sitta här i riksdagen kunna ju alltid taga reda på vad som är riktigt, men folket ute i bygderna är icke så väl underrättat, med mindre än att vi försöka åvägabringa saklig upplysning. Nu kan man ju härvidlag göra vissa erinringar. Jag skall icke ingå på detaljerna, men jag har ansett mig böra framföra vissa synpunkter, som för det parti jag tillhör varit vägledande även i år. Vi ha nu den uppfattningen, att en konjunkturförbättring kan skönjas. Vi ha vidare den uppfattningen — åtminstone har jag den — att verkningarna av de åtgärder, som riksdagen beslöt 1933, dröjt någon tid, men att dessa åtgärder bidragit till att i väsentlig mån lätta på konjunktursvårigheterna, vilket i sin mån bidragit till, att ett större antal svenska medborgare fått en något förbättrad köpkraft. Detta i sin tur har stimulerat den privata företagsamheten och åstadkommit flera arbetstillfällen på den öppna arbetsmarknaden. Det är på detta sätt man enligt mitt förmenande skall så småningom kunna komma ifrån systemet med kontantunderstöd, som man hittills i för stor omfattning måst tillämpa. Bättre än detta kontantunderstödsystem är att vi försöka skaffa såväl äldre som yngre arbetstillfällen. Vad vi framför allt skola hålla i sikte är, att kontrollen blir sådan, att arbetskraften avkopplas från den statliga hjälpverksamheten, så snart det fria näringslivet har möjligt att absorbera denna arbetskraft. En sådan utveckling är enligt mitt förmenande den riktigaste.

Herr Lindman uttryckte sin förvåning över, att borgerliga riksdagsmän kunde följa en dylik finanspolitik med långtidsamortering och korttidsamortering och vad därmed sammanhänger. Jag får tyvärr konstatera, att vi allesammans äro ute på ungefär samma linjer. Det skiljer sig blott i fråga om något tiotal miljoner, om vilken prutning högerpartiet inte är enigt. Vi ha ju i år till och med gemensamt diskuterat möjligheterna att kunna pressa ned de olika anslagsbeloppen eller finna andra framkomliga vägar. Det torde inte råda meningsskiljaktighet därom att balans i budgeten snarast möjligt är målet, och att åtgärderna som vidtagits föranletts av exceptionella ekonomiska svårigheter. Härvidlag få vi knyta hoppet till den så småningom skeende förbättringen i konjunkturerna. I den mån allt större grupper av befolkningen kunna absorberas på arbetsmarknaden, komma vi också ifrån de utgifter, som vi nu ha för arbetslösheten. Skulle ett bakslag i konjunkturen inträffa, torde vi bliva hänvisade att beträda andra vägar för en balanserad budget.

Herr talman! Med stöd av vad jag här anfört skall jag be att få yrka bifall till den föredragna punkten.

I detta yttrande instämde herrar *Westman*, *Petersson* i Broaryd, *Andersson* i Leabo, *Heiding*, *Jonsson* i Mörbylånga, *Hammarlund*, *Pettersson* i Dahl, *Gustafsson* i Lekåsa, *Beck*, *Johansson* i Bro, *Johanson* i Hallagården, *Pettersson* i Rosta och *De Geer*.

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Efter det klarläggande anförande, som hans excellens statsministern under ett tidigare skede av debatten hållit, erfordras icke att så synnerligen mycket säges ifrån min sida. Jag har emellertid begärt ordet för att i någon mån få erinra om, att det beslut, som fjolårets riksdag fattade, på förslag av särskilda utskottet, var beslut, som föregåtts utav — tillåt mig säga det — mycken vånda i olika avseenden. När vi vid årets riksdag hade att börja på med att taga hand om motsvarande frågor, var ju det stora flertalets mening, såsom kammarledamöterna mycket väl erinra sig, att det var alldeles onödigt att på samma sätt som under fjolårets riksdag genom tillsättandet av ett särskilt utskott i högre grad än nödvändigt — det poängterar jag särskilt — politisera de frågor, som hade med krishjälpen att göra. Något särskilt utskott tillsattes ej heller, utan det som tillhörde jordbruket remitterades till jordbruksutskottet och det, som låg under statsutskottets domvärjo, remitterades dit. Då man emellertid här klagar över — jag vet icke riktigt om jag skall upptaga herr Carlesons anförande, vars spets tydligen riktades mot statsutskottet — för att utskottet i sin mån försenat frågans framläggande, kanske det icke kan skada att jag från min sida till kammarens protokoll antyder, vad orsaken kan ha varit till, att denna fråga först så pass sent som i dag kommit fram.

Först vill jag då säga, att jag har låtit mig berättas, att man inom vissa kretsar i riksdagen, som äro företrädda i jordbruksutskottet, hade hemställt om, att man för att få den nödiga överblicken, som man kallar det, borde vänta med jordbruksutskottets utlåtande, tills statsutskottet fattat beslut. Det framgår utav detta, att man ville på en omväg ha ett särskilt utskott, fastän man icke vann gehör för den tanken vid riksdagens början. Vad statsutskottet beträffar anser jag mig rent av skyldig att säga ifrån, att vi, som representera majoriteten, icke ha försenat detta ärende. Hur det är med den andra sidan, skall jag icke gå in på vid detta tillfälle. Jag tror emellertid, att jag har tillräckligt material att våga det påståendet, att om man varit lika ivrig i början av statsutskottets handläggning att i tid få slut på ärendet, som man nu i dag synes göra gällande att man varit, hade det varit möjligt att klara denna sak åtminstone en vecka eller kanske ännu något tidigare, än vad nu blivit fallet. För egen del kanske jag vågar erinra därom och få detta till kammarens protokoll antecknat, att jag i samråd med mina kamrater på fjärde avdelningen redan den 9 februari tog ett initiativ, varigenom vi successivt skulle kunna rensa undan alla anslag, i vad de rörde utgifter för kapitalökning. Den tanken hade jag icke någon lycka med. Det begärdes bordläggning den gången och sedermera återremiss för att man, som man uttryckte sig, skulle ha den nödiga överblicken över detta spörsmål. Samma sak gick också, som jag nyss nämnde, igen även i jordbruksutskottet. Det må emellertid vara nog med detta nu och jag är som sagt rustad, så att jag kan återkomma, därest det skulle visa sig behövligt.

Hela ärendets gång och de stridigheter, som kommit till synes i statsutskottet, komma ju i viss mån igen även här i dag. Man måste säga, att stridigheterna bero på en helt och hållet olika grundsyn på hur man skall behandla arbetslösheten och försöken att avhjälpa de värsta svårigheterna därvidlag. Å ena sidan har man predikat från högerhåll, att man skulle föra en så restriktiv arbetslöshetspolitik som möjligt, att man skulle återgå helt och hållet till de gamla direktiven, som gällde före 1933 års riksdags beslut, att man skulle återgå till en politik beträffande lönesättningen så beskaffad, att man kunde hålla ackordsförtjänsterna alldeles invid den för arbetet bestämda reservarbetslönen, att man i största möjliga grad skulle kunna inskränka på de statliga arbetena och de statligt kommunala arbetena, och att

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

man helt och hållet skulle indraga låneunderstöden till enskilda. Jag skulle kunna fortsätta en god stund, men det är efter vad som förekommit här i dag, säkerligen onödigt att jag förlänger debatten i denna fråga. Jag hänvisar till vad statsutskottet i de förevarande betänkandena — detta och de, som komma närmast efter på föredragningslistan — skrivit. Jag tror, att det räcker ett gott stycke.

Men jag skulle vilja säga ett par ord till, som kanhända komma att passa litet illa i stycke med en hel del talares resonemang här i dag, nämligen då man vill göra gällande, att den, såsom man kallar det, wigforsska finanspolitiken är en politik, så väsentligt artskild ifrån den politik, som tidigare förts, att den icke kan nämnas på samma dag. Jag har för att illustrera hur man härvidlag gått tillväga fordom — med fordom menar jag då en så pass närliggande tid, att de flesta av oss varit med här i riksdagen under den tiden — låtit införskaffa en promemoria, som är daterad den 21 oktober 1925 och uppgjord utav riksgäldskommissarie Roswall i riksgäldskontoret. Utav denna promemoria inhämtar jag den nyttiga lärdomen, att det alls icke är något nytt, som man kommit med, när man i riksdagen beviljat anslag utan att omedelbart ha täckning för utgiften i årets budget. Det befinns verkligen, att den 25 oktober 1925 voro riksgäldskontorets fordringar för utbetalda anslag, anvisade av tillfälliga lånemedel, icke mindre än 74,334,597 kronor. Hur har nu detta stora belopp kommit till? Jo, det har tillkommit på det sättet, såsom herrarna naturligtvis genast förstå, att riksdagen icke ansett det vara opportunt att belasta budgeten för respektive år med så stora anslag utan tagit beloppet av tillfälliga lånemedel och sagt, att man får betala igen det vid tillfälle. Ja, det hade varit gott och väl, om man fullföljt denna tanke och betalt igen det hela senare. Men det är på det sättet att riksgäldskontoret än i dag har fordran som uppgår till miljoner av statsverket på förskotterade lånemedel. Det är liknande lånemedel, som man i dag säger, att man icke skall taga upp, utan att de skola rymmas på den budget, som finansieras med vanliga skattemedel.

Om jag skulle säga något om vad dessa pengar, som sålunda beviljats, gått till, kan jag i det avseendet nöja mig med att bara antyda, att en ganska stor del av dessa miljoner, som jag här talat om, gick till vissa förnödenheter för försvarsväsendet. Det är ändå någonting nytt med den wigforsska lånepolitiken åtminstone, och det skall jag be att få notera till dagens protokoll. Medan man under föregående år liksom även under tiden från 1918 fram till 1922 var i farten med att anvisa tillfälliga lånemedel, uraktlät man sorgligt nog att säga efter vilken plan dessa pengar skulle ersättas riksgäldskontoret. Man sade i vissa fall och i ett speciellt fall, som jag haft litet närmare beröring med, att vissa slag av nu ifrågavarande utgifter skulle finansieras med statens tomtförsäljningsmedel. Men i andra fall sade man icke ett dugg, och vad man framför allt icke gjorde, det var att man icke bestämde någon viss tidsperiod, under vilken dessa medel skulle vara betalda. Den förtjänsten har den wigforsska politiken, att den under rubriken Fonden för förlag till statsverket uppbyggt en central plan för amortering. Och därefter skall man hushålla.

Jag skall icke uppehålla tiden längre, herr talman, utan ber att vid behov få återkomma med särskilda yrkanden under de olika punkterna. För tillfället nöjer jag mig med vad jag här andragit.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

Herr **Mårtensson:** Herr talman! Att den ekonomiska krisen lättat på åtskilliga områden är ett faktum, som man inte har någon som helst anledning att förneka; men liksom krisen verkat olika på skilda områden och inom skilda näringsgrenar, verkar även den nu inträffade ljusningen på det ekonomiska området på ungefär samma sätt. Hos en del näringsgrenar har arbetstiden utökats, arbetarantalet har stigit och de ekonomiska förutsättningarna ha förbättrats för såväl arbetarna som de olika samhällena. På andra områden däremot har det icke förekommit någon förbättring utan tyvärr tvärt om en försämring.

Ett av de län, som utan tvivel har drabbats hårdast av den ekonomiska krisen, är det län jag representerar, nämligen Bohuslän. Tyvärr kunna vi icke skönja någon som helst ljusning i det ekonomiska läget inom detta län utan tvärt om raka motsatsen. Vid arbetsförmedlingen i länet var det under maj månad innevarande år 7,138 ansökningar om arbete, men det fanns endast 906 lediga platser. Av dessa ansökningar voro 6,829 från manliga arbetssökande medan motsvarande antal platser endast var 587.

Det har gjorts gällande vid olika tillfällen, och jag tror, att även någon talare här i debatten varit inne på den linjen, att den nuvarande arbetslöshetshjälpen försvårar för jordbruket att kunna erhålla erforderlig arbetskraft. Om man ser på förhållandena i Bohuslän, kan man emellertid icke få en sådan uppfattning. Antalet ansökningar om arbete inom jordbruket var där under maj månad detta år 283 mot endast 137 lediga platser.

Om jag nu går tillbaka och ser på arbetslöshetssiffrorna för samma månad 1933, var det 4,901 ansökningar om arbete men endast 796 lediga platser. Dessa siffror tala alltså ett tydligt språk om att inom detta län en avsevärd försämring inträtt jämfört med samma tid under fjolåret.

Granskar man siffrorna för de kommuner, där stenindustrien huvudsakligast bedriver sin verksamhet, finner man, att 13 sådana kommuner tillsammans uppvisa 5,369 ansökningar om arbete under maj månad innevarande år. Siffrorna från dessa 13 kommuner visa, i vilken oerhörd utsträckning som arbetslösheten gör sig gällande inom just dessa stenhuggarkommuner, och vilka oerhörda svårigheter, som dessa kommuner äro utsatta för. En del av dessa kommuner äro också i ekonomiskt avseende så gott som helt ruinerade. Skatteunderlaget har under de senare åren sjunkit på ett rent katastrofalt sätt. Jag skall nämna några siffror från en del av dessa kommuner. I t. ex. Ske, som är en stor stenhuggarkommun, funnos år 1931 14,734 skattekronor. Vid årets taxering uppgår antalet skattekronor till endast 9,515. I en annan kommun var antalet skattekronor år 1931 1,232 men vid årets taxering endast 726. I en tredje kommun ha skattekronorna för samma tid sjunkit från 2,769 till 1,953. I ytterligare några av de stora stenhuggarkommunerna har skatteunderlaget från 1931 till 1934 i regel sjunkit med 54, 53, 50, 45 procent o. s. v. Samtidigt som skatteunderlaget sjunker, ökas inte blott utdebiteringarna utan även skatterestantierna. De arbetslösa kunna nämligen icke betala några skatter på de knappa understöd, som erhållas, och efter de den 1 maj i år företagna lönereduceringarna vid reservarbetena ha inkomsterna minskats för de där anställda arbetarna, så att kommunerna icke kunna uttaga några skatter av dem. Resultatet av dessa lönereduceringar blir alltså försämrade villkor för arbetarna och försvårade förhållanden för kommunerna att kunna fullgöra sin sociala och ekonomiska verksamhet.

Utskottets ärade reservanter vilja dock ytterligare förvärra såväl de arbetslösas som kommunernas ekonomiska läge. De framhålla bland annat på sid. 38, »att vid sådant förhållande synes det ofrånkomligt att återgå till tidigare lönedirektiv, som skapade erforderlig marginal mellan den nominella reserv-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

arbetslönen och den lägsta marknadslönen». Vad innebär den ledande tanken i reservanternas förslag? För min del kan jag icke utläsa något annat än att reservanterna önska åstadkomma en ytterligare utarmning av såväl de arbetslösa som kommunerna. Man har därför rätt att göra den frågan: Hur långt tro reservanterna, att denna utarmning kan fortsätta? Jag fick för några dagar sedan ett brev från en kommunalman, vari denne bland annat framhöll, att det är självklart, att efter en så lång krisperiod äro hemmen utblottade på allt, och evad det gäller kommunerna, tillägger han, äro dessa närmast under isen, enär några skatter ej influtit under de senaste månaderna. Han trodde för sin del icke, att det fanns någon förhoppning om att stenindustrien skulle kunna komma i gång under den närmaste framtiden. Detta uttalande vittnar väl ändå om, att de ekonomiska svårigheterna ha gått så långt för såväl de arbetslösa som kommunerna inom denna del av landet, att till och med de ärade reservanterna inom statsutskottet borde kunna känna sig ganska tillfredsställda.

Reservanterna anse vidare en ytterligare lönenedpressning erforderlig för att de arbetslösa icke skola stanna kvar vid reservarbetena längre än som är oundgängligen nödvändigt. Men ha nu reservanterna någon personlig erfarenhet av att de arbetslösa med förkärlek stanna kvar vid de statliga reservarbetena? Förra hösten besökte jag så gott som samtliga reservarbetsplatser i Bohuslän och samtalade därvid med de flesta av arbetarna. Jag träffade likväl icke en enda, som önskade vara kvar en dag längre än som var alldeles nödvändigt. Alla, som voro anställda vid dessa arbeten, voro besjälade av en gemensam önskan, att det med det snaraste skulle kunna bli möjligt för dem att erhålla arbete i den öppna marknaden. Jag är fullt övertygad om att denna önskan gör sig gällande hos de allra flesta reservarbetare i hela landet.

Vidare framhålla reservanterna på sid. 32, att vad som kräves är framför allt förvisso mycket svårgenomförbara men icke dess mindre fullkomligt ofrånkomliga omflyttningar av arbetskraften samt anpassningar av arbetslönerna. I anslutning härtill vill jag endast erinra om, att vi ha nog — inte minst representanterna för Bohuslän — grubblat åtskilligt över, på vilket sätt svårigheterna där nere skulle kunna övervinnas. Även vi ha varit inne på den tanken, huruvida det inte skulle finnas möjlighet att överflytta arbetarna från dessa trakter till andra kommuner, men detta har alltid strandat därpå, att vi icke ha kunnat finna några kommuner, där det är underskott på arbetskraft. Tvärtom förefinnes ett arbetskraftsöverskott på så gott som alla områden, och då är frågan, på vilket sätt denna förflyttning skall kunna företagas. Det förhåller sig nog så med reservanterna, att de lika litet som någon annan känna till någon plats här i landet, där det råder brist på arbetskraft, och dit man således skulle kunna flytta över arbetskraft från andra landsdelar. Reservanterna ha ju tidigare vittnat om, att de ingalunda önska vara med om några särskilda åtgärder för att kunna få flera armar i arbete här i landet.

Vad beträffar de statskommunala reservarbetena skulle dessa utgöra den främsta arbetsformen enligt förra årets beslut. Denna arbetsform har dock icke kunnat utvecklas i tillräcklig utsträckning inom de kommuner, som hårdast ha drabbats av de ekonomiska svårigheterna. Varför dessa kommuner icke ha kunnat sätta i gång med tillräckligt många statskommunala reservarbeten är framför allt beroende därpå, att kommunerna få bidraga i allt för stor utsträckning till materialkostnaderna. Jag påpekade i en motion, hurusom i en kommun med över 800 arbetslösa och endast cirka 4,000 skattekronor utdebiteringen skulle måst ökas med 6 kronor per skattekrona, om kommunen skulle kunna betala 50 procent av materialkostnaderna för vissa vägarbeten, som skulle uppgå till en sammanlagd kostnad av cirka 80,000 kronor. Jag

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

kan i dag peka på ett annat exempel. En kommun i Bohuslän fick tillstånd att igångsätta ett statskommunalt reservarbete — jag tror det var i slutet av förra året. Även i detta fall skulle kommunen bidraga med 50 procent av materialkostnaderna. För några månader sedan måste arbetet nedläggas på grund av att kommunen inte kunde skaffa pengar till arbetets fortsättande. Nu har detta arbete måst erbjudas åt arbetslöshetskommissionen med det möjliga resultatet, att arbetare från andra kommuner komma att utföra detta arbete, trots att den kommun, där arbetet har utförts, har en arbetslöshetsarmé på över 500 personer.

Jag vill i anledning av dessa förhållanden rikta en vädjan till regeringen, att man vid prövningen av anslagen till de statskommunala reservarbetena tar största möjliga hänsyn till de fattiga kommunernas svårigheter, så att dessa kommuner kunna sätta i gång statskommunala reservarbeten i större utsträckning än vad hittills varit fallet och härigenom i större utsträckning kunna övergå från den nu ganska vanliga understödsformen till arbetsformen.

Herr **Anderson** i Norrköping: Herr förste vice talman! Jag tror man kan säga, att debatten hittills har fortgått planmässigt. Såväl det inlägg, som gjordes av hans excellens herr statsministern, som det av herr Pehrsson i Bramstorp följde fullständigt de linjer, som man kunde förutse. Det rådde en samstämmighet i dessa uttalanden, som inte var mindre än den, som deklarerades för ett år sedan. Åtminstone var samstämmigheten synnerligen framträdande, när det gällde att söka göra högern medansvarig för den nya ekonomiska politiken och den nya arbetslöshetspolitiken. Yttrandena gingo ut på, att det i själva verket inte fanns någon skillnad mellan högerns ståndpunkt och de övriga partiernas ståndpunkt, nämligen de som bilda majoriteten. Jo, som herr Pehrsson i Barmstorp sade, det skiljer några tiotal miljoner, men i fråga om principerna är det ingen skillnad. Statsministern använde ungefär samma ord. Han sade, att det är ingen annan princip, det är ingen annan metod, som från högerhåll föreslagits, och herr Pehrsson i Bramstorp sade, att högern icke lagt fram några andra linjer.

Jag nödgas då be att få erinra de båda ärade talarna om ett par förhållanden. Den proposition, som regeringen framlade för 1933 års riksdag, följde i stort sett andra principer än dem, på vilka riksdagen 1933 fotade sitt beslut. Där var således från regeringens sida en principförändring vidtagen under trycket av den mycket starka opposition, som regeringens ursprungliga förslag mötte. I vad mån som högerns kraftiga kritik av principerna i detta förslag har verkat, vill jag överlämna till riksdagens ledamöter att själva avgöra. Jag tror inte, att minnet på den punkten har helt svikit. Men vidare. Högern framlade vid fjolårets riksdag en principmotion i arbetslöshetsfrågan, som på viktiga punkter klart och bestämt deklarerade en annan uppfattning än såväl den, som intogs i regeringens proposition som också den uppfattning, som riksdagsmajoriteten intog. Det var särskilt i fråga om reglerna för lönesättningen vid reservarbeten och det var vidare i fråga om direktiven för understöd åt arbetslösa under konflikt, som dessa avvikelser gjorde sig gällande. I båda dessa fall har högern intagit en ståndpunkt, som är principiellt motsatt den, som riksdagsmajoriteten intagit, och samma ståndpunkt vidhåller högern i år. Således, redan här kan man konstatera en bestämd skillnad mellan högerns principiella inställning i arbetslöshetsfrågan och majoritetens. Denna meningsskiljaktighet gäller icke i fråga om nödvändigheten att hjälpa utan hänför sig till formerna för hjälpen, men härvidlag föreligger en bestämd skillnad mellan högerns åsikt om, hur dessa former skola väljas, och riksdagsmajoritetens. Jag tycker, att hans excellens herr statsministern kunde ha överlämnat

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
åt de mindre profeterna att driva en motsatt argumentering. Vi veta fullt väl, att i sommarens och höstens valrörelse kommer denna fråga att spela mycket stor roll, men det är ju så många mindre profeter inom politiken, som behöva sin lilla matsäck för sig själva att leva på under sommaren och hösten, så jag tycker nästan det är obarmhärtigt av statsministern att här i dag så glupskt ta en stor bit ur denna matsäck.

Men, säger hans excellens herr statsministern vidare, när det gäller själva finansieringen är det ju ingen väsentlig skillnad mellan högerns ståndpunkt och riksdagsmajoritetens. Ja, hur ligger det till med den saken? Herr Pehrsson i Bramstorp erinrade om, att högerns förslag i fjol låg ungefär 43 miljoner kronor under de anslag, som riksdagsmajoriteten beviljade. Detta gäller — jag betonar det särskilt — uteslutande de anslag, som direkt avse åtgärder för arbetslöshetens avhjälpande. I år kommer högern beträffande den totala lånebudgeten att ligga också 43 miljoner under, men herr Pehrsson i Bramstorp har alldeles rätt när han påpekar, att här gäller det ju inte endast anslag för arbetslöshetens bekämpande utan den totala lånebudgeten. Om emellertid herr Pehrsson i Bramstorp ville göra sig besvär med att något närmare granska dessa siffror, skall han finna, att skillnaden mellan högerns och riksdagsmajoritetens siffror, 43 miljoner således, hänför sig nästan helt och hållet till anslag, som direkt ha sammanhang med arbetslösheten. Detta gäller även om anslaget på 15 miljoner kronor till elektrifieringsändamål. Den vidgade utsträckning, som elektrifieringsplanen fått, motiveras med arbetslösheten, och högern har gått emot den forcering av elektrifieringen, som riksdagen beslutat, med den motiveringen, att det nuvarande arbetslöshetsläget och särskilt arbetslöshetssiffrorna från de industrier, som direkt beröras av dessa beställningar, icke kunna giva befogad anledning till en så väsentlig utvidgning av denna verksamhet. Gör man således denna jämförelse klart och exakt, skall man finna, att skillnaden även i år är i det närmaste 43 miljoner kronor.

Men, säger man, detta är ju dock pengar och icke principer. När det gäller principer, vad är skillnaden då? Högern vill ju också låna upp pengar. Jag ber då att få erinra om, att högern i fjol framförde ett program, som, om det hade kommit att realiseras, skulle ställt helt andra krav på statens finanser än de av riksdagsmajoriteten sedermera fattade besluten. Om högerns linje beträffande formerna för arbetslöshetshjälpen hade segrat, hade det varit möjligt att utan upplåning för icke produktiva ändamål åstadkomma balans i budgeten. Men i samma stund som riksdagsmajoriteten inställde sig på att lösa arbetslöshetsfrågan, som det hette, efter ett program, som icke följde de gamla beprövade riktlinjerna för arbetslöshetspolitiken utan som gick ut på kapitalinvesteringar i statliga, halvstatliga eller av staten understödda företag i en omfattning, som man hittills icke haft något motstycke till och utan att på något sätt kunna vidmakthålla de gamla kraven ifråga om räntabilitet, i samma stund var det tydligt och klart, att man icke kunde taga ut de nödiga medlen på skattevägen. Då stod högern i det tvångsläget, att man var tvungen att gå med på att här anlita lånevägen. Att vi gingo längre i fråga om anslag än vad vi ursprungligen hade för avsikt att göra, sammanhänger därmed, att man ännu långt fram emot riksdagens slut hade den förhoppningen, att arbetslöshetsfrågan då skulle kunna lösas genom en s. k. samförståndslösning, som skulle omfattas av alla partier. Men när det blev klart, att här inom riksdagen skapats en majoritet, som gick fram efter linjer, som högern icke kunde ansluta sig till, var det omöjligt för högern att säga nej till allt som man preliminärt varit med om, och därför kom vår slutliga ståndpunkt att ligga blott 43 miljoner kronor under majoritetens beslut, som jag nyss er-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

inrade om. Det är klart, att även denna skillnad var betydande och att vårt förslag ställde betydligt mindre anspråk på statskassan än majoritetens. Jag erinrar också om att vi hade andra riktlinjer för finansieringen än dem riksdagen till slut bestämde sig för. I år är högern — liksom majoriteten — i viss mån bunden av de i fjol fattade besluten — åtminstone i vissa anslagsfrågor. Det finns en del arbetsobjekt, som äro av den natur, att man icke utan vidare kan avbryta arbetena. Till dessa fordras det sålunda anslag. Vi ha emellertid ansett oss kunna föreslå högst betydande nedskärningar i dessa, men naturligtvis hade det varit önskvärt, att man i stället för att komma med nedskärningar på den ena punkten efter den andra kunnat lägga fram helt enkelt vad man skulle kunna kalla ett nytt budgetförslag. Men, mina herrar, det står icke i ett oppositionspartis makt att göra upp en alternativ budget. Det är ett faktum, att det icke lönar sig för ett parti i oppositionsställning att komma fram med ett alternativt budgetprogram gentemot en svensk regering, som har hela den administrativa apparaten i sina händer och som också, när det gäller anslagsfrågornas behandling, har betydande möjligheter att föra sin linje till seger i riksdagen. Den saken är utesluten, och oppositionen blir därför hänvisad till att göra de prutningar, som den anser rimliga och möjliga inom den av regeringen uppdragna ramen, för så vitt icke riksdagsmajoriteten skulle ena sig om att helt och hållet underkänna själva principerna för regeringens utgiftspolitik på ett visst område och därmed skapa en helt annan situation, som skulle möjliggöra en väsentlig förändring i fråga om anslagsbeloppens storlek.

Jag har velat göra dessa erinringar för att klart och tydligt säga ifrån, att vi redan i fjol ville föra en annan arbetslöshetspolitik än den riksdagen beslöt. Och vi ha samma ståndpunkt i år. Vi ha i år dessutom velat genom våra yrkanden och genom de motioner vi väckt markera en klar brytning med de nya budgetprinciper, som infördes i fjol, och om riksdagsmajoriteten velat stanna vid de belopp, som föreslagits av högern, hade otvivelaktigt från riksdagens sida klart och tydligt markerats, att man önskade en brytning med dessa nya och enligt vår mening ytterligt betänkliga budgetprinciper. Vi ha framför allt gått emot de grupper av anslag, som vi befara skola vara ägnade att fastslåsa arbetslösheten och snedvrida hela vårt ekonomiska liv. Särskilt ha vi sökt begränsa sådana anslag, som avse att skapa arbetstillfällen på det rent industriella området. Däremot ha vi gått i stort sett på samma linje som majoriteten, när det gällt anslag till arbeten inom skogs- och lantbruksnäringarna. Detta ha vi gjort av olika skäl. Vi ha ansett, att dessa anslag möjliggöra skapandet av större produktiva värden, men framför allt ha vi haft den uppfattningen, att de taga sikte på en annan art av arbetslöshet än den, som fjolårets riksdagsbeslut i första rummet avsåg. Vi ha nämligen klart för oss, att vi måste i avseende å arbetstillfällena ute på landsbygden räkna med en fortsatt kris med fortsatta svårigheter att bereda befolkningen sysselsättning och försörjningsmöjligheter. Det är därför vi varit med majoriteten i många stycken, när det gällt att anvisa anslag för arbeten just på dessa områden. Också därvidlag ha vi emellertid ansett, att viss ransonering är nödvändig, ty man kan förutse, att detta tillstånd på landsbygden måste komma att räcka åtskilliga år och ställa krav på statsmakterna även i fortsättningen.

Jag ber att härefter med några ord få beröra hans excellens statsministerns anförande. Jag har redan upptagit till bemötande den punkt, där han försökte göra högern principiellt medansvarig beträffande själva riktlinjerna för arbetslöshetspolitiken. Därutöver måste jag säga, att hans anförande gjorde ett ganska egendomligt intryck. Å ena sidan uttalade hans excellens ett

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
mycket starkt och oförbehållsamt erkännande åt kritiken från alla dem som framföra sina farhågor mot den hittills förda arbetslöshetspolitiken. Han betonade, att det var regeringens bestämda önskan att fortast möjligt avveckla denna och underströk nödvändigheten av att arbetskraftens rörlighet vidmakthölles. »Den stora uppgiften är», yttrade hans excellens, »att så snart som möjligt avveckla krispolitiken.» Allt detta överensstämmer fullständigt med de synpunkter, som framförts icke bara från högerhåll utan även från åtskilliga andra, som intaga en kritisk hållning mot den hittills förda arbetslöshetspolitiken. Hans excellens statsministern erkänner sålunda, att invändningarna och kritiken äro berättigade. Men när det gäller att gå från ord till handling, vill han icke vara med. Hans excellens förklarar, att det icke kan vara klokt att just nu börja en avveckling, och han tycks mena, att just nu, när man står vid en vändpunkt, man snarare bör späda på och genom statliga åtgärder skapa nya arbetstillfällen för att ytterligare ge konjunkturrörelsen en stöt framåt. Vi anse däremot — såsom jag hade tillfälle att redan under remissdebatten framhålla — att just i den situation, då man står vid en vändpunkt och då konjunkturkurvan håller på att vända uppåt, är det betänkligt att sätta i gång denna oerhörda, statliga företagarverksamhet i arbetslöshetslindrande syfte. Följden härav blir enligt all erfarenhet och allt praktiskt förstånd ett hämmande av den enskilda företagsamheten, dels genom den inverkan, som en sådan statlig arbetslöshetspolitik och de villkor den klätts i måste ha på det enskilda näringslivet, dels genom de perspektiv av ständigt ökade skatter, som öppna sig, och den skugga som därigenom kastas på det enskilda näringslivets väg. Vi mena, att man just i det ögonblick, då man kan skönja en tydlig förbättring i konjunkturerna, skall börja avveckla den statliga verksamhet i arbetslöshetslindrande syfte, som pågått under det senaste året. »Men», säger herr statsministern vidare, »vi ha ju fortfarande en betydande arbetslöshet att dragas med.» Och efter att ha anfört några siffror, som enligt hans mening voro mycket glädjande vittnesbörd om den minskning av arbetslösheten, som inträtt under de allra senaste månaderna, framhåller statsministern, att detta icke får komma oss att glömma, att det trots allt existerar en mycket stor arbetslöshet. Beviset härför ser han i den omständigheten, att antalet kommuner, vilka kommit in med anmälningar om arbetslöshet, nästan fördubblats under det senaste året. Jag kan icke inse, att detta sista faktum skulle så väsentligt kunna rubba den allmänna uppfattning om ett förbättrat läge i fråga om arbetslösheten, som statsministern ögonblicket förut deklarerat. Och om det fortfarande existerar en så betydande arbetslöshet, som ifrågavarande siffror utvisa — jag erinrar dock om vad som många gånger sagts om att man måste taga dessa siffror med mycket stark kritik — kunna orsakerna härtill i många fall vara av helt annan art än dem statsministern berörde. Det behöver icke vara det enskilda näringslivets bristande förmåga i och för sig att absorbera ytterligare arbetskraft, utan det kan bero på att det på vår arbetsmarknad inträtt sådana förhållanden, som äro ägnade att på det allvarligaste försvåra näringslivets möjligheter att begagna sig av förbättrade konjunkturer. Jag behöver icke närmare ingå på dessa förhållanden. De äro välkända för var och en av kammarens ledamöter.

Så framhöll statsministern till sist, att även om man nu har att räkna med en avsevärd lättnad i den hittills rådande konjunkturarbetslösheten, man i stället har att möta nya arbetslöshetsproblem. Ja, jag skulle vilja på det allra starkaste understryka, att så är förhållandet. Jag kan oförbehållsamt ge min anslutning till herr statsministerns uttalande, att när det gäller att möta dessa problem det icke går att lita endast till självläkedomen. Då måste från

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
statsmakternas sida — och på tidigast möjliga stadium — sättas in kraftiga åtgärder för att bemästra de nya problem, som kunna möta. Vi ha att räkna med ett permanent överskott av arbetslösa — och särskilt av arbetslös ungdom — under de år som följa, och problem komma att uppstå av helt annan art — ehuru icke av samma storleksordning — än dem vi nu ha att brottas med. Men jag vill fråga hans excellens statsministern och hans meningsfränder, om det är klokt att ytterligare ett år skjuta undan dessa problem och försöka inbilla sig och andra, att vad man nu framför allt har att taga hänsyn till är just den fortsatta krisarbetslösheten. Vore det icke klokare ur alla synpunkter att redan nu inställa sig på det faktum, att arbetslösheten får en helt annan karaktär än tidigare, och att försöka med alla tillgängliga resurser rusta sig för att möta dessa nya påfrestningar och lösa dessa nya problem i stället för att fortsätta på den väg man beträdde i fjol under intryck av en industriell massarbetslöshet, som nu faktiskt icke längre existerar. På den punkten kan man påvisa — och detta vill jag särskilt understryka — en inkonsekvens i herr statsministerns anförande, och samma inkonsekvens avspeglar sig med skrämmande tydlighet i de praktiska åtgärder riksdagen nu går att besluta. Man erkänner, att arbetslösheten förändrar karaktär och att den i fortsättningen bör angripas på andra vägar än hittills, men trots detta sticker man huvudet i busken och låtsas, som om det gällde att endast åstadkomma inom den ena eller andra näringsgrenen den eller den åtgärden, som verkar tillfälligt stimulerande och medför att några tiotusental arbetare kunna vinna anställning.

Hans excellens statsministern försvarade vidare i sitt anförande vissa drag i den arbetslöshetspolitik, som nu föres. Han framhöll bl. a., att de allmänna arbeten, som han och hans parti i fjol ville genomföra såsom bästa medlet i kampen mot arbetslösheten, vore att föredraga framför reservarbeten, delvis därför att de befordra arbetskraftens rörlighet och underlätta dess återgång till det enskilda näringslivet, medan däremot reservarbetena — vilka i många fall medföra att arbetarna få flytta bort från sin hemtrakt och taga arbetstillfällen på andra platser och inom andra områden — låsa fast arbetslösheten. Synpunkten beträffande betydelsen av arbetskraftens rörlighet är ju icke alldeles ny, men det är intressant och värdefullt, att statsministern nu starkt vill understryka densamma. Jag hoppas, att han är konsekvent och kommer att ge samma erkännande åt betydelsen härav, när det i fortsättningen visar sig nödvändigt att vidtaga vissa andra åtgärder på arbetsmarknaden i syfte att underlätta arbetskraftens rörlighet. Nu är det emellertid huvudsakligen reservarbetena han tager sikte på, och han menar, att dessa äro ägnade att försvåra arbetskraftens rörlighet. Jag undrar, om det är många av de personer, som praktiskt sysslat med arbetslöshetsfrågorna här i landet, som äro villiga att ge hans excellens rätt på den punkten. Jag tror det icke. En mycket vanlig erfarenhet är i stället denna: Man har i en bygd försökt klara sig och lyckats till en tid lösa sina arbetslöshetsproblem genom lokala åtgärder. Ofta har det visat sig svårt att få de sålunda hjälpta ut i den fria marknaden. Det är nästan omöjligt i många fall att få över dessa personer från kommunala beredskapsarbeten eller vägarbeten till det enskilda näringslivet. Om då kommunen lyckas genom arbetslöshetskommissionens förmedling till sitt förfogande få ett antal platser, visar det sig ofta, att dessa arbetslösa plötsligt försvinna. De få med ens lust att komma ut i den fria arbetsmarknaden för att där söka sin utkomst, och det lyckas dem också i många fall. Det är, tror jag man kan säga, av erfarenheten bestyrkt, att just tillvaron av reservarbetssystemet i mycket hög grad är ägnad att vidmakthålla arbetskraftens rörlighet.

Vidare tog hans excellens upp till försvar en detalj i det stora arbetslöshets-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

programmet, som tydligen ligger honom synnerligen varmt om hjärtat. Det gällde de anslag, som äro uppförda under rubriken »Lån och understöd åt enskild verksamhet». Som vi veta, blev det icke mycket av subventionerna enligt fjolårets beslut. Därvidlag var riksdagen nog försiktig och nog förtänksam att uppställa sådana villkor, att regeringen i mycket ringa utsträckning kunde bevilja subventioner åt enskilda företag. I stället har lån till sådana i mycket stor utsträckning givits, och detta anser statsministern både försvarligt och berömvärt. Han yttrade: »Ett av villkoren för hjälp har varit, att företagen eljest riskerat att gå under.» Jag har haft tillfälle att åtminstone i några fall iakttaga efter vilka grunder, ifrågavarande lån till enskild verksamhet utdelats, och jag måste säga, att statsministerns uttalande fyllde mig med verklig förvåning. Jag vill icke bestrida, att det i vissa fall förhållit sig så, att lånen givits till företag, som eljest riskerat att gå under — varmed jag icke vill ha sagt, att denna hjälp är en varaktig hjälp åt verkligt livskraftiga företag. Men den som studerar hur lånen utdelats, skall snart finna, att det visst icke är så, att de bara lämnats till företag, som stått vid ruinens brant. Väl är kanske det, förresten. Man måste fråga sig, om det är rimligt, att t. ex. en blomstrande charkuterirörelse skall understödjas med ett lån på 45,000 kronor. Åtskilliga andra exempel i samma stil skulle nog kunna dragas fram.

Till slut berörde statsministern elektrifieringen och frågade, om icke elektrifieringsarbetet var ett nyttigt och nödvändigt företag. Där tog också herr Pehrsson i Bramstorp upp tråden och menade, att högern väl icke kunde bestrida, att i det hänseendet pengar givits till ett verkligt gott och samhällsnyttigt ändamål. Jag måste då erinra herr Pehrsson i Bramstorp om att beträffande fjolårets beslut om en utbyggnad av elektrifieringen enligt järnvägsstyrelsens eget program — som var uppgjort inte på grund av påstötning från regeringen utan ingick som ett led i järnvägsstyrelsens så att säga normala utvidgningsplan — voro vi alla med på de begärda anslagen, emedan det då gällde en utbyggnad av elektrifieringen, som var fullt försvarlig ur ekonomisk synpunkt. Det var ett räntabelt företag det gällde. I år har järnvägsstyrelsen, på grund av regeringens särskilda påstötning, föreslagit en väsentlig utvidgning av elektrifieringsprogrammet, vilken riksdagen även beslutat. Det förslaget ha vi gått emot bland annat därför, att det här inte längre rör sig om ett odisputabelt räntabelt företag, men vidare ha vi också gått emot det, emedan vi anse det oklokt att i nuvarande läge upprätthålla samma forcerande elektrifiering. Det exempel, som hans excellens herr statsministern anförde från Asea, säger mig oerhört litet. Det är ingen tvekan om, att denna industri genom elektrifiering under en följd av år fått en synnerligen betydande hjälp från statens sida, men man kan inte därför komma med några anspråk på att denna hjälp under alla förhållanden och under alla tider i sådan utsträckning skall lämnas, att industrien i fråga städse skall sysselsätta lika många arbetare.

Till sist varnade oss statsministern för att framställa läget så, som om den svenska staten vore konkursmässig.

Jag har inte hört eller läst någonting, som kan ge stöd åt ett påstående, att sådana uttalanden skulle ha gjorts. Naturligtvis är man på många håll benägen att kanske något överdriva allvaret i den nuvarande situationen. Men är det verkligen rimligt att begära, att oppositionen skall vinnlägga sig om att kläda sin kritik i sådana former, att inte folk bli för mycket oroade. Det som väcker den verkliga oron är väl inte oppositionens kritik utan de åtgärder, mot vilka den riktar sig. Det kan väl inte från regeringens och dess anhängares sida bestridas, att dessa åtgärder äro ägnade att inge allvarlig oro; i det fallet står dess bättre inte högern ensam. Jag vet, att stor oro

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

råder inom mycket vida kretsar av det svenska samhället, och jag vet, att den inom denna kammare har resonans inom andra partier än högern.

När man hörde herr Pehrssons i Bramstorp anförande, som ju på ett anmärkningsvärt sätt förbigick alla verkligt stora och betydelsefulla problem, såväl beträffande själva arbetslösheten som beträffande finansieringen av de föreslagna åtgärderna, fick man visserligen inte intryck av denna oro. Jag har emellertid ett starkt intryck av att denna oro är till finnandes inom bondeförbundet, ett intryck som jag fått bestyrkt vid samtal med enskilda medlemmar och vid läsandet av artiklar i bondeförbundspressen. Det förhåller sig således otvivelaktigt så, att man överallt inom det så kallade borgerliga samhället, och lyckligtvis också i mycket stor utsträckning inom det socialdemokratiska partiet, känner, att vi här äro ute på gungande mark, att vi här måste göra en vändning, ju förr dess hellre.

Vi hade hoppats, som redan en gång sagts, att årets riksdag skulle komma att markera en klar och bestämd brytning med dessa ekonomiska principer och vi ha velat genomföra den på sätt, jag antytt. Om så inte blir fallet, skola åtminstone inte här från statsrådsbänken och från en inflytelserik partiledare få oemotsagt göras uttalanden, som kunna ingiva allmänheten den föreställningen, att den svenska riksdagen nu anser, att man här står inför det oundvikliga, att det inte är någonting att göra och att man får resignera och bara låta saken ha sin gång. Här måste på det allra starkaste understrykas, att den finanspolitik, som nu föres här i landet, är vådlig. Om den fortsätter, kommer den att försätta vårt land i stora svårigheter under en lång följd av år.

Jag skall i detta sammanhang med anledning av ett uttalande av herr Pehrsson i Bramstorp be att få säga några ord även om den statliga skuldsättningen.

Jag skall inte ingå på det anförande, mot vilket herr Pehrsson i Bramstorp polemiserade. Då emellertid herr Pehrsson i Bramstorp, genom att anföra några siffror rörande riksgäldskontorets upplåningsbehov, ville göra gällande, att den statliga skuldsättningen vid någon tidpunkt under loppet av denna vår faktiskt var oförändrad i jämförelse med skuldsättningen vid samma tidpunkt i fjol, eller kanske till och med något mindre, ber jag få erinra herr Pehrsson i Bramstorp om att denna omständighet beror på förhållanden, som det är mycket lätt att förklara. Först och främst har Skandinaviska kreditaktiebolaget under nämnda tid avbetalat 90 miljoner kronor på sin skuld till riksgäldskontoret. Riksgäldskontoret har därpå gjort en avbetalning med samma belopp på sin tillfälliga upplåning i riksbanken. Vidare har statskontorets till förvaltning överlämnade medel under denna tid ökats med 45 miljoner kronor utöver det belopp, som statskontoret hade den 16 juni 1933. Detta gör en ganska betydande summa. Men, det avgörande är — och detta vet ju herr Pehrsson i Bramstorp mycket väl — att den upplåning, som beslöts i fjol på grund av omständigheter, som jag givetvis här inte behöver närmare gå in på, inte har verkställts vid den tidpunkt, herr Pehrsson i Bramstorp talade om. Ett faktum, som han inte kan komma ifrån är, att på grund av fjolårets beslut och på grund av det beslut som årets riksdag nu går att fatta, den statliga upplåningen på två års tid kommer att stiga till mellan 500 à 600 miljoner kronor.

De huvudinvändningar mot den nya ekonomiska politiken, som vi ha velat göra, skulle jag vilja sammanfatta i följande fyra punkter: Den innebär en oerhörd forcering utav de statliga arbetena. Den innebär en kapitalslukande statlig företagsverksamhet, som ofta är av ren understödskaraktär. Den in-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
nebär en hastig försämring av statsfinanserna och, som en följd därav, innebär den en betydande ökning av skattetrycket.

Vi ha velat, på det sätt som varit oss möjligt, i år liksom i fjol markera vårt avståndstagande från denna politik. Vi äro beredda att medverka till alla åtgärder, som kunna vara ägnade att fortast möjligt återföra oss på vägar, som bättre stå i överensstämmelse med hittills följda statsfinansiella och ekonomiska principer i vårt offentliga liv.

Herr **Ström:** Herr talman! Det aktstycke, som här föreligger ifrån utskottet, måste man beteckna som ett bedrövligt aktstycke, bedrövligt åtminstone för alla dem, som väntat sig någon bättre och effektivare hjälp ifrån riksdagens och regeringens sida.

Tidigare har det hetat, att krisens våldsamhet omöjliggjort bättre hjälp åt de arbetslösa. Krisens omfattning hade varit så stark, de arbetslösa så många och svårigheterna i övrigt så stora, att man inte kunnat övervinna dem utan till följd av allt detta nödgats gå in för lägre understöd.

Nu är det emellertid på det sättet, att man ifrån olika håll konstaterat, att krisen har lättat på ett mycket betydande sätt, och att man således nu skulle ha större ekonomiska möjligheter att bisträcka de arbetslösa. Då finner man emellertid, att i stället för att gå in för dylika linjer, prutar man av åtskilliga tiotal miljoner, till och med på den summa regeringen tidigare begärt — och socialdemokraterna medverka till detta! Man måste därför fråga sig, vart alla dessa storordiga löften, som avgåvos tidigare, tagit vägen. Vart ha de stora löftena om avtalsenliga löner, som man i valrörelsen 1932 utlovade, tagit vägen? Jag kan även anföra andra exempel. Det centrala härvidlag är ju arbetslöshetskommissionens reservarbeten. Vart har parollen om arbetslöshetskommissionens avskaffande tagit vägen? Herr Mårtensson talade förut i dag om de besvärliga förhållandena i Bohuslän. Jag erinrar mig, att man under 1932 års valrörelse hade klistrat vartenda affischställe i Bohuslän fullt med affischer, varpå det talades om att A. K. hade störtat två socialdemokratiska regeringar och det frågades, om det också skulle ske med den tredje. Det tycks emellertid ha blivit någon slags kohandel även mellan arbetslöshetskommissionen och regeringen, ty man hör inte längre talas om den kritik, man tidigare riktat emot A. K. Jag skall inte uppta tiden med att framdraga brottstycken ur denna kritik, men jag vill hänvisa till riksdagens revisorers uttalande för något år sedan, där man på ett mycket kraftigt sätt karakteriserade arbetslöshetskommissionens verksamhet, både dess arbeten såsom sådana och det sätt varpå de utfördes, som dyr och dålig. Nu hör man som sagt inte talas om någon kritik emot A. K.

För någon tid sedan behandlade vi här i kammaren frågan om Ulricehamnsbanan och därvid konstaterade någon, att det hade varit bäst att sätta upp en minnestavla därnere vid den där järnvägen som ett minne av den sista järnväg, som byggdes av A. K. Man trodde också, att man i och med detta skulle ha fått ett minnesmärke över A. K. och den oförnuftiga verksamhet, som den bedriver. Ty det är väl ändå ingen som inbillar sig, att denna järnväg jämte en hel mängd dylika arbeten hade kommit till stånd, om det inte hade varit för att arbetslöshetskommissionen måste skaffa arbetstillfällen för de arbetslösa. Därför har man hittat på än det ena och än det andra arbetet, trots att det i samhället funnits mycket viktigare och betydelsefullare arbeten, som behövde utföras.

Jag kan i det sammanhanget erinra om den vägbyggarreligion, som man nu gått in för. Nu gäller det som bekant att räta alla landsvägskrökar och anlägga nya landsvägar, och dylikt. Dessa kunna nog vara bra och förnuftiga

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

arbeten i och för sig, men då det finns betydligt viktigare och nödvändigare arbeten, som behöva utföras i samhället, är det väl ändå fråga, om det inte vore riktigt, att statsmakterna använde de ekonomiska resurserna och arbetskrafterna på utförandet av dessa arbeten. Om man har att välja mellan två nyttiga arbeten, av vilka det ena utan våda kan uppskjutas i tjugufem à trettio års tid, medan det andra bör fullbordas omedelbart, bör det väl ligga i statsmakternas intresse att igångsätta det arbete, som behöver fullföljas genast.

Vad är nu resultatet utav denna vägbyggarreligion? Jo, att man fått till stånd massor av vägar och vägrätningar, en hel del av mycket tvivelaktig karaktär, medan många andra och viktigare arbeten ha fått stå tillbaka. Jag var för någon tid sedan uppe i Jämtland och träffade där en skogsbonde på tåget. Han frågade mig: Hur länge skall man fortsätta med det här oförnuftet? Han talade om, att man däruppe byggt en landsväg från Vilhelmina upp till någon fjällby, som kostat 84,000 kronor. I denna fjällby bodde sex familjer. Kostnaderna för landsvägen i fråga blev alltså 14,000 kronor per familj. Detta hade ju ändå gått an, sade han, men nu ha de familjer, som bo där varken skor eller kläder. Det är därför mycket svårt för dem att använda vägen, ty de kunna knappast visa sig där till följd av sin stora fattigdom. Han undrade därför, om man inte skulle kunna hitta på någon bättre utväg. Dessutom, sade han, är det på det sättet, att vägskatten nu stigit till det dubbla och kommer att stiga ytterligare. Vi få ju betala underhållet utav alla dessa vägar, men det går inte i längden, det kan vi inte härda ut med, sade han. — Jag känner inte så noga till förhållandena på detta område, men nog ligger det åtskilligt just i detta klagomål.

Beträffande sedan nödhjälpsarbetssystemet som sådant, måste man konstatera att det överlevat sig självt. Det var ju meningen, att man skulle avskaffa detsamma genom 1933 års krisuppgörelse och införa arbeten med avtalsenliga löner. I stället gick man in för att ytterligare utöka detta nödhjälpsarbetssystem. Tidigare var det ju så, att arbeten, som skulle utföras under de närmaste tre åren, inte fingo anordnas såsom nödhjälpsarbeten. Efter krisuppgörelsen ifråga kunde även emellertid dessa nyttiga och nödvändiga arbeten, som det heter, utföras såsom nödhjälpsarbete. Är man så säker på, att detta ökar antalet arbetstillfällen? Är det inte tvärtom på det sättet, att en stor del kommuner utnyttjar just den omständigheten att de få statsbidrag, vilka de använda till de ordinarie arbeten, som de ändå skulle utföra? De resonera som så, att nu kunna vi få anslag från staten och nu begära vi bidrag för dessa kommunala reservarbeten. På detta sätt ökar man icke antalet arbetstillfällen utan förvandlar i stället endast de kommunala arbetena till reservarbeten, till vilka staten får lämna betydande bidrag.

I utskottets utlåtande liksom från statsministerns sida har det uttalats glädje över, att arbetstillfällena på detta sätt ha utökats. Undersöker man den verkliga ökningen härutav, kanske man skulle komma till det resultatet, att någon sådan ökning i själva verket icke föreligger, utan att ifrågavarande arbeten i alla fall skulle ha utförts i kommunens regi och såsom vanliga arbeten, om inte denna möjlighet, genom vad som här föreslagits, hade yppat sig.

När man ser på detta aktstycke, finner man ingenting utav de gamla tonerna, ingenting av det, som finansministern proklamerade i 1932 års valrörelse. Han utgav då en broschyr med titeln »Ha vi råd att arbeta?» Den broschyren var för övrigt mycket utmärkt, men det förefaller åtminstone mig, som om herr Wigforss sedan han blivit finansminister, inte brytt sig om att läsa den broschyren. Ty det finns då inte en tillstymmelse till de synpunkter, som där anfördes, i den politik, som han sedan fört på detta område.

Beträffande detaljfrågorna skulle man också kunna göra massor av anmärk-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

ningar. Jag framställde för någon tid sedan en interpellation till socialministern, vari jag frågade om anledningen, varför man sänkt lönerna för de arbetslösa. Jag ville ha besked om, huruvida inte den krisöverenskommelse man träffade våren 1933 också skulle innebära något så när fasta löner också för nödhjälpsarbetarna, eller om överenskommelsen i fråga endast skulle gälla för rågen och vetet och smöret och inte alls innefatta fasta löner för dessa arbeten. Vid den tidpunkten sade man ifrån, att det var nödvändigt med någon höjning utav reservarbetslönerna. Då höjde man också exempelvis den lägsta gruppens lön ifrån 2 kronor 95 öre till 3 kronor. Nu kunna vi konstatera, att besvärsnämnden har sänkt lönerna till 2 kronor 80 öre. Med andra ord, tidigare, när Carl Gustaf Ekman och Lindman regerade, var den minsta nödhjälpsarbetslönen 2:95, efter uppgörelsen med herr Pehrsson i Bramstorp blev den 3 kronor, och nu, efter denna krisuppgörelse, är den 2 kronor 80 öre, mindre än den någonsin tidigare har varit. Och detta medan en socialdemokratisk regering styrt och ställt under dessa år! Jag riktade som sagt var en fråga om anledningen till detta. Det finns intet sakligt motiv till en sänkning av den minst betalda arbetargruppens löner. Hade man nöjt sig med någon minskning för dem, som hade det något bättre ställt, kunde detta möjligtvis ha försvarats, men beträffande de sämst ställda och lägst betalda av nödhjälpsarbetarna har det inte inträffat någon sådan förändring, som motiverar en dylik kraftig sänkning. Denna har man dock utan vidare genomfört. Nu försäker man i den socialdemokratiska pressen, där man inte vill försvara denna sänkning, att krypa bakom besvärsnämnden. Men inte har väl regeringen tillsatt en besvärsnämnd, som inte står i fullt samförstånd med regeringen. I så fall måste man konstatera, att regeringen härvidlag har sökt att krypa bakom besvärsnämnden. 1933 kungjorde man uti bygderna med stora affischer, att man hade varit med om att få till stånd denna mycket blygsamma förhöjning på papperet av lönerna. I år däremot säger man ingenting, utan nu kryper man i stället bakom ryggen på besvärsnämnden, och när man här i riksdagen framställer frågor till regeringen på denna punkt, får man intet svar. Man hade inte tänkt sig, att regeringen skulle fatta demokratien på det sättet, att man inte skulle behöva svara på interpellationer, om man inte vill eller vågar svara på dem. Man kanske säger, att riksdagen är inte slut ännu, så att ännu kan komma svar. I så fall tycker jag verkligen, att man kan säga som någon sade för ett par tre år sedan, när man besvarade en interpellation på det sättet, att det är egentligen en utmaning mot riksdagsmännen att dröja till dess att riksdagen praktiskt taget är avslutad med att lämna svar på frågor, som ha framställts.

Beträffande lönerna har man från utskottets sida uttalat, att det synes utskottet, som om man ännu inte hade vunnit tillräcklig erfarenhet rörande det nuvarande lönesystemet och dess verkningar. När A. K. har funnits till och verkat i 20 års tid och man ändå inte har hunnit få tillräcklig erfarenhet angående detta lönesystem, då måste man verkligen fråga sig, när man kan förvänta, att man vunnit den tillräckliga erfarenheten. Kanske statsutskottets ärade ordförande kunde tala om i vilken oviss framtid man räknar med att utskottet skall ha vunnit den erforderliga erfarenheten på detta område.

När man jämför statsutskottets utlåtande och socialdemokraternas inställning till detsamma med den agitation, som från det hållet tidigare förts i denna fråga, måste man säga sig, att härvidlag förefinnes det verkligen en himmelsvid skillnad. Jag har här i min hand ett flygblad, som utgivits av den socialdemokratiska ungdomsrörelsen. I detta flygblad talar man om att det finns 60,000 arbetslösa ungdomar i åldern 15—25 år, som anmält sig

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

som hjälpsökande. Man framhåller vidare, att dessa ungdomar stå och trampa på stämplingsställena och i arbetsförmedlingsanstalternas köer. De bo på ungkarlshärbärgen och vandra efter landsvägarna, där de framleva sin tillvaro. Man konstaterar i detta flygblad, att det finns massor av arbeten i samhället, vilka kanske inte alla höra till de allra nödvändigaste, men som ändå skulle kunna bereda sysselsättning för dessa arbetslösa ungdomar, som nu få trampa landsvägarna. Man gör dock ingenting för att sätta i gång dessa arbeten, trots att det ändå i vårt land finns en socialdemokratisk regering och en socialdemokratisk majoritet bland valmännen, som uttalat sig för sådana åtgärder, som utlovades 1932. Det konstaterades ju av statsministern under remissdebatten 1933, att de borgerliga faktiskt voro i minoritet bland valmanskåren, men ändå har ingenting blivit gjort för att hjälpa de arbetslösa. Man hjälper inte de unga arbetslösa på ett effektivt sätt, utan man fullföljer samma principer som tidigare. Man har till och med lyckats åstadkomma vissa försämringar i hjälpverksamheten, vilket ju framgår av det föreliggande utskottsutlåtandet. Under sådana förhållanden kan man verkligen fråga sig: vad är anledningen till att man här i landet inte kan utnyttja de arbetsmöjligheter, som finnas. Det är ju ändå ett faktum, att det i vårt samhälle finns allting, som erfordras för att skapa välstånd för alla människor. Det finns råvaror, kapital- och arbetskraft, under förutsättning att man utnyttjade dessa tillgångar i en planmässig hushållning, skulle man kunna skapa välstånd för varje människa. Detta underlåter man emellertid att göra och i stället bedriver man detta sociala kvacksalveri med nödhjälpsarbeten och kontantunderstöd i stället för att slå in på den linjen, att man planmässigt försökte utnyttja råvarorna, fabrikerna, maskinerna och den sysslolösa arbetskraft, som nu får ligga det allmänna till last, men som om man effektivt utnyttjade samhällets resurser, skulle kunna vara med om att skapa välstånd för alla medmänniskor i samhället. Den enda möjligheten för att komma fram till bättre förhållanden här i landet är nog att man söker åstadkomma en socialistisk planhushållning. I väntan på att man kunnat samla arbetarklassen för att få till stånd en effektiv planhushållning, måste man emellertid lämna de arbetslösa betydligt bättre hjälp än som nu föreslås av regeringen och statsutskottet. De förslag i denna riktning, som ha framförts av vår riksdagsgrupp, avse först och främst att avskaffa A.K. och i stället se till att de arbetslösa få utföra nyttiga och nödvändiga arbeten. Därjämte gå våra förslag ut på att lämna en betydligt bättre och effektivare hjälp åt de arbetslösa.

Statsministern konstaterade i sitt anförande, att här i Stockholm finns det lika många arbetslösa, som inte få någon hjälp alls som de som få understöd. Det är nog likadant på många andra platser i vårt land. Detta förhållande beror emellertid inte på att de arbetslösa inte äro i behov av hjälp, utan det beror i stället på de rigorösa bestämmelser, som nu gälla för arbetslöshetshjälpen, och enligt vilka man tvingar andra, som kunna vara i mycket små omständigheter men som stå i något släktskapsförhållande till de arbetslösa, att hjälpa dem och bestrida kostnaderna för deras uppehälle, så att de kunna draga sig fram under krisen. Det är verkligen inte värdigt ett samhälle med de resurser, som vi ha, att bedriva en dylik hjälppolitik. Det är med anledning härav, som vi i en av våra motioner gått in för betydande högre anslag till hjälpverksamheten. Dessa pengar skola dock användas på ett sådant sätt, att man verkligen åstadkommer en effektiv hjälp åt de arbetslösa.

Under hänvisning till vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka avslag på statsutskottets utlåtande och bifall till de här i kammaren väckta motionerna nr 411 och 617.

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Såväl statsutskottet som regeringen räknar med att vi under kommande budgetår skola ha en genomsnittlig arbetslöshet av 120,000 inrapporterade arbetslösa. Med utgångspunkt från denna siffra har man sedan uppgjort en del beräkningar över hur man ämnar söka bemästra svårigheterna, som det säges, för de arbetslösa, och dessa förslag har man sedan förelagt riksdagen.

Denna beräkning av antalet arbetslösa är emellertid enligt min mening godtycklig. De siffror, som hittills lämnats såväl från A. K. som från fackföreningarna, bekräftade inte riktigheten av regeringens beräkningar. Därtill kommer det förhållandet, att denna beräkning inte alls omfattar dem, som inte blivit inrapporterade som arbetslösa. Redan under remissdebatten 1932 framhöll den nuvarande socialministern — det fanns visserligen 88,750 inrapporterade arbetslösa — att han själv uppskattade verkliga antalet arbetslösa till över 200,000. Statsministern har här i dag förklarat, att enbart i Stockholm inte ens hälften av alla arbetslösa anmält sig hos de statliga organen för att erhålla hjälp.

Propositionen räknar alltså med att man helt enkelt inte skall låtsas om alla dessa arbetslösa, som av en eller annan orsak inte registrerat sig. Dessutom räknar man med att en mycket stor del av de anmälda arbetslösa inte skola erhålla någon som helst hjälp.

Med ledning av de godtyckliga beräkningar, som regeringen uppgjort, visar det sig, att i genomsnitt 30,000 av de inrapporterade arbetslösa inte skola erhålla någon som helst hjälp under kommande budgetår.

Jag skall inte gå in på en granskning av de olika vägar, på vilka regeringen har sökt sig fram, när den har summerat ihop det antal arbetslösa, som skola bli hjälpta. Jag vill dock redan här säga, att när man exempelvis upptagit en hel del av de anslag, som givits till vissa arbeten, som »anslag till arbetslöshetens bekämpande», gör man sig skyldig till en mycket egendomlig bokföring. Det lär nämligen inte kunna gå att inbilla någon människa, att till exempel de anslag, som givits för inlandsbanan, på något sätt skulle kunna hjälpa de arbetslösa. Dessa anslag ha ju beviljats redan tidigare under många år, innan man ännu hade någonting som kallades för kris. Detta visar ju, att man inte kan kalla dessa anslag för arbetslöshetsanslag. Det finns åtskilliga liknande anslag, som man i regeringens proposition summerat ihop under rubriken »åtgärder till arbetslöshetens bekämpande». Dessa anslag ha ju i verkligheten utgått även under så kallade normala förhållanden. De kunna därför på sin höjd bidraga till att de, som redan förut äro i arbete, få behålla detsamma, men de kunna inte bereda de arbetslösa någon som helst sysselsättning. Med utgångspunkt från detta faktum är det ju mycket motiverat, när man säger, att de beräkningar, som uppgjorts för hjälpen åt de arbetslösa, inte alls motsvara verkliga behovet.

Om man ser på de verkliga arbetslöshetsanslagen, såsom anslagen till reservarbeten, kontantunderstöd och dylikt, finner man, att man räknat med att kunna hjälpa 24,000 arbetslösa genom reservarbete och 20,000 genom kontantunderstöd. Denna beräkning torde riktigare återspegla omfattningen av de åtgärder, som man vidtagit för att hjälpa dem, som i dag äro arbetslösa. Den hjälp, som de arbetslösa i verkligheten få, har ju under senare tiden blivit illustrerad på otaliga sätt. Jag vill, även om jag därmed gör mig skyldig till en upprepning av vad en föregående talare redan sagt, framhålla, att den hjälp, som lämnats de arbetslösa, inte på något sätt motsvarar de förespeglingar, som man gjort.

I fjol krävde regeringen, att man skulle avskaffa A. K., och även högern

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

motionerade om den saken. A. K. finns emellertid fortfarande kvar och är till och med utrustad med större befogenheter än någonsin tidigare. Den enda förändring, som inträffat genom fjolårets riksdagsbeslut, är den, att socialdemokraterna upphävde sin tidigare bojkott av A. K. och skickade representanter till densamma.

I fjol skulle man dessutom genomföra en ny princip för lönesättningen, som skulle tillförsäkra reservarbetarna öppna marknadens löner. Jag har redan en gång tidigare påpekat, att detta inte motsvaras av verkligheten, därför att det, som man kallat för »öppna marknadens löner» är någonting helt annat, än vad arbetarna förstå med detta uttryck. Denna fråga har ju diskuterats otaliga gånger tidigare. Man har till exempel genom den socialdemokratiska propagandan erfarit, att A. K:s löner ha höjts med inte mindr än 50 öre om dagen, tack vare fjolårets beslut. I annat sammanhang har påpekats, att denna förhöjning i verkligheten är väsentligt mycket blygsammare. Jag behöver endast erinra om den debatt, som förekom här för ett par veckor sedan i anledning av en interpellation, och de uppgifter, som då lämnades. Jag fäste mig under den debatten bland annat vid ett uttalande av bondeförbundaren herr Svensson i Grönvik, som framhöll, att arbetarna på en arbetsplats nere i Småland förtjänade 22 öre per timma, sedan de justeringar, som man i fjol gick in för beträffande lönerna, hade blivit genomförda. Jag fäste mig också vid en försäkran, som gavs från annat håll om att A. K.-arbetarna i Småland i genomsnitt förtjänade 3 kr. 40 öre om dagen, efter det att man genomfört principen om den »öppna marknadens löner».

Om man går till det material, som regeringens proposition innehåller, finner man, att inte ens den statistikmässiga förhöjning av lönerna, som anförts, håller streck i verkligheten. Om man jämför exempelvis A. K:s löner år 1931/1932 med de löner, som fastställdes genom fjolårets riksdagsbeslut, finner man, att en försämring i stället för en förbättring har inträtt. Den nominella lönen har visserligen ökats, men samtidigt har den del av lönen, som de arbetslösa få ut indirekt, sänkts, så att om man slår tillsammans dessa båda poster, visar regeringens proposition att en lönesänkning i stället för en löneförhöjning genomförts. Genom det beslut, som fattades i fjol, kompenserade man alltså inte ens reservarbetarna för den lönesänkning, som genomfördes under år 1933.

Bland de svenska reservarbetarna i allmänhet råder också överallt den uppfattningen, att lönerna ha sänkts. Jag har redan en gång tidigare sagt, att man visserligen under nuvarande förhållanden kan få fram en statistikmässig förhöjning av lönerna, trots att en genomsnittlig sänkning ägt rum, om man till exempel förlägger arbetena till platser, där levnadskostnaderna äro höga. Detta förhållande är i verkligheten den enda orsaken till den statistikmässiga förhöjning av lönerna, som man fått fram. Vid reservarbetarförläggningarna i allmänhet ha lönerna inte förändrats uppåt, utan tvärtom sänkts betydligt efter de beslut, som A. K. har fattat den 1 maj, då man sänkte lönerna vid en rad A. K.-förläggningar.

Man kan alltså inte säga, att fjolårets riksdagsbeslut bidragit till att förbättra läget för reservarbetarna. Talet om att de skulle få »öppna marknadens löner» har visat sig vara ett blodigt hån. Detta framgår inte minst av själva formuleringen i direktiven. I de gamla direktiven stod det, att reservarbetarlönen får inte understiga lägsta grovarbetarlönen, men efter den justering som sedan ägt rum förändrades detta till att reservarbetarlönen *inte* skulle *överstiga* lägsta grovarbetarlönen. Redan i denna principiella formulering ligger tydligt och klart, att en försämring av lönerna skulle kunna

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

genomföras med stöd av fjolårets beslut. Att man har gått in för att beräkna reservarbetarlönerna efter de löner som gälla i öppna marknaden på respektive platser har inte haft någon större betydelse.

Det förslag, som statsutskottet har framlagt, går alltså i verkligheten ut på att man skall fortsätta på de vägar, som man tidigare slagit in på. Detta betyder en skärpning av de arbetslösas läge här i landet, och det betyder, att en mycket stor del av Sveriges arbetslösa i fortsättningen komma att bli utan varje hjälp.

Läget i dag för reservarbetarna är med ett ord sagt fruktansvärt. Detta har också blottats genom olika skildringar från den strejk, som ägde rum nere i Kronobergs län och som samlade omkring 5,000 A. K.-arbetare. Man har försökt att göra denna strejk till ett verk av kommunisternas agitationsarbete. Alla förstå, att en arbetare inte går ut i strejk på grund av agitation, därest inte förhållandena äro sådana, att han tvingas till detsamma. Det var rätt typiskt, när det från en hel rad talare på den konferens, som de arbetslösa höllo nere i Växjö, framhölls, att det är bättre att strejka och svälta, än att arbeta och svälta. Det är en mycket genomgående uppfattning bland reservarbetarna här i landet, att de i dag faktiskt stå inför valet att arbeta och svälta eller att strejka och svälta för att därigenom om möjligt få till stånd något förbättrade förhållanden. Men jag kan också framdra andra exempel, som kunna belysa läget på reservarbetsplatserna. Jag nämner till exempel strejken uppe i Västerbotten, där reservarbetarna gingo ut i strejk på grund av de miserabla förhållandena. För att belysa, vad som där uppe låg bakom strejken, skall jag tillåta mig att göra ett citat ur Västerbottens Folkblad, alltså den socialdemokratiska tidningen där uppe. I en artikel skildrar en skribent inkvarteringsförhållandena på följande sätt: »Kojorna voro olämpliga för sin uppgift. Som sommarbostäder kunde de betraktas som prima, men när kylan kom, blevo de rent hälsovådliga. På morgnarna låg rimfrosten tjock efter brädväggarna, och då det var kallt ute, var temperaturen ungefär likadan inne. På kvällarna sprängeldade vi för att få det någorlunda drägligt, och så sutto vi kring eldstaden och svettades en stund. Det fanns nätter, då man knappast fick en blund i ögonen på grund av kölden i förläggningarna. Slutligen ordnade vi det så, att en särskild man anställdes för att sköta om eldningen nattetid. Svårigheterna att få kläderna att torka var en besvärlig sida av livet. Då vi kommo in på kvällarna, efter det hårda arbetet i lergroparna, där vi slitit som hundar, dröpo vi av svett. Så gott sig göra lät hängde vi våra kläder runt kamin, men utrymmet var så litet, att alla inte fingo sina kläder torkade. Det hände sålunda icke en enda gång, utan ofta, att då vi på morgonen togo våra kläder, voro de ännu våta av svetten från dagen tidigare.» Beträffande löneförhållandena säger samme berättare, att det fanns dagar, då de icke förtjänade mer än 50 öre om dagen, trots det grövsta slit.

Dessa A. K.-arbetare gingo som bekant ut i strejk, sedan man vägrat att acceptera deras krav på underhandlingar med arbetslöshetskommittén beträffande arbetsförhållandena och lönerna. Jag har redan genom en interpellation påmint riksdagen om denna strejk, vari jag anförde ett typiskt exempel. Den frisinnade tidningen däruppe, Västerbottens-Kuriren, som ju egentligen är landshövding Roséns organ, skrev en artikel, som, det är jag för min del tämligen säker på, hade varit i landshövdingens säck, innan den kom i tidningens påse. I denna artikel krävde man, att arbetslöshetsmyndigheterna skulle upptaga förhandlingar med reservarbetarna, och det framhölls, att man icke skulle fara illa av att man upptoge sådana förhandlingar. Men både arbetslöshetskommissionen och regeringen och regeringens tidningspress

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

ryckte helt högdraget på axlarna och förklarade, att med sådana där »lagbrytare» skulle det icke komma i fråga att upptaga några underhandlingar. Den socialdemokratiska pressen var alltså mera konungslig än konungens ombud i Västerbottens län. Detta är ett typiskt exempel på, hur hjälplösa och rättslösa gentemot myndigheterna A. K.-arbetarna faktiskt äro till följd av det beslut riksdagen fattat i direktivfrågan.

Det förhåller sig på samma sätt med den strejk, som utbröt nere i Småland. Där genomförde man en sänkning av A.K.-arbetarnas löner, en mycket väsentlig sänkning för övrigt. Av meddelanden från Vrigstadsvägen exempelvis framgår, att arbetslöshetskommissionen hade fastställt en timpenning av 35 öre och att man beräknade, att arbetarna med ackordsarbete skulle komma upp i en förtjänst av 3 kronor 50 öre per dag. Trots att det här var fråga om vana arbetare, f. d. jord- och gruvarbetare, lyckades dessa icke komma upp till större daglön än 1 krona 60 öre à 1 krona 70 öre. De kunde helt naturligt inte existera på denna löneinkomst, utan trampade i väg från förläggningen till Stockholm, där man först uppvaktade regeringen. Från regeringen hänvisades de till arbetslöshetskommissionen, från denna till besvärsnämnden och därifrån återigen till regeringen. Alltså, när de arbetslösa söka följa de legala vägar, som riksdagen har skisserat upp för deras framställningar och krav, få de gå en sådan här rundvandring, utan att ändå ha någon möjlighet att erhålla rättelse. Tjugutvå öre, jag nämnde det nyss, förtjänade arbetarna på en arbetsplats i Småland, men när de sedan, efter att ha försökt alla legala möjligheter tvingades att tillgripa strejk, då voro regeringspartiets press och naturligtvis hela den borgerliga pressen eniga om att kasta sig över dessa A. K.-arbetare och med de grövsta invektiv överösa dem för deras »oerhörda tilltag» att genom en strejk söka vinna gehör för sina krav.

Den lönesänkning, som A. K.-myndigheterna också genomfört, är även ett typiskt exempel på verkningarna av fjolårets direktivbeslut. Det har redan påpekats av en talare, att arbetslöshetskommissionen skulle garantera arbetarna en viss lön, men denna lön sänkte man redan i maj månad. Det är mycket intressant att taga del av hur regeringspressen i början reagerade i detta fall. Nog var man ense om att sänkningen kunde genomföras och att den var motiverad, men under trycket av den väldiga förbittring, som A. K.-arbetarna visade, sökte man manövrera och sno sig ifrån själva sakfrågan. Jag skall ta ett par typiska citat. Det ena är hämtat från Ny Tid i Göteborg och det andra från Social-Demokraten. I den förra tidningen kommenterar man denna åtgärd på följande sätt: »Nog kan man kalla det opåkallat nit att på bud från arbetsgivarnas sammanslutning krypa under arbetslöshetskommissionen, som veterligen aldrig visat någon större lust att hugga till reservarbetslönerna i överkant. Det är att visa sig alltför lyhörd mot arbetsgivarekraven, vilka ju nästan utan undantag gå i riktning mot sänkning av lönerna oberoende av deras nivå.» Där slår alltså Ny Tid fast, att det var arbetsgivarna, som krävde, att arbetslöshetskommissionen skulle sänka lönerna och att kommissionen, detta av regeringen och riksdagen så omhuldade organ, utan vidare accepterade vad arbetsköparna krävde i detta fallet. Och regeringsorganet, Social-Demokraten, tillägger i denna fråga: »Fortsätter arbetslöshetskommissionen och besvärsnämnden den inledda politiken, kommer det inte att dröja så länge, innan ej blott reservarbetarna och de arbetslösa utan hela arbetarklassen komma att reagera mot systemet.»

Märk, att dessa artiklar skrevos för en månad sedan, och de socialdemokratiska representanterna, exempelvis i utskottet, men, för all del, även de som deltaga i behandlingen av frågan här i dag, borde alltså haft tid att göra en

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
deklaration i överensstämmelse med vad regeringsorganet skrev, när tidningen uttalade, att om det vore så, att arbetslöshetskommissionen skulle kunna sänka lönerna på kommando av arbetsgivarföreningen, så vore det nödvändigt att taga upp kampen mot denna arbetslöshetskommission. Av denna kamp ser man nu självfallet intet från socialdemokraternas sida, tvärtom äro de tydligen mycket eniga om att både arbetslöshetskommissionen och dess reaktionära direktiv skola bestå i fortsättningen. Ja, man går ju t. o. m. in för att skärpa dessa direktiv ytterligare och införa en ännu strängare kontroll.

Ännu ett exempel, som jag tycker borde få vem som helst att en smula tänka över vad som i dag försiggår bland reservarbetarna, vill jag anföra. Det var en arbetare nere i Valdemarsvik, som blev vräkt från sin bostad. Han vände sig till myndigheterna och sökte få hjälp, men utan resultat. Hans hustru och hans barn ställdes på bar backe. Han hade använt alla legala möjligheter för att vinna gehör för sina krav, men han var övertygad om att så länge han själv levde, skulle det inte finnas någon möjlighet att skaffa bröd och vad hans familj i övrigt behövde. I sin förtvivlan går han då och skaffar sig dynamit och spränger huvudet i småbitar; man hittade honom senare, när man sökte efter honom. Jag rekommenderar icke denna utväg, men då människor kunna drivas till sådan desperation av den politik, som föres här i landet mot reservarbetarna, då är det anledning att arbetarklassen samlar sina krafter och slår vakt om sina kamrater och icke tillåter riksdagen att fortsätta denna politik. Denna A. K.-arbetare, som sprängde sönder sig med dynamit, är ju icke den ende, som valt liknande vägar. Bara för ett par dagar sedan var det en arbetare i Stockholm, som valde samma väg. Där uppe i Västerbotten, vid den strejk jag nyss påpekade, blev en arbetare vansinnig på grund av den behandling, som han rönte. Jag vill säga det till herrarna, att om herrarna ämna gå in för att skärpa förhållandena ännu mera, så är det nog bäst att ni vidtaga åtgärder för att förhindra, att A. K.-arbetarna få tag i dynamit, ty annars kanske Valdemarsviksarbetarens exempel kommer att följas av flera.

Det råder kort sagt i dag bland reservarbetarna i detta land en stark förtvivlan över den behandling, som de undergå, och de fråga sig vad egentligen 1932 års riksdagsmannaval medförde för nytta för dem. Det valet gav ju majoritet åt sådana partier, som voro motståndare åtminstone i ord, till borgarnas politik, men om detta val icke har kunnat tillförsäkra arbetarna någon förbättring utan det i stället blivit en försämring av deras läge, då bör man kunna förstå den förtvivlan, som i dag gör sig gällande bland A. K.-arbetarna. Det skulle inte skada, om riksdagens ledamöter sökte sig ut till förläggningarna och litet bättre toge reda på, hur saken verkligen ligger till.

Den lönesänkning, som arbetslöshetskommissionen beslutade i maj, har för övrigt blivit föremål för opposition, icke bara från arbetarhåll, d. v. s. från socialdemokrater, kommunister, partilösa och syndikalister, utan även från borgerliga kommuner. Jag nämner, att icke mindre än 18 borgerliga kommuners arbetslöhetskommittéer enbart i Bohuslän ha uppvaktat regeringen och protesterat mot den sänkning av A. K.-lönerna, som ägt rum.

Det råder i dag ett fullständigt godtycke. Jag interpellerade i riksdagen för en tid sedan i anledning av att man i Västerbotten brutit mot A. K.-direktiven vid en sterjk, som A. K.-arbetarna gingo ut i. Myndigheterna däruppe skaffade strejkbrytare till arbetsplatsen, icke personer som vore arbetslösa eller i behov av hjälp enligt arbetslöshetskommissionens direktiv, utan folk, som i allmänhet kunde karakteriseras såsom välbärgade. Där funnos exempelvis hemmansägare med 40,000 kronor på banken, och dessa fingo sysselsättning vid denna arbetsplats i Västerbotten. Här är ju ett exempel, som visar hur godtyckligt man går till väga vid tolkningen av dessa direktiv, och hur man kan

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

göra detta utan protest från regeringspartiets och regeringens sida, bara dessa direktiv tolkas i för arbetarna ofördelaktig riktning. Det är också ett typiskt övergrepp av arbetslöshetskommissionen, då den skickar ut blanketter, som A. K.-arbetarna få skriva under, och där det förklaras, att om de strejka en enda dag, komma de att bli avskedade. Denna åtgärd står ju i bestämd strid med § 25 i direktiven.

Det är också en annan sak, som jag vill påtala. Jag nämnde redan i remissdebatten, att man genom nu tillämpade förfarande rycker bort från öppna arbetsmarknaden en rad arbeten och förvandlar dessa till A. K.-arbeten. Det finnes ingen statistik i propositionen eller i utskottets utlåtande beträffande omfattningen av denna överflyttning, men det är ett faktum, att en sådan äger rum i mycket hög grad. Jag skall be att till riksdagens protokoll få antecknad en protest, antagen av socialdemokratiska arbetarkommuner inom Tunaläns härad, vilka hade samlats till kamratmöte i Sjöviks folkets hus torsdagen den 10 maj i år. Vid detta möte beslutade man uttala sin protest mot det sätt, varpå de s. k. A. K.-arbetena bedrivas. Det heter i protesten: »Genom att allt anläggningsarbete bedrives som statligt och statskommunalt reservarbete, som det så vackert heter, blir hela den gamla anläggningsarbetarkåren arbetslös och tvingad att efter längre eller kortare arbetslöshet söka sig in hos arbetslöshetskommissionen, om de nu få något, och där få en reducering på sina förutvarande löner med 50 à 60 %. Det kan i sanning frågas, vilken medborgargrupp, som skulle stillatigande finna sig i att bliva behandlad så. Men när det gäller landsbygdens folk tycks allt vara tillåtet. Det finns exempel på arbetslag, som uteslutande bestått av vana vägarbetare, som på flera månader ej nått upp till grovarbetarlönen utan väsentligt understigit den. När saken påtalats hos arbetsledningen, så svaras det, att det beror på bristande arbetsintensitet, men att så ej förhåller sig, finnas många som kan intyga. Det skulle väl för övrigt ej förvåna om arbetsintensiteten sjönk, när det som på sista tiden, t. ex. på Kristdalavägen, blir reducering en gång i månaden. Första april från 4 kronor till 3:50, 1 maj ytterligare 30 öre till kronor 3:20. Hur en familjeförsörjare skall kunna försörja sig och sin familj på sådan inkomst torde för vanligt folk vara svårt att förklara, men det finns de, som påstå att det är för högt ändå, och det går ej att få folk till jordbruket, men sådana borde sannerligen placeras på nödhjälpsarbete utan andra försörjningsmöjligheter.»

Denna protest är mycket ordentligt undertecknad av såväl ordföranden som sekreteraren vid mötet, och det är, märk väl, en protest, som är antagen vid möte av socialdemokratiska organisationer. Protesten bidrar till att illustera läget sådant det i dag är för de svenska reservarbetarna, och den illustrerar också ett annat förhållande, som jag talat om i dag, nämligen att man nu går in för att förvandla massor av öppna marknadens arbeten, kommunala arbeten och andra, till reservarbeten och i samband därmed sänker lönerna väsentligt. Det står visserligen i regeringspropositionen, att A. K.-lönerna vid de statskommunala reservarbetena äro högre än vid de statliga, men, herregud, samtidigt har man ju reducerat lönerna med 50, 55, 60 %, och även om de skulle vara litet högre än vid de statliga reservarbetena, så är det ju ingen tröst för vederbörande arbetare, som dock få en sådan betydlig lönesänkning.

Vi ha i de motioner, som vi väckt i frågan, krävt, dels att arbetslöshetskommissionen skall avskaffas, dels att vid arbetena skall tillämpas avtalsenliga löner — alltså gamla arbetarkrav — och vidare, att, när man måste anlita kontantunderstödslinjen, de arbetslösa då skola erhålla åtminstone så pass mycken hjälp, att de kunna försörja sig själva och uppehålla livhanken.

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

Regeringen och utskottet föreslå ett anslag av 9 miljoner kronor till kontantunderstöd. Om man utgår från den beräkning, som gjorts rörande detta anslag, det vill säga att ett antal av 20,000 arbetare skola försörjas, finner man, att varje arbetslös skulle under kommande budgetår erhålla ett kontantunderstöd av 1: 50 kronor per dag. Detta är vad man anser skäligt, och vad man anser att en arbetslös skall kunna existera på. Vi ha krävt vidtagande av åtgärder, som avse att omedelbart lämna hjälp åt de arbetslösa till kläder och dylikt. Det är den femte krisvintern, som vi nu gå emot. Det finnes arbetslösa här i landet, vilka under hela denna tid gått arbetslösa, och kanske blott under vissa tider erhållit arbete på A.K.-förläggningarna. De ha fullständigt slitit ut sina kläder. De illustrera bilden av trashankar, som knappast våga visa sig ute på grund av sitt tillstånd. Det vore skäl att lämna dem hjälp till kläder, icke blott till dem själva, utan även till deras anhöriga.

Jag roade mig en dag med att göra några klipp ur Stockholmstidningarnas rubriker. Jag skall ta fyra citat ur högen. En rubrik lyder: »11,000 barn vid svältgränsen.» »Barnsjukdomarna ökas oerhört.» En annan rubrik lyder: »Av 214 Sturköbarn 114 undernärda — rakitiska.» En tredje lyder: »Halva skolklassen lungsiktig.» Den uppgiften gäller en skola i Brastad i Bohuslän. Den fjärde rubriken lyder: »Skörbjugg hos Norrbottens arbetarebarn på grund av vitaminfattig kost.» Detta är några rubriker, hämtade ur Stockholmspressen under ett par dagar, som ge en bild av det nödläge, som råder i landet under den nuvarande ekonomiska krisen. Undernäringen är dagens problem för massor arbetslösa familjer i landet. Inte minst drabbas de hårt av den politik, som här föres.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till de av oss väckta motionerna nr 401, 617 och 619. Innan jag slutar vill jag emellertid passa på och meddela riksdagen, att det för närvarande pågår en strejkomröstning bland A.K.-arbetarna. Här i riksdagen ställer man sig på den ståndpunkten, att de A.K.-arbetare, som gå ut och strejka utan vidare skola avstängas från hjälp, därför att de bryta mot bestämmelserna. Jag vill emellertid fråga: handen på hjärtat ni alla, som äro här i riksdagen, vad har en A.K-arbetare i dag för utvägar att välja? Går han till regeringen hänvisas han till A.K., går han till A.K. hänvisas han till besvärsnämnden, och går han till besvärsnämnden hänvisas han till regeringen. Det blir en cirkel. Vederbörande skylla på varandra, och man gör ingenting för att bringa rättelse. Vad skall en A.K.-arbetare i dag göra? Kan han arbeta för en timlön av 22 öre? För en dylik timpenning arbetar man i Småland enligt vad herr Svensson i Grönvik meddelat. Kan man leva på 3 à 4 kronor om dagen, vilket belopp sedan lång tid tillbaka är den genomsnittliga lönen för en A.K.-arbetare här i landet? Det går inte, utan vederbörande tvingas med eller mot sin vilja, att antingen rymma från förläggningen, som många arbetslösa göra, eller också spränga sönder sitt huvud till atomer, som arbetaren i Valdemarsvik gjorde, eller också att gå ut och kämpa och strejka, för att vinna gehör för sina krav. Jag uppmanar de högerrepresentanter, som här vilja gå in för en ytterligare skärpt politik, att begiva sig till A.K.-förläggningarna och klargöra för sig vad det betyder att arbeta för en A.K.-arbetares daglön, att känna att man inte kan försörja vare sig själv eller sina anhöriga, och att veta att framtiden är mörk och hopplös, och att man kanske icke har utsikter att någonsin komma in i produktionen, så bleve nog förståelsen för strejkens nödvändighet större.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Jag skall be att först få upptaga en sak, som statsutskottets ärade ordförande nyss har berört, nämligen den sena behandlingen av dessa frågor. Herr Anderson i Råstock fritog sig och sitt parti från all skuld till den försenade behandlingen och fortsatte: Men hur är det med den andra sidan? Han utvecklade sedan den saken så, att jag måste finna, att den grupp jag tillhör, har av honom blivit i något förtäckta ordalag utpekad såsom orsaken till att dessa ärenden så sent kommit på kammarens bord. Jag måste därför ingå något på dessa saker, och jag skall göra det genom att lämna en rent saklig redogörelse.

Vid riksdagens början tog, enligt vad jag inhämtat, herr Bagge upp frågan om undersökningar och andra förberedande arbeten i och för arbetslöshetsärendenas handläggning å statsutskottets tredje avdelning, men förslaget avvisades av samtliga övriga ledamöter på avdelningen. I februari föreslogs från fjärde avdelningen genom dess ordförande, herr Anderson i Råstock, att fonden för förlag till statsverket skulle uppdelas på de olika avdelningarna för behandling å dessa. Då man genom denna sprängning skulle mista all överblick över arbetslöshetsanslagen både i utskottet och i kamrarna, beslöt den borgerliga majoriteten, att dessa andra, med arbetslösheten motiverade anslagsfrågor, skulle bordläggas för att tagas under behandling tillsammans med propositionerna angående arbetslöshetshjälpen och beredskapsarbetena. Samma yrkande gjordes av högerrepresentanterna i jordbruksutskottet, vilket hade en viktig del av dessa arbetslöshetsanslag att behandla, men detta yrkande avslogs av utskottets majoritet och anslagen lades isolerade fram för kamrarna. Redan härigenom var ju behandlingen i viss mån sprängd. Propositionerna kommo så sent, att motionstiden utgick först efter påsk. Herr Bagge hade yrkat på att en särskild arbetslöshetsavdelning skulle bildas, vilket emellertid avslogs, och i stället överlämnades arbetslöshetsfrågorna den 20 mars till de sammansatta tredje och fjärde avdelningarna. Efter påsk blevo dessa avdelningars ledamöter upptagna av det sammansatta utskottet för rysslånet, och först den 20 april konstituerade sig de sammansatta avdelningarna. Därvid framställde herr Bagge ett förslag, att representanter för arbetslöshetskommissionen borde höras för att lämna sådana sakliga upplysningar, som vore erforderliga för behandling av frågan, och överlämnade till ordföranden de frågor, som herr Bagge ansåg borde behandlas av representanter från arbetslöshetskommissionen. Dessa frågor överlämnades emellertid ej till arbetslöshetskommissionen, varför dess representanter, då de kommo upp på avdelningarna den 23 april, icke hade fått upplysning om, vad man önskade höra dem om. Den 3 maj hade undervisningsrådet Thomson en föredragning om ungdomsarbetslösheten. Arbetslöshetskommissionens representanter hade då tillfälle att taga del av de frågor, som framställdes till dem, och dessa frågor blevo besvarade den 8, 14 och 15 maj. Sedan hade avdelningen ett par vanliga ganska korta sammanträden i veckan för att behandla olika anslagsfrågor. Statsutskottets ordförande anmärkte på att vissa kapitalökningsanslag vid ett tidigare skede på yrkande från högerhåll återremitterats från statsutskottet till fjärde avdelningen. Häremot vill jag i förbigående säga, att så skedde, därför att man önskade, att dessa ärenden skulle behandlas i samband med arbetslöshetsfrågorna, då vissa av dessa anslag voro motiverade just ur arbetslöshetssynpunkt. Emellertid manipulerade utskottets ordförande så att dessa frågor kommo direkt från fjärde avdelningen åter till utskottet, och dessa frågor äro för länge sedan handlagda i utskottet och behandlade av kamrarna. De ha sålunda icke vållat någon som helst forcering.

Den 4 juni återupptogs behandlingen av direktiven, reservarbetsanslagen m. m. och behandlades under ett sammanträde denna dag. Det är hela den tid,

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

som avdelningen ägnade åt dessa centrala frågor. Den 5 juni behandlades ungdomsarbetslösheten under två timmar. Den 7 juni ägde justering rum av avdelningens förslag, och den 8 juni ägnade statsutskottet in pleno ett sammanträde åt samtliga dessa frågor. På grund av den framskridna tiden och för att snarast möjligt få frågorna fram i kamrarna gingo reservanterna med på att få endast två timmar på sig för att avgiva reservationer efter sammanträdets slut. På grund av att arbetet försenats i så hög grad blev det ej heller möjligt att sammanhålla behandlingen av anslagsfrågorna så som det var ämnat, utan dessa behandlades undan för undan i utskottet och kamrarna. Från vårt håll hade vi önskat en tidigare behandling av dessa saker, men då detta av skäl, som jag här icke närmare skall ingå på, ej skedde, måste vi frånsäga oss allt ansvar för denna tågordning. Jag vill bestämt tillbakavisa de förtäckta antydningar, som den ärade ordföranden i statsutskottet riktade emot den grupp, jag tillhör.

Hans excellens herr statsministern var övertygad om att fjolårets beslut verksamt bidragit till konjunkturomslaget, ehuru det blivit fördröjt och endast till mycket obetydlig del kommit i gång. Herr statsministern säger sig lita till de psykologiska verkningarna, att regeringens konjunkturbrytningsillusion skall inge hopp och förtröstan på ett sätt, som han tydligen menar är av större betydelse än de materiella verkningarna. Denna tilltro till illusioner och psykologiska krafter må gälla för vad den kan. Jag är dock övertygad om att konjunkturomslaget knappast alls beror på de beslutade allmänna arbetena, som endast i mycket obetydlig omfattning ha kommit i gång, utan på det ekonomiska livets egna rörelselagar.

Hans excellens herr statsministern erkände oförbehållsamt, att konjunkturomslaget var mycket kraftigt, men sade att ännu fanns det mer än 100,000 arbetslösa. I själva verket vet nog varken statsministern eller någon annan ens på ett ungefär antalet. Vi ha under utskottsbehandlingen fått upplysningar, som visa att arbetslöshetsstatistiken i detta avseende är av mycket litet värde. Siffran visar de anmälda arbetslösa, men det är ingalunda alla, som äro berättigade till arbetslöshetshjälp. Tvärtom, en betydande del av de anmälda äro ej berättigade till hjälp och bli därför aldrig hjälpta; det är säsongarbetare och många andra kategorier. Dessutom avföras ofta ej de anmälda i mån av avgång till arbete utan kvarstå rätt länge och ge fyllnad i statistiken.

I en socken i Västerbotten anmälde sig alla socknens bönder som arbetslösa för att få gruvundersökningsarbete, ingen var arbetslös, men de stodo sedan ändå och figurerade i arbetslöshetsstatistiken. Om man tar del av A. K:s rapporter från olika delar av landet står det klart att arbetslöshetssiffrorna i betydande omfattning äro humbugssiffror och ej giva något riktigt begrepp av den verkliga arbetslösheten. Att verklig och oförvållad arbetslöshet i viss utsträckning förefinnes erkännes dock utan tvekan, och högern har också oförbehållsamt gått in för hjälp åt de arbetslösa, och vi ha ej prutat på vad som begärts för anordnande av nödhjälpsarbeten. Herr Pehrsson i Bramstorp ville t. o. m. göra gällande, att högern därvid ville gå hur långt som helst. Ånej vi äro inte lika ekonomiskt skrupelfria som den ärade talaren själv. Men vi anse, att A. K. bäst kan överblicka läget och medelsbehovet, och då A. K. ansett behov föreligga av det belopp för reservarbeten och till bekämpande av arbetslösheten, som Kungl. Maj:t begär och utskottet tillstyrkt, ha vi ej ansett oss kunna motsätta oss detta. Hade vi det gjort, förmodar jag, att herr Pehrsson i Bramstorp då haft en hel del insinuanta och nedsättande omdömen att göra. Det bör emellertid fastslås, att när hans excellens statsministern frågade, om vi anse läget vara så bra, att man nu kan avklippa hjälpåtgärderna, har någon sådan avklippning ej av oss ifrågasatts. Hans excellens bestred att,

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

som han yttrade, »vårt folk fångats av understödstagarandan». Ja, jag förstår väl, att statsministern som den skickliga dialektiker han är tog ett så vidsträckt begrepp som »vårt folk». Men att understödstagarandan dock i stor utsträckning framträtt och utvecklats på ett mycket skrämmande sätt, kan ej med några dialektiska finter bortförklaras.

Hans excellens säger vidare: »det är ej sant, att vi undergrävt statens finanser och att svenska staten nu står vid bankruttens rand». Ja, jag vet inte, att det från något håll påståtts, att vi stå vid bankruttens rand. Men den nuvarande regeringen och dess spekulative finansminister ha ju ej suttit vid regementet mer än halvtannat år. Det är dess andra budget, som nu behandlas. Det är väl att något överskatta dess ekonomiska förstörelseförmåga att tro, att den på ett eller två år skulle kunna föra en stat med så starka och sunda statsfinanser, som vi sedan länge haft, ut på bankruttens rand. Men att den finanspolitik, regeringen för, undergräver statens finanser står väl utom varje tvivel, och skall denna politik fortgå någon längre tid, måste våra statsfinanser bliva alltmera förstörda och statsbankrutt bli ej ett främmande begrepp, utan en näraliggande verklighet.

Herr talman! Jag ber att få instämma i det yrkande, som herr Lindman förut har framställt.

Herr **Jeppsson:** Herr talman! Diskussionen vid det nu föreliggande statsutskottsutlåtandet tycks ju röra sig om hela den statliga arbetslöshetspolitiken. Jag skall därför icke nu taga upp till särskilt skärskådande de skäl, som föranlett mig att på några punkter i detta utlåtande anteckna avvikande mening i form av en reservation. Jag skall be att i allra största korthet få säga ett par ord. Jag skall därvid begränsa mig så mycket som möjligt, i synnerhet som den glest besatta kammaren synes vittna om, att det icke föreligger något större intresse från kammarledamöternas sida att åhöra alltför långa anföranden i detta mycket omdebatterade ärende.

Jag skall först be att få vara med om att uttrycka ett beklagande över att detta ärende kommit till en så sen behandling i riksdagen. Det hade ju varit önskvärt om detta ärende kunde på ett tidigare skede i riksdagen behandlas, då vi ju kunde haft bättre tillfälle än nu att grundligt diskutera frågorna och tränga in i desamma. Kammarledamöterna vilja nu av helt förklarliga skäl se diskussionen förkortad så mycket som möjligt. Jag skall av den anledningen icke giva mig in i den diskussion, som har uppstått mellan statsutskottets ärade ordförande och den siste ärade talaren angående utskottsbehandlingen, fastän jag å andra sidan ej heller kan säga, att herr Persson i Falla och hans meningsfränder precis bidragit till att påskynda ärendets behandling inom utskottet.

När man hör diskussionen här i kammaren och i riksdagen i övrigt får man närmast den uppfattningen, att reservanterna, jag menar då huvudreservanterna, som ju punkt efter punkt reserverat sig till förmån för mindre anslag än Kungl. Maj:t begärt och mindre än vad statsutskottets majoritet har tillstyrkt, kommit fram till dessa yrkanden bland annat med den motiveringen — den har kanske varit den mest använda motiveringen — att man under uppåtgående konjunkturer icke behöver bedriva allmänna arbeten i den utsträckning regeringen föreslagit och statsutskottets majoritet tillstyrkt. Man har tvärt om ibland fått den uppfattningen, att vederbörande rent av skulle vara rädda för, att det skulle bli alldeles för många arbetstillfällen här i landet. Det är mot detta sista betraktelsesätt, som jag i viss mån har reagerat. Jag tror icke, att vi behöva vara rädda för, att man, genom att anslå medel till allmänna arbeten i den utsträckning, som statsutskottets majoritet här har fö-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

reslagit, skapar för rikliga arbetstillfällen här i landet. Framförallt i de kommuner där man har att dragas med en arbetslöshet, som uppgår till inemot 10 procent eller mer av befolkningens hela antal. Jag säger, att i vissa kommuner 10 procent av hela befolkningen äro arbetslösa, men skulle man uttrycka arbetslösheten i procent av den befolkning, som är beroende av att arbetstillfällen skapas och arbetslöshetshjälp gives, ja, då blir procentsatsen avsevärt högre. I sådana kommuner har man icke den uppfattningen, att tillgången på arbetstillfällen är för riklig. Det är icke endast de enskilda, som drabbas av arbetslöshetens onda, och som anse, att det behöver skapas arbetstillfällen. Även kommunerna — icke minst de ledande inom dessa — ha att kämpa med arbetslöshetens svårigheter och de därav föranledda bekymren bland annat i skattehänseende. I en del kommuner uppgår ju skatten till bortåt 20, ja 30 kronor per bevillningskrona. I sådana kommuner anser man givetvis icke, att arbetslöshetens problem blivit på ett tillfredsställande sätt löst.

Beträffande anslagen till A. K:s verksamhet, anslagen till statliga och statskommunala reservarbeten och anslagen till kontantunderstöd, föreligger det icke inom utskottet någon meningsskiljaktighet i fråga om anslagsbeloppens storlek. Från alla håll, från samtliga borgerliga partier och från socialdemokraternas sida är man villig att tillstyrka samma belopp, nämligen det belopp, som av A. K. har ansetts erforderligt och som av regeringen begärts. När det gäller direktiven för användande av dessa medel däremot, föreligger det en viss meningsskiljaktighet mellan utskottet och reservanterna. Jag har då särskilt fäst mig vid ett par uttalanden i huvudreservationen, det vill säga högerreservationen. I denna heter det på sidan 33: »Slutligen ha vi velat framhålla, att det enligt vår mening borde ha framstått som en oavvislig nödvändighet att beakta det gångna årets erfarenheter i fråga om verkningarna av de vid föregående års riksdag beslutade bestämmelserna för arbetslöshetshjälpen, särskilt beträffande lönesättningen och konfliktdirektiven, och att vidtaga därav betingade ändringar.» Längre fram i samma reservation, när man kommer fram till lönesystemet, understryker man detta om möjligt ännu kraftigare. Man säger nämligen bland annat: »Erfarenheterna av de nya lönedirektivens tillämpning och verkningar innebära emellertid en ofrånkomlig maning till en helt förnyad revision av grunderna för lönesättningen.» Om man därmed menar, att den höjd, till vilken de nu fastställda reservarbetarlönerna uppnått, skulle utgöra ett avgörande hinder för en enligt reservanternas mening sund arbetslöshetspolitik, kan jag icke underlåta att mot ett sådant resonemang nedlägga en gensaga. Jag ber, herr talman, att först få erinra kammaren därom, att dessa reservarbetarlöner — reservanterna hemställa ju att de grunder för reservarbetslönerna, som fjolårets riksdag beslöt, skola ändras — äro sålunda i många fall så låga, att man icke rimligen kan påstå, att storleken av dessa löner kan utgöra anledningen till de missförhållanden, som påtalas i fråga om nu gällande reservarbetslönesystem. Jag ber, herr talman, att få nämna ett par siffror. Enligt uppgifter, som jag erhållit och som jag tror äro riktiga — jag har fått den siffran från auktoritativt håll — började man den sistlidne maj att tillämpa de löner, som framgått vid en lönerevision, som omfattade sammanlagt 1,488 kommuner. Resultatet av denna lönereduktion blev, att man från och med den 1 maj tillämpade ett lönesystem, där lönerna ligga mellan 8 kronor och 2.80 kronor per dag. I icke mindre än 1,020 av dessa 1,488 kommuner översteg icke den fastställda reservarbetslönen 4 kronor per dag. I 406 av dessa 1,488 kommuner fastställdes reservarbetslönen till 4 kronor per dag. I 414 kommuner var reservarbetslönen 3.60 kronor per dag. I 193 kommuner endast 3.20 kronor per dag och slutligen 7

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

kommuner är den så låg som 2.80 kronor per dag. När man således i icke mindre än 1,020 kommuner har en fastställd reservarbetslön, som icke överstiger 4 kronor per dag och flertalet av dessa 1,020 kommuner ha betydligt lägre reservarbetslöner, vill jag fråga kammarens ledamöter: äro dessa löner av den storleken, att man på allvar kan ifrågasätta en nedsättning av desamma? Beträffande de reservarbetare, som hänvisas till statliga reservarbeten på ofta tiotals mils avstånd från hemorten och som således icke kunna såsom dagkolonister — som uttrycket lyder — få reservarbeten i närheten av sina hem utan skola ha — som man brukar säga — två hushåll, vill jag säga, att på dessa reservarbetares löner torde det icke böra göras avdrag. Jag kan därför icke efter mitt sätt att se förstå, att dessa reservarbetares löner äro sådana, att därmed kan motiveras påståendet, att det är vår oavvisliga skyldighet eller en nödvändighet att söka nedsätta dessa.

Ja, herr talman, det var huvudsakligen det, som jag vid det nu föredragna utlåtandet ville ha anfört, att jag anser — och jag tror att det också varit utskottsmajoritetens mening — att de löner eller rättare sagt de grunder för lönesättningen, som riksdagen i fjol beslutade, inte nu böra ändras, och läget är icke sådant, att det enligt min mening bör krävas några ändringar från riksdagens sida i fråga om grunderna för lönesättningen och icke heller vad gäller konfliktdirektiven, som också beslutades av förra årets riksdag. Beträffande dem har jag jämte övriga av utskottsmajoriteten ansett, att man icke i år — hur det kan gå i fortsättningen kan ingen människa yttra sig om — har någon anledning att rubba på de bestämmelser, riksdagen i fjol beslutade.

Jag ber, herr talman, att i det föredragna utlåtandet få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr *Jeppsson* förenade sig herr *Olsson* i Ramsta, fru *Eklund* samt herrar *Björling*, *Aqvist*, *Ljunggren* och *Hilding*.

Herr **Olsson** i Staxäng: Herr talman! Jag vill först stanna vid några speciella punkter i detta utskottets utlåtande. När det gäller t. ex. anslaget till kommunala beredskapsarbeten, vill jag icke förneka, att i vissa fall ha dessa arbeten åstadkommit en god hjälp såväl när det gäller lindrande av arbetslösheten som när det gäller att stödja vissa kommuner beträffande vissa arbetsföretag. Men beträffande kommunernas beredskapsarbeten har man i ett flertal fall fått klara bevis för på vilket betänkligt sätt dylika anslag kunna utnyttjas. Det kan visas på ett flertal fall, men jag skall bara stanna vid ett enstaka, t. ex. en kommun, vilken sökt och erhållit ett stort anslag till byggande av skolhus. Jag vill nämna i förbigående, att denna kommun hade redan förut på ett ganska förträffligt sätt ordnat sitt skolväsen. Kommunen hade en ganska stor stenindustriarbetarkår. Om man för framtiden måste räkna med en decimering av arbetarna i denna industri så borde en sådan sak mana till försiktighet, när det gällde en ytterligare utvidgning av skolväsendet. Det oaktat begärdes och erhölls ett ganska stort anslag. Jag förmenar icke, att det gjordes, men exemplet visar tydligt, att dessa anslag i detta fall icke ge den hjälp, som jag tror är avsedd. För det första ger ett dylikt anslag icke de arbetslösa den hjälp som åsyftas. En stor del av anslaget går ju åt till materialanskaffning. För kommunen åstadkommes ju tillika en ökad skuldsättning för att på detta sätt få arbetsobjekt. Då behovet icke varit trängande, förstår man, att om en decimering av arbetarkåren för den kommunen skulle komma till stånd, skulle skolväsendet för den kommunen bliva av alltför stor omfatt-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

ning. Jag menar, att för en dylik kommun är ett dylikt bidrag icke den rätta hjälpåtgärden, utan för en sådan kommun är ett reservarbete med högt statsbidrag den bästa hjälpen.

Jag vill likaledes beröra den punkt, där man beslutar anslag till stensättning av våra vägar. Av reservationen framgår att högerreservanterna ha stannat vid 3 miljoner i förhållande till utskottets 4 miljoner kronor. Det förelåg en ganska stor enighet därom, att det bästa sättet, när det gäller denna sak, är att få användning för de stora stenlager, som finnas i statens ägo, till våra landsvägar. Genom detta förfaringssätt komme icke denna sten att trycka på den inhemska marknaden, men det framhölls även i utskottet, att för att denna stensättning skall komma till verklig nytta är det nödvändigt, att stensättningen sker på ett förstklassigt sätt. Därför stannade vi högerreservanter vid att föreslå ett lägre belopp, då vi anse, att en för stark forcering av stensättningen icke vore lämplig, utan den borde tagas i saktare tempo, så att, förutom ett grundligt förarbete å dessa vägar, endast fullt kapabla stensättare tagas i användning.

Medan jag talar i denna punkt, vill jag nämna en sak, som gäller stenindustrien i sin helhet och dess framtida utveckling. Man förstår, att när av stenindustriens hela produktion 90 % gå till export och endast 10 % till den inhemska marknaden, det är av största vikt, att man främjar exporten och icke lägger hinder i vägen för den. Jag är övertygad om att startandet förra året av »Svenska stenindustriens exportförening» gjorts i god avsikt. Detsamma är säkerligen förhållandet med regeringens åtgärd vid samma tid för att få exporten reglerad. Men man har dock rätt att ställa sig skeptisk och det av följande skäl.

Skulle denna exportförening ha möjlighet att kunna verka gagneligt i framtiden är jag icke den, som skulle vilja öva kritik mot densamma. Jag tycker emellertid, att särskilt när det gäller de mindre bolagen har man för mycket kringskurit dessas utvecklingsmöjligheter, icke minst därför att kvottilldelningen inom denna förening binder dess framtida produktion, utom då högkonjunktur är rådande. Det är nödvändigt, att det beviljas exportlicenser från regeringens sida i större omfattning, därför att det visar sig, att ett flertal goda order har gått vårt land förbi och placerats i den norska stenindustrien.

Jag vill samtidigt uttala mitt beklagande av det beslut, som nyligen kommit till stånd, gående ut på att denna förening skulle starta en egen försäljningsverksamhet omedelbart. Skall denna exportförening kunna bli till fullt gagn för vår stenindustri, är det en förutsättning, att det blir samarbete med den norska stenindustrien. Det har visat sig, att den frågan har oavbrutet skjutits fram, och någon överenskommelse har ännu icke kommit till stånd. Jag har nyligen erhållit en uppgift från fullt trovärdigt håll, att den norska stenindustrien har lyckats att endast under detta år få export på 30,000 ton kantsten till England, då vi ej kommit upp i mer än omkring 2,000 ton. Jag kan nämna, att i vanliga fall brukar ofta förhållandet vara motsatt, till vår fördel. Om statsrådet och chefen för handelsdepartementet varit närvarande, skulle jag riktat till honom en hemställan att noga följa utvecklingen, när det gäller dessa saker. De åsikter, som jag här fört fram, ha tidigare förts fram icke bara från industriidkarehåll, när det gäller stenindustrien, utan även från arbetare vid stenindustrien.

När det gäller mera allmänna principer beträffande statens hjälpåtgärder i arbetslöshetsfrågan, fäste jag mig särskilt vid ett uttalande, som fälldes av hans excellens statsministern. Då det från högerhåll kräves i viss mån en avveckling av vissa hjälpåtgärder, säger statsministern så här: hur skall det

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

se ut, om staten genast klipper av sin understödsverksamhet och vi skulle sjunka tillbaka i depressionen? Jag kan icke finna ett dylikt uttalande berättigat. Jag vill framhålla, att när det kan skönjas en klar konjunkturlyftning och — som även hans excellens statsministern erkände — densamma har visat sig i ett lägre antal arbetslösa, så förefaller det mig, som om bästa förutsättningen vore till finnandes för oss att kunna göra en avveckling på vissa punkter. Jag vill tillika säga, att om icke staten modererar sin hjälpverksamhet i förhållande till den skönjbara konjunkturlyftningen under en tid, då avveckling är möjlig, kommer staten att i förtid förbruka den kraft, som den behöver, om man skulle få en ny depression.

Hans excellens statsministern uttalade också som sin åsikt, att såväl reservarbetare som de kontantunderstödda kvarhållas i lika hög grad vid hjälpverksamheten som vid de allmänna arbetena. Jag har svårt att fatta ett dyligt uttalande, ty när det gäller reservarbetslinjen, så även om man hänvisar arbetaren till en annan ort för att komma i åtnjutande av dylik hjälp, står han dock genom arbetsledningen i kontakt med arbetsförmedlingen. Och jag är alldeles övertygad om att han icke kommer att stå utan kontakt med arbetet i hemorten, utan att han kan, om han vill, söka sig tillbaka. När det gäller de kontantunderstödda, kan jag icke finna annat än att även det klientelet är föremål för cirkulation, ty personerna stå i den ställningen, att de ofta bli hänvisade till reservarbetena.

Beträffande statens hjälpverksamhet i det stora hela och särskilt när det gäller lönedirektiven, har man rätt att peka något på statens sociala hjälpverksamhet över hela linjen. Det förefaller, som om vårt lands befolkning allt mera i understödshänseende hölle på att så att säga inrutas. Man kan peka på en omfattande understödsverksamhet, när det gäller fattigvården. Jag skall icke öva kritik emot den, tvärtom. Vi ha en omfattande understödsverksamhet, när det gäller den allmänna folkpensioneringen. Vi ha inrymd ytterligare en grupp, när det gäller arbetslöshetsförsäkringen, som vi fått i år. Och när det gäller arbetslöshetsfrågorna, få vi räkna med ytterligare en grupp. Beträffande fattigvården och den allmänna folkpensionen, är det bekant, att för individen blir understödet ofta permanent, men när det gäller den sista hjälpåtgärden, bör förhållandet bliva rakt motsatt. Där hava vi den motsatta synpunkten, att individen skall fastlåsas så litet som möjligt vid dessa hjälpåtgärder. Därför hava vi högermän inom utskottet ansett det vara lämpligt att stå kvar vid förra årets linjer och att göra lönedirektiven sådana, att detta klientel icke hålles kvar vid hjälparbetena utan söker sig tillbaka till arbetsplatserna i öppna marknaden. Jag medger att vi kunna diskutera om de olika fallen. Man har velat kasta skulden på att man icke tillämpat direktiven rätt. Det må vara hänt, men vi kunna konstatera, att det blivit en betänklig påfrestning efter förra årets beslut på de myndigheter, som skola tillämpa de av riksdagen beslutade direktiven.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till det yrkande, som i början av debatten framställdes av amiral Lindman.

Herr **Strindlund:** Herr talman! Vid förra årets behandling av arbetslöshetsfrågorna träffades vissa överenskommelser om vad i dåvarande läge oundgängligen måste åtgöras. Man enade sig om vissa åtgärder, som ansågos behövliga, visserligen några av krisartad karaktär, men den tid, vi befunno oss i, var en kristid. Åtskilliga av kammarens ledamöter gingo — som bekant — icke absolut med på överenskommelsen. I år är läget något annorlunda. Omfånget av de åtgärder, som anses behövliga, har av kända förhållanden något minskat, samtidigt som den majoritet, som står bakom det

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

beslut, som här fattas, betydligt vidgats. Det framgår av utskottets utlåtande och antecknade reservanter. Därtill kommer, att vi nu efter riksdagens avgörande av åtskilliga av de s. k. krisfrågorna kunna konstatera, att även högern börjar i stor utsträckning vara med om en stor del av de programpunkter, som ingingo i fjolårets överenskommelse.

Jag gör den reflexionen bl. a. i anledning av herr Lindmans yttrande, då han klagade över de anslag, som av statsutskottets majoritet tillstyrkts; han erinrade samtidigt om vilka besparingar, som högerreservanterna ha velat göra. Han erkände dock, att det icke var oväsentliga nedprutningar, som åstadkommits inom statsutskottet, men tillade, att de skulle ha blivit större, om högerns ståndpunkt hade godtagits. Jag vill för det första fråga om det kan vara en klok politik att rent demonstrativt redan från början isolera sig och ställa sig oemottagliga för varje resonemang, såsom högerns representanter inom statsutskottet gjort? Jag vågar uttala, att om högern och dess representanter i statsutskottet verkligen hade gått in för ett ordentligt resonemang i olika punkter, kan det tänkas, att åtskilligt av vad de anse sig icke ha fått beaktat skulle kunna hava blivit bättre tillgodosett. Jag hoppas, att vi ett annat år, om vi komma tillbaka, skola kunna resonera litet mera allmänt än vad nu varit fallet om dessa frågor.

Det har sagts, att högerreservanternas prutningsförslag i förhållande till vad statsutskottet begärt skulle uppgå till över 40 miljoner kronor. Jag har försökt erinra mig de större punkter, där högern inom statsutskottet begärt nedprutningar. I fråga om dessa finner jag, att högern ej varit enig. Jag antar, att frågan om elektrifieringen av vissa järnvägslinjer är den största posten i nedprutningsprogrammet. I uppgivna 40 miljoner ingår denna post med 15 miljoner. Vem var det, som var den första opponenten på denna punkt mot herr Lindman? Jo, en högerman. Jag har redan förut påpekat, att i fråga om anslag till telefoner högern sparade bara 1 miljon. I Kalixfrågan var högern ej heller enig. Sammanslås de olika poster, där jag tror att högern varit enig, torde summan ej överstiga 20 miljoner. Jag kan konstatera, att högerpartiet i fråga om statsutgifterna ej kan skryta med att ha velat spara mera, än vad vi i bondeförbundet velat. Vi ha däremot ej haft samma uppfattning om var och på vilka punkter beskärningar skulle göras. Jag har velat framhålla detta av den anledningen, att det tages till nog så stora ord i dag från högerhåll.

Statsutskottet har dessutom klandrats för att ha försinkat riksdagsarbetet. Herr Persson i Falla var inne på det resonemanget. Vi kunna väl vara ense om, att försinkningen av arbetet i någon mån berott därpå, att man just från högerhåll velat ha behandlingen av krisfrågorna koncentrerad så mycket som möjligt för att lättare kunna ha sammanhang i och överblicka hjälpprogrammet i sin helhet. Då är det givet, att under sådana förhållanden måste de mera löpande frågorna först avgöras. Sammanslagning av två avdelningar, där man fick dubbelt så många frågor att behandla, som om avdelningarna arbetat var för sig, har också i någon mån bidragit till arbetets uttänjning. Denna sammanslagning av 3:e och 4:e avdelningarna var kanske även i någon mån beroende av andra orsaker, vilka herr Persson i Falla nog har reda på, utan att jag offentligen anför dem här. Vi på tredje avdelningen ha också klandrats för att vi vägrade att infordra några yttranden och utredningar redan i början av riksdagen. Detta bör ej heller stå oemotsagt. Det är väl ändå för mycket begärt, att vi i statsutskottet skulle besluta om igångsättande av vissa utredningar för belysande av en fråga, beträffande vilken vi ännu ej fått den kungl. propositionen och således ej visste, om de undersökningar, som ifrågasattes, redan voro vidtagna eller ej. Ty märk väl, denna begäran, som

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

herr Persson i Falla omnämnt, och som kom från professor Bagge, framställdes innan den kungl. propositionen lämnats till riksdagen.

Det har bl. a. talats om den sig alltmera spridande understödstagarandan, jag vill säga det, att visserligen är den understödstagaranda, som breder ut sig, därför att en understödsverksamhet är ordnad, farlig, men den mest osympatiska formen av understödstagaranda är väl ändå den, som tar sig uttryck i ren spekulation i vad som göres från det allmännas sida i syfte att komma de verkligen behövande till hjälp. Jag gör denna reflexion inte minst i anledning av vad som sades av den siste ärade talaren, herr Olsson i Staxäng. Det är med en viss förvåning jag lagt märke till hans arbete och insatser inom utskottet, ej minst när det gällt att avgöra de frågor, som nu ligga på kammarens bord. Den första reflexionen jag gjorde var den: Så ung och så — jag vill ej säga fördärvad — men så konservativ. Jag erinrar mig, hurusom en högerman här en gång yttrade i en replik till en socialdemokrat, att han också en gång varit ganska frisinnad men med åren blivit mera konservativ. Och han trodde, att vederbörande socialdemokrat, vilken han då replikerade, så småningom om en 20 eller 25 år skulle kunna hälsas välkommen till hans parti. Är en sådan utveckling riktig, var skall då herr Olsson i Staxäng hamna om 20 eller 25 år? Det är möjligen kräftgången, som han kommer att gå. Jag tycker, att det redan ser så ut, när jag ser efter, hur det är ställt med hans teori och praktik. Han har klagat över den understödstagaranda, som sprider sig. Jag har ej sett någon motion, som så starkt ger anledning till denna oro, som motionen nr 185 av herr Olsson i Staxäng, i vilken han bland annat föreslår, »att riksdagen vid beviljande av anslag för nästa budgetår till statliga och statskommunala reservarbeten för arbetslöshetens bekämpande ville besluta, att medel från detta anslag även må disponeras till nya torrläggningsföretag och upprensning av tidigare utförda sådana i *enlighet med ovan anförda synpunkter.*» Märk väl, att även högermännen inom statsutskottet reserverat sig till förmån för denna motion. Vilka äro »ovan anförda synpunkter»? Jag skall ej läsa upp motionen men rekommenderar den till läsning. Jag skall blott tala om, vad den i princip gått ut på. Den går ut på, att man bl. a. skall använda de statliga reservarbetena för t. ex. torrläggning på sådan enskild mark, där båtnaden överstiger kostnaden. Det har från herr Olssons i Staxäng hemtrakt gjorts framställning härom, men framställningen har avstyrkts av lantbruksstyrelsen med den motivering, att företaget enligt syneförrättningen vore att hänföra till statens avdikningsanslag i vanlig ordning. Om jag renodlar detta förslag, blir det ej annat än att staten skulle utföra och påkosta arbeten som det är en förtjänst för jordbrukaren själv att utföra. Om båtnaden överstiger kostnaden, är ju detsamma som att fördelen överstiger utgifterna för företaget. Enligt motionen skulle även sådana arbeten utföras såsom statliga eller statskommunala reservarbeten. Jag frågar: Är detta ej ett sätt att sprida understödstagarandan långt värre än vad utskottets majoritets förslag kunna göra? I motionen talas dessutom om, att det är nödvändigt att utvidga arbetsanskaffningsprogrammet. Varför då klaga över, att detta är för stort och vitt? Om vi resonera allvarligt och sakligt så tror jag, att vi lite var kunna ena oss om vad som statsutskottets majoritet föreslagit.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den föredragna punkten.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss:** Herr talman! Jag har velat säga några saker i denna debatt, som beröra själva grundtankarna i den fortsatta krispolitiken. Jag beklagar bara, att jag ej hade tillfälle att höra herr Lindmans första anförande och att jag endast hade till-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
fälle att höra den senare delen av herr Ivar Andersons anförande. Åtminstone herr Ivar Anderson gick nämligen in på några av de väsentliga sidorna därav. Men det, som jag icke har hört, förmodar jag är i princip detsamma, som i första kammaren framförts av herr Bagge och även delvis av herr Hamrin, så att jag kanske icke behöver gå alltför mycket fel, om jag sysselsätter mig med de tankegångarna.

Det har väl icke undgått kammarens ledamöter, att kritiken mot den finanspolitik och den arbetslöshetspolitik, som av riksdagens majoritet gillats, visserligen varit densamma i år som den var i fjol, men att motiveringen har varit mycket olika. I år får man höra, att denna politik icke är hållbar, därför att vi ha kommit in i en relativt god konjunktur. Då är det icke lämpligt med detta slag av krispolitik. I fjol fingo vi veta, att vi levde under så svår depression, att då var det ej lämpligt av den anledningen att föra en sådan finanspolitik. Den slutsats, som man rimligen kan draga av dessa stridiga motiveringar, är, att slutsatsen är det viktigaste, nämligen att den nuvarande politiken måste vara felaktig, och sedan söker man motiveringarna var man bäst kan finna dem. Och på grundval av dessa motiveringar kräver man sedan ett systemskifte. Jag vet icke, hur man bäst skall kunna diskutera denna fråga om ett systemskifte eller en annan krispolitik med talesmännen för högeroppositionen, därför att man från den sidan hittills icke har angivit sina riktlinjer om, hur en annan krispolitik skulle läggas. Det är nu en kritik mot högerreservanterna, som de säkerligen känna väl till, och jag förmodar, att de också äro beredda med det svar, som herr Bagge givit i första kammaren, att det ej är möjligt för en minoritet i riksdagen, att det överhuvud taget endast är möjligt för dem, som sitta inne med förvaltningsmaskineriet, att framlägga några konkreta förslag till en krispolitik. Det ligger naturligtvis en viss sanning i, att det ej är så lätt, när man sitter i riksdagen, att draga upp riktlinjer till ett annat program, men jag tror å andra sidan, att det icke vore omöjligt att åtminstone så mycket konkretisera de egna ståndpunkterna, att en överläggning om dessa olika former av krispolitik skulle vara möjlig. Såvitt jag förstår har man ej från högersidan gjort något försök att tala om vare sig för riksdagen eller för svenska folket, vari denna andra krispolitik skulle bestå och vari hela det systemskifte, man talar om, skulle bestå. Jo, så tillvida har man gjort klart vad man menar, att man uppenbarligen anser, att de utgifter till igångsättande av arbeten, som av majoriteten beslutats, äro för stora, att lånepolitiken är oriktig och att denna ekonomiska politik överhuvud taget kommer att belasta det svenska folket och de svenska skattedragarna med skattebördor, som äro onödigt höga. I övrigt, vid sidan av detta krav på minskade anslag, har jag endast i denna högerståndpunkt funnit en klar tankegång, nämligen den, som vid olika tillfällen framförts av herr Lindman, och det är den, att man måste anpassa lönerna efter, som det heter, det ekonomiska läget, d. v. s. att man skulle rädda vårt ekonomiska liv genom lönesänkningar. Jag skall ej taga upp den sista sidan härav till debatt, därför att det är en sak, som icke tills vidare faller under riksdagens domvärjo. Jag skulle vilja tillägga, att den politik i fråga om vårt penningväsende, som hela riksdagen utan meningsskiljaktighet, således även med bifall av herr Lindmans parti, har gillat, nämligen den politiken, att vi ej bara skola hålla uppe den nuvarande prisnivån utan även försöka höja den, är i grund och botten alldeles oförenlig med tanken på att man skulle rädda landet ur kristiden genom att pressa ner arbetslönerna. För övrigt skulle jag gärna vilja ställa den frågan direkt till försvararna av denna nedskärnings- och nedpressningspolitik, hur man förenar den, när det gäller övriga samhällsgrupper, med den tydligen förhärskande meningen i

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
fråga om jordbruket, att jordbruket icke kan räddas genom att man sänker jordbrukarnas levnadsstandard, utan att jordbruket måste få hjälp genom att man höjer jordbruksprodukternas priser och därigenom förbättrar inkomsterna för den jordbrukande befolkningen. Det är en ståndpunkt, som intages av regeringen och det socialdemokratiska partiet. Men vi fråga oss: Hur är det möjligt, att denna politik, som även högern anser riktig, när det gäller jordbruket, och som går stick i stäv mot den uppfattningen, att landets ekonomi skall räddas genom nedpressning av levnadsstandarden, hur är det möjligt, att denna politik att höja levnadsstandarden vid jordbruket skall vara förenlig med den uppfattningen, att i fråga om andra delar av näringslivet skall räddningen sökas genom nedpressning av lönerna? Jag har anfört det därför, att på den punkten torde den djupaste skiljelinjen gå mellan den politik, som hittills bedrivits och som jag hoppas även i fortsättningen kommer att bedrivas av majoriteten i riksdagen, och den politik, som förordas av den svenska högern. Majoriteten i riksdagen har nämligen blivit övertygad om, att räddningen ej är att söka i en sådan nedskärning, utan att man i stället kan hoppas på resultat av en sådan politik, som söker uppehålla köpkraften bland folkets breda lager för att hålla näringslivet i gång. Endast om man förstår, att där går den djupa klyftan mellan de olika uppfattningarna, förstår man, hur de åtgärder, man förordar, bli så olika. Men nu kanske någon svarar, att de ju icke äro så olika. Det är icke så, att riksdagens majoritet går på en linje, som är genom ett svalg skild från den linje, som valts av högern, och jag har hört, att redan förut i denna debatt ha från en representant för riksdagens majoritet anförts siffror, som visa upp, hur skillnaden i verkligheten ställer sig, och visa, att det där talet om, att miljonrullningen är någonting, som är utmärkande för riksdagens majoritet, under det att riksdagshögern är representant för mycket stor sparsamhet, saknar grund. Jag har hört, att dessa siffror blivit anförda, och jag skall därför ej ytterligare uppehålla mig vid dem. Det är alldeles tydligt, att om det är slösaktigt att låna upp, låt mig säga, för alla olika ändamål under de närmaste åren mellan 5 och 6 hundra miljoner, är det också slösaktigt att låna upp mellan 4 och 5 hundra miljoner. Vid den beräkning jag gjort, kommer jag ej till större skillnad än något över 80 miljoner mellan vad riksdagens majoritet anslutit sig till och vad riksdagshögern godkänt. Jag vill till de, säkerligen åtskilliga, talare, som i den kommande valrörelsen komma att röra sig med dessa siffror, säga, att visserligen är det svenska folkets skolunderbyggnad kanske icke så god som önskvärt vore, men de flesta svenskar ha lärt sig det räknesätt, som heter subtraktion. Och när en åhörare därför hör av en talare på högerkanten, att majoritetens slöseri sträckt sig så långt, att man kommer att låna upp över 600 miljoner, har kanske åhöraren läst, att högern själv räknat ihop, hur mycket mindre högern velat anslå, att det var vid förra riksdagen något över 40 miljoner och nu också något över 40 miljoner, sammanlagt något över 80 miljoner, och då gör denna svenska åhörare den subtraktionen, att han från riksdagsmajoritetens siffra drar dessa 80 miljoner och kommer till en siffra, som för hans enkla lekmannaförstånd är lika förskräckande som den dessa högertalare anse, att de kunna skrämma med. Ni kunna vara övertygade om att stora mängder människor, som höra talas om 600 miljoner och 500 miljoner kronor, bli lika förskräckta över den ena siffran som den andra, och att andra icke få något intryck alls, därför att dessa siffror äro så fantastiskt stora, att man icke kan till dem knyta några konkreta föreställningar.

Jag skall icke uppehålla mig vid den sidan och icke heller uppehålla mig vid den skattebörda, som på grund av dessa lån kommer att påvila svenska folket,

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
därför att amorteringar måste ske. Den skattebördan skiljer sig icke heller väsentligt när det gäller majoritetens förslag eller högeroppositionens förslag. Jag har kommit till en siffra på 38 miljoner kronor i amorteringar under sex år enligt majoritetens förslag och till 30 miljoner kronor under sex år enligt högerns förslag. Nej, jag skall i stället säga några ord om effekten av dessa upplåningar. Man erinrar sig nog, att vid förra årets riksdag, då den första budgeten med en stor upplåning lades fram för riksdagen, höjdes många röster, som förklarade, att om detta förslag accepterades skulle det undergräva förtroendet för statens finanser och statens kredit, skulle räntorna höjas och statsobligationerna sjunka i värde. Erfarenheten har emellertid talat ett annat språk. Om det finns människor i detta land, som tagit högerns utmålningar av farorna på allvar, så att de gjort sig av med de statsobligationer, som de innehaft, komma de säkert icke att vara högern tacksamma för denna skrämsel, ty, såsom vi veta, ha obligationerna under dessa år stadigt stigit i värde och räntorna hållit sig låga. Detta är naturligtvis icke något bevis för att den förda politiken i längden är den riktiga, men det är skäl att erinra därom, när man finner, huru man för ett år sedan skrämde med dessa faror, så att man kanske blir en smula försiktigare, när det gäller att tro det som för närvarande uttalas här rörande farligheterna i den förda politiken. Emellertid om detta är själva den statsfinansiella sidan, kommer jag icke att kunna förbigå den fråga, som ställdes redan förra året, och som man med allt större skäl ställer även i år, fastän man, såvitt jag förstår, formulerat den på ett oriktigt sätt nämligen den frågan: Är det möjligt, att en sådan politik kan bedrivas i längden? När då självklart ges det svaret, att en sådan politik icke kan föras i längden, vill man draga den slutsatsen, att politiken därför är oriktig. Det är en mycket lättvindig slutsats. En politik kan vara alldeles riktig under ett år och under två år utan att därför vara riktig vartenda år. Om man menar, att under en depression, då den enskilda företagsamheten är liten, det allmänna skall utvidga sin företagsamhet med hjälp av lånemedel, och om man menar, att dessa lånemedel skola inbetalas under bättre år, är det självklart, att en sådan politik icke kan drivas under en följd av år. Det är nödvändigt med en avbrytning under åtminstone så pass många år, att en återbetalning av lånen blir möjlig. Således har ingen kunnat förbise — och det har den nuvarande regeringen icke heller förbisett — att denna politik är vad man kallar tidsbegränsad. Det sades förra året och det har även sagts i år, och det beror icke därpå, att regeringen skulle ha förtegat sin uppfattning, om man från andra sidan om igen upprepat, att en sådan politik är omöjlig, därför att den icke kan fortsätta i längden.

Jag nämnde, att man i år lagt kritiken på en helt annan bog. Man har sagt, att det är en konjunkturförbättring, och då är det tid att avveckla denna politik. Man kan naturligtvis ha delade meningar om, huru pass mycket konjunkturerna blivit förbättrade, och dessutom kan man också ha delade meningar om, vid vilken tidpunkt av konjunkturförbättringen en sådan avveckling av lånepolitiken blir lämplig. Jag skall icke här besvära kammaren med ett uppradande av auktoriteter, men ni veta, att den politik, som riksdagsmajoriteten i Sverige bedriver, är icke en politik, som är främmande för folk på annat håll. Det är en politik, som har anhängare överallt i världen, anhängare, som, om jag får säga det, äro ekonomiskt mycket väl informerade. Jag behöver blott peka på den engelska affärsvärldens ledande organ, Economist, som under de förflutna åren och anmärkningsvärt nog även under detta år, i vart eller vartannat nummer kommit tillbaka till kravet på att Englands regering skall slå in på de linjer, som vi följa i Sverige, nämligen att med hjälp av stora lån göra kapitalinvesteringar för att påskynda konjunkturför-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

bättring inom näringslivet. Lägg märke till att denna tidskrift Economist, affärsvärldens centrala organ, är icke tillfredsställd med att säga att det är en politik, som är möjlig att bedriva i depressionens botten, utan den säger tvärtom, att den situation, då konjunkturförbättringen håller på att inträda, den situationen är ett mycket lämpligt ögonblick för staten att sätta in medel till ett stort utvecklingsprogram, vari icke minst skulle ingå ett mycket omfattande bostadsbyggnadsprogram. Jag skall ytterligare anföra en talesman för denna politik, återigen en engelsman, Sir Josiah Stamp. Han var nämligen på besök här i Stockholm för icke så länge sedan, och han höll föredrag om penningpolitiken. Han kom även in på frågan om de offentliga arbetena, och han uttalade sin, såsom han själv sade, kvalificerade anslutning till detta program, d. v. s. han gjorde den reservationen, att denna politik kan drivas, såvida icke uppfattningen i landet är sådan, att oron inför den ekonomiska politiken förtager dess goda verkningar. Om det råder den uppfattningen i affärsvärlden, inom företagarevärlden, att denna politik är så förkastlig, att den måste leda till mycket skadliga följder för det ekonomiska livet, verkar den icke så, som den skall verka. Då verkar den icke upplivande. Men om en sådan oro icke finns, utan man tvärtom fortfarande har förlitande till statens finanser och statens kredit, då, menade han, är en sådan politik att rekommendera. Såsom jag nämnt har trots, jag vågar säga, den mycket hetsiga agitation, som bedrivits mot riksdagsmajoritetens politik, trots de ständigt återkommande svartmålningarna av dess fördärvliga verkan på det ekonomiska livet icke den del av svenska folket, som bestämmer över, huru förtroendet till statens kredit skall se ut, låtit oroa sig. Det är nämligen så, att om man hör några nyheter från dessa kapitalplacerande kretsar, som skola låna pengar åt staten, så är det detta: När komma äntligen de stora statslånen, varigenom vi kunna ta ut våra pengar från bankerna, där vi endast få 2 eller 1 % ränta, för att teckna ett statslån, där vi kunna få $3^1/_2$ %? Detta vittnar icke om något undergrävt förtroende för den svenska statens kredit utan tvärtom om ett mycket stort förtroende, varom också stegringen av obligationskurserna vittnar. Under sådana förhållanden tror jag, att man kan för sin uppfattning åberopa just dessa mycket ekonomiskt informerade kretsar, som ha den meningen, att en krispolitik av det slag, som vi här i Sverige bedriva, är under en sådan depressionstid som den nuvarande just den lämpliga.

Jag skall emellertid gärna erkänna, att den frågan uppstår, på vilket stadium denna politik skall ersättas av en annan. Jag kan svara kort och gott, att den skall ersättas av en annan politik i samma ögonblick, eller i samma mån, som man på andra vägar finner möjligheter att skaffa svenska folket arbete och försörjning. Det gemensamma målet och den gemensamma linjen för våra kommande ansträngningar äro att finna de vägar, på vilka det skall bli möjlighet för människorna i vårt land att kunna försörja sig med arbete. Nu kanske någon säger: Ja, det är väl ganska överflödigt. Vi ha ju redan en konjunkturförbättring, och det talas ju t. o. m. om, att vi ha en högkonjunktur i vårt land. För min del tror jag, att de, som nu tala så, icke äro många. Jag har just för någon timme sedan åhört debatten i första kammaren, där man från alla håll erkände, att frågan om den fortsatta arbetslösheten blir den stora frågan i vårt ekonomiska liv under närmaste tiden oberoende av konjunkturförbättringen. Oberoende av om denna förbättring håller i sig eller icke, så ha vi att räkna med en arbetslöshet av mera bestående art. Frågan är, på vilka vägar den skall vara åtkomlig.

Orsakerna till att en sådan arbetslöshet av bestående art kommer att finnas behöver jag icke här uppräkna. Ni känna dem alla lika bra. Vi ha en befolkning i de arbetsföra åldrarna, som blir större och större, vi ha varje år

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
tiotusentals pojkar och flickor, som komma och knacka på fabriksportarna och kontorsdörrarna och vilja in, vi ha rationaliseringen, som ständigt och jämt gör människor överflödiga, vi ha den minskning i vår export, som vi måste räkna med, och vi ha, vilket jag icke behöver erinra denna kammare om, den bestående jordbrukskrisen. Såvitt jag kan se, finns det icke några tecken, som tyda på att denna jordbrukskris, skulle, som det heter, försvinna av sig själv under de följande åren. Det är därför min mening — jag vill icke närmare gå in på saken; det finns antagligen delade meningar — att man icke kan räkna med att någon mycket betydande del av detta överskott på arbetskraft skall kunna få en varaktig sysselsättning inom det svenska jordbruket. Vi få vara glada, om vi vid jordbruket kunna bevara en befolkning av ungefär den omfattning, som vi nu ha, och om vi kunna inrikta våra ansträngningar på att åt denna befolkning skaffa en bättre levnadsstandard. Frågan blir alltså, hur man inom andra näringsgrenar, åtminstone väsentligen inom andra näringsgrenar, skall kunna skaffa arbete och inkomst åt det överskott, om vilket jag här har talat. Det är problemet, och att det icke kan lösas med offentliga arbeten, ständigt och jämt finansierade med lånemedel, är ju så pass klart, att även de häftigaste kritikerna av regeringen måste förstå, att den saken icke kan vara fördold för regeringen.

Om vi sålunda äro på det klara med vad som är syftet med den ekonomiska politiken, så är det därmed icke klart, vilka medel man skall använda. Jag vill upprepa, att så länge man från det håll, där man kritiserar regeringen och dess politik och kritiserar riksdagsmajoriteten och dess politik, icke har framlagt de linjer, efter vilka man tänker sig, att dessa frågor skola tagas upp, så länge är det mycket svårt att få till stånd en verkligt fruktbärande diskussion. Man har visserligen sagt, att den väg, som vi skola söka oss fram på, är att sänka levnadsstandarden, och jag upprepar, att om den kris, under vilken vi nu leva, och om de svårigheter, som vi nu ha att kämpa med, vore beroende på en allmän brist i vårt land eller i världen, så vore den naturliga och nödvändiga linjen den anpassning nedåt, om vilken man talar, men så länge man icke har kunnat visa, att vi sakna möjligheter att bibehålla eller höja vår nuvarande levnadsstandard, så länge måste ansträngningarna inriktas på att tillvarataga de tillgångar, som vi ha både i naturatillgångar, kapital och arbetskraft, för att ge åt svenska folket en levnadsstandard, som svarar emot dessa tillgångar. De vägar, som vi för framtiden skola följa, kunna, såsom jag redan nämnt, icke bli de, som under de två sista åren varit utmärkande för den akuta krispolitiken, men huruvida denna krispolitik skall kunna avvecklas i ett slag, låt mig säga till nästa riksdag, blir beroende på, huruvida det blir möjligt att framlägga för riksdagen och om riksdagen är villig att godtaga andra åtgärder, kanske av ganska långt gående slag, som skola bereda folk möjlighet att skaffa sig sin bärgning inom vanliga produktiva sysselsättningar.

Man säger, och det vill jag sluta med, att felet med den nuvarande krispolitiken är, att den främjar understödstagarandan, att den befriar folk från skyldigheten att taga vara på sig själva. Ja, i den mån en sådan understödstagaranda finns, är det något, som ingen av oss är tilltalad utav. Understödstagaranda uppstår emellertid, när människor känna sig vara föremål för en alldeles särskild omvårdnad, när man plockar ut människor ur deras vanliga dagliga sysselsättning, vare sig detta sker genom att ge dem reservarbete eller kontantunderstöd. I den mån människor få tillfälle att gå i vanligt produktivt arbete, där de icke känna, att dessa arbeten äro särskilt anordnade för deras räkning, i den mån befrias vi från detta problem med understödstagarandan, som man här är så rädd för. Detta betyder emellertid

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

icke, att man kan låta människorna falla tillbaka bara på sina egna ohulpna ansträngningar. Det är nämligen icke så i vårt samhälle, att man kan säga, att var och en, som vill arbeta, och var och en, som vill anstränga sig, också kan försörja sig. Det finns icke någon sådan arbetsfrihet, varom man talar så mycket. När man på visst håll talar om arbetsfrihet, är det för att erinra om den begränsning av denna frihet, som sker genom att organisationer eller andra på någon punkt hindra folk att taga vilket arbete som helst och låt mig säga, till vilken dålig lön som helst. I den mån en dylik begränsning innebär övergrepp, vilja vi nog alla komma ifrån den, men det är icke det stora problemet med arbetets frihet, utan det stora problemet om arbetets frihet är problemet om rätt till arbete, d. v. s. att den människa, som vill och kan arbeta, också skall få lov att göra det. Det kan man emellertid icke göra på egen hand. Jag vill erinra om att den stora massan av svenska folket kan icke arbeta och försörja sig bara med hjälp av sina två tomma händer. Man måste också ha något som heter arbetsmedel, man måste ha jord, man måste ha verktyg, man måste ha kapital, och det ha icke alla människor. Jag skulle i denna kammare, som ju till stor del består av jordbrukare, också vilja erinra därom, att även om man har dessa arbetsmedel, även om man har sin arbetskraft, har jord och verktyg, har man därför icke någon garanti för att man skall kunna leva, i alla händelser icke någon garanti för att man utan samhällets bistånd skall kunna skaffa sig en sådan levnadsstandard, som man anser vara rimlig.

När samhället, staten, med öppna ögon går in för att hjälpa även dem, som på detta sätt ha egna arbetsmedel, men som icke utan samhällets hjälp kunna skaffa sig en tillräcklig bärgning på sitt eget arbete, när samhället går in för att genom prisregleringar och som jag förmodar i fortsättningen även med andra långt gående åtgärder hjälpa dessa människor till en bättre utkomst, är det icke då orimligt att säga, att vi skola göra halt vid den delen av näringslivet, om vilken jag här har talat? Är det icke riktigt och är det icke något, som talar till förmån för den stora majoriteten av svenska riksdagen, att den förra året och även i år har ansett, att den politik, som föres för att på jordbrukets område bereda bättre utkomstmöjligheter, kan och bör icke begränsas till jordbruket utan måste, fastän i andra former, föras över även till andra delar av näringslivet, där man på samma sätt vill skaffa människorna möjlighet att arbeta och att få en inkomst, men lägg märke till, icke vilken inkomst som helst? Det är icke tillräckligt att säga till en människa, att du skall få en inkomst, så att du icke svälter ihjäl. Det är icke den politiken, vi föra, när det gäller jordbruket, och det är icke den politiken, som vi böra tillämpa, när det gäller andra delar av näringslivet. Vi vilja i stället försöka skaffa människorna den utkomst, som överhuvud taget är förenlig med samhällets tillgångar. Jag tror, att den anda, som har genomgått riksdagens politik under det förflutna året och som jag hoppas även kommer att taga sig uttryck i beslutet i år, nämligen att man vill åt människor, som vilja arbeta, skaffa möjlighet därtill och göra det på sådant sätt, att man icke nöjer sig med att bara bereda dem lägsta möjliga levnadsstandard, jag tror, säger jag, att den andan är något, som riksdagen kan taga ansvaret för.

De, som kräva ett systemskifte på denna punkt, känna icke, tror jag, sambandet med de stora skaror av svenska folket, som de säga sig representera. Herr Anderson i Norrköping talade om den oro, som spritt sig ute i stora delar av landet. Han talade till och med om oro inom bondeförbundet och inom socialdemokratiska partiet. Jag har för min del icke funnit en sådan oro. Jag har tvärtom överallt i landet funnit tillfredsställelse med den förda poli-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

tiken. Jag har icke funnit den uppfattningen, att denna politik nu skulle lida mot sitt slut och måste ersättas av ett nytt system. Jag har däremot på många håll funnit den övertygelsen, att själva syftemålet med den nuvarande politiken måste bibehållas, men att man under förändrade förhållanden får tillgripa andra medel. Därom äro vi också alla eniga. Om de medlen skola vi försöka samråda i fortsättningen, och med de medlen skola vi i fortsättningen på andra vägar söka nå samma mål, nämligen en bättre levnadsstandard och möjlighet att arbeta och skapa sig en framtid för hela det svenska folket.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande samt handläggningen av övriga å föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.40 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 12 juni.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

Herr andre vice talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande, nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och lämnades därvid, i fråga om *punkten I*, enligt förut skedd anteckning, ordet till

Herr **Andersson** i Malmö, som anförde: Herr talman! Någon har frågat efter socialdemokraternas ställning till de statliga och statskommunala reservarbetena, och frågan ställdes i anledning av vad som sagts under valagitationen 1932. För min del vill jag säga, att vi icke ha någon som helst anledning att frångå, vad vi där uttalade som vår uppfattning och som också tog sig uttryck i det regeringsförslag, som framlades i ärendet till 1933 års riksdag, men den frågan kan knappast föreligga nu, frågan om avtalsenliga eller icke avtalsenliga löner vid de arbeten, som avse att bringa hjälp åt de arbetslösa. Vi hade ju under fjolåret en rätt lång överläggning därom, och det tjänar ingenting till att nu spilla alltför många ord på den saken.

Jag begärde ordet icke så mycket för att säga detta som för att framföra några synpunkter beträffande den statliga arbetslöshetspolitik, som det nu är fråga om och som riksdagen nu skall fatta beslut om, som jag hoppas, inom en kort stund. Jag vill icke gärna ge mig in på de principer i lönefrågan, som

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

beslutades av 1933 års riksdag. Dem böra vi alla känna till, fastän man verkligen kände sig något frestad att uttala sig, då man hörde herr Ström i Göteborg göra det uttalandet, att enligt hans mening riksdagens beslut i lönefrågan innebar, att lönerna skulle vara fasta och icke rörliga. Alla veta ju, att det rätta förhållandet är, att reservarbetslönens storlek är beroende av löneläget på den öppna marknaden. Så var det före riksdagens beslut 1933, och så är det även efter detsamma. Men vad som gällde före beslutet 1933 men som icke gäller efter sagda beslut, det är, att före beslutet av riksdagen 1933 skulle lönerna för reservarbetarna reduceras under den allmänna grovarbetarlönen eller rättare sagt under den lägsta grovarbetarlön som allmännast förekommer.

Jag skall, herr talman, icke mera sysselstätta mig med det problemet, huruvida den senaste lönesättningen av arbetslöshetskommissionen står i överensstämmelse med de principer, som riksdagen beslutat eller ej. Det blir en senare fråga, som andra instanser, vilka tillkommit genom riksdagens beslut, få avgöra. Jag skall i stället, herr talman, be att få göra vissa framställningar, och jag vill hemställa om att de bli beaktade av de statliga myndigheterna, i den mån de anses vara värda det, framställningar rörande arbetslöshetsfrågan, icke minst vad gäller bestämmandet av lönernas storlek.

När det gäller bestämmandet av daglönen för reservarbetarna skulle jag vilja, att man toge hänsyn till den på arbetsmarknaden verkligen intjänta lönen. Det tycks vara så, att man i alltför hög grad härvidlag har tagit hänsyn till den lägsta lön, som finnes stipulerad i vissa avtal. Men om det nu är så, att det endast är ett mycket, mycket ringa antal personer, som i verkligheten arbeta för den lönen, förefaller det mig icke vara fullt riktigt att låta den låga avtalslönen vara bestämmande, utan jag skulle därvidlag önska, att den verkligen intjänta lönen för grovarbete, d. v. s. den lägsta grovarbetarlön, som förekommer i avsevärd omfattning skulle få vara avgörande.

Det är också en annan sak. Man kan naturligtvis icke komma med alltför många önskningar. Men det är på det sättet, som jag tror alla känna till, att den timlön, som finnes bestämd vid de statliga statskommunala arbetena, praktiskt taget är reducerad med 20 procent. Denna timlön har förklarats endast vara en förskottslön för de ackordsarbeten, som förekomma, och meningen är också, att i stort sett alla arbeten skulle utföras på ackord. Nu förekommer här på många håll, att arbetena icke kunna utföras på ackord, och det förefaller mig icke vara riktigt att vid sådant arbete, som icke kan ackordsättas, en reducerad timlön skall tillämpas. Jag vet, att arbetslöshetskommissionen i vissa fall därvidlag tillämpar den vanliga timlönen, d. v. s. en timlön, som står i paritet med grovarbetarlönen på orten. Jag för min del skulle vilja hemställa, att i de fall, då ackordsarbeten icke kunna användas, skall för dessa arbeten denna timlön tillämpas så, att de där anställda arbetarna kunna få ut den på orten fastställda daglönen.

Därmed är jag också nästan inne på en annan fråga, och det är kontrollen över de statskommunala arbetena. Jag vet ju, att i det betänkande, som här föreligger, finnes ett uttalande om att det skall införas en skärpt kontroll över kommunerna, så att de icke överskrida, vad riksdagen beslutat i fråga om hjälp åt de arbetslösa. Vi kunna ju icke ha något emot att kontroll finnes och att riksdagens beslut bliva följda. Men varför icke göra denna kontroll dubbelsidig? Varför skall man enbart ha en kontroll åt ena hållet? Varför skall man icke också kunna ha en kontroll över att vid de statskommunala arbetena inga lägre löner tillämpas än de, som förekomma vid de statliga arbetena av motsvarande art, vilket enligt min mening riksdagens beslut också innebär?

Det har uttalats klander över det sätt, varpå de statliga reservarbetena äro

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
anordnade, vad där förtjänas, och har framhållits, hur olidliga förhållandena där äro. Vi fingo närmare belägg för det i det anförande, som hölls av herr Hagberg i Luleå. Jag vill för min del säga, att om ett gott samarbete kan åstadkommas mellan arbetslagen ute på reservarbetsförläggningarna och den lokala arbetsledningen, så är därmed mycket vunnet. Många gånger kan det ju vara så, att vi kunna centralt besluta vad som helst, men det är dock på det lokala utförandet, som det beror, hur det i verkligheten blir. Jag för min del är för övrigt övertygad om — jag har i varje fall besökt en del förläggningar — att där betyder den lokala arbetsledningen oerhört mycket för framskapande av drägliga förhållanden, men jag vill också tillägga, att det betyder också mycket, hurudan beskaffenheten av de olika arbetslagen är. Jag skulle, herr talman, vilja göra en liten hemställan till vederbörande statliga myndigheter att här söka skapa samförstånd mellan arbetsledningen och arbetarna så, att, när det gäller fastställandet av ackordprisen, då desssa komma att variera i oerhört hög grad, överläggningar äga rum mellan arbetslagen och arbetsledarna på respektive arbetsplatser. Jag vet, herr talman, att så sker på en del håll. Det finnes ingenting i direktiven, som står hindrande i vägen för det. Jag skulle emellertid vilja hemställa, att sådant samarbete kommer att ske framdeles och att man från den statliga centrala myndigheten i fråga om statens arbetslöshetspolitik, d. v. s. arbetslöshetskommissionen, lägger sig vinn om att få fram sådana förhållanden på arbetsplatserna, som jag här nu nämnt om.

Slutligen, herr talman, ett ord riktat närmast till herr Hagberg i Luleå. Han talade i sitt anförande om att uppfattningen bland reservarbetarna överallt var den, att lönerna sänkts, sedan riksdagen fattat sitt beslut 1933. Han sade vidare, att det var den allmänna meningen på den s. k. Växjökonferensen, att det vore bättre att strejka och svälta än att arbeta och svälta. Hans mening var, att just dessa tankar hade vunnit terräng allt mera och mera bland reservarbetarna här i landet. Jag tror, herr talman, att han i det fallet har rätt i många stycken, men jag vet och är övertygad om att från det partis sida, som han representerar, har man icke varit angelägen om att tillrättalägga förhållandena. Det har snarare varit så, att utav varje statlig reservarbetsplats ha de velat skapa en sillénkommunistisk agitationscentral. Det är klart, att de icke ha något intresse av att försöka åstadkomma drägliga förhållanden på de olika reservarbetsförläggningarna. De ha underblåst missnöjet i mycket hög grad. Vill man nämligen — ingen av det partiets representanter finnes här, men jag vill säga det ändå — vill man, som man föregiver sig vilja göra, arbeta för arbetarnas bästa, så gagnar man sannerligen icke arbetarna med att predika strejk vid dessa arbeten, där en strejk icke kan komma att betyda annat än nöd och elände för arbetarna själva och deras familjer. Vill man arbetarnas bästa — sedan få de tala om sin kommunism eller ej — bör man försöka att på varje plats få fram bästa möjliga förhållanden med de direktiv och bestämmelser, som nu råda. Jag tror icke, att man kan komma längre, herr talman, under nuvarande förhållanden.

Jag har velat framhålla detta under denna debatt, då man både söderut i landet och norrut kan märka en enligt min mening mycket ansvarslös agitation bland dessa sämst lottade av vårt lands arbetare.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den föreliggande punkten i utskottets förslag.

Vidare yttrade:

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Under förmiddagens debatt blev jag apostroferad av bondeförbundets ledare, herr Pehrsson i Bramstorp. Detta

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

har föranlett mig att nu begära ordet. Jag var icke i tillfälle att personligen åhöra hans uttalanden, beroende därpå, att när man, som förhållandet var med mig, stigit upp klockan 3 på morgonen för att kunna vara här i Stockholm och deltaga dels i ett föregående sammanträde och dels i riksdagsförhandlingarna samt när klockan fattas 15 minuter i 1 icke förtärt mer än en kopp kaffe och ett wienerbröd, så bör det kunna vara förklarligt, om man går ned på restaurangen för att få sig litet till livs. Det kunde kanske också varit lämpligt, att, i likhet med vad fallet var från min sida vid ett tidigare tillfälle vid denna riksdag, då jag lät vederbörande på förhand få underrättelse om att jag tänkte tala några ord till honom, jag fått meddelande om att jag skulle bli föremål för herr Pehrssons omsorg i debatten, i vilket fall jag icke tvekat att vara närvarande. Man kan sätta i fråga, huruvida den omständigheten, att herr Pehrsson i Bramstorp nu icke är på sin plats, är beroende på lika tvingande eller allvarliga skäl, som gjorde, att jag befann mig på restaurangen på förmiddagen.

Emellertid har herr Pehrsson i Bramstorp, såvitt de uppgifter, som lämnats mig, äro riktiga — jag har sökt att få del av det stenografiska referatet men misslyckats i mina ansträngningar, varför jag får hålla mig till andrahandsutsagor — emellertid har herr Pehrsson, säger jag, riktat sig mot ett uttalande, som jag fällde i förrgår, och därvid inriktat sitt bedömande efter ett sammanträngt referat, som förekom i Svenska Dagbladet. Herr Pehrsson torde ha åtskillig erfarenhet av de sammanträngda referatens, ja till och med de icke alltför sammanträngda referatens tillförlitlighet. Om jag blivit rätt underrättad, skulle han ha vänt sig mot mitt uttalande angående upplåningen under de senaste två budgetåren. I referatet står det skuldökning. I det skrivna konceptet till föredraget, som jag lyckligtvis har i min hand och som fullständigt överensstämmer med vad som uttalades plus vissa utvikningar, som jag tydligen minnes mig ha gjort, talas om upplåningen under de senaste budgetåren. Jag tillade, att det var enligt förslag, beträffande vilka riksdagen ännu icke fattat definitivt beslut men inom kort tid skulle så göra. Då finansministern, om jag kunde uppfatta honom rätt, i sitt anförande här strax före middagen talade om 500 à 600 miljoner kronor och i första kammaren lär ha preciserat upplåningen till 554 miljoner kronor och mitt uttalande faktiskt gällde omkring 600 miljoner kronor, så tror jag icke, att man har skäl att förebrå mig för att avsiktligt eller ens oavsiktligt ha lämnat några vilseledande uppgifter. Jag kan lugnt säga i motsats till min ärade vederdeloman, herr Pehrsson i Bramstorp, att skulle det vara så, att jag lämnat en felaktig uppgift, skulle jag ingalunda ha justerat bort densamma, utan jag skulle då ha vågat taga tillbaka den uppgiften — i sådant fall det enda riktiga.

Sedan vände sig, fortfarande enligt det referat, som lämnats mig, herr Pehrsson i Bramstorp mot mitt uttalande, att vi vägrat medverka i den finanspolitik, som nu föres. Jag skulle kanske på den punkten ha kunnat uttrycka mig mera tydligt eller åtminstone så, att det icke varit lika lätt att i mitt uttalande lägga in en annan mening än den, jag åsyftat. Men den som vill läsa det fullständiga referatet av mitt anförande skall lätt finna, att däri ligger det uttalandet, att vi icke taga ansvaret för denna politik. Att vi i viss utsträckning måste medverka, är en omständighet, som också har påpekats från regeringshåll. Det lärer väl en och var nödgas medgiva, att det är omständigheter, som ingen kan undandraga sig, som saker och ting nu ligga till. Jag skall taga ett exempel på, hur man, ehuru man icke är medansvarig för ett visst besluts fattande i riksdagen, därmed ingalunda befrias från att i fortsättningen nödgas medverka, ehuruväl man som sagt icke har ansvaret och rättvisligen icke kan påläggas ansvaret för riksdagens beslut. Riksdagen

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
beslutade för icke mer än ett par veckor sedan att införa arbetslöshetsförsäkring. Vi ha intet ansvar för detta beslut. Bondeförbundet har det icke heller. Men vid kommande riksdag och kommande riksdagar långt framåt i tiden äro vi tvungna att medverka till upprätthållande av denna arbetslöshetsförsäkring. Men för denna kunna vi därför icke göras ansvariga. Icke är det skäl i att förebrå oss, om vi sedan säga, att vi icke äro medansvariga i beslutet. Men det är tyvärr så, att om ett beslut fattas i viss riktning, felaktigt eller icke felaktigt, är man tvungen att i viss mån medverka i fortsättningen, och det förefaller mig, att herr Pehrsson i Bramstorp borde med litet god vilja ha förstått även detta.

Jag förstår ju fuller väl, att efter den sammanstötning, som ägde rum vid en justering i riksdagens början, herr Pehrsson gärna söker efter en anledning att kunna beslå mig med oriktiga uppgifter. Efter det försök, som han gjorde för icke så länge sedan i min egen hemstad att beslå mig med oriktiga uttalanden, där jag till fullo kunde dokumentera riktigheten av mina uttalanden, kan jag ju förstå, att han begärligt griper efter varje tillfälle att komma mig till livs, men det förefaller mig ändå, att han kunde något spara sina krafter till mera tacknämliga uppgifter än denna.

Jag hade verkligen icke tänkt yttra mig i denna debatt utan hoppats, att jag skulle slippa deltaga däri, då jag har tillräckligt att syssla med ändå. Men då jag, herr talman, nu har ordet, skall jag tillåta mig i alla fall att giva uttryck för några av de farhågor, som jag personligen känner och som vi också, tror jag, allmänt hysa på högerhåll, men jag skall närmast giva uttryck åt mina rent personliga känslor därvidlag. En ärad talare i samma parti som herr Pehrsson i Bramstorp, nämligen herr Strindlund, gjorde sig under förmiddagens debatt i viss mån om icke lustig så gav han dock uttryck för en viss förvåning över ett, som han nämnde, alltför konservativt uttalande av min granne till höger, herr Olsson i Staxäng. Denne kan svara för sig själv. Jag skall endast upptaga uttalandet i det avseendet att herr Strindlund gjorde gällande, att den vanliga utvecklingen är från radikalism till konservatism. Men om min ärade granne till höger var så konservativ, skulle, om han var mäktig någon utveckling, den närmast gå baklänges, som herr Strindlund yttrade. Jag förmodar, att om herr Strindlund hade haft anledning att tala om mig, han hade sagt detsamma om min ringhet. Jag vet icke, om herr Strindlund är närvarande. Jag kan i vart fall icke skymta honom. Men han kan i alla fall få tillfälle att få mina ord refererade. Han har kanske anledning att göra en liten reflexion med anledning av den utveckling, som bondeförbundets politik undergått. Den har utan tvivel utvecklat sig icke från radikalism till konservatism utan, som de senaste åren hava utvisat, den baklänges vägen från konservatism till större radikalism, som herr Strindlund tydligen ansåg strida mot naturen. Det torde vara anledning att tänka efter, huruvida icke den gastkramning, varuti man råkat, är av det slaget, att det kan bliva ganska svårt att draga sig ur densamma och de påföljder, som den utan tvivel kommer att medföra.

Man har vänt sig mot mitt uttalande i en sak. Jag förstår, att det är detta, som på det hållet har väckt de allra största gensagorna och varav man känt sig som allra hårdast träffad. Jag erinrade nämligen om lantmännens gamla sparsamhetstraditioner och det avvikande från dessa, vartill man under de senaste åren icke minst från bondeförbundet gjort sig skyldig. Jag uppskattar och erkänner till fullo nödvändigheten av att under nuvarande påfrestande tid göra utgifter och vidtaga finansiella åtgärder, som man under andra omständigheter icke skolat inlåta sig på. Men jag har svårt att erkänna, att man icke nu är inne på vägar, vilka innebära en för stark belastning icke blott

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

av nutiden utan även av framtiden. Det är verkligen anledning att känna sig åtskilligt fundersam och fråga, om man icke lägger alltför stora bördor på framtiden och därigenom beskär möjligheterna för framtiden att uträtta något, som denna med skäl kan kräva att få utföra.

Sedan måste jag uttala, att det synes mig, att man kanske icke tillräckligt klokt och framsynt bedömt dessa spörsmål med hänsyn till lantmännens och lantmannanäringens framtid. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet yttrade i sitt förmiddagsanförande här, att det är tiotusenden, vilka årligen komma och klappa på porten till kontoren och fabrikerna och begära att bliva insläppta. Var det en händelse blott eller låg det en tanke i, att han icke talade om, att de även klappa på grinden till bondens gård för att bliva insläppta? Ty den stora faran är nog ändå den, att dessa tiotusenden, vilka på grund av befolkningsrörelsen, minskat födelsetal, icke bliva så många tiotusenden hädanefter som tidigare, icke klappa på bondens grind ens i tillräcklig utsträckning utan att det faktiskt förefinnes svårigheter att erhålla tillräckligt med yngre arbetskraft. Jag skall endast be den, som tvivlar på mina ord, att slå upp exempelvis ortstidningarna från Skaraborgs län och de senaste rapporterna från arbetsförmedlingarna. Desamma betyga, att det är brist på yngre arbetskraft till jordbruket. Jag skulle vilja citera och hänvisa till en av bondeförbundets egna män och hans uttalanden i annonsspalterna i vissa spridda landsortstidningar, att dessa denna vår tillräckligt vittnat därom, att det börjat uppstå verkliga svårigheter att erhålla arbetskraft i vissa åldersklasser inom jordbruket. Det är icke skäl i att blunda för denna omständighet, som genom den nu förda politiken säkerligen kommer att i framtiden skärpas.

Statsrådet Wigforss gjorde gällande och säkerligen med rätta, dels att det blir svårigheter att bereda arbete för dessa tiotusenden, som klappa på och vilja hava arbete, dels också, att svårigheterna för jordbruket genom krisen komma att fortfara, och att jordbruket möjligen kan beräknas sysselsätta det nu där försörjda antalet människor men knappast något större antal. Det är möjligt, att han har rätt i det fallet. Men då måste jag säga, att det är väl ändå skäl att, när den nuvarande arbetslöshetspolitiken i viss mån verkar dithän, att trots stort överflöd på arbetskraft på en del håll det likväl är att anteckna brist på sådan på vissa håll inom lantbruket, tänka efter, huruvida icke detta ändå tyder på, att den förda politiken är behäftad med vissa brister av ganska avsevärt slag och som det allra minst för lantmännen är skäl att alldeles bortse ifrån.

Jag skall icke fördjupa mig mycket i det stora spörsmålet om den ojämnhet i ekonomiskt hänseende, som förefinnes mellan olika näringsgrupper i vårt land. Man har icke minst haft anledning att påpeka den ojämnhet i ekonomisk standard och möjligheten, som förefinnes exempelvis mellan å ena sidan jordbruksnäringens utövare och dess arbetare och å andra sidan utövarna av och arbetarna inom en hel mängd andra näringsgrupper. Jag bortser därvidlag icke från den svårighet, som kan förefinnas på grund av den ojämna arbetstillgången inom andra näringsgrupper. Men jag vill säga, att när det kanske är omöjligt att genomföra sådana åtgärder, att jordbruket prisökningsvägen kan nå tillnärmelsevis samma ekonomiska standard som nås inom andra näringar, torde man ändå med fog kunna ifrågasätta, om det är en riktig politik att bibehålla omkostnadsstandarden och lönestandarden vid en högre nivå inom andra näringar. Det är oklokt att i alltför hög grad bortse från detta, när man tar ståndpunkt till de föreliggande förslagen om kristidshjälpen. När man från jordbrukarhåll för det tillfälliga samarbetets och den tillfälliga fördelens skull alltför mycket bortser från dessa omständigheter, så är det en politik,

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
som visserligen för tillfället kan medföra både taktiska och andra fördelar men som i längden kan bliva ganska dyrbar.

Det är, herr talman, av dessa anledningar jag för min del ställt mig synnerligen betänksam mot den nu förda kristidspolitiken och funnit fog för att göra de uttalanden jag tillåtit mig göra.

Herr **Lindman:** Herr talman! Hans excellens herr statsministern, som i förmiddags hade ordet efter mig, gjorde i sitt anförande ett uttalande, som jag väntat mig. Samma uttalande har sedan gjorts av herr Pehrsson i Bramstorp samt för tredje gången av herr finansministern. Det var icke något oväntat för mig, att man skulle komma och säga: Högern har ju icke någon egen politik. Detta påstående hava vi också sett i de tidningar, som representera majoriteten i denna kammare. Det är ju ganska angeläget, förmodar jag, för dem, som företräda den politik som nu föres, att söka binda ännu en häst framför sin vagn, att skapa en trojka med tre hästar, som visserligen draga åt samma håll men som — såsom i detta fall — ha olika uppfattningar i fråga om olika anslags användande.

När jag tillät mig använda bilden på de parlamentariska förhållandena i riksdagen och det politiska läget i allmänhet, var det klart, att man skulle komma och säga: Högern har ingen politik i arbetslöshetsfrågan. Jag vill, herr talman, säga, att visst har högern ändå en politik. Hur kan man påstå något annat? Hade vi icke en politik i fjol? Hade vi icke en politik, som innebar, att vi ville framför allt söka komma tillbaka till en normal produktion — om jag skall använda detta allmänna talesätt, innan jag kommer in på någon närmare bevisföring i denna fråga. Till normal produktion ville vi komma. Vi ville, att alla åtgärder beträffande arbetslöshetspolitiken skulle ske på så sätt, att man kunde fortast möjligt återkomma till normal produktion. Men då skall man icke driva en politik, som genom skatter, genom stora låneanslag driver upp statens utgifter och därmed de enskildas utgifter samt på det sättet skapar en arbetslöshet, som kostar stora pengar, vilket allt tillsammans bidrager till att trycka ner näringslivet och försvåra för näringslivet att kunna uppehålla sin verksamhet och därmed kunna få folk tillbaka i en naturlig produktion. Vem är det, som betalar kostnaderna för denna lånepolitik? Återfalla de icke ytterst på dem, som ändå bidraga till att upprätthålla näringslivet i vårt land? Det är de, som få betala detta. Det är för dem, man försvårar saken.

I fjol gick regeringen in för en arbetslöshetspolitik, som vi icke kunde gilla, nämligen en politik med statsarbeten till avtalsenliga löner. Det var det nya, som kom till. Detta motsatte sig högern. Däruti skilde sig våra vägar redan i fjol på detta område. Det var två olika linjer att hjälpa de arbetslösa. Hade man i fjol velat följa det förslag, som högern hade framlagt i sin stora motion, så hade man kommit att gå en helt annan väg, herr talman, än den man nu har följt.

Då hade vi sannolikt — jag vågar icke säga mer än sannolikt — icke behövt ha detta stora överskott av arbetslösa, detta övre skikt av arbetslösa, som framkallats genom den av regeringen förda politiken. Dessa arbetslösa ha, om jag så får säga, framlockats av arbetslöshetspolitiken. Och detta stora antal kommuner, som statsministern talade så mycket om, ha nu kommit och begärt anslag för sina arbetslösa. Sannolikt, säger jag, hade vi icke behövt räkna med ett så stort arbetslöshetsöverskott som det vi nu hava att räkna med.

Jag menar rent av, att sunda förnuftet säger, att det är så. Ty vår politik var restriktivare än den, som nu föres. Som ett litet exempel ber jag få anföra, att, om jag icke nu minnes fel, arbetslöshetskommissionen i det förslag, som

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

den i januari i fjol ingav till regeringen, begärde ett anslag på 60 miljoner kronor. Vi veta alla, hur dessa 60 miljoner kronor svällde ut under regeringens flitiga händer. Genom det system, som finansministern inaugurerade, svällde de ut till det tredubbla beloppet.

Det är på två väsentliga punkter som vi skilja oss åt. Det är i fråga om konfliktdirektiven och det är i fråga om arbetslöshetslönebestämmelserna.

Konfliktdirektiven! Är det ändå icke något ganska orimligt att tänka sig, att man i dessa konfliktdirektiv infört sådana bestämmelser, att vi hava underhållit, som jag sade i mitt tidigare anförande, med statliga och kommunala medel ett stort antal personer under byggnadskonflikten, vilka varit byggnadsarbetare och som kunde hava arbetat under denna konflikt? Konfliktdirektiven voro ju något nytt. Och likaså voro arbetslöshetsavlöningsdirektiven något nytt.

Man behöver icke mer än läsa siffrorna för att finna, att från och med den stund dessa nya bestämmelser började tillämpas, arbetslösheten växte. Varför växte den? Jo, för att det hade blivit en förändring. Förändringen har orsakat detta. Det skola väl både finansministern och statsministern också villigt medgiva. Jag förmodar, att det är deras stora trumf, att de hade åstadkommit förbättring genom att ändra dessa båda saker. Det var något, som vi icke ville vara med om. Vårt system gick ju ut på att försöka hålla fast vid reservarbetena så mycket som möjligt.

Sedan säger man trots vad jag nu utvecklat: Varför lägger icke högern fram ett eget, självständigt förslag? Jag har försökt visa, att vi följt en helt annan linje än den regeringen följt. Men dessutom måste jag ju tillägga, att när förhållandet är sådant, att regeringen framlägger ett sådant stort förslag som det den framlade i fjol och som den fullföljer i år, då är det ju ganska klart för varje människa, att man kan icke i en oppositionsställning i riksdagen, i en fråga, som berör hela den finansiella situationen för staten och där hela arbetslöshetsområdet skall överspännas, skapa fram ett förslag på ett sådant sätt, att det kan bliva godkänt, allra minst när man vet, att det finnes majoritet för den linje regeringen följer. Ty detta blev klart förra året, att det fanns en sådan majoritet. Då finnes ju för oss ingenting annat än att söka inrikta oss på att förbättra — jag menar i det syfte vi avse — de förslag, som blivit framlagda, genom att göra de nedprutningar, som man kan göra på de olika områdena. Ty märk väl, att här spänner regeringens förslag över alla båda möjliga och omöjliga områden. Det är liksom om statsrådet och chefen för finansdepartementet ville söka sprida ut denna understödsverksamhet på alla möjliga områden för att liksom intressera alla för att deltaga i det han vill uppnå. Genom detta omspännande samlar man in i sin stora håv människor, som naturligtvis äro intresserade över att kunna få denna hjälp, icke alltid för arbetslöshets skull men av andra anledningar. På det sättet, menar jag, spänner man över ett stort skikt olika områden, både sådana, där det kanske skulle vara mycket önskvärt att man gav hjälp, och sådana, där hjälpen är av ofantligt mycket mindre värde.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet nämnde på förmiddagen, att såsom det nu har utvecklat sig ligger det en skillnad mellan regeringens och högeroppositionens förslag av 600 resp. 500 miljoner i lånebehov under dessa två år — behovet är ju faktiskt 550 miljoner kronor — som, menade herr statsrådet, kan karakteriseras som rätt liten. Ja, för det första vill jag säga, att 100 miljoner kronor är ju 100 miljoner kronor. För det andra vill jag säga, att just detta, att man varit nödsakad att inskränka sig till att pruta på regeringens förslag, har gjort, att det icke kunnat bliva mera. Hade till exempel majoriteten i riksdagen velat vara med på våra för-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

slag, hade vi kunnat göra detta för ofantligt mycket mindre kostnader än som nu nedlagts.

När jag hörde herr statsrådets och chefens för finansdepartementet anförande strax före middagen, fick jag en förnimmelse av att statsrådet tror, att här sitter regeringen och dikterar och sköter hela konjunkturutvecklingen. Och så inbillar sig regeringen, att det som händer och sker på detta område är något som regeringen styr och ställer om. Jag vill säga, att det är en ganska fåvitsk tanke, ty det som sker nu beror kanske till 10 procent av regeringens ingripande, under det att de 90 procenten bero på något helt annat. Den stora låne- och expansionspolitiken har blott en mycket obetydlig del av den stegring i hela näringslivets tempo, som nu lyckligtvis har inträtt. Redan förra året hade jag tillfälle att påvisa detta med siffror. Jag har icke de siffrorna med mig nu, men går man till dem, skall man finna, att vad som sker genom det allmänna konjunkturuppsvinget är så kolossalt mycket mera än det som regeringen tror att den har kunnat dirigera. Förbättringen i näringslivet kommer av andra faktorer.

Statsrådet Wigforss sade i sitt anförande, att regeringen har icke förbisett, att dess nuvarande politik på detta område är tidsbegränsad. Han säger, att det kan vara riktigt vid en tidpunkt att föra den politik, som man nu för, under det att det kan vara oriktigt att föra den vid en annan tidpunkt, men nu vid denna tidpunkt har den varit riktig — d. v. s. i fjol och i år. Jag frågar: vem bestämmer, när man skall börja den politiken, och vem bestämmer, när den politiken måste upphöra? Jag gjorde en anteckning under statsrådet Wigforss' anförande. Han sade, att det icke är möjligt, att en sådan politik kan föras i längden, och det har regeringen icke förbisett — han använde detta uttryck, som jag nyss nämnde — den är tidsbegränsad. Men, herr talman, när kommer tiden att upphöra med denna politik? Vem bestämmer det? Är det regeringen, som tror sig om att sitta inne med möjlighet att bestämma, när vi skola övergå till en annan politik? Jag säger bara: — Tänk, om icke denna förbättring i konjunkturerna kommit i år — var hade vi suttit då? Tänk om vi skulle få ett bakslag nu — var sitta vi då nästa år? Måste vi icke fortsätta då med den politik, som finansministern nu har inauguerat? Huru länge kommer nuvarande förbättring i konjunkturerna att vara? En gammal lärdom har sagt mig, att konjunkturväxlingarna gå i kurvor, upp och ned, och nu hava vi fört en lånepolitik, genom vilken utgifter för två år skola täckas under en längre följd av år. Vem vet, ifall icke, då det som nu upplånats skulle vara slutbetalt, nedgången åter kommit? Det är ingen människa, som vet det, man rör sig på ett fullkomligt främmande plan, och därför anser jag, att man bör taga det säkra för det osäkra och ej ge sig in på sådana äventyrligheter som dessa.

För övrigt förstår jag ju väl, att den politik man för är den, att man skall, som herr statsrådet sade, i sådana tider, när stor arbetslöshet råder och när man är i behov av att understödja och hjälpa, låna pengar och sätta i gång arbeten, man skall låna pengar för att sedan betala igen dessa pengar, när de goda tiderna komma. Där kommer jag återigen till samma sak som jag nyss sade: det kan hända, att vid den tidpunkt, när dessa lånemedel, eller innan dessa lånemedel äro slutamorterade, vi återigen stå i en lågkonjunktur. Är det då meningen, att vi skola fortsätta och återigen låna upp pengar för två eller tre år framåt för att möta den arbetslöshet, som kan uppkomma under den konjunkturen? I hela resonemanget om att upptaga lån för utgifter, som man gör under ett eller två år, måste man räkna med en begränsning, och man måste därvid iakttaga stor försiktighet. Därför menar jag, att en minskning på utgifterna, som

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

vi vilja men vilken finansministern tyckte icke spelade någon roll, dock är av en stor betydelse. Det betyder dock något, ifall man kan minska utgifterna med 7 eller 8 miljoner kronor om året under kommande år.

Att tala om vad andra människor tycka och tänka i detta fall, lönar ju icke mycket. Herr finansministern anförde själv ett exempel från Economist, den engelska mycket värdefulla tidskriften, som litet emellan nu säger, att man skall skapa hjälp mot arbetslösheten i England genom stora lån och påskynda utvecklingen bl. a. med bostadsbyggande. Jag skall icke ge någon annan replik med anledning av detta, än att den engelska regeringen icke följt detta råd, åtminstone icke ännu. Jag förmodar, att den engelska regeringen får tillmätas en viss grad av förslagenhet även den, men den har åtminstone icke lyssnat till det rådet. Herr finansministern talade om, att dessa stora lån skulle vara så bra, därför att de äro begärliga, och att alla människor, som nu sitta där och skola placera pengar, försäkringsbolag och en del kassor och sådana, sitta och längta efter att dessa lån skola komma.. Det är ju klart, att de, för vilka det är en tvingande nödvändighet att — på grund av inflytande försäkringspremier eller annat — placera pengar i lån, äro tacksamma att få lån till 3 eller 3.5 %, vilket för dem är förmånligare än att hava pengarna innestående på bank till 2 % eller ännu mindre. Det är alldeles givet, men som argument duger ju icke detta, herr talman, ty ett sådant argument skulle ju innebära, att man skulle finna det angeläget för staten att låna för att kunna bereda möjlighet för människor att placera sina pengar i dessa lån. Jag menar, att det sammanhang i vilket detta kom gör hela denna bevisning ganska svag.

Herr statsrådet talade om klyftan mellan löne- och prisnivån och anförde därvid bl. a., att jag vid något tillfälle skulle uttalat mig för en sänkning av lönenivån. Det är möjligt, att jag det gjort, men kanske icke direkt på det sätt som herr statsrådet sade. Visst kan man, om det är nödvändigt tänka sig en sänkning av lönenivån, men det väsentliga är att man, därför att man sänker lönenivån på vissa områden, dock ingalunda behöver sänka levnadsstandarden överhuvud. Så mycket veta vi nämligen, att lönenivån är så oerhört olika på olika verksamhetsområden i vårt land, att man nästan skulle kunna tala om patricier och plebejer inom arbetarnas värld med hänsyn till de löner som uppbäras. Nog kan man tänka sig en utjämning i det fallet, och nog kan man tänka sig en smidigare lönepolitik genom en anpassning i detta fall, utan att man därför behöver sänka den allmänna lönenivån. Det är just på denna punkt, herr talman, som hela det stora problemet om ungdomsarbetslösheten rör sig. Där hava vi sakens kärnpunkt.

Jag hörde ett anförande av herr Strindlund, i vilket han sade, att högern hade ställt sig utanför varje resonemang om nedprutning. Jag tror, att när han fällde det yttrandet, syftade han på statsutskottet, men kan det för herr Strindlund vara obekant, att högern tagit initiativ till att med bondeförbundet och med de frisinnade upptaga en undersökning redan tidigt under denna riksdag om möjligheten att söka träffa en överenskommelse om vad som skulle kunna göras. Detta är gjort på högerns initiativ, och då är det ganska hårt att få en förebråelse för att man icke vill vara med om något slags resonemang om vad som kunde göras. Man har prövat frågan ganska lång tid, och det är säkerligen icke herr Strindlund obekant. Han talade om dessa låneutgifter till de olika anslagen och sade, att i fråga om vissa anslag hade högern icke varit överens, utan meningarna hade varit delade. Han anförde elektrifieringen t. ex. Jag vill då säga, att det är klart, att man inom ett parti som högern alltid bibehåller sin självständighet. Man har rättighet att få bestämma sin mening själv; det är en princip, som vi hava inom

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
högerpartiet, och därav följer, att det kan bli olika meningar på en eller annan punkt. Vi äro icke så där bundna, som det socialdemokratiska partiet, att vi rösta efter kommando eller på befallning eller efter partimajoritetens bestämmande, vi äro ganska fria i det fallet. Men hela saken har ganska litet bevisvärde, ty vad som visar något, det är vad som är nedprutat i detta fall, och då har ju herr finansministern själv, tror jag, sagt, att för samtliga låneutgifter går högern 43 miljoner kronor under majoriteten. Jag tycker nu, herr talman, att 43 miljoner är en väsentlig summa, men jag medger gärna, att i den takt och det tempo, som nu brukas och vari regeringen nu arbetar, betyda 43 miljoner ganska litet. För mig betyder ett sådant belopp alltjämt mycket, och jag tror, att man skall vara varsam, när man talar om miljonerna, i synnerhet tiotalen, och icke underskatta betydelsen av dessa stora summor.

Herr Pehrsson i Bramstorp uttalade i sitt anförande, att högern var inställd emot de kommunala beredskapsarbetena. Jag vill säga, att det är riktigt, att man varit det, därför att vi tro, att dessa uppmuntra en byggnadsverksamhet, som ofta nog kan vara onödig. Han talade om, att det väl icke är för mycket, att man ordnar det så, att dessa mången gång skattetyngda kommuner få hjälp av sådana stadskommuner — han tänkte väl på Stockholm — som ha råd att hjälpa dessa fattiga kommuner. Jag tog och tittade litet på förteckningen över dem som fått hjälp. Denna har ju utgått antingen i form av lån eller i form av statssubvention eller båda delarna. Det är långa listor, men det skulle intressera mig att tala om för kammaren ett par fall, där sådan hjälp lämnats. Till restaurering av Katarina kyrka i Stockholm — en kostnad på 132,000 kronor — har man fått ett lån på 100,000 kronor. Nu vet jag icke, om Katarina församling befinner sig i en sådan nödställd belägenhet, att den måste hava lån av staten. Jag trodde verkligen, att Katarina församling kunde skaffa sig lån själv. Och till Storkyrkoförsamlingen har till en kyrkoreparation på 172,000 kronor hela beloppet lämnats som lån av staten av medel, avsedda för kommunala beredskapsarbeten. Jag skall taga ett tredje exempel — tretalet är alltid ett bra tal. Jag har många att välja på och skall nämna, att till uppförande av en läktare å Ullevi idrottsplats i Göteborg för en beräknad kostnad av 300,000 kronor utlånats 300,000 kronor av dessa medel. Kan icke Göteborgs stad klara den saken själv? Nu kan man säga, att det är säkra lån, som kunna erhållas var som helst av dessa kommuner, sålunda icke några lån som jag tror att staten kommer att förlora något på, men, herr talman, dessa tre fall av utlåning som man nu talat om öka statens lånebehov med 572,000 kronor, pengar, som staten måste låna upp för att i sin tur låna ut till dessa båda församlingar och Göteborgs stad. Det stämmer icke med vad herr Pehrsson i Bramstorp sade, att dessa medel användas i syfte att hjälpa fattiga kommuner medelst låneunderstöd eller subvention, som kunna lämnas därigenom att andra, rikare kommuner få vara med och betala. Skulle jag gå igenom listan på dem, som fått lån eller subvention till industriell verksamhet, så skulle jag stöta på den ena orimligheten efter den andra. Jag skall icke besvära kammaren med att taga upp några exempel därpå, men det är åtskilliga, som jag skulle kunna anföra och som äro ganska drastiska.

Eftersom jag nu talar om herr Pehrsson i Bramstorp, vill jag gå in på en fråga, som han omnämnde. Han talade ju i sitt anförande om ett skifte i systemet, och han frågade, hur det skulle bli, om det blev ett systemskifte. Jag vill säga, att jag, när jag talar om den föreliggande arbetslöshetsfrågan, med ett systemskifte avser att man skall få en verklig ändring i de förhållanden, som nu råda, så att man kan komma till en förnuftigare arbets-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

löshetspolitik. Ty vi veta ju, att den nu förda arbetslöshetspolitiken måste sluta någon gång. Skall den sluta, bör man försöka att åtminstone visa sin verkligt goda vilja att slå in på en bättre väg, när man har möjlighet att göra det. Till herr Pehrsson i Bramstorp vill jag säga, att jag med ett systemskifte på detta område sålunda menar, att det skall bli en ny inriktning av hela denna politik. Det kan ju hända, att jag icke kan få understöd för en sådan önskan från herr Pehrsson i Bramstorp, men det är min livliga övertygelse, herr talman, att måttet nu håller på att bli rågat, och jag tror, att många av Sveriges lantmän skola, de må tillhöra vilket parti som helst, börja på att begripa, att det icke går att fortsätta på detta sätt. Man kan icke hålla på på detta vis med en lånepolitik, som dock faktiskt går upp till en sådan summa på två år som 550 miljoner kronor. 550 miljoner kronor! Herr Pehrsson i Bramstorp sade i sitt anförande, att staten icke har ökat sin lånesumma. Ja, det beror ju helt enkelt på, att herr Pehrsson i Bramstorp i så fall icke skiljer på vad man kallar för kassaställning och balansställning. Om staten icke för ögonblicket har behövt upptaga de lån, för vilka riksdagen har beslutat arbeten och för vilka lånen skulle upptagas, alltså lån som riksdagen redan beslutat, så har det icke en smula att göra med, om statens kassaställning för ögonblicket är sådan, att staten ännu icke behövt upptaga dessa lån. Vi veta ju, att vi skola låna upp 550 miljoner kronor. Den saken är uppenbar. Vi sluppo gudskelov 100 miljoner genom att rysskrediten icke kom till, ty då hade det blivit 650 miljoner. Det begränsade sig lyckligtvis till 550 miljoner. Denna inbesparing av 100 miljoner är till stor glädje för oss. Jag förstår, att herr finansministern icke delar min uppfattning — men jag har den uppfattningen, att den var lycklig. Men de skola ju lånas, dessa pengar, vi komma icke ifrån, att vi måste låna upp dem. Om man går ut till svenska folket och säger, att vi hava under dessa två år beslutat göra så stora utgifter, att vi i denna stund hava behov att låna upp 550 miljoner kronor, så talar man sanning och det bör man verkligen icke väja undan för.

När herr statsministern slutade sitt anförande på förmiddagen, talade han om, att man icke skulle klaga, när staten djärvdes att göra någonting. Han menade, att staten skulle vara med och skjuta på för att sätta i gång rörelse och verksamhet. Han menade, att det skulle psykologiskt så inverka på människorna, att de skulle pådrivas att sätta i gång. Jag vill svara på det, att han har rätt, när han talar om de psykologiska faktorerna, men man skall icke glömma, att dessa psykologiska faktorer inverka högst betydligt även på de människor, som skola sätta i gång arbeten, nämligen näringslivets män. Ty när näringslivets, industriens och företagsamhetens män märka, att riksdagen begår sådana handlingar, varigenom näringslivet betungas med den ena hårda skatten efter den andra — vi hava den ordinarie inkomst- och förmögenhetsskatten, vi hava den s. k. Hamrinskatten, den extra inkomst- och förmögenhetsskatten, vi få den extra förmögenhetsskatten, för att icke tala om kommunalskatt, progressiv kommunalskatt och utjämningsskatt — när man inom näringslivet ser sådant, så förstår varje människa, att näringslivet liksom drar sig inom sitt skal och icke sätter i gång nya arbeten, av fruktan för att den politik som föres skall komma att fortsättas på sådant sätt, att det kommer att bli till sådan skada för näringslivet, att det icke kan fortsätta med sin verksamhet. Man drar sig in i sitt skal, som jag sade, och är försiktig, därför att man fruktar en politik, som egentligen som en naturlig följd får en sådan belastning av näringslivet, att det icke kan reda sig.

Jag fick, herr talman, en förebråelse av hans excellens herr statsministern för att jag hade dristat mig att tala om, att våra affärer äro dåliga. Jag kan icke erinra mig precis hur mina ord föllo, men de voro nog sådana som

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

han antydde. Jag hade menat, att vi kommit in på en farlig väg, och att våra affärer, statens affärer, hava blivit dåliga genom den förda politiken. Jag minns mycket väl, att jag sade, att man har rubbat grundvalarna för den solida och säkra budgetpolitik, som svenska staten förut har fört. Herr talman, på detta vill jag blott svara, att sådana förebråelser är det vanliga talesättet under denna vinter från statsrådsbänken. Vill man verkligen tvinga oss, som tillhöra oppositionen, att tiga med en sådan kardinalinvändning, som att vi mena, att man genom dessa åtgärder för oss in på en väg, som bär utför, då misstar man sig. Det kommer åtminstone icke jag att göra. Jag kommer att redogöra för hurudan den politik är som föres och vart den leder, och därmed skadar jag inte svenska staten på något sätt. Den som vill läsa, kan läsa siffrorna i de tryck som föreligga här i riksdagen. De äro offentliga och tillgängliga för var och en.

Herr talman! Jag vill sluta med att säga, att vi inom högerpartiet vilja vara med om en positiv arbetslöshetspolitik. Vi vilja taga itu med de verkligt stora problemen. När vi tala om de stora problemen, det som skall komma härefter, som finansministern talar om, det som kommer, när denna politik icke längre kan fullföljas, så skulle jag bra gärna vilja veta, huru det skall se ut, som finansministern då skall komma med. Han beskyller oss för, att vi föra en politik, som liksom apar efter honom och endast skiljer sig från regeringens förslag på något tiotal miljoner kronor, och säger: vad ha ni för egen politik? Jag vänder ordet tillbaka till regeringsbänken och säger: vad har regeringen för politik att komma med, när den stunden kommer, som finansministern själv säger måste komma, då man icke längre kan fullfölja den nuvarande politiken? Vad har man då att komma med? Efter min uppfattning, herr talman, är tiden inne att redan nu, under de förhållanden, som nu existera, börja med att göra en avveckling av detta, som ändå måste avvecklas, och som regeringen själv erkänner måste avvecklas. I stället biter man sig fast vid denna politik så länge som möjligt för att ändå till sist vara nödsagad gå ifrån den, utan att, såvitt jag vet, man har framlagt något som helst program för vad som skall komma därefter.

I detta anförande instämde herr *Nylander*, fröken *Wellin* samt herrar *Holmdahl*, *Lundqvist*, *von Seth*, *Johansson* i Krogstorp, *Gustafsson* i Välsnäs, *Lindskog*, *Hagberg* i Malmö, *Lithander*, *Sefve*, *Wallerius*, *Gustafson* i Kasenberg, *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Larsson*, *Nilsson* i Karlstad, *Holmström*, *Sandström*, *Brännström* och *Hansson* i Vännäsby.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss:** Kanske jag kan replikera herr Lindman omedelbart; det är lika gott, medan minnet är friskt. Det är av mycket stort intresse att nu i kväll, jag får erkänna för första gången, hava fått fullt klart besked över vad det systemskifte i fråga om arbetslösheten och den ekonomiska politiken innebär, om vilket man så mycket talar. Jag trodde verkligen, att bakom detta tal om systemskifte låg tanken på en verkligt ny arbetslöshetspolitik, som skulle på olika vägar, kanske sådana, som vi för vår del icke kunde gilla, men ändå på olika vägar bereda arbete åt de arbetslösa. Såvitt jag förstod herr Lindman rätt, innebär kravet på systemskifte ingenting annat än ett återvändande till de direktiv för behandlingen av reservarbetare, som tidigare ha gällt, och dessutom kravet på, att anslagen till reservarbeten hållas inom mycket snäva gränser. Om det verkligen är detta systemskifte, som man har i tankarna, då kan jag icke förstå, vari den svårighet skulle ligga, varom man så mycket talar, för oppositionen i riksdagen att klart och tydligt lägga fram dessa sina linjer. När man från regerings-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

håll och, jag skulle tro även från andra delar av riksdagsmajoriteten har begärt att av högern få veta, vad man syftar till, när man vill ha ett annat system, har jag hittills och senast på förmiddagen i dag i första kammaren fått höra, att det var någonting, som man icke kunde tala om, därför att i oppositionsställning var det omöjligt att utarbeta de riktlinjerna. Vilka svårigheter, som skulle möta för att helt enkelt säga: Reservarbeten för bekämpande av arbetslösheten och de gamla direktiven — det har jag mycket svårt att förstå. Jag har då också mycket svårt att förstå, vad det är för motiv, som legat bakom högerns villighet att godtaga en så betydande del av de nya linjerna, som den faktiskt har gjort.

När jag har nämnt några siffror rörande denna skillnad, så är det icke för att underskatta betydelsen vare sig av 100 eller 80 eller 40 miljoner kronor. Men det är alldeles uppenbart — och jag tror, att herr Lindman mycket väl erkänner det — att allting här rör sig om vissa olika storleksordningar. 40 miljoner kronor är en stor summa, om man jämför den med låt mig säga 20 miljoner kronor. Men när 40 miljoner kronor eller 80 miljoner kronor komma att utgöra skillnaden mellan olika belopp på cirka 600 eller 500 miljoner kronor, är man faktiskt inom precis samma storleksordning. Jag tror, att herr Lindman kommer att göra den erfarenheten i valrörelsen, att om han kommer ut till en publik, som förut har hört, att högern under dessa två år har röstat för en upplåning, som skulle gå upp till 470 miljoner kronor, så kommer denna publik icke att bli det ringaste skrämd, om han talar om, att den förfärliga riksdagsmajoriteten har voterat 554 miljoner kronor, därför att 470 miljoner kronor och 554 miljoner kronor äro i grund och botten av samma storleksordning. Det är detta jag med min jämförelse velat säga. Och jag tror icke, att det behövs mycket annat än vanligt sunt förnuft för att erkänna, att detta är riktigt.

Vad skall det för övrigt tjäna till att tala om dessa stora summor, som om de vore någonting att bliva förskräckt för? Om man vet, vad som ingår i dessa summor, är det uppenbart, att svenska folket måste gilla dem. Och jag vet, att det går 65 miljoner kronor till att finansiera det stora spannmålsöverskottet, och jag talar om, att i den stora summan ingå dessa 65 miljoner kronor, så nog säger svenska folket, att dessa 65 miljoner visserligen äro mycket pengar, men icke är det så farligt, om hela denna spannmålspolitik är riktig, att låta låt mig säga riksbanken tillhandahålla eller låna ut mot skattkammarväxlar 65 miljoner kronor för finansiering av detta, till dess dessa pengar komma tillbaka. Huruvida pengarna sedan helt komma tillbaka är en sak för sig. Om man får veta, att 100 miljoner kronor det ena året och lika mycket det andra har gått till utveckling av våra järnvägar, till elektrifiering av järnvägar — vid förra årets riksdag voro alla ense därom och vid detta årets riksdag nästan alla med därpå — utveckling av telefonväsendet, utbyggande av vattenfall o. s. v., icke är det någonting, som man har möjlighet att skrämma svenska folket med. Jag tror, att man på högerhåll alldeles misstar sig, om man tror, att detta är en värdefull tillgång, när det gäller att skapa en opinion emot den s. k. nya ekonomiska politiken.

Jag är alldeles övertygad om, att den talare, som herr Lindman vände sig emot, nämligen herr Pehrsson i Bramstorp, icke förnekar det, eftersom det är omöjligt att förneka, att dessa summor äro beslutade. Det där meddelandet om, att faktiskt statsskulden icke under det sista året har ökat utan t. o. m. gått något tillbaka, det är bara en sådan där liten intressant belysning av, att ännu har icke denna oerhörda upplåning kunnat utöva dessa skadliga verkningar. Men jag vet icke, om herr Lindman har förbisett, att en sådan upplåning på 500 miljoner kronor har ägt rum alldeles omedelbart före den nya

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

ekonomiska politikens skapande. De, som följa med växlingarna i den svenska statsskulden, ha sett, att den 1 januari 1932 den svenska statsskulden utgjorde ungefär 1,850 miljoner kronor. Den 1 juli 1933 — och ni veta, att vid den tidpunkten hade ännu icke några lån kunnat upptagas på grund av den nya politiken, eftersom beslutet fattades först strax före midsommar 1933 — den 1 juli 1933 hade den svenska statsskulden stigit till omkring 2,350 miljoner kronor, det vill säga med ungefär 500 miljoner kronor, alltså innan den socialdemokratiska regeringens politik börjat verka. Och varför? Ja, det är mycket lätt att förklara. Skandinaviska banken fick ett lån på över 200 miljoner kronor, som ni veta, under tiden strax före. Det är klart, att det har drivits mycket demagogiskt tal om dessa oerhörda belopp, som staten skulle kasta i gapet på en storbank. Det har icke förts från vår sida och icke från herr Lindmans sida, men det är precis samma taktik, som man nu försöker tillgripa, när det är tal om andra stora lån.

Man måste, när det gäller lån, fråga sig: vad användas de till, bli de förräntade, eller bli de det icke? Men kan man då säga, det gäller sådana, som icke bliva förräntade. Det är alldeles riktigt. Och det vore klokt, om man höll sig till dem, som icke bliva förräntade i vanlig mening, och som därför enligt regeringens förslag skola amorteras på kort tid. Där äro vi återigen framme vid detsamma: skillnaden finns emellan vad högern förordar och vad riksdagsmajoriteten har beslutat, men skillnaden är icke heller av den storleksordning, att man befinner sig så att säga i ett annat läge. Det är ju faktiskt så — jag skall använda mig härav för att därmed belysa ett annat yttrande av herr Lindman — att om jag adderar ihop anslagen för dessa två år, även med hänsyn till tilläggsstaten i år, så kommer jag upp till en summa för riksdagsmajoriteten på 245 miljoner kronor och för högern 203 miljoner kronor. Och tar jag bort de 20 miljonerna i amorteringar i år, så har man kvar 225 miljoner kronor för majoriteten och 183 miljoner kronor för högern. När herr Lindman talade om, att man med detta kommer att belasta de kommande åren och belasta en framtid, om vilken man ingenting vet, och när herr Lindman frågar oss: huru veta ni, att det kommer att finnas så pass stora inkomster under 5—6 år framåt, att dessa lån kunna bli betalda tillbaka, så är det en alldeles berättigad fråga; det erkänner jag. Men det är icke berättigat, att den framställes från det hållet, där man samtidigt begär, att ingen skall fråga efter, om vi under 4—5 år ha så goda inkomster, att vi med säkerhet kunna betala igen lånet. Ty det är återigen skillnaden mellan högerns linje och riksdagsmajoritetens linje. Högern belastar våra efterkommande, som det heter, under 4—5 år framåt, riksdagsmajoriteten belastar våra efterkommande under 5—6 år framåt.

Sedan faller herr Lindman tillbaka i — jag tror, att det är mest uttryckssätt — gamla talesätt om näringslivet, som skulle belastas med dessa skatter. Vad menar man med näringslivet? Om det skulle vara någon mening, så är det väl de former, i vilka näringslivet arbetar. Herr Lindman gör tydligen en skillnad mellan belastningen på enskilda medborgare och belastningen på näringslivet. Men nu är det ju så, att näringslivet i vårt land inom industrien arbetar väsentligen i form av aktiebolag. Aktiebolag kunna ju både födas och dö, men ännu har jag icke hört talas om, att de betala arvsskatt, och arvsskatten är den ena formen, som skall användas för att betala igen dessa lån. Den andra formen, som är införd i år och som herr Lindman kallade Hamrinskatten, den extra inkomst- och förmögenhetsskatten, den undantager ju uttryckligen bolag. Detta har utgjort en av anledningarna till att folk angripit den; man har ju anmärkt på, att den lägges på de enskilda medborgarnas inkomster och icke på bolag. Jag tror sålunda, att det där talet om att belasta

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

näringslivet icke är riktigt. Men för det andra: om det också vore så, är det någon som tror, att de skatter, som på detta sätt äro beslutade, nu ha haft den verkan, om vilken herr Lindman talade, att det verkligen skulle vara dessa amorteringssummor, som ha åstadkommit, att näringslivet icke kommit i gång i den omfattning, som man skulle hava önskat?

Slutligen kommer herr Lindman tillbaka till de här s. k. direktiven. Om jag icke missuppfattade herr Lindman, påstod han verkligen, att det var riksdagens ändring av dessa direktiv vid reservarbetena, som skulle ha åstadkommit den stora ökningen av arbetslösheten under senare delen av förra året. Detta är ett så ohållbart påstående, att det icke lönar sig att polemisera emot det. Den stegringen av arbetslösheten var ju den naturliga, vanliga säsongarbetslösheten. Och det är egendomligt, att man talar om detta, samtidigt som man med ett sådant intresse nu börjar förkunna, att vi äro så långt ifrån att lida av någon arbetslöshet, att vi leva i en högkonjunktur, och att det överskott på arbetskraft, som finnes, borde man egentligen räkna bort. Jag vill icke påstå, att herr Lindman säger det, men han var inne på samma tankegång. Man framställer saken, som om det vore många, som egentligen icke borde räknas till de arbetslösa, fastän de nu anses vara det. Herr Lindman uttalar sig på sådant sätt, att man kunde föranledas tro, att han menade, att arbetslösheten kunde minskas genom att man förde en mera restriktiv politik. En mera restriktiv politik betyder ju endast, att det blir färre människor bland de arbetslösa, som bliva hjälpta. Det blir färre, som man ger arbete. Det kan icke betyda, att arbetslösheten minskas, såvida man icke tror, att det finns arbetstillfällen, som dessa arbetslösa skulle söka sig till, när de bara icke få understöd av det allmänna. Den diskussionen är så gammal, att den som tror, att denna arbetslöshetspolitik har lett till sådana resultat, är det tydligen vid detta stadium av debatten icke möjligt att övertyga om någonting annat.

Det är ingen, som från regeringens sida har hängivit sig åt den villfarelsen, som herr Lindman polemiserade emot, att här skulle regeringen sitta och dirigera det ekonomiska livet, bestämma över konjunkturerna o. s. v. Jag tror väl knappast, att herr Lindman själv tror, att han har sådana riksdagskolleger på regeringsbänken, som ha en dylik uppfattning. Däremot kan man naturligtvis ha delade meningar om, i vilken utsträckning den av statsmakterna förda politiken har betydelse för det ekonomiska livet. Det är ingen, som förnekar, att den stegring av vår export, som under det sista året inträtt, kanske är det mest betydande draget i den konjunkturförbättring, som vi ha upplevat. Men jag tror också, att det är oriktigt att nu för den saken glömma ett par andra faktorer. Det som har varit kanske det mest karakteristiska för den svenska depressionen under de förflutna åren har varit, att den i så stor utsträckning varit begränsad till exportindustrierna. Men vad är det, som gjort, att hemmamarknadsindustrierna kunnat hållas i gång i så stor utsträckning, att man där även under åren 1932/1933 talade om en högkonjunktur? Jo, det är helt enkelt deprecieringen av kronans värde, som skyddar de svenska hemmamarknadsindustrierna med ett mycket högt, åtminstone tillfälligt tullskydd, skulle jag kunna säga. I alla händelser utgör detta ett prisskydd, som man icke annars skulle haft, gent emot de s. k. guldländerna.

Vidare tror jag, att det mer och mer kommer att bliva klart för folk, att den finanspolitik, som har förts här i landet, innan den socialdemokratiska regeringen kom till, alltså under åren 1931/1932 och 1932/1933, har varit en ganska starkt bidragande orsak till att hålla uppe de svenska konjunkturerna så pass bra, som varit fallet. Den finanspolitiken gick nämligen ut på, att man icke täckte årets löpande utgifter med årets löpande inkomster. Under dessa två år använde man, såsom i den sista inkomstberäkningen är relaterat,

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
icke mindre än 165 miljoner kronor ur reserverade medel, d. v. s. ur fonder, för att fylla ut behovet. Man uppehöll alltså statens utgiftsstandard och statens arbeten och därmed också de enskildas inkomster och de enskildas köpkraft på ett sätt, som icke hade varit möjligt, om icke dessa fonder varit tillgängliga. Men detta gjorde man därför att det var så pass mycket överensstämmande med tidigare, som det heter, strängare finansmetoder. Det var visserligen fonder, som icke lågo att taga, såsom man tar ur en kassakista, utan som fingo mobiliseras genom upplåning av pengar på kapitalmarknaden. Och där, herr Lindman, ha vi den andra förklaringen till dessa 500 miljoner kronor, med vilka statsskulden växte på ett och ett halvt år. Vi ha över 200 miljoner kronor, som Skandinaviska banken fick låna, och 165 miljoner kronor, som mobiliserades från fonder. Vi äro på det viset uppe i nära 400 miljoner kronor. Det var alltså en politik, som omedvetet ledde till samma resultat som den vilken den nuvarande riksdagsmajoriteten har bedrivit, när den sagt: Eftersom vi inte kunna eller vilja beskatta folk så mycket under de här åren, måste vi gripa till lånevägen. Men om herr Lindman genom en ödets skickelse, som jag är glad över icke inträffade, vid valen på hösten 1932 lyckats få en sådan ställning, att han och hans parti fått bestämma den finansiella utvecklingen här i landet, då förmodar jag, att den utvecklingen skulle ha fått avbrytas. Vi skulle ha slagit in på en linje, som herr Lindman väl i själ och hjärta gillar, nämligen en mycket radikalare nedskärningspolitik än högerpartiet fört i riksdagen. Jag tror det skulle varit till ofärd för detta gamla Sverige.

Sedan jag sagt detta, skulle jag dessutom vilja erinra om en sak, nämligen att den konjunkturförbättring, som vi nu uppleva, icke är så lätt att foga in i det gamla schemat av konjunkturförbättringar, som drivits fram av näringslivets egna ohjälpta krafter. Konjunkturförbättringen är anmärkningsvärt stor just i vårt land. Det hänger samman med att vi äro ett litet folk, och en förbättring av exporten på vissa områden ger snabbt resultat. Vissa av våra industrier ha fått ett stort uppsving genom den ekonomiska politik, som förts i Förenta staterna av presidenten Roosevelt. Den prisstegring, som där åstadkommits, har utan tvivel haft ett högst betydligt inflytande på konjunkturutvecklingen även i Europa. Det område, där man mest kan tala om en högkonjunktur i vårt land, är järn- och stålindustrien, alltså bruken. Vi veta nog allesammans, att den i allra högsta grad hänger samman med den rustningsrörelse, som går över världen. Man får väl säga, att det icke hör till det naturliga näringslivets självläkande kraft, att människorna i fruktan för nya krig ånyo börja att rusta. Det är sålunda statsingripanden av mycket betydande slag, som ligga bakom den konjunkturförbättring, som vi uppleva här i vårt land, och som naturligtvis därför, det erkänner jag gärna, vilar på delvis osäkra grundvalar. Det är mera en förhoppning än en förvissning.

Herr Lindman tycks ha missförstått det yttrande jag fällde om att folk längtar efter att få de där statslånen. Det anförde jag ju endast såsom ett exempel till belysande av att det undergrävande av statens kredit, varom man talade så mycket vid förra riksdagen, icke ägt rum, ty om det icke finns något misstroende ibland de s. k. kapitalplacerande klasserna, så finns det säkerligen inte något bland den stora massan av det svenska folket.

Jag har talat om tillräckligt många punkter, och jag skall därför icke taga upp tiden längre. Jag skall bara sluta med att säga följande: Herr Lindman avvisade åtminstone delvis den tolkning, som jag gjorde av hans tidigare uttalande här i kammaren, att enda räddningen för det svenska näringslivet ligger i lönesänkning. Han sade, det erkänner jag, en sänkning av produktionskostnaderna. Men vi äro så vana vid att höra den där omskrivningen, sänkning av produktionskostnaderna, när det är tal om lönesänkningar, ty även på det håll,

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

där man önskar lönesänkningar, tycker man att det är ett otrevligt ord. Jag tolkade herr Lindmans uttalande såsom avseende en allmän sänkning av lönerna. Det ville herr Lindman nu icke vara med om, utan han sade, att det skulle vara tillräckligt med en sänkning på vissa områden. Det var glädjande höra herr Lindman tala om en utjämning av de ekonomiska förhållandena såsom något eftersträvansvärt. Jag förmodar, att herr Lindman med höga löner avsåg löner på 4,000—5,000—6,000 kronor och inte löner på 40,000—50,000—60,000 kronor. Jag undrar, om inte de, som sitta med de där s. k. höga lönerna, efter att ha hört detta tal om en utjämning, skulle kunna fråga herr Lindman, om han inte här är inne på tankegången, att fattigdomen fördrages med jämnmod, när den delas av alla.

Herr förste vice talmannen, som nu övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, lämnade härefter för kort genmäle ordet till

Herr **Lindman**, som yttrade: Herr talman! Jag tror, att jag på den korta stund, som står till mitt förfogande, skall hinna bemöta en del av vad finansministern sagt.

Jag konstaterar till en början, att han ber att få veta vad vi vilja göra. Jag frågar: vad ämnar finansministern göra, när han inte längre kan hålla på med den politik, som han hittills drivit? Han har ju själv sagt, att han inte kan hålla på med den hur länge som helst. På denna min fråga har intet svar lämnats, utan endast förts detta tal om 500 och 600 miljoner. Jag vill påstå, herr talman, att detta belopp 500 miljoner icke behövt ifrågakomma, om man följt de riktlinjer, som högern i fjol önskade att man skulle följa.

Finansministern säger, att man gör svenska folket förskräckt för detta belopp. Är man rädd för 600 miljoner, så är man rädd för 500 miljoner. Jag är själv, herr finansminister, förskräckt för dessa väldiga lånesummor, och då förmodar jag, att en hel del annat folk också är förskräckt. Man behöver ju bara sunt förnuft, säger finansministern. Det kan ju hända, att alla ha sunt förnuft utom jag, men jag antar det är andra, som besitta detta sunda förnuft, som anse, att det går för långt med den här upplåningen.

Det är alldeles intet försvar för finansministerns politik att tala om att man under de två åren närmast före den socialdemokratiska regeringens tillträde ökat statens skulder från 1,800,000 till 2,350,000, därav 200 miljoner för Skandinaviska banken. Detta är verkligen icke alls något försvar. Tvärtom borde det föranleda att man slutade med upplåningen. Finansministern menar kanske, att man kan hålla på och låna 500 miljoner vart annat år, men det är ganska klart, att detta endast går till en tid.

När vi påstå, att näringslivet belastas med skatter, säger nu herr finansministern, att bolagen icke drabbas av extra inkomst- och förmögenhetsskatt. Det är alldeles riktigt, men vilka är det, som sätta igång nya företag? Är det icke de människor, som besitta något kapital? Det är de, som äro rädda. De komma att draga sig tillbaka och vara försiktiga. Däri ligger den stora faran.

När finansministern talade på förmiddagen, tyckte jag han var en liten smula inne på någonting som heter planhushållning. Han snuddade vid det, när han talade om att man kommer att få använda samma system för jordbruket som för industrien. Det är just det jag är rädd för.

Man vill ha någonting nytt. Det är Roosevelt och det är Wigforss. Politiken skall vara något nytt. Den skall vara funkis nu för tiden, herr talman, och det är det jag är rädd för.

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

Härpå anförde:

Herr **Carlström:** Herr talman! Då jag förra året, när propositionen om åtgärder för arbetslöshetens bekämpande framlades, gjorde några reflexioner, uttalade jag den meningen, att man borde säga vad man hade att säga, när propositionen lades fram, ty när den varit hos utskottet och kom tillbaka hade man inte mycket att säga till om. Då hade givetvis inom utskottet vägarna blivit så starkt uppdragna, att det egentligen inte var någon vidare mening med att uttala sig. Man kan ju säga, att detsamma gäller även nu. För den enskilde riksdagsmannen är det ju inte lönt att gå upp och försöka kritisera den ena eller andra punkten och säga, att det och det vill jag inte vara med om. Jag skall emellertid göra några allmänna reflexioner, som kunna vara skäliga och som grundas på de iakttagelser, man gör ute bland folket i bygderna beträffande dessa arbetslöshetsanslag.

Det var en passus i statsministerns anförande på förmiddagen, som jag fann anmärkningsvärd. Statsministern konstaterade, att arbetslöshetssiffrorna hade sjunkit ganska glädjande från föregående höst, men på samma gång hade antalet kommuner, som begärt hjälp, ökats. Man kan ju fråga sig vad som ligger bakom detta.

Nu har det varit mycken strid här mellan å ena sidan herr Lindman och högern och å andra sidan socialdemokraterna och bondeförbundet om de här siffrornas storlek och om hur mycket man syndat genom att gå med på en upplåning på 554 miljoner kronor, som ju lär vara den exakta siffran för de sista åren. Det är liksom om högern här blygdes för att den lockats med i sådant sällskap, ehuru högern stannat litet förr. Jag hade den känslan förra året, när regeringen framlade sitt program, att det här programmet är så våldsamt stort anlagt, att jag undrar verkligen, om det kan lyckligen genomföras. Det har visat sig, att just den omständigheten, att man talat om så *många miljoner*, som nu äro anslagna till arbetslöshetens lindrande och till hjälp i olika avseenden, gjort, att folket ute i bygderna fått för sig, att nu är här så mycket pengar i rullning, att man till varje pris måste vara med. Det är nog därpå det beror, att kommunerna börjat att mer och mer ty sig till staten.

Då statsministern nyss berörde denna sak, kom han in på frågan vad som skulle ske, sedan det system, vi nu ha, så småningom måst krympas samman. Finansministern har senare varit inne på samma tankegång och likaså herr Anderson i Norrköping. Den sistnämnde sade på förmiddagen, att det var angeläget att börja på att tänka på hurudant det »nya systemet» skall bli och hur de nya problem skola lösas, som anmäla sig, sedan man kommit bort från det här. Jag lyssnade uppmärksamt på alla de där talen, både statsministerns, finansministerns, herr Lindmans och herr Andersons. Alla fundera över, hur det skall gå, när man inte längre kan låna upp så många miljoner, ehuru vi fortfarande ha en massa människor här i landet, som äro arbetslösa men som måste leva. Det problemet har jag vid ett föregående tillfälle här i riksdagen sökt att fingra på, men när man kommer in på denna sak, är herr Anderson i Norrköping lika litet som herr Lindman angelägen om att undersöka den närmare. Ingen har tydligen ännu klart för sig, hur problemet skall lösas. Jag vill liksom herr Lindman och alla de andra talarna, som varit inne på detta, peka på att det är ganska viktigt, att regeringen nu *snart* börjar på att tänka på hur detta problem skall lösas.

Det är väl ingen, som har fått någon annan uppfattning av statsministerns och finansministerns anföranden här i dag, än att vi äro på väg *tillbaka* från den politik, som vi ha slagit in på. Det ha vi en känsla av allesamman. Det

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

är bara fråga om takten. Det är fråga om hur fort man kan komma tillbaka. Jag för min del har nog samma önskan som alla andra och som man allra mest hyser på högerkanten, att takten bör ökas, men vi måste vara överens om att vi alla få tänka på det problem, som kommer sedan. Det vore lyckligt, om vi, när det problemet anmäler sig till bedömande, kunde vara litet mera samstämmiga beträffande dess lösning.

Herr Lindman sade, att man kanske finge gå lönesänkningsvägen. Han sade, att i själva verket ligger ungdomsarbetslöshetsproblemet förankrat här i lönepolitiken. Det är väl näppeligen någon här i riksdagen som flitigare än jag talat om lönepolitik och *utjämning*, och det gläder mig, att herr Lindman och kanske också herr Wigforss äro överens med mig om att man får lov att slå in på den vägen. Finansministern talade om att vi inte vilja gå den vägen nu och t. ex. sänka lönerna för jordbrukare och andra utan i stället höja dem. Herr Magnusson i Skövde och, jag vill minnas, också herr Lindman påpekade med fog, att det ju icke egentligen är fråga om att höja lönerna vid jordbruket upp till genomsnittslönernas nivå här i landet. Det är en sådan klyfta mellan lönerna vid jordbruket och övriga löner, att de sistnämnda mycket väl på vissa områden kunde tåla vid en sänkning trots de åtgärder, som vi nu äro inne på att vidta för att försöka bättra lönerna vid jordbruket.

Finansministern ironiserade över herr Lindmans tal om en sänkning av vissa löner. Finansminister föreställde sig, att herr Lindman inte åsyftade löner på 30,000—40,000—50,000 kronor utan löner på 4,000 à 5,000 kronor. Jag tror, att en vacker dag får nog både herr Lindman och finansministern och vi andra följas åt i ett »tåg», som icke stannar vid »Källhagen» utan går ända till »Rotebro». Men jag vet inte hur pass väl man blir mottagen där, när man kommer för att utjämna lönerna. Det är väl där man får börja, kan jag tro, om det skall bli någonting av här i landet. Staten skall ju alltid gå före med gott exempel.

Finansministern förklarade vidare, att han inte tyckte det vara lämpligt att företaga någon nedskärning av levnadsstandarden. Den utkomst, som är förenlig med samhällets tillgångar, den vill han i fortsättningen vara med om att uppehålla, och det vill även jag. Det har aldrig fallit mig in att önska, att vi skulle komma fram till en sänkning av levnadsstandarden, om det icke behövdes. Det är omöjligt att levnadsstandarden kan sänkas, om vi alla arbeta och byta med varandra och få mer produkter och nyttigheter. Vi få det ju bättre allihop, men det är den där byteshistorien, som vi aldrig kan komma överens om hur den skall ske. Även om vi bli isolerade i förhållande till utlandet, tror jag inte, att vi med de möjligheter till självhushållning, som vi ha här i landet, behöva få det så fruktansvärt knalt, om vi bara vilja vara med om denna utjämning.

Jag skall inte sysselsätta mig med denna fråga längre. Jag skall bara beträffande en enda punkt gå tillbaka till vad jag förut sagt om att lusten att hålla sig framme för att få del av anslaget blivit så stark, därför att man rullat med så mycket miljoner. I förbigående vill jag säga, att jag inte tror så mycket på inverkan av lönesättningen och de s. k. direktiven. Det där blåser man av politiska skäl upp till alldeles orimliga proportioner.

Här finns ju ett anslag, som förekom i fjol och som förekommer också i år och avser lån och subvention för främjande av enskild företagsamhet. Jag tar det bara som ett exempel. I somras efter riksdagens slut kom det till mig den ena efter den andra av sådana där företagsamma människor, som ville ha hjälp. Här äro pengar *anslagna*, sade de. Jag svarade att jag motionerat om avslag på anslaget i fråga. Ja, det vet vi, och det var riktigt — fick jag till svar — men när anslaget lämnats, skall det väl fördelas. — Ja, det är rik-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

tigt, sade jag; då måste jag väl vara med om att hjälpa er att skriva. — Jag tror visserligen, att det i vissa fall kan vara tacknämligt, om folk kan få hjälp i form av lån eller subvention. Av dem, som jag hjälpte att skriva ansökningarna, fick *en* lån. Alla de andra fingo — lång näsa. Det väckte synnerligen stor förbittring: Vad är det här? Vi ha ju nu gått in för att försöka få hjälp till att uppehålla driften, så att vi slippa avskeda arbetare. Men det är ju för det första så besvärligt att söka lån — det företes ett papper, som skall ifyllas, och jag försäkrar, att ingen människa nöjaktigt kan fylla i det — och sedan, då man kommer upp till höga vederbörande, får man blankt avslag.

För all del, det kanske var förståndigt, att det var så få, som fingo dessa lån. Jag menar emellertid, att det hade varit mycket bättre, om det icke lämnats några lån alls, ty jag tror, att den nytta, som de här lånen åstadkomma, inte uppväger alla de misshälligheter och otrevligheter, som de föra med sig, då litet var vill försöka vara med och få hjälp av staten.

Jag skall inte gå in på det där systemskiftet, som man talar om på högerhåll. Det skulle ju dock kunna vara intressant att få vara med och se hur det nya systemet så där hastigt skall tillämpas. Jag förstår, som jag förut sade, att en nedgång nu steg för steg måste ske. Det förstår nog regeringen också, varom icke måste den lära sig att förstå det. Det är som sagt, endast fråga om i vilken takt detta skall ske. Det kan icke ske så fort. Det blir en smärtornas väg, som vi alla få gå. Redan vid denna riksdag har man ju också från utskottets sida gått *nedåt*, och jag tror, att nästa riksdag får man taga ett ännu större steg. Det vore bra, om vi, som nu ha skilda meningar i dessa frågor, inte ginge ut i valstriden och sade, den ene, att det är mitt parti, som är så oerhört sparsamt och som har hållit igen så väldigt här, och den andre: det är ingen fara på taket. — Jag tror, att vi litet var känna en viss beklämning över det läge, vi kommit in i, men vi måste kanske också säga, att den här historien inte varit så lätt att reda ut. Inte blir saken bättre, om vi gång efter annan här i kammaren få bevittna en duell mellan högern och bondeförbundet om vilketdera partiet, som är mest skyldigt eller oskyldigt till de här åtgärderna. Vi för vår del behöva ju inte delta i den striden. Jag tror, att saken skulle vinna på och läget ute i landet förbättras, om denna strid upphörde.

Herr talman, med detta har jag endast velat deklarera de synpunkter, jag har i de här frågorna. Det är icke lätt att nu få någon av de särskilda punkterna ändrad. Jag vill emellertid säga, att när vi komma till nästa betänkande, så kommer jag, beträffande anslaget till lån och subvention åt enskilda företag, att rösta för avslag.

Herr **Osberg:** Herr talman! Den som utan politisk lidelse lyssnade till statsministerns tal här i dag, får nog lov att erkänna att man, om man sakligt bedömer vad han därvid gav till känna, fick ett rätt så gott grepp på hela detta spörsmål.

Jag förstår väl, att de, som komma från trakter, där arbetslösheten är ringa, kunna resonera ungefär hur som helst. Om man emellertid bor i en landsända, där arbetslösheten fortfarande är lika svår som den någonsin under hela denna kris varit, ser man nog på spörsmålet från en annan synvinkel. Här har ju talats både hit och dit, och hela spörsmålet tarvar ju, att det belyses från alla håll. Vad man närmast vänt sig emot är de stora belopp, som äskats. Men är det nu så väl, mina herrar, att det är på upphällningen med krisen, behöver ju icke hela det äskade beloppet tagas i anspråk. Nu få vi inte glömma, att den tillfälliga ljusningen på industriens område i dess helhet ha vi i stor utsträckning att tacka de summor för, som

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

vi i fjol anslogo. Det skulle för övrigt vara egendomligt, om de tiotals och åter tiotals miljoner, som beviljats, icke skulle verka befruktande på industrien, när den väl satts i gång. Under första delen av innevarande budgetår var det ju bara, kan man säga, fråga om att utreda, hur man skulle gå till väga vid användandet av dessa miljoner, och först på nyåret satte man i gång på allvar. Nu är man genast färdig med att säga, att vi åter ha blomstrande tider, och att vi snart kunna låta bli att anslå ytterligare medel till hjälpverksamheten. Jag kan i detta sammanhang bara nämna som exempel, att det i Bohuslän finns cirka 8,000 stenhuggare, som icke ha sysselsättning i vidare mån än de kunna få s. k. reservarbete eller kontantunderstöd. Så länge ett dylikt förhållande kan vara till finnandes i ett län eller rättare bara halva länet eller norra Bohuslän, där stenhuggerirörelsen har sitt säte, det förefaller konstigt för den, som är från dessa trakter, att lyssna till somliga talare här. Jag skulle vilja gratulera herrarna, om kommunalmän i norra Bohuslän, som ha med de arbetslösa att göra, finge sitta här i riksdagen och yttra sig. Då skulle nog både herr Lindman och hans meningsfränder få annat besked än vad de fått här i dag. Jag vill emellertid ha sagt detta mera i förbigående.

Jag begärde egentligen ordet för att tala något om den s. k. stenbeställningen. Man har ju tänkt sig, att sten skulle användas på några större stråkvägar som Göteborg—Uddevalla, Göteborg—Alingsås, Göteborg—Borås, Frillesås—Varberg, Varberg—Falkenberg, Falkenberg—Halmstad, Kalmar—Karlskrona—Kristianstad samt Norsholm—Linköping—Mjölby—Väderstad—Huskvarna. Jag har icke något att säga emot detta förslag i och för sig, men i de trakter, där arbetslösheten är som värst, har man fått gå in för vägbyggen i oerhört hög grad, och i en ort, där arbetslösheten är som störst, nämligen Sotnäs härad, beslöt man för några dagar sedan omläggning av en väg för 2 $^1/_2$ miljon kronor med tanke på att den skulle permanentbeläggas med gatsten. Ingen av statsrådets ledamöter är inne i kammaren för tillfället, men jag hoppas, att man läser protokollet efteråt, och att jag på detta sätt kan ge tillkänna min uppfattning om detta spörsmål. Denna väg är som sagt redan beslutad av vägdistriktet, och man har tänkt sig, att den skulle permanentbeläggas. Om vägdistriktet nu rusar i väg med planläggningen av den föreslagna vägsträckan och det om ett par tre år visar sig, att arbetslösheten till stor del försvunnit, då blir resultatet, att man får två bredvid varandra liggande vägbanor (den ena något rakare), men ingen av sträckorna permanentbelagd. Om man nu tar och lägger ut en vägbana bredvid den gamla, och det sedan visar sig, att man icke kan få medel att stensätta vägen, måste det ju te sig rätt konstigt. Vad jag i detta sammanhang vill framhålla hoppas jag kommunikationsministern kommer att beakta. Han har själv i statsverkspropositionen sagt: »Vad beträffar själva stensättningen synas härför böra anlitas entreprenörer. Mot vad i förberörda promemoria anförts om vägsträckor, som böra företrädesvis ifrågakomma till stensättning, synes ej vara något att erinra; dock böra givetvis även andra vägsträckor kunna utväljas. Innan här avsedda arbeten igångsättas, torde därför en närmare undersökning härutinnan få äga rum, varvid samtliga på frågan inverkande omständigheter böra vinna beaktande.»

Det var just den synpunkten, som jag ville tala med statsrådet om. Nu äro vi ju tvungna att skaffa arbete eller kontantunderstöd åt dem, som gå arbetslösa, och som jag nämnde använder man sig därvidlag av möjligheten att bygga vägar. Om det nu är så, att statsrådet vill beakta det nödläge, vi ha i Bohuslän, och låta en del av stenen gå till den vägsträcka, som jag här påtalat, kunde ju byggandet börja vid kusten ute vid Gravarne t. ex. och

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
planläggning och stensättning sedan ske i det tempo, som man kunde hinna med. Skulle det bli på upphällningen med arbetslösheten är ju ingen fara å färde. Denna väg, kan man säga, ersätter järnväg för dessa trakter, då ju staten trafikerar densamma med egna bussar. I denna del av Bohuslän ute vid kusten bor nu en befolkning på omkring 8,000 personer. Denna fråga hoppas jag nu, att herr statsrådet beaktar, och att han ger oss möjlighet att även under nästkommande budgetår få använda oss av den sten, som riksdagen med all sannolikhet i dag beviljar medel till. Utmed den av mig här påtalade vägsträckan ligga på flera ställen mäktiga upplag av statens gatsten.

Jag beklagar, att icke handelsministern för tillfället är närvarande. Det är nämligen ett problem, som jag skulle vilja ta upp till skärskådande här. Även om det är dåligt ställt med stenhuggeriindustrien i det stora hela, ha dock en del mindre företag kunnat hålla sin drift i någon mån i gång, trots att de haft många svårigheter att kämpa med. De ha beretts svårigheter enligt mitt förmenande — jag säger enligt mitt förmenande — från såväl de stora bolagens sida som även från ledningens för arbetarnas sida. Det är nämligen på det sättet, att de mindre bolagen ha mindre drifts- och förvaltningskostnader och på grund härav kunnat hålla driften i gång i viss utsträckning, medan de större på grund av sina stora förvaltningskostnader icke haft så stora utsikter att kunna tävla. Nu har jag avskrift av ett kontrakt i min hand, vilket är upprättat mellan två små firmor i Hunnebostrand och Gravarne och en belgisk firma om leverans av tillhopa 25,000 ton sten. Detta arbete skulle kunna räcka åtskillig tid framåt för cirka 300 man. Nu ha stenfirmorna i landet hittat på att bilda en kartell, och det har också lyckats dem att övertala regeringen att utfärda exportförbud på kant- och gatsten. Jag talade för någon tid sedan med en fransman, och han sade, att det rådde egendomliga förhållanden i Sverige. Här utfärdar man nämligen exportförbud under dåliga tider för en vara som man har överflöd av, medan andra länder lämna exportpremier i mer eller mindre förtäckta former. Nu kan man ju ifrågasätta, huruvida en dylik åtgärd att utan riksdagens höranden på administrativ väg utfärda exportförbud på vissa varor står i full överensstämmelse med gällande grundlag. Det är fler intressen, som beröras av denna stentillverkning, än just dessa firmors, nämligen en massa bergägares och andras. Men nu går man bara till regeringen och får den som sagt att gå in för exportförbud. Nu skulle jag velat vädja till handelsministern, om han varit här, att han gör vad han kan, och, tills denna kartell hinner stabilisera sig, ger de licenser, som begäras. Vi ha, som en talare på förmiddagen nämnde, även att konkurrera med Norge. Det har visat sig på sista tiden, att Norge fått en hel del av de beställningar, som annars skulle gått till Sverige. Den firma, som tecknat kontrakt med dessa små företag, förklarade, att den icke ville skriva kontrakt med en kartell, utan att man ville hålla sig till sina gamla leverantörer. När man nu skall betala ut så mycket i arbetslöshetsunderstöd, tycker jag, att man borde ta vara på alla tillfällen för att få produktivt arbete utfört.

Det är vidare en annan fråga, som jag skulle vilja säga något om här. Det var nämligen en liten dispyt mellan herr Olsson i Staxäng och herr Strindlund om dikningsföretagen. En motion har som bekant väckts av herr Olsson i Staxäng m. fl. om att man även skulle kunna få räkna dikningsföretag bland de företag, som kunna utföras som statskommunala eller beredskapsarbeten. Ansökningar, som inlämnas till arbetslöshetskommissionen, om att få dikningsarbete utfört, remitteras till lantbruksstyrelsen för yttrande. Befinner det sig då, att båtnadsvärdet är så stort att lån kan fås i van-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

lig ordning genom lantbruksstyrelsen avslår arbetslöshetskommissionen framställningen. Men även om båtnaden är för ringa att utfå lån i vanlig ordning har arbetslöshetskommissionen varit ohågad att ta dikningsarbeten. Herr Strindlund var inne på detta kapitel, och han ansåg, att det skulle innebära en favorisering av de jordbrukare, som kunde få ett sådant arbete utfört. Ja, så talar den, som icke är insatt i de verkliga förhållandena i de distrikt, där arbetslösheten är som värst. Herr Strindlund anser naturligtvis, att det är mycket bättre att göra i ordning en fotbollsplan och något liknande än att man skall utföra ett nyttigt arbete. Jag skulle i detta sammanhang särskilt vilja omnämna ett företag för att belysa vad jag här sagt. I en kommun, som icke ligger så långt ifrån den, jag har äran tillhöra och som jag väl känner till, togo sig för många år sedan några lantbrukare före att dika ut ett vattenområde och fingo på så sätt en rätt ansenlig åkerareal. Det var ett stort företag på sin tid, men lönerna voro icke så stora, och det hela gick ihop. Man grävde sålunda en stor kanal och fick mycken odlingsbar mark. Det har gått bra i många år, men så småningom har jordras inträffat undan för undan och upprensning bör ske. Med nuvarande arbetslöner orka dessa lantbrukare icke öppna kanalen igen på egen bekostnad utan ha hänvänt sig till lantbruksstyrelsen för att få ett förslag upprättat angående kostnaderna och möjligheten att få hjälp av statsmedel. Den ingenjör, som gjort upp detta förslag, har förklarat, att båtnaden är tillräcklig, medan lantbruksstyrelsen har vid granskningen av ärendet kommit till den uppfattningen, att det icke lönar sig. Där är föreslagen en kulvert, som skulle lämpa sig alldeles utmärkt såsom arbete för stenhuggare. Detta arbete står på gränsen och skulle med fördel kunna utföras som beredskapsarbete eller statskommunalt arbete. Men därför att dessa myndigheter ställt sig avvisande, är detta icke möjligt. Man gör hellre någonting, som är till ringa eller ingen nytta. Man syftar med denna motion, herr Strindlund, till att få ett förnuftigt arbete eller ett arbete, som kan vara till båtnad för folket, utfört. Naturligtvis är det på många håll på samma sätt. Man bör ju ha rätt att framhålla dessa förhållanden såsom stöd för sin uppfattning i frågan. Herr talman, jag skall icke förlänga debatten. Jag har bara velat peka på dessa spörsmål, och jag hoppas som sagt, att regeringen skall ta hänsyn till vad jag här anfört.

Detta ideliga klander, som förts emot regeringen, måste jag för min del tillbakavisa. Jag har ingen anledning att tala för regeringen, men om det suttit en annan regering t. ex. herr Lindman i regeringsställning, vågar jag påstå, att han kanhända varit nödsakad att begära samma summor, som regeringen nu föreslagit. Det är väl inte för ro skull, som man försökt kämpa sig igenom denna kris. Jag vet egentligen icke någon, som fått för mycket. Vem det i så fall skulle vara, är nog svårt att säga.

Jag kan, herr talman, icke underlåta att säga några ord till herr Carlström också med anledning av hans yttrande om att den ena kommunen efter den andra rusar åstad för att få hjälp. Ja, hade herr Carlström reda på, hur det ser ut i detta avseende, hade han icke yttrat sig på detta sätt. Kommunerna måste ju faktiskt på knä, innan de kunna få hjälp. När de göra framställning om statskommunalt arbete, prövas ju framställningen, och ha de icke en alltför hög beskattning, får kommunen bidraga med 50 % av kostnaderna. Under sådana förhållanden kan jag försäkra herr Carlström, att det nog inte är många kommuner, som gå och skaffa sina behövande arbete i onödan, när man nämligen skall betala 50 % av lönen. Allteftersom skatten stiger, höjer arbetslöshetskommissionen och Kungl. Maj:t statsbidraget. När kommunen är ruinerad, kan man få 90 à 95 %. Jag förstår ju, att de herrar, som bo i andra trakter, och som inte ha så stor kännedom om dessa förhål-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

landen, kunna hålla på med ett dylikt resonemang, men om herrarna toge reda på, hur det i själva verket ligger till i landet i dess helhet, skulle de säkert få besked. Det är naturligt att varje människa vill göra sitt bästa, och att hon så snart som möjligt vill komma ifrån dessa förhållanden. Men så länge nöd råder, får man också lov att ge den hjälp, som behövs. Här talas så mycket om, att man icke skall låna upp pengar. Det har ju emellertid visat sig, att då de, som ha de höga inkomsterna och de stora kapitalen, icke kunna låna ut sina pengar till det egna landet, ha de släppt ut hundratals miljoner till utlandet, som de kanske aldrig få tillbaka. Under sådana förhållanden är det väl bättre, om dessa personer hade möjlighet att låna ut sina pengar till det egna landet för ändamål, som avse att lindra arbetslösheten och få i gång arbeten, vilka kunna gagna landet i dess helhet. Under de senaste 25 åren har ifrån vårt land exporterats kapital till ett värde av $3^1/_2$ miljarder kronor. Det tyder icke på, att vi stå vid ruinens brant. Om vi se på dessa frågor från olika synpunkter, tror jag icke, att man har så stor anledning att klandra regeringen för den begäran, som den kommit med, vilket ju också framgår därutav, att regeringen fått en rätt så stor majoritet inom det utskott, som haft att behandla regeringens förslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lindberg** i Stockholm: Innan jag övergår till den fråga, som jag egentligen skulle tala om, vill jag säga, att det gör ett beklämmande intryck på en, när man hör en hel del talare från högerhåll resonera om arbetslösheten och de arbetslösa precis som om det vore fråga om vanlig simpel affärsvara, en vara, som man kan pruta på, när det gäller priset för den arbetslöses levnadskostnader, hur mycket som helst. Ju billigare man kan få den där varan, ju bättre tycker man att det är, förefaller det. Det är väl ändå väl hårt, tycker jag, att på det sättet resonera om dessa saker, när man vet, att de arbetslösas lott är både svår och hård. Man skall väl icke här i riksdagen behöva lägga ytterligare salt i de sår, som arbetslösheten förorsakat. Man borde, tycker jag, på högerhåll, där man är i den lyckliga omständigheten att man icke behöver gå sysslolös och utan medel för sin försörjning en enda dag, icke så att säga kasta smuts på dem, som ofrivilligt råkat ut i arbetslöshet.

Herr Lindman talade här på förmiddagen om, att han varit ute och sökt kohandla, om jag så får säga, just om de arbetslösa. Han hade varit ute med trevare hos andra partier för att försöka få dem att gå med på en billigare arbetslöshetspolitik, än den regeringen gått in för. Men han fann — olyckligtvis kanske han inte sade, men nog menade han det — icke någon som var villig att ge sig i lag med honom, så att det kunde bli ett nytt kohandlarparti eller en ny kohandelsmajoritet vid årets riksdag. Han sade också, att högern i dessa frågor icke röstade, efter vad jag kunde förstå, efter partilinjer; det användes icke någon partipiska inom det partiet. Det gav mig just versionen av de djur, som leva i flock. De skocka sig samman, när fara hotar, och de följa också ganska troget varandra, när det gäller att fly för en sådan. På det sättet kan man säga att det är med den svenska högern just i denna fråga.

Jag begärde emellertid ordet för en annan sak. Det har nämligen i utskottsutlåtandet på sid. 17 sagts ifrån, att utskottet anser att den arbetslöse i regel skall ha vistats i kommunen under en tid av minst nio månader och tillika under denna tid ha innehaft anställning av mera stadigvarande beskaffenhet. Härigenom torde tillräckliga garantier mot missbruk hava skapats.

Kungl. Maj:t har i fråga om detta bostadsband ansett det tillräckligt att den arbetslöse vistats i kommunen i sex månader för att komma i åtnjutande av arbetslöshetshjälp, naturligtvis under förutsättning, att han icke är skriven i den

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

kommun, där han vistas. Statsutskottet har emellertid utökat tiden till nio månader. Det finns i detta land en grupp arbetare, som egentligen icke ha någon hemkommun att vistas i. De ha visserligen en hemkommun, där de skola vara skrivna, men på grund av sitt yrkes karaktär kunna de icke vistas i denna utan måste söka sig till hamnstädernas kommuner och uppehålla sig där för att kunna erhålla arbete inom sitt yrke. Man kan således icke räkna med, att denna arbetargrupp skall kunna erhålla arbete inom den kommun, där vederbörande för tillfället uppehåller sig, och följaktligen skulle han enligt den bestämmelse, som finns i utskottets utlåtande, aldrig kunna påyrka att erhålla arbetslöshetshjälp i vistelsekommunen. Han skulle således tvingas att resa till sin hemkommun, varvid staten skulle bidraga med halva resekostnaden och kommunen exempelvis med återstoden, såvida inte mannen själv har något att lägga till. På det sättet skulle han sändas till en kommun, där han inte har någon som helst möjlighet att erhålla arbete utan får gå där sysslolös och kanske i sinom tid komma i åtnjutande av arbetslöshetshjälp. Det är klart, att när det gäller en sådan grupp måste det väl ändå ha kunnat gå för sig att få ett undantag för densamma, ty det är väl inte meningen att man genom en dylik bestämmelse skall utestänga sjöfolksgruppen från att erhålla samma understöd som stat och kommun lämna till andra arbetare, som äro i samma tråkiga belägenhet.

Tidigare ha ju funnits bestämmelser om, att exempelvis arbetslöshetskommissionen har bidragit med 75 procent till kontantunderstöd åt sjömän, som inte varit skrivna i de kommuner, där de sökt hyra, men det har ankommit och det skall fortfarande ankomma på dessa kommuner och deras arbetslöshetsorgan att göra framställning till kommissionen om statsbidrag. Vi ha inom vårt förbund gjort framställningar till regeringen om den saken, och man har också genom regeringens medverkan meddelat arbetslöshetskommissionen, att man hade denna möjlighet, men det finns ändå inte så värst många hamnstadskommuner, som sökt statsbidrag till där icke mantalsskrivna sjömän. Vi gjorde här i Stockholm i vintras en framställning till Stockholms arbetslöshetskommitté om att den i sin tur skulle hemställa till arbetslöshetskommissionen om statsbidrag till arbetslösa sjömän, som icke voro skrivna i Stockholm. Det meddelades då efter lång väntan från kommittén, att man icke kunde göra en sådan ansökan hos kommissionen, därför att icke tillräckligt stort antal arbetslösa, i Stockholm icke mantalsskrivna sjömän, gjort framställning om understöd. Man visste heller inte på kommittén, huruvida det fanns något större antal arbetslösa sådana sjömän här i staden. Vi gjorde då en undersökning och konstaterade, att enligt sjömansförmedlingens rapporter per den 28 februari 1934 funnos här icke mindre än 311 i Stockholm icke mantalsskrivna sjömän, som voro anmälda för erhållande av hyra och som också hade stämplat under februari månad. Vid samma tidpunkt var det icke mer än omkring 30 i Stockholm icke mantalsskrivna sjömän, som här erhöllo kontantunderstöd eller hjälp av statsanslaget genom arbetslöshetskommittén. Det var således icke mer än omkring nio procent av hela antalet som fingo hjälp, och på samma sätt förhåller det sig i en rad andra hamnstäder. Det finns också hamnstäder, där man inte ens brytt sig om att göra framställning till kommissionen om bidrag till kontanthjälp åt sjömän.

Nu måste man ju säga sig, att det kanhända är ganska svårt att i ett sådant här sammanhang få in en bestämmelse, som tar sikte på just de särförhållanden, som äro rådande för sjöfolket. Men man borde ändå, tycker jag, även om man inte i utskottsutlåtandet och ej heller i de direktiv, som komma att utfärdas till arbetslöshetskommissionen, kunnat direkt säga ifrån, att det skall göras undantag för sjömän, kunna gå så långt att man säger, att det åtminsto-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

ne icke kräves att de skola haft arbete en viss längre tid i den kommun, där de söka understöd. Det finns nämligen ingen möjlighet för dem att erhålla sådant arbete och på den vägen komma i åtnjutande av understöd, och man skall väl ändå inte gå in för att tvinga dessa människor upp i skogskommuner, där de inte ha någon som helst möjlighet att erhålla arbete inom sitt yrke.

Jag skall i detta sammanhang beröra en fråga, som visserligen icke direkt men indirekt hör hit. Det gäller en sjöman, som varit skriven i Stockholm i nära två år. Han begärde hjälp av arbetslöshetskommittén, alltså att få komma ut på statskommunala reservarbeten eller få annan hjälp, tillräcklig för att han skulle kunna försörja sig och sin familj. Då kom man underfund med att det visst fattades någon tid för att han skulle vara hemortsberättigad här i staden, ehuru han var skriven här och varit här i över två år. Man meddelade honom då fattighjälp, men på det sättet blev han ju icke hemortsberättigad här, och när han sedermera kom och begärde ytterligare hjälp, hänvisade man honom till Hälsingborg och föreslog, att man skulle skicka honom och hans familj till Hälsingborg, en stad, där han inte varit på flera år. Vad skulle det betytt för den mannen, om han rest till Hälsingborg? Jo, att han fått gå arbetslös där i ytterligare ett år utöver den tid han gått arbetslös i Stockholm, vilket var mellan fem och sex månader. På grund av dessa bestämmelser skulle således personen i fråga tvingas att gå arbetslös så lång tid. Det är naturligtvis inte direktivens och inte riksdagens mening, att man skall förfara på det sättet. Det är bara vissa myndighetspersoner, som försöka tolka direktiven på sämsta möjliga sätt och härigenom göra sig skyldiga till sådan blunder. De skapa på detta sätt en misstämning emot sig, som säkerligen kommer att bli svår att taga bort. Såsom ofta sker vid reservarbetena försöka förmännen att göra det så svårt och så tråkigt som möjligt för de arbetslösa, och därigenom ställa de alla de åtgärder, som vidtagas från samhällets sida, i en viss misskredit, något som naturligtvis inte är önskat och avsett.

Nu finns det, som sagt, ingen möjlighet för mig att göra något direkt yrkande i denna fråga, men jag vill ändå ha sagt detta till protokollet för att på detta sätt få fram en vädjan till dem det vederbör att observera den grupp, som heter sjömän, och beakta, att deras förhållanden icke äro att jämföra med andras. Deras arbetsplatser äro ju icke lokaliserade till någon viss kommun eller någon viss stad. Deras arbetsplats är ju ombord på fartyg, och det kan därför aldrig bli tal om att jämföra dem med övriga arbetare, som ha sitt arbete förlagt till en viss kommun, i regel den kommun, där de äro skrivna. Är det så, att de flytta från den ena kommunen till den andra, stanna de i alla fall kvar på land, och få på så sätt sina förhållanden reglerade enligt de bestämmelser, som finnas.

Jag har, som sagt, herr talman, icke något yrkande utan har endast velat vädja, att de av mig här berörda förhållandena beaktas, när direktiven skrivas ut.

Herr **Flyg:** Herr talman! Till byggnad och till sin karaktär är det utskottsförslag, som vi här ha framför oss och som varit föremål för denna långa debatt, likartat med motsvarande förslag från föregående år. Tillsammans med de beslut, som riksdagen tidigare har fattat beträffande hjälp till jordbruket, visar detta förslag, att bryggan håller, om jag får använda dessa ord, d. v. s. den brygga, som föregående år slogs i välfärdsutskottet mellan å ena sidan Barnhusgatan i Stockholm, å andra sidan Bramstorp nere i Skåne.

I detta förslag i år liksom i fjolårets förslag om hjälp åt de arbetslösa är det arbetslöshetskommissionen, som dominerar. Den dominerar såsom den form, under vilken de arbetslösa skola hjälpas, under vilken de skola beredas arbete,

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

under vilken de skola erhålla understöd o. s. v. Vårt parti är i dag, liksom det har varit tidigare, motståndare till arbetslöshetskommissionen, och man kan säga, att det är ifrån två utgångspunkter, som detta motstånd kan motiveras och byggas upp. Den första utgångspunkten är, huruvida arbetslöshetskommissionen till sin verksamhet kan försvaras ur ekonomiska förnuftssynpunkter. Den utgångspunkten är av sådan art, att den borde, tycker jag, omfattas även av andra meningsriktningar, andra partier i riksdagen än vårt. Jag ställer här en fråga. Det är visserligen sent i debatten, men jag ställer den till de talare, som jag vet komma efter mig, exempelvis — och det är mycket riktigt att rikta den dit — till herr Pehrsson i Bramstorp: Kan och vill herr Pehrsson i Bramstorp taga ansvaret för arbetslöshetskommissionens politik ur ekonomiskt förnuftiga synpunkter? Kan han taga ansvaret för att en vägsträcka — jag behöver inte säga var någonstans, ty det finns många sådana vägsträckor — vilken skulle, utförd av entreprenör i öppna marknaden med arbetare, anställda enligt avtalsenliga löner, kosta stat och kommun exempelvis 80,000 kronor, därför att den utföres av arbetslöshetskommissionen enligt dess löner kostar 30,000 kronor mera eller 110,000 kronor? Var finns det förnuftiga i en sådan politik? Det folk, som har arbete, har det sämre, deras köpkraft är mindre — och det är ju en synpunkt, som man framför allt från bondeförbundets sida borde uppmärksamma — och det kostar dem, som skola betala det, mera.

Jag träffade på dylika exempel, som det jag här nämnt, nere på en plats i Blekinge. Det var inte någon arg och omöjlig medlem av vårt parti, som där steg upp och gjorde en svartmålning, utan det var en lantman, vars politiska kulör jag inte alls har någon aning om, som i den efter mitt anförande följande debatten tog detta exempel på, hur arbetslöshetskommissionens verksamhet på den platsen — och på flera andra platser förefinnas liknande exempel — verkade. Jag har från min egen närliggande hemkommun liknande exempel att föra fram, men jag skall inte göra det. Talmannen har ju vädjat till oss, att vi skola försöka koncentrera oss. Men jag menar, att här håller regeringen på det nuvarande systemet, här håller bondeförbundet på det, och högerns opposition består ju i att A.K.-regimen skall fortfara fast i ännu mera skärpt form, alltså ännu sämre förhållanden för de arbetande. Omkostnadsapparaten, hela det byråkratiska systemet, har ingen av herrarna tagit avstånd ifrån, och jag ställer frågan till herr Pehrsson i Bramstorp och varför inte också till herr Björck i Kristianstad såsom en talare från högerpartiet, som skall upp om en stund: Försvaret från er sida för A.K.-systemet från ekonomiskt förnuftiga synpunkter vore ytterst intressant att se.

Då säger man: Hur skola vi då bära oss åt? Jag vet inte, om tanken är alltför enkel. Jag var inne på den i årets remissdebatt. Jag begär naturligtvis inte, herr talman, att någon av representanterna i statsutskottet eller regeringen skall taga hänsyn till, vad jag möjligen kan säga i en remissdebatt, det gör jag ingalunda. Men jag pekade där på hurusom en funktionär inom väg- och vattenbyggnadskårens arbetarförbund har utvecklat en tankegång, som kort formulerad tog sig uttryck i följande ord: Tänk, sade han, om de medel, som nu disponeras av arbetslöshetskommissionen för vägarbeten, i stället hade ställts direkt till vägstyrelsernas förfogande. Tänk, om man tog sig före att begära av respektive vägdistrikt ett förslag på där önskvärda och nödvändiga vägar, granskade dessa, tog ut de som voro nödvändigast och viktigast och ställde till respektive vägstyrelses förfogande så och så stor summa för de och de vägsträckornas utförande genom entreprenörer till avtalsenliga löner. Det var hans tankegång.

Om man bedriver en sådan politik som vägbyggnadspolitik i mycket stor ut-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

sträckning och utför nödvändiga och nyttiga vägar, synes mig den metoden vara mycket naturlig och ligga nära till hands. Varför användes den inte?

Härmed kommer jag över på arbetslöshetskommissionens andra sida. Låt mig säga det andra motivet, varför man måste vara motståndare till detta system. En sådan arbetslöshetspolitik med avtalsenliga löner skulle helt och hållet stå i motsättning till herr Lindmans, högerns, moraliska, utslagsgivande uppfattning om hur arbetslöshetskommissionen skall verka. Herr Lindman har även i dag gjort en liten programförklaring till vad han tidigare gjort, och enligt hans uppfattning skulle man gå in för en ännu sämre lönepolitik, ännu strängare bestämmelser. Det var meningen. Vad är det, som här träder fram? Jag skulle tro, att här ha vi den moraliska linjen, om man så får säga, för arbetslöshetskommissionens politik överhuvud taget, för arbetslöshetshjälpen. Om man vill ha en bild, är det, att herr Lindman tänker sig, att i den mån som vi nödgas och måste för att inte behöva skämmas hjälpa den arbetslöse, så skall han hållas nere på en sådan nivå, d. v. s. hjälpen får inte bli större än att han ständigt känner pressningen av att vara arbetslös. Han skall med andra ord hållas ungefär såsom en jägare före jakttidens inträde håller sina jakthundar, litet svultna, färdiga att gå på jakt, omedelbart gå på spår, och den arbetslöse skall med näsan vädra ute på den öppna arbetsmarknaden för att vara beredd att ständigt kasta sig över ett arbete, som skall förflytta honom från de arbetslösas antal. Detta är utgångspunkten för herr Lindmans resonemang i denna fråga, men det är dessutom den allmänna linjen eller rättare sagt den moraliska linjen för den arbetslöshetspolitik, som bedrivs här i landet. Vi ha sett, hur denna tagit sig uttryck i de lönenedsättningar och de försämringar, som under det gångna året gjorts beträffande A.K.-arbetarnas löner på olika orter.

I detta sammanhang, herr talman, skall jag be att få säga ett par ord till herr Andersson i Malmö, vilken efter middagsrasten såsom förste talare var uppe och talade på ett sådant sätt, att jag fick det mycket bestämda intrycket, att han här ville företräda sitt parti, regeringspartiet, i försvarsadvokatens gestalt och skepnad. Han sade, att här har man påtalat vår inställning i lönefrågan under valrörelsen 1932. Och herr Andersson svarar på det: Vi ha ingen anledning att i fråga om den ståndpunkt i lönefrågan, som vi intogo 1932, ändra vårt ställningstagande. Med andra ord, vi hålla fast vid det. Parollen vid den tidpunkten var: Bort med arbetslöshetskommissionen, åt de arbetslösa arbete till avtalsenliga löner! Jag hörde det vid åtskilliga tillfällen.

Jag vill ju säga, att den politik, som man slagit in på med uppgörelsen i välfärdsutskottet i fjol, d. v. s. det som vi populärt ha kallat för kohandel, är det första beviset på, att herr Andersson i Malmö talar mot bättre vetande, ty den politiken är ett belägg på, att man har i den frågan ändrat mening. Vidare kan jag inte undgå att här i kammaren erinra mig, då jag hör ett dylikt tal från herr Andersson i Malmö — om han talade officiellt på partiets vägnar eller på eget initiativ vet jag inte — vad en mycket framstående socialdemokratisk agitator, en av de mannar, vilka under det gångna året permanent rest landet runt som regeringens främste advokat, nämligen redaktör Gunnar Lundberg, på ett diskussionsmöte för någon vecka sedan offentligen förklarade gentemot mig. Han förklarade inför detta offentliga möte: Det är uppenbart, att det går inte i längden att betala de arbetslösa löner, vilka överstiga vad som betalas i den öppna marknaden. Han tog skogs- och lantarbetarna såsom utgångspunkt för detta sitt resonemang. Det var herr Gunnar Lundberg — ännu ej på något sätt dementerad. Ännu har det icke förekommit något officiellt avståndstagande från hans resonemang. Och vad är det nu för resonemang han för? Jo, det är det resonemang, som i vanliga fall kommer från

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

första platsen på Stockholmsbänken här i kammaren. Den synpunkten företräder alltså denne den främste advokaten för regeringens politik. Och så stiger herr Andersson i Malmö upp i kammaren och försöker inbilla kammaren och offentligheten — så långt kammarens protokoll når — att socialdemokraterna icke ändrat ståndpunkt i fråga om reservarbetarnas löner, utan att de nu ha samma ståndpunkt som år 1932. — Herr Pehrsson i Bramstorp visar mig sin klocka. Jag kan ju visa honom, att jag också har en. Jag tänker fortsätta en liten stund till, ty jag anser, att det jag har att säga är av en viss vikt i den debatt, som här föres.

Jag går så över till herrarnas tal om konjunkturerna. Herr finansministern talade om dem, om de bättre konjunkturer, som vi redan äro inne i och som vi alla hoppas skola vara början till en förbättring av situationen. Hans excellens herr statsministern har även talat om den. Jag skall för mitt vidkommande icke på något sätt bestrida, att det finns en viss tendens och en tydlig tendens — det skall jag gärna medgiva — till en vändning mot vad man kallar bättre konjunkturer. Men jag skulle vilja ge herrarna ett råd — jag kanske då icke så mycket skall rikta mig till herr Wigforss, som gav en viss förklaring till dessa bättre konjunkturer, nämligen bl. a. Roosevelts politik i Amerika, som medfört ett visst uppsving, och de ökade rustningarna, som förbättrat läget för den svenska järn- och stålindustrien. Men jag skulle vilja säga: bygg inte för mycket på dessa bättre konjunkturer, och kom ihåg, då vi tala om detta problem, att vårt land icke är en liten de lycksaligas ö några meter ovanför den övriga smutsiga och otrevliga jorden, utan att vi hänga samman med denna värld och verklighet i övrigt. Om vi titta litet på läget i världen just nu, tror jag, att vi icke vare sig genom att studera Amerika och vad som där sker på grund av de vidtagna åtgärderna eller genom att studera länder, som ligga oss närmare, få anledning att draga den slutsatsen, att vi äro inne i en framåtgående process mot bättre konjunkturer, att krisens svarta dalgång är passerad och att vi gå mot solbelysta höjder i ett ljusare framtidsrike. Jag tror, att vi göra klokt i allesammans — och framför allt herrarna på regeringsbänken, som ha hand om den officiella politiken — att icke för mycket kalkylera med utgångspunkt från en sådan uppfattning. Men även om det nu blir vad man kallar bättre konjunkturer, måste vi vara medvetna om — och detta har sagts förut; herr Wigforss är på det klara med det — att arbetslöshetsproblemet därmed icke är löst. Jag vågar säga här i kväll — ehuru jag är glad, om verkligheten kommer att visa, att jag haft orätt — att även med de bättre konjunkturerna som ett betydande faktum vi komma att om ett eller två år här i landet ha mellan 80,000 och 100,000 arbetslösa. — Nu visar herr Pehrsson i Bramstorp på nytt, att han har en guldklocka. Vi kunna alltså till kammarens protokoll konstatera detta tvenne gånger. — I Amerika har man i viss mån en högkonjunktur, men de arbetslösas antal är likväl stort. Hitlerregimen i Tyskland satte som sin uppgift, att arbetslösheten skulle avvecklas och vidtog åtgärder efter sitt patent. Arbetslösheten består emellertid. Den har fått andra former och en annan sammansättning, men den är likväl ett faktum.

Det var visst herr Carlström, som sade här — med sin vishets pekfinger riktad mot regeringsbänken — att regeringen snart borde tänka på vad som skall göras åt det faktum, att trots vändningen i konjunkturerna arbetslösheten består. Jag har ingen anledning att bestrida, att regeringen bör tänka på detta problem, men jag vill säga till herr Carlström — var han nu befinner sig — att det ligger en viss risk i att rekommendera denna hyggliga och för samhällets bästa mycket intresserade regering att tänka på detta problem. Ty den som tänker igenom det till botten, kommer till den slutsatsen, att det är

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
samma problem som problemet att förinta det system, av vilket arbetslösheten gått fram som en given följd. Här ha herrarna nyligen diskuterat andra frågor, om vilka jag för mitt vidkommande sagt — och jag är övertygad om att jag har rätt — att de sammanhänga med läget just nu, frågor som vi icke diskuterat på ett tidigare stadium men som under de senare åren dykt upp här i Sverige liksom i andra länder, frågor om antifacklig lagstiftning, om reservpolis, om åtgärder för ordningens upprätthållande och arbetsfredens garanterande o. s. v. Vi ha sett hur i Italien genom fascismen, i Tyskland genom nationalsocialismen och i England genom en nationalregering den gamla hederliga och på sin tid heliga demokratien är sopad åt sidan. Varför? Jo, därför att den icke förmått lösa det problem, varmed vi i dag brottas, det problem som herr Carlström rekommenderade regeringen att tänka på. Därför experimenterar man med dessa olika former, därför är högern inne på nya linjer för att här i Sverige försöka sig andra vägar, även den, att finna en möjlighet att komma ur detta problem. Man löser icke problemet — här i landet lika litet som i andra länder — med fascism, med nationalsocialism, med en nationalregering. Man löser det endast om det system likvideras, som i dag består och som leder fram till massarbetslöshet, som är grundorsaken till den världskris, vari arbetslösheten bottnar, som är orsaken till den krigsfara, som i dag består. När herr Carlström rekommenderar herrarna på regeringsbänken att tänka på att lösa det problemet, rekommenderar han dem i själva verket, utan att han är medveten därom, att tänka på att likvidera kapitalismen här i landet, d. v. s. han rekommenderar dem att utfinna en form för revolutionär kamp och omstörtning. Detta menade ju icke herr Carlström, men det är i realiteten innehållet i hans rekommendation till regeringen.

Så står i dag frågan, herr talman, för Sveriges vidkommande. Vad vi besluta i dag, är en hjälp åt de arbetslösa, vilken är moraliskt oförsvarlig därför att den icke uppfyller den demokratiska statens ofrånkomliga plikt att ge den i nöd levande medborgaren, som utan egen förskyllan kastas ut i arbetslöshet, en dräglig tillvaro under den tid han befinner sig i detta nödtillstånd, ett system som är ekonomiskt ohållbart därför att det belastar stat och kommun med drygare bördor än all annan arbetslöshetspolitik. Vad vi i dag gå in för är en fortsatt — förlåt uttrycket — kohandel, ett fortsatt lappverk, vilket leder till ett resultat, som man icke är nöjd med på regeringsbänken, som de som skola hjälpas icke äro nöjda med — ty missnöjet växer — och som herr Lindman icke är nöjd med. Jag skulle vilja se den i kammaren, som vore beredd att stiga upp och utbringa ett leve för detta system och säga, att man därmed kommer fram till ett utmärkt resultat. Det är ett lappverk på ett kläde, som redan förut är tillräckligt lappat. Därför är det, herr talman, som vi för vår del ställa oss som motståndare icke blott till arbetslöshetskommissionen utan till hela det förslag, som här framlägges. För vårt vidkommande ställa vi det förslag, som vi utarbetat och som är byggt på deras intressen, vilka det här gäller att hjälpa, ett förslag som ej bygger på statens och kommunernas intressen utan går ut ifrån vad de människor, som det här är frågan om, ha rätt att kräva av den demokratiska stat, i vilken vi bygga och bo och för vilken denna församling skall vara den styrande församlingen.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till det förslag, som tidigare under debatten formulerats av herr Ström i Göteborg.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Herr Jeppsson fann under förmiddagens debatt lämpligt att säga, att jag och mina meningsfränder åtminstone icke påskyndat arbetet i utskottet. Han ville därmed tydligen låta påskina, att vi resonerat för mycket. När herr Jeppsson ger mig detta lilla sidohugg,

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

förstår jag honom mycket väl. Han tillhör ju det segrande regeringsblocket här i dag, och jag märkte nogsamt i utskottet, att man från den sidan ville, att vi, när vi äntligen kommo till behandlingen av dessa stora frågor, icke skulle resonera utan bara votera. Från vår sida ansågo vi emellertid frågorna så betydelsefulla, att vi måste hålla på att de skulle få en saklig behandling.

Herr Strindlund hade några ord att säga om de möjligheter, som förelegat för en begränsning av anslagsbeloppens storlek. Han yttrade, att om högerns representanter från början gått in i resonemang på de olika punkterna, skulle ett ur sparsamhetssynpunkt bättre resultat ha ernåtts. Herr Strindlund påstår alltså, i motsats till herr Jeppsson, att högern icke velat resonera om dessa frågor. Jag inlägger en gensaga mot detta hans påstående. Vi ha hela tiden varit redobogna till sakligt meningsutbyte, och jag ber att få hänvisa till vad herr Strindlunds egen partichef, herr Pehrsson i Bramstorp, under sitt anförande upplyste kammaren om, nämligen att det försiggått underhandlingar mellan hans parti och högern om ett nedbringande av de olika anslagssummorna. Detta är sant, och underhandlingarna pågingo ganska länge. Det visar alltså oriktigheten i herr Strindlunds påstående. Att sedan bondeförbundets intresse för en försiktig och sparsam statshushållning var så svagt, att underhandlingarna icke ledde till resultat och till en överenskommelse, som ur statsekonomisk synpunkt var godtagbar, kan rimligtvis icke läggas högern till last.

Under detta yttrande hade herr talmannen uppkommit och övertagit ledningen av förhandlingarna.

Herr **Wallén:** Herr talman! När jag under dagens långa debatt hört sådana högerns talare som herr Magnusson i Skövde och herr Persson i Falla och sammanställt innehållet i deras anföranden med de sannolika konsekvenserna av ett realiserande av deras politik, har jag med hänsyn till herr Magnussons i Skövde långa politiska erfarenhet måst fråga mig, om han talat mot bättre vetande eller om hans ekonomiska vetande är till den grad begränsat, att han icke själv förstår innebörden. Beträffande herr Persson i Falla är det icke behövligt att göra dylika reflexioner. I hans fall kan man draga sina slutsatser utan vidare.

Jag har icke heller kunnat underlåta att göra mig följande frågor, vilka jag ber att få skicka vidare till vissa av högerns företrädare här i kammaren, högermän, som ofta icke akta för rov att uppträda som *samhällsbevarare* och t. o. m. som *samhällsbefrämjare*. Är det meningen att lämna de arbetslösa utan effektiv hjälp? Om så icke är fallet — och detta säger man ju — måste konsekvensen bli den, att i den mån statens anslag icke räcka till, den kommunala hjälpverksamheten måste träda emellan. Anse herrarna det rättvist att försöka lätta statens bördor och i stället lägga *större* bördor på kommunerna. Vad staten beträffar är ju skattegrunden inkomst och förmögenhet, medan skattegrunden för kommunernas del i stor utsträckning utgöres av taxeringsvärdena å fastigheterna, varifrån icke ens desamma åvilande skulder eller räntor få avräknas. Skatten beräknas även på skuldbeloppen, ja, när det gäller förlustbringande jordbruk, även på förlusten, i det att skatten beräknas, som om jordbrukaren hade 5 % rent netto på hela taxeringsvärdet av sin fastighet. Tager man dessutom hänsyn till att det finns kommuner, som ha en arbetslös på 1,000 à 1,300 bevillningskronor, under det att andra kommuner ha en arbetslös på 10 à 15 bevillningskronor, synes det mig, som om orättfärdigheten i den ståndpunkt, som hävdas av högerns representanter, framstår ännu tydligare. Jag uttalar min förvåning över att högerns jord-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
brukarrepresentanter i dag icke klart tagit avstånd från en sådan politik. För övrigt: vad betyder en sänkning av reservarbetslönerna — lönerna för de sämst ställda i landet — liksom en sänkning av arbetslönerna i allmänhet? Jo, minskad köpkraft och minskat skatteunderlag för kommunerna. Innebär icke denna väg en ytterligare deflation, varigenom den arbetande befolkningen, dit jordbrukarna höra, utsuges, varigenom skuldbördorna ökas, men varigenom storfinansen och den internationella kapitalismen gynnas. Jag tvekar icke att påstå, att åtminstone en del av högerns talesmän med full insikt om detta faktum likväl arbeta i ovan angivna riktning. Jag stöder för övrigt detta antagande även på vad som inträffade för några dagar sedan, då högerpartiet till sin representant i den för näringarna så betydelsefulla riksbanken utsåg en av deflationens ivrigaste förespråkare, en man som dessutom är ständig motståndare till alla åtgärder till förmån för jordbruket, och detta trots att den största näringsgrenen i landet, jordbruket, vilket herrarna så ofta påstå sig vilja skydda, ännu icke har någon enda ordinarie ledamot i riksbanksledningen. Då ansåg många bland jordbrukarna, t. o. m. inom högerns egna led, att måttet var rågat — för att citera herr Lindman nyss.

Den av herr Lindman i dag förordade lånepolitiken — d. v. s. lån genom privatbankerna i stället för genom staten mot billig ränta — bestyrker för övrigt antagandet. Var tro herrarna vi skulle ha stått i dag, om det gamla högerstyret fått fortsätta sin regim? Möjligtvis hade vi haft en liten grupp medborgare, som fått sina privatförmögenheter ytterligare ökade, medan massor av folk förlorat sina existensmöjligheter. Borde icke exemplet från andra länder ha något att säga högern i detta avseende? Det går för resten icke att slå blå dunster i ögonen på folkmassorna genom att kläda deflationen i en benämning av sparsamhet. Sparsamhet hävda vi alla, men icke en sparsamhet, som gör de fattiga fattigare och de rika rikare. Detta är en fortsättning av högerns ränte-, bank- och valutapolitik, som betyder en sänkning av produktpriserna, en sänkning av fastighetsvärdena, en sänkning av levnadsstandarden samt en ökning i realiteten av skuldbördorna. Det är icke underligt, att folket ute i bygderna reagerar mot den gamla regimen, och detta icke bara utanför högerpartiet, mina herrar, utan även inom detsamma. Den även av herr Lindman i remissdebatten omnämnda folkgemenskapen bör gå före fåtalets privilegier särskilt i nödtid, anser man med rätta.

Herr Magnusson i Skövde ansåg, att vi radikaliserats och hade svårt att återvända. Ja, herr Magnusson i Skövde, jag hoppas, att vi aldrig skola bli så konservativa, att vi med hänsyn till fåtalets intressen skola oskäligt beröva arbetaren hans nuvarande lönestandard till förfång bl. a. för den producerande jordbrukarklassen. Var skulle vi för övrigt i dag varit, om vi följt högern i dess jordbrukspolitik?

Folket hoppas — det kan jag försäkra — att om ett systemskifte skall komma till stånd, detta icke skall innebära ett genomförande av vare sig de av herr Lindman eller herr Magnusson i Skövde på folkmöten i städerna framkastade projekten. Folket önskar, att nuvarande orättvisor bl. a. på skattepolitikens, på räntepolitikens och på den övriga penningpolitikens område avlägsnas, samt att svenskt arbete värdesättes så, att icke den stora massan kommer att sakna förvärvsmöjligheter och nödig köpkraft. Detta är emellertid icke högerns program, varför jag, herr talman, icke kan ansluta mig till detsamma men väl till utskottets yrkande.

Herr **Brädefors:** Herr talman! Statsministern meddelade här i dag, att det finns tre olika slag av arbetslösa, nämligen de som anmäla sig, de som inte anmäla sig, samt korttidsarbetare. Han anförde också som exempel, att i

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

Stockholm är antalet icke anmälda arbetslösa större än antalet av de arbetslösa, som anmält sig till A. K.

Såväl i fjol som i år beräknar man de så kallade krishjälpsåtgärderna efter den del av de arbetslösa, som har anmält sig till A. K., och inte alls efter det stora antal, som herr statsministern har erkänt icke anmält sig till A. K. Trots detta kunde statsministern i årets remissdebatt framhålla, att cirka 40 procent av de anmälda arbetslösa hade blivit utan hjälp genom fjolårets krishjälpspolitik. Om vi sedan räkna med det dubbla antalet arbetslösa, hur många procent blir det då, som bli utan hjälp? Det blir i varje fall majoriteten av de arbetslösa, som inte få någon som helst hjälp genom den så kallade krishjälpspolitiken. Detta är alltså enligt de meddelanden, som herr statsministern själv har lämnat här, vilkas riktighet jag inte har någon anledning att betvivla.

Herr statsministern har också konstaterat, att högern har samma principiella inställning till krishjälpspolitiken som socialdemokraterna. En annan talare, herr Osberg, har sagt, att om herr Lindman själv vore regeringschef, skulle han ha föreslagit samma summor för arbetslöshetens bekämpande, som den socialdemokratiska regeringen har föreslagit. Jag tror mycket väl att så hade varit fallet, men ändå kritiserar högern den socialdemokratiska regeringen. Man säger, att den inte har gjort nog stora inskränkningar och att den inte har gjort arbetslöshetskommissionens direktiv nog reaktionära. I den ställning, vari högern befinner sig, kan det vara angenämt att bara behöva driva på den socialdemokratiska regeringen och riksdagsgruppen, när man ser, att denna regering och riksdagsgrupp nästan i allt genomför den pådrivande högerns egen politik. Det är inte endast i arbetslöshetsfrågorna och krishjälpsfrågorna, utan även i en mängd andra frågor, som vi ha kunnat konstatera, hurusom just denna pådrivande kraft ifrån högerns sida har inverkat på regeringen och riksdagsmajoriteten, så att man har genomfört just vad högern ville. Man kan som exempel nämna militärfrågan, den föreslagna lagstiftningen mot arbetarrörelsen och så vidare.

När vi från det kommunistiska partiets sida ha väckt en motion om avskaffande av A. K. och dess direktiv, ha vi gjort detta, därför att vi anse, att dessa direktiv äro så beskaffade, att de göra arbetarna i A. K:s förläggningar fullständigt rättslösa. Dessa arbetare äro nämligen inte jämställda med alla andra medborgare här i landet i rättsligt hänseende. Jag skall endast med ett litet exempel illustrera, hur det är ställt i det avseendet.

Jag vill dock först passa på tillfället att påpeka, att även en socialdemokratisk ledamot av denna kammare, nämligen herr Lövgren tidigare under en debatt här i kammaren har erkänt, att efter de nya lönedirektivens införande ha A. K.-arbetarna, åtminstone i Norrbotten, förtjänat mindre än vad de förtjänat tidigare under de gamla direktiven. Då emellertid herr Lövgren påstod, att orsaken till detta var kommunisternas agitation uppe i Norrbotten i deras tidning Norrskensflamman, så är det för att bemöta detta påstående tillräckligt att illustrera, hur de nuvarande A. K.-direktiven kunna tillämpas. Det finns ju inte någon större fasthet i dessa direktiv, utan vilken arbetsledare som helst kan uppträda i den mest reaktionära riktning. Jag skall alltså be att få illustrera det rättslösa läge, vari A. K.-arbetarna befinna sig, med följande exempel:

Det gäller några arbetare vid Örsjövägen, som blevo avskedade på grund av att de vågade säga mot ingenjören, arbetsledaren, när denne kom och dekreterade, att de skulle få så och så mycket för det och det arbetet. När arbetarna vågade invända, att det inte fanns någon som helst möjlighet för dem att livnära sig på den lönen, sade ingenjören: Ni äro avskedade. — Ar-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
betarna försökte få rättelse genom en deputation, som besökte A. K. här i Stockholm. Jag var själv med i denna deputation. När vi kommo upp till A. K. i slutet av april månad, lovade man där uppe, att man skulle undersöka saken noggrant, och sedan man gjort detta, skulle man lämna sitt utslag. Den 7 maj kommo dessa sex arbetare, som voro hemmahörande i Njurunda socken i Ångermanland, till Stockholm på hemväg från nödhjälpsarbetsplatsen och besökte då A. K. Jag följde även den gången med dem vid deras besök hos A. K. De hade då redan på order av A. K. i Stockholm nere på arbetsplatsen fått en skriftlig dom genom arbetsledaren, och de hade blivit vräkta från sina bostäder. När vi emellertid kommo upp till A. K. här i Stockholm, svarade man oss: Vi ha inte slutfört undersökningen ännu, och på detta stadium kunna vi varken säga det ena eller det andra. — Dessa arbetare hade emellertid redan då fått domen nummer 1 och blivit vräkta från sina bostäder. När de sedan kommo till sin hemkommun i Njurunda, fingo de meddelande om att två dagar före deras besök hos A. K. i Stockholm, alltså den 5 maj, hade Njurunda fattigvårdsstyrelse avkunnat domen nummer 2 över dem. På ett intyg från A. K. i Stockholm om att de hade slutat sitt arbete på egen begäran hade fattigvårdsstyrelsen tilldelat dem varning och hotat med internering och tvångsarbetsanstalt. Trots att ärendet hos A. K. ännu befann sig på undersökningsstadiet, hade man alltså hunnit döma dessa arbetare två gånger. Först den 24 maj var undersökningen klar, och jag fick en avskrift av dess resultat. I denna avskrift stod det emellertid, märk väl, ingenting om att arbetarna hade slutat på egen begäran.

En sådan rättslöshet äro alltså A. K.-arbetarna utsatta för. Jag vill verkligen fråga, vad det är för en svensk rättsskipning att döma två gånger, medan man ännu håller på att undersöka saken. I vanliga fall försöker man väl först taga reda på om det är riktigt, som den ena eller andra parten säger, innan man fäller dom. Detta är åtminstone det tillvägagångssätt, som har använts hittills, om det inte har blivit några nya former på allra sista tiden.

Jag vill i detta sammanhang också påpeka en annan sak. Riksdagen har ju fastställt direktiven för A. K:s verksamhet, och efter dessa har man sedan utfärdat bestämmelser för de olika arbetsplatserna. När det emellertid gäller att trakassera arbetarna, bryr man sig helt enkelt inte om dessa direktiv, som man annars håller så heliga. Hur gick det till exempel för de arbetare vid Valdemarsviksvägen, vilka som protest mot A. K:s svältpolitik nedlade arbetet den dag, då en av deras kamrater begravdes? Jo, redan på middagen samma dag som de nedlade arbetet fingo de genom platsbefälet meddelande om att A. K. i Stockholm hade beslutat, att de skulle avskedas. Jag var även tillsammans med en deputation från dessa Valdersmarsviksarbetare uppe hos A. K. Vi framställde härvid en direkt fråga, hur man så kvickt hade kunnat få i väg ett meddelande först ifrån arbetsplatsen till Stockholm och sedan samla kommissionen till sammanträde, fatta beslut och meddela detta ned till arbetsplatsen. Man svarade oss då uppe hos A. K., att man redan tidigare hade fattat ett principbeslut om, att vid första inträffande strejk skulle arbetarna avskedas. Det står ju ändå i A. K:s direktiv, att man måste ge en viss tidsfrist för arbetare, som ha nedlagt arbetet, att återgå till arbetet, innan man definitivt avskedar dem.

På detta sätt verkar alltså A. K.-direktiven, när de användas på ett sådant sätt, som passar staten och de byråkratiska och reaktionära arbetsledarna mot arbetarklassens intressen. När man drar fram sådana exempel, förstår jag mycket väl, att herrarna inte ta den minsta hänsyn därtill, utan att man är fast besluten att även i fortsättningen genomföra den revolutio-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

nära politiken mot A. K:s arbetare och även mot andra arbetare, som äro utan sysselsättning.

Det skulle visserligen kunna finnas en patentmedicin för att få även riksdagens ledamöter att förstå A. K.-arbetarnas svåra läge. Man skulle till exempel kunna fatta ett beslut om att det andra halvåret, då riksdagen inte är samlad, riksdagens ledamöter skulle hänvisas, eller rättare sagt deporteras, till A. K:s arbetsplatser. Om man då hotade dem med att de även nästa år skulle få komma tillbaka till samma arbetsplats, tror jag, att herrarna skulle ändra såväl de reaktionära direktiven som även andra förhållanden i arbetslöshetshänseende.

Herr **Björck** i Kristianstad: Herr talman! Jag kommer att bli mycket kortfattad. Jag vill endast framställa en fråga, som jag först skall be att med några ord få motivera. Den berör konfliktdirektiven.

När lagen om arbetslöshetsförsäkringen behandlades här i kammaren, framställde jag till socialministern en fråga om hur dessa direktiv skulle tolkas. Jag fick emellertid inte något tillfredsställande svar på min fråga, och socialministern förklarade, att den lämpliga tidpunkten att diskutera denna tolkningsfråga vore under behandlingen av arbetslöshetsfrågorna. Socialministern är inte närvarande i kammaren, men jag anser mig likväl böra taga upp denna tolkningsfråga. Jag anser nämligen, att den är av stor vikt. Jag kan inte säga, att utskottet i sitt utlåtande givit klart och otvetydigt besked på den punkten. Dessa direktiv ha nämligen tolkats på konträrt motsatt sätt. Vi ha å ena sidan A. K:s tolkning från i höstas, när den avslog en framställning om dispens för vissa byggnadsarbetare, som då voro indragna i byggnadskonflikten. Vi ha å andra sidan Kungl. Maj:ts, det vill säga herr Möllers tolkning, som är av en helt annan innebörd. Den går i konträrt motsatt riktning mot A. K:s tolkning i höstas. Under sådana förhållanden kan det vara berättigat att uppställa frågan: hur skola dessa direktiv tolkas?

Jag vill erinra om att det i högerns reservation upplyses därom, att arbetslösa byggnadsarbetare under konflikten underhållits av stat och kommun tidvis med belopp, som torde röra sig omkring 300,000 kronor per månad. Det var således i detta fall inte någon obetydlig summa. Vi ha på den borgerliga sidan den uppfattningen, att samhället skall iakttaga neutralitet vid arbetskonflikter, vilken uppfattning ju också kommit till uttryck, fastän ganska vagt, i utskottets motivering. Där står, att arbetslöshetshjälpen icke får utnyttjas för att stärka den ena partens uthållighet vid en arbetskonflikt och att å andra sidan oskäliga restriktioner icke skola gälla.

Jag kan dock icke finna, att man i utskottets utlåtande har berört det faktum, som jag här har talat om och som har väckt så stort uppseende. Jag anser, att det hade varit på sin plats, om statsutskottet i sitt betänkande erinrat om den mening, som konstitutionsutskottet framfört. Jag har svårt att tänka mig, att de borgerliga, som biträda detta förslag, ha gått med på det utan att vara förvissade om, hur regeringen tänker tolka dessa direktiv. Jag ber därför att få framställa en fråga till den talare, som kommer näst efter mig, herr Pehrsson i Bramstorp, om hur dessa direktiv skola tolkas. Jag kan inte tänka mig, att han underlåtit att göra sig underkunnig om regeringens uppfattning på denna punkt. När jag hörde honom tala i dag på förmiddagen, fick jag det bestämda intrycket, att han har en synnerligen framstående förmåga att tolka regeringens tankar. Jag skall därför be att få fråga herr Pehrsson i Bramstorp, om han anser, att A. K. handlade rätt i höstas, då den icke gick med på att lämna dispens för byggnadsarbetarna, eller om han anser, att socialministern handlade rätt, då han gav A. K. en bakläxa. Om

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

efter detta en liknande konflikt inträffar, skola direktiven då tolkas på det sätt, som A. K. gjorde, eller som socialministern gjorde? Jag vore tacksam för ett klart besked på den punkten, ty jag tror att ett sådant är behövligt. Det är viktigt, att A. K., som närmast skall ha hand om denna tolkning, får klart besked, men det är också viktigt, att landet får klarhet om vad meningen egentligen är med dessa direktiv.

Herr **Pehrsson** i Bramstorp: Herr talman! Jag skall kanske först svara den siste ärade talaren. Jag hoppas, att herr Björck inte räknar med att jag skall tolka eller tillämpa direktiven. Som herr Björck kanske har observerat, har utskottet, om jag läst rätt åtminstone, skrivit en förklaring över den ståndpunkt, som konstitutionsutskottet och riksdagen intagit i fråga om dessa direkiv. Jag vet inte om detta är tillfyllest för herr Björck, men om det skulle bli någon feltolkning, får herr Björck påtala detta nästa år i konstitutionsutskottet i likhet med vad som har gjorts i årets konstitutionsutskott. Något mera kan jag inte svara honom på hans fråga.

Beträffande övriga spörsmål, som här ha varit föremål för diskussion, skulle jag vilja säga, att jag, om jag undantar det kommunistiska och det socialistiska partiet, har kunnat konstatera, att meningsskiljaktigheterna beträffande kostnadsramen, som vi ju mest diskuterat i dag, äro mycket små, om ens några. Om vi först se på högerpartiets inställning, har man ju från dess sida framfört motioner med begäran om anslag till olika ändamål. Dessa anslag skulle visserligen utgå inom ramen för den vanliga budgeten, men om skattebudgeten blir hårdare ansträngd få vi väl överföra från den den ordinarie budgeten och få följaktligen lägga mera över på lånebudgeten eller ytterligare skärpa beskattningen. Om man därför, som herr Strindlund gjorde, räknar ihop de olika anslag, som begärts, skall man finna, att summorna bli ungefär lika stora både enligt högerreservanternas och utskottsmajoritetens förslag.

Herr Anderson i Norrköping nämnde, att jag i mitt förra anförande hade förbisett finansieringen. Ja, herr Anderson, det gjorde jag, därför att vi väl senare i dag få tillfälle att diskutera den frågan. Jag har emellertid aldrig försökt att sticka under stol med, att amorteringen av dessa så kallade korttidslån skall ske efter de regler, som det utskott i vilket herr Anderson sitter med, har föreslagit.

När sedan herr Anderson upplyste om, att tack vare att Skandinaviska banken har återbetalt 90 miljoner kronor, och ytterligare 45 miljoner varit tillgängliga hos riksgäldskontoret, har man kunnat finansiera utgifterna tills vidare, så är jag fullt underkunnig om detta förhållande, men man kan väl ändå inte bestrida, att statsskulden har minskat med det belopp som jag angav. Följaktligen kom jag inte med någon missvisande uppgift, då jag angav den skuldsumma, som verkligen finns.

Sedan sade herr Anderson i Norrköping, att han hade kunnat konstatera, att man långt in i bondeförbundet delade hans uppfattning. Jag å min sida kan konstatera, att man långt in i högern i stor utsträckning delar den uppfattning, som jag företrädde i fjol. Jag sade redan då här i kammaren, att jag förvånade mig över att de, som icke delade högerledningens uppfattning, inte hade mod tillräckligt att säga ifrån, att de ville gå sin egen väg. Inte behöva vi väl tvista om från vilket håll uppfattningarna delas. Vi kunna väl alla vara ense om, att det inte finns någon, som vill använda mera av svenska folkets pengar, än som är nödvändigt med hänsyn till de extra ordinära förhållandena. Herr Persson i Falla synes inte rätt kunna uppfatta möjligheten till resultat av förhandlingar. Jag framförde redan vid förra årets riksdag att med någon vilja bör överenskommelse vara möjlig. Jag tycker nämligen,

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

att när förhållandena äro så pass abnorma och det inte är några större saker som skilja oss åt, så böra väl alla, som anse sig böra taga ansvar inför lägets allvar, kunna komma till en överenskommelse. Men, herr Persson i Falla, vi kunna inte komma till överenskommelse, om en viss grupp ena dagen säger, att vi gå med på den och den prutningen, men nästa dag kommer och vill ha en ytterligare prutning. Det är naturligtvis inte *ett* parti, som bestämmer om man skall komma till resultat vid en underhandling om vilka belopp man anser sig kunna disponera för de ändamål, som det här är fråga om. Om man ser på det föreliggande programmet för arbetslöshetens bekämpande, finner man, att skillnaden när det gäller de så kallade korttidslånen, är ganska liten.

Med hänsyn till den långt framskridna tiden skall jag försöka att fatta mig så kort som möjligt. Jag kan dock inte underlåta att till herr Olsson i Staxäng säga, att nog förefaller det mig vara ganska inkonsekvent, att herr Olsson hör till huvudreservanterna i fråga om till exempel byggandet av broar och hamnar i allmänhet, men när det gäller byggandet av en bro i Bohuslän, det vill säga i hans hemort, står som ensam reservant och menar, att detta skulle vara ett lämpligt arbetsobjekt, varför denna brobyggnad bör komma till utförande.

Herr Olssons i Staxäng inställning är lika märklig, när det gäller en del andra anslag. Han säger till exempel, att beträffande stensättningen vill högern gå in för en lägre anslagssumma för att få arbetet bättre utfört. Den argumenteringen förstår jag verkligen inte. Men det torde vara förlåtligt.

Sedan voro såväl herr Olsson i Staxäng som herr Osberg inne på stenexporten och den förening, som bildats bland stenexportörerna. Detta hör ju egentligen inte till dagens ämne, men jag skulle dock vilja säga, att min erfarenhet från Tyskland i januari i fjol gav vid handen, att om inte en sådan sammanslutning kunnat åstadkommas, så skulle våra utsikter till stenexport på Tyskland varit ganska små. Både de små och stora företagen bekrigade nämligen varandra och försökte underbjuda varandra, varigenom det uppkom olidliga förhållanden på detta område. Tyska staten ansåg, att tyska folkets intressen inte voro tillgodosedda med ett sådant system, och man menade till och med, att om det inte blev en bättre ordning på detta område, var det överhuvud taget inte längre möjligt att göra affärer med de svenska stenexportörerna.

Herr Flyg undrade, hur man kunde försvara, att det, trots att A. K.-arbetarna få betydligt mindre betalt, blir dyrare att utföra ett arbete i A. K:s regi än att låta utföra det genom en entreprenör i öppna marknaden. Vi gingo ju i fjol in för att vi även skulle ha de statskommunala arbetena i vägstyrelsernas regi. Jag vågar påstå, att om vägstyrelserna ha folk, som någorlunda förstå sig på vägbyggnad, skulle de kunna utföra dessa arbeten lika billigt, som entreprenörerna i öppna marknaden.

Man har sagt mig, att herr Lindman skulle ha påstått, att högern i fjol ville slå in på andra vägar, och att om majoriteten i riksdagen hade följt de vägarna, så hade vi inte fått in det skikt i arbetslöshetsarmén, som vi nu ha. Menar herr Lindman därmed, att ett större antal arbetslösa skulle ha sökt sig in vid reservarbetena, just med hänsyn till att arbetslönerna vid reservarbetena från och med den 1 maj i år på de flesta arbetsplatserna äro lägre än under fjolåret? Jag kan inte riktigt förstå den argumentationen. I så fall skulle ju flera söka sig till reservarbetena, då de äro lågt betalda, och det kan man väl ändå inte utgå ifrån. Jag har i dag uppvaktats av en deputation. Är det riktigt, som det sades från den deputationen, är det verkligen inte några höga löner, som man har vid vissa reservarbeten. Jag tror därför

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

inte, att lönerna locka, åtminstone inte dem, som ha någon mer än sig själva att försörja.

Man har sagt mig, att herr Magnusson i Skövde beklagat, att jag inte varit i kammaren under hans anförande. Jag beklagar också, herr talman, att jag vid detta tillfälle inte kunde vara här inne. Herr Magnusson hade också beklagat, att jag inte skickat bud efter honom till mitt anförande, men det är inte så lätt att veta, var alla uppehålla sig. Det är också ganska svårt att veta, om man vågar störa; för övrigt kan det ju vara större uppgifter man har sig förelagda.

Jag efterlyste emellertid i ett föregående uttalande, huruvida referatet av föredraget vid det omtalade mötet i Jönköping var riktigt. Enligt uppgift skulle herr Magnusson ha medgivit, att yttrandet var riktigt återgivet, ehuru i koncentrerad form. I så fall är det ju tur, när tidningarna förstå att koncentrera på det sättet. Ty där stod ju, att bondepartiet medverkat till en sådan lånepolitik, vartill högern inte hade ansett sig kunna medverka. Är detta riktigt återgivet är det i varje fall inte ett riktigt uttalande av den, som givit allmänheten den upplysningen. Högern har dock medverkat till denna lånepolitik, om den också föreslagit några miljoner kronor mindre. Såsom tidigare framhållits, är ju skillnaden mellan de besparingar, som från vår sida och från högern har föreslagits, inte större än cirka 2 miljoner kronor. Dessutom står ju inte hela högern enig om alla besparingar, och man kan således inte göra det påståendet, att det står en enhällig höger bakom besparingsförslagen i fråga. Vidare skulle bonderepresentationen här i riksdagen ha bidragit till en skuldökning på 600 miljoner kronor. Ja, summan uppgår ju, såsom det redan upplysts i dag, till 554 miljoner kronor, fördelade på två år. Men då vore det ju i rättvisans intresse också riktigt, tycker jag, att man påpekade, att högerpartiet medverkat till denna upplåning, men att viss del utav partiet stannat för en lägre summa, nämligen 474 miljoner kronor i runt tal.

Herr Magnusson berörde även svårigheterna att få arbetsfolk i Västergötland. Jag skall inte nu ta upp någon debatt om detta, som vi ju förut ha diskuterat. Jag har såsom min oförgripliga mening i det fallet framhållit, att då sköta inte arbetslöshetskommittéerna ute i bygderna sin verksamhet riktigt, om det finns folk vid reservarbetena utav den kategori, som behövs i jordbruket. Ty dessa skola till jordbruket och inte gå kvar längre på reservarbetena.

Herr Magnusson i Skövde har förmenat, enligt de uppgifter som lämnats mig, att jag skulle ha försökt beslå honom med oriktiga uppgifter, på grund av att han en gång skulle ha opponerat sig mot en viss protokollsjustering här i kammaren. Nej, herr Magnusson i Skövde, jag tycker att jag verkligen har större uppgifter att fylla. Jag skulle inte vilja handla på detta sätt och av en sådan orsak. Men har herr vice ordföranden i andra kammarens högerparti inte något annat att göra än att kontrollera protokolljusteringar, må han gärna få fortsätta därmed.

Uttalandena, som av herr Magnusson fällts i Jönköping, giva enligt mitt förmenande stöd för att den missägning, som från min sida förekommit i kammaren vid påtalade tillfälle, var ett riktigt uttryck för hur vissa politiker många gånger framträda då man på olika sätt försöker vid politiska möten framlägga sina synpunkter.

Herr **Björck** i Kristianstad, som nu för kort genmäle erhöll ordet, anförde: Jag skall be att få tacka herr Pehrsson i Bramstorp för svaret men får samtidigt konstatera, att det var fullkomligt intetsägande.

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

När jag riktade min fråga till herr socialministern, hänvisade han till regeringsrätten, och när jag riktar frågan till herr Pehrsson i Bramstorp, hänvisar han till konstitutionsutskottet. Jag finner det synnerligen anmärkningsvärt, herr talman, att de, som medverka till tillkomsten av en lagstiftning, ha så oklar uppfattning om, hur den skall tillämpas.

Härefter yttrade:

Herr **Carleson:** Herr talman! Då herr statsrådet och chefen för finansdepartementet nu befinner sig i kammaren, skall jag begagna tillfället att tillmötesgå den önskan, han uttryckte före middagsrasten, då han efterlyste motiven till den betänksamhet, som hystes beträffande den av honom och regeringen förda lånepolitiken.

Alla äro vi ense om, att lån i dessa tider måste upptagas för många av de ändamål, som äro angivna i detta utlåtande, liksom att man därvidlag måste gå utanför den ram för låns upptagande, som hittills följts. I detta avseende äro vi säkert överens. Jag är också övertygad om, att herr statsrådet är ense med oss därom, att det vore lyckligt om man inte behövde tillgripa låneutvägen för ifrågavarande ändamål. När man nu emellertid icke kan undgå detta, bör man självfallet vara synnerligen återhållsam för att icke förvärra det redan i och för sig beklagliga förhållandet.

Skälen för att man ställer sig betänksam emot den upplåning, som nu föreslås på många områden och som utgör en fortsättning av den under föregående år inaugurerade politiken, skall jag nu med några ord tillåta mig beröra. Herr statsrådet kommer säkerligen inte att godkänna dessa skäl, vilket jag inte heller begär. Jag begär blott, att han skall erkänna, att man kan ha fog för — med de utgångspunkter jag har i denna fråga — att hysa en viss betänksamhet.

När man gör invändningar mot lånepolitiken, kan det ju tyckas, som om man borde framställa yrkanden om nedsättning av anslag eller framlägga motförslag. Med den splittring av arbetslöshetsanslagen, som regeringens program innebär, där de flesta anslagen i och för sig kunna anses befogade, blir det synnerligen svårt för den enskilde riksdagsmannen att sätta in yrkanden om nedsättning av visst eller vissa anslag. Översikten, som erfordras, är faktiskt förbehållen regeringen.

Den upplåning, varom nu är fråga, är ju avsedd inte blott att minska arbetslösheten och sålunda undanröja bekymren för landets befolkning i det avseendet utan även att genom statens ingripande åstadkomma en lyftning av näringslivet. Detta sades ifrån ganska uttryckligt förra året, och den ståndpunkten har inte heller frånträtts nu. När man därtill betänker, att hela den inkomst, som svenska folket årligen lever på, uppgår till mellan 5 och 6 miljarder kronor, kunna ju statens insatser på ifrågavarande område enligt min och mångas mening inte spela någon större roll. Man torde knappast kunna åberopa såsom ett efterföljansvärt exempel eller såsom en riktig lösning förhållandena i Amerika. Alla känna sig väl snarare rätt förvirrade inför de varandra ofta motsägande åtgärder, som för ifrågavarande ändamål vidtagits därstädes.

Detta var således det ena skälet, varför man ställer sig betänksam. Man känner, att herr statsrådet har den inställningen, att lån skola upptagas inte blott för det trängande behovet i fråga om arbetslösheten utan dessutom för lyftning av näringslivet. Om man anser, att man inte kan komma fram den vägen, måste man ju bli betänksam inför den upplåning som göres för detta ändamål.

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

Vidare kan det väl inte förnekas, att en uppluckring utav direktiven framkallar en viss ökning av utgifterna, som i sin tur tager form utav en ökad upplåning. Även om man därvidlag inte nödvändigtvis behöver tala om en tilltagande understödstagaranda, har man dock onekligen i detta sammanhang anledning att tänka på den mentalitet, som alltmera spritts till alla de olika korportioner och enskilda, som på något sätt kunna ha en viss fördel utav detta rikliga tillhandahållande av medel på ofta tämligen förmånliga villkor. Något som jag fäste mig vid i dag, var det egendomliga förhållandet, att medel, givna såsom arbetslöshetshjälp, även tillhandahållas för kyrkoreparationer i Stockholm i tvenne församlingar, som väl ändå borde, om de skola medverka till arbetslöshetens bekämpande, skaffa pengar på annat och lämpligare sätt. För övrigt får jag framhålla, att man väl ändå fått en ganska stark känsla utav att direktiven i och för sig medverkat till en annan inställning hos vederbörande arbetslöshetskommittéer och i kommunerna överhuvud taget. Vid besvarandet för några dagar sedan av den interpellation, som herr Olsson i Golvvasta framställde till statsrådet och chefen för socialdepartementet, förklarades det visserligen från statsrådsbänken, liksom av herr Pehrsson i Bramstorp, att anmärkningarna mot arbetslöshetskommittéerna endast bottnade i en feltolkning av direktiven. Jag skulle häremot vilja invända, att med de rikliga exempel på feltolkning, som lämnades från ett annat håll här i kammaren, man nog inte kan få annat än en bekräftelse på det mycket mänskliga förhållandet, att man i allmänhet tar ett visst intryck utav den inställning till frågorna, man har på högre ort. När direktiven uppluckras, så att ökade möjligheter uppstå för kommuner och enskilda att ekonomiskt utnyttja gjorda anslag, inverkar detta icke blott på nämnda kommuner och enskilda utan även på organ, som ha med förvaltningen att göra.

Slutligen måste man givetvis känna sig ganska betänksam, då herr statsrådet och chefen för finansdepartementet i dessa tider med högt uppdriven upplåning för arbetslöshetens bekämpande går in för en upplåning även för ändamål, som icke ha att göra med bekämpandet av arbetslösheten eller med någon lyftning av näringslivet. Jag tänker nu närmast på frågan om kreditinstitutet, vartill man anslog 5, alternativt 8 miljoner kronor. Man kan näppeligen säga att detta var något omedelbart behov.

Jag har sålunda velat framhålla för herr statsrådet några skäl för en betänksamhet inför den upplåning, som nu äger rum. Det är mycket sant, att de olycksprofetior, som förra året gjordes — jag måste bekänna, att jag själv instämde uti dem — om svårigheter, som kunde möta staten i fråga om upplåning för de ändamål, till vilka anslag beviljats av 1933 års riksdag, inte ha slagit in. Men herr statsrådet är ju också själv den förste att förklara, att någon ökad skuldsättning under denna tid inte heller har behövt äga rum. Likaledes skulle jag hålla för troligt, att med den ökade tillgång på rörligt kapital, som numera finnes i landet, man kan sträcka sig rätt långt ännu i fråga om upplåning för statens räkning. Detta hindrar emellertid icke, att det förr eller senare måste komma en tid, då det verkligen blir hårdare villkor för statslånen.

Herr talman! Jag har med dessa ord velat avge en förklaring som svar på den fråga, herr statsrådet framställde på förmiddagen.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Herr Pehrsson i Bramstorp har denna gång blivit felaktigt informerad, varom han kan övertyga sig genom att ta del av det stenografiska referatet av mitt anförande. Jag vill upplysa honom om, att jag endast talat om ökad upplåning, icke om någon skuldökning.

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

En kammarledamot, herr Wallén, utslungade ifrån talarstolen ett fullständigt anatema emot högern. Jag skall inte närmare ingå i något bemötande därav. Jag kan blott säga, att det stolta leende, som spelade på hans läppar, då han slutade sitt anförande, var av det slag, jag sett någon gång tidigare under min rätt långa riksdagsmannabana, men jag har också, herr Wallén, sett det förbytas.

Men då herr Wallén säger: var skulle vi stå, om högerns jordbrukspolitik hade följts, ber jag få erinra därom, att herr finansministern under debatten i dag riktade en viss förebråelse mot högern, emedan vi alltför ensidigt hade sökt att främja jordbrukarnas bästa och inte tillräckligt hade tänkt även på andra grupper inom samhället. Jag ber också att få erinra herr Wallén därom, att en organisation, för vilken han kanske inte är alldeles främmande, R. L. F., ju ständigt framhåller det ofördelaktiga läge, vari jordbrukets utövare befinna sig gentemot andra näringsgrupper, och att en utjämning härvidlag är nödvändig. Kan herr Wallén och hans parti åstadkomma den utjämningen genom prishöjningar på jordbruksprodukter är det ju gott och väl, men jag tvivlar på att detta är möjligt enbart den vägen.

Slutligen vill jag blott säga, att när man här från det ena hållet nämner siffran 84 miljoner och från det andra hållet 70 miljoner och säger, att dessa summor äro av ungefär samma storleksordning och att denna skillnad i kostnader inte är något att tala om, då ha vi, herr talman, i fråga om bedömandet av statens utgifter kommit att anlägga ett betraktelsesätt, sådant, att man verkligen blir en smula bekymrad för framtiden.

Herr **Pehrsson** i Bramstorp: Herr talman! Till herr Björck skulle jag vilja säga, att jag har förklarat mig vilja godkänna vad utskottet föreslagit i det av herr Björck berörda fallet. Om herr Björck inte är belåten med det svaret, kan jag ingenting göra åt den saken, men jag gör heller inte anspråk på att kunna tillfredsställa herr Björcks pretentioner i den vägen.

Herr Magnusson i Skövde har ytterligare korrigerat sitt uttalande och säger nu, att han inte talat om någon ökad skuldsättning utan om ökad upplåning. Betalar jag inte av något på min skuld samtidigt som jag lånar, blir det väl både ökad upplåning och ökad skuldsättning, och följaktligen kan ju tidningen i fråga kanske ha fått den riktiga uppfattningen. Vad jag påtalat i fråga om detta var, att herr Magnusson ju i rättvisans intresse borde ha sagt, att vårt förslag innebar så och så mycket i ökad upplåning och högerns förslag så och så mycket i ökad upplåning. Det var detta förhållande, jag velat påtala. Jag anser, att det är riktigt, att man återger saker och ting så rätt man kan, då man skall förklara någonting.

Vidare sade herr Magnusson i Skövde, att det inte blir lätt att åstadkomma jämvikt mellan jordbruket och andra näringsgrenar. Men, herr Magnusson i Skövde, när man försöker att nedbringa vissa utgifter för att de skola svara mot vissa inkomster, invänder man: det kan man inte göra, det är orimligt att gå den vägen. På vad sätt skall man då få denna utjämning till stånd, om man inte skall tillgripa den utvägen i syfte att hjälpa dem, som ha det sämst? Jag är inte heller glad åt att bringa ned inkomsterna för en viss kategori av människor, även om dessa ha det relativt bra, men skall man ha jämvikt, måste man göra åtminstone endera saken.

Medan jag har ordet, skall jag passa på och säga ett ord till herr Lindman. Han hade i sin exemplifiering av anslagen och lånen till kommunala beredskapsarbeten endast funnit två kyrkor och en fotbollsplan i mikroskopet, men jag kan tala om för honom, att jag har en förteckning på 120 sådana arbeten, och där finnas upptagna 78 ansökningar om lån till skolor, ålderdomshem och

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

sjukstugor. Det är sådana arbeten, som jag menar att kommunerna ålagts utföra på grund av riksdagens under olika regeringar fattade beslut.

Herr **Olsson** i Staxäng: Herr talman! Jag beklagar, att jag måste något förlänga debatten, men alldenstund jag begärt ordet under en senare punkt, som avser en av mig framlämnad motion, kan jag kanske i så mån ej behöva förlänga debatten, nämligen genom att redan nu komma med något ur det anförande jag tänkte hålla på den punkten.

Det var egentligen herr Strindlund, som föranledde mig att begära ordet, då han i sitt anförande berörde den motion jag framlämnat. Denna motion går ut på att bland statskommunala och statliga reservarbeten även skulle få ingå torrläggningsföretag. Jag skall inte stanna vid den förtjusande kommentar, som herr Strindlund i sitt anförande gjorde till min motion, jag skall bara försöka att strikt upplysa om den understödstagaranda, som herr Strindlund tycktes skönja i min motion.

Saken ligger till på följande sätt. Förra året sammanträdde såväl jordbrukare och ett mycket stort antal arbetare ävensom ledamöter i och ordföranden för arbetslöshetskommittéer i Bohuslän vid ett möte i Dingle, där för övrigt även statsrådet och chefen för socialdepartementet var närvarande. Vid mötet gjordes ett enhälligt uttalande om att just dylika torrläggningsföretag borde få utföras såsom statliga och statskommunala reservarbeten. Riksdagen i fjol vidtog visserligen en sådan förändring i fråga om direktiven för arbetsurvalet, att även dylika arbeten i någon mån skulle kunna komma till utförande såsom statliga och statskommunala reservarbeten. Men när ansökningar om anslag till dylika arbeten sedermera inlämnades till arbetslöshetskommissionen och lantbruksstyrelsen fått yttra sig över dessa ansökningar, visade det sig, att där det fanns tillräckligt hög båtnadsuppskattning, där hänvisades dessa arbeten i vanlig ordning till erhållande av bidrag från de anslag, som riksdagen för dessa ändamål beviljat.

Man kan ju fråga sig, varför man då har anledning att söka få dessa arbeten utförda såsom statskommunala och statliga beredskapsarbeten. Skälet härtill är följande. I ett flertal kommuner, där arbetslösheten varit som störst, ha numera vägbyggnader pågått i så pass stor omfattning, att de vägbyggen, som nu föreslås, i många fall knappast kunna anses vara berättigade. Men samtidigt finnes det åtskilliga avdikningsföretag, som när det gäller det berättigade i att de komma till stånd, faktiskt stå framför dessa vägarbeten. Då kan man invända, att för dessa har man ju möjlighet att få statslån och statsbidrag i vanlig ordning. Ja, men härvid är att märka, att skattebördan för jordbrukarna i dessa kommuner på grund av den ökade arbetslösheten har ökats väsentligt, i vissa fall från 12 kronor per skattekrona till 25 à 26 kronor per skattekrona, och då inverkar detta förhållande i den riktningen, att dessa jordbrukare icke kunna påtaga sig den del av kostnaderna, som de själva ha att bestrida, även om de få ett statslån på vanliga villkor.

Under sådana förhållanden har det ansetts, att man vore berättigad att begära denna utvidgning av arbetsanskaffningsprogrammet. Jag har emellertid tydligt sagt ifrån vid utskottsbehandlingen av denna fråga, att denna utvidgning icke finge göras generellt, utan att en begränsning härvidlag borde äga rum, och i den reservation vi framlämnat, ha vi också sagt, att dessa reservarbeten borde begränsas till att endast omfatta de bygder, där arbetslösheten är som störst och där icke andra lämpliga reservarbeten äro tillfinnandes. — Detta om den saken. Alltså, den understödstagaranda, som herr Strindlund såg i denna motion, den kan knappast betecknas som sådan,

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

om man tänker på de skatteprestationer, som jordbrukarna där måste fullgöra.

Jag skall härefter med allenast några ord beröra det anförande, som herr Pehrsson i Bramstorp hade och där han konstaterade en inkonsekvens hos mig, i det att jag å ena sidan gått emot anslaget till broar och hamnar, men å andra sidan i en reservation begärt anslag till ett brobygge i Bohuslän. Jag är alldeles övertygad om att herr Pehrsson läst såväl utskottets utlåtande som kanske också motionen, och därav framgår ju klart, att det är dock ett reservarbete, som här är begärt. Det är även inte fråga om att staten helt enkelt skall besluta att igångsätta arbetet, utan meningen är, att detta skall ske efter vanlig prövning. Ett bifall till motionen innebär, att en förtursrätt vid prövningen skall komma till stånd, och i det avseendet skiljer sig reservationen från utskottets förslag.

Beträffande stensättningen vill jag bara erinra kammaren om att vi ofta fått den upplysningen, att det stenlager, som kom till stånd på grund av statsbeställningarna, skulle räcka omkring 10 år med normal förbrukning. Det är ju alldeles tydligt, att om man nu skall gå in för en så stor stensättning med anlitande av det anslag, som utskottet föreslår, så kan man stå tveksam inför frågan om det är möjligt att få fullt kapabelt folk, som på ett tillfredsställande sätt kunna utföra detta arbete, ty det väsentliga vid detta slags arbeten är att de bliva utförda på ett förstklassigt sätt.

Herr **Wallén:** Herr talman! Jag beklagar mycket, om herr Magnusson i Skövde tog illa upp, att jag log mot honom, när jag gick ned från talarstolen, men jag är inte den ende, som gör det, utan det gör nästan alla i kammaren, när de se honom. Till och med då man får läsa om honom i tidningarna i dessa dagar och se vad han har sagt på möten och i riksdag, så skrattar man ofta i hela Sverige. Och varför skulle inte jag då få skratta, då hela Sverige skrattar?

Jag ber att få tillrättalägga herr Magnussons i Skövde påståenden på ett par punkter. Han påstod sålunda, att jag uttalat ett anatema över högerns jordbrukspolitik. Det är riktigt, men det göra också alla svenska bönder, som *känna högern.* De fråga sig ovillkorligen, hur den *nu* kan vara så mäktig att den skulle kunna hjälpa jordbrukarna, sedan den i valet 1932 förlorat 15 representanter i andra kammaren under det man ingenting eller ytterst litet uträttade under de många år som den hade flera representanter och därtill en Lindmansregering, som, med den fullmakt en regering har, *borde* kunnat åstadkomma något, *ifall man velat.*

Det är riktigt att R. L. F. — jag har själv tagit initiativ till dess stiftande — är missnöjd med högerns jordbrukspolitik. Detta så mycket mera som representanter sådana som herr Magnusson i Skövde redan förra riksdagen här i kammaren uttalat sig mycket hårt mot denna sammanslutning. Jag befarar också att herr Magnusson i Skövde även i framtiden kommer att bidraga till sådana åtgärder att R. L. F. får svårare att gå framåt. Det är väl då icke underligt, om man på det hållet är missnöjd med den höger, som herr Magnusson i Skövde representerar.

Herr Magnusson i Skövde upplyste oss här i kammaren om att det rådde stor brist på arbetare i Skaraborgs län. Jag vill då meddela, att jag sedan detta uttalande fälldes varit i förbindelse med samma län. Jag har även tillsammans med andra personer gått igenom 26 nummer av olika tidningar från detta län, däribland även den högertidning som är herr Magnussons i Skövde liv- och husorgan. I dessa 26 nummer finnas *sammanlagt 6 annonser om lediga*

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
platser, samtliga avsedda för kvinnlig arbetskraft. Jag tror att det räcker till för att belysa herr Magnussons i Skövde vederhäftighet.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Innan herr Wallén uttalat sig om min vederhäftighet borde han ha tagit reda på att jag i den sak, varom han sist talade, hänvisade till rapporter från arbetsförmedlingen i länet. Beträffande annonserna framhöll jag särskilt att mina uppgifter hänförde sig till olika delar av landet och en tidigare tidpunkt på året, då sådana platsannonser förekomma.

Herr Walléns övriga uttalanden tar jag med fullkomligt lugn. Men när han talar om vad Sveriges bönder skulle göra, sedan de lärt känna högern, så skulle jag vilja fråga, vad de komma att göra, sedan de lärt känna herr Wallén.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav först propositioner beträffande utskottets hemställan i förevarande punkt, nämligen på 1:o) bifall till berörda hemställan, 2:o) bifall till yrkandet, att såväl de i punkten föreslagna anslagen måtte anvisas som motionen II: 617 bifallas, samt 3:o) bifall till motionerna II: 401 och 619, sistnämnda motion i vad den avsåge i punkten behandlade anslag; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Flyg begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapropositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen ansåg den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapropositionen äskade likväl herr Brädefors votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som till kontraproposition i huvudvoteringen angående punkten I i statsutskottets utlåtande nr 159 antager yrkandet att såväl de i punkten föreslagna anslagen måtte anvisas som motionen II: 617 bifallas, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit motionerna II: 401 och 619, sistnämnda motion i vad den avser i punkten behandlade anslag.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes, erhöll följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten I av utskottets förevarande utlåtanden nr 159, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren dels anvisat de i berörda punkt föreslagna anslagen, dels ock bifallit motionen II: 617.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med till-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

lämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Vidare framställde herr talmannen i fråga om motiveringen propositioner, dels att kammaren måtte godkänna den del av utskottets motivering, som försetts med rubriken »Allmänt uttalande», dels ock att kammaren icke måtte godkänna denna del av motiveringen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Punkten II.

I enlighet med kammarens beslut rörande föredragningssättet föredrogos först utskottets under överrubriken »*Ifrågasatta ändringar i direktiven*» gjorda uttalanden.

Till en början blev därvid uttalandet under rubriken »*Centralorgan*» av kammaren godkänt.

Härefter föredrogs utskottets uttalande under rubriken »*Lokalorgan*»; och yttrade därvid

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Svensson i Kompersmåla m. fl. vid denna punkt avgivna reservationen.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets uttalande under förevarande rubrik, dels ock på godkännande av berörda uttalande med den ändring däri, som härutinnan föreslagits i den av herr Svensson i Kompersmåla m. fl. avgivna, under 1) antecknade reservationen; och blev utskottets uttalande av kammaren godkänt.

Föredrogs utskottets uttalande under rubriken »*Revision*». Därvid anförde:

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Svensson i Kompersmåla m. fl. vid denna punkt avgivna reservationen.

Herr **Jansson:** Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner på de därunder förekomna yrkandena; och blev utskottets uttalande av kammaren godkänt.

Föredrogs utskottets uttalande under rubriken »*Arbetslinjen*». Sista stycket av detta uttalande var av följande lydelse:

»I det föregående har utskottet påvisat vissa olägenheter, som i vissa fall äro förenade med de statskommunala reservarbetena. Vad särskilt angår dylika arbeten i vägstyrelses regi är att märka, att dessa understundom måste utföras på betydande avstånd från reservarbetarnas bostadsorter. Enligt vad utskottet inhämtat, har det förekommit, att särskilda förläggningar måst anordnas för dessa arbetare, vilka, ehuru de alltså ej kunnat bo i sina hem, icke kunnat komma i åtnjutande av sådana särskilda ortstillägg, som i motsvarande fall kunna utgå vid statliga reservarbeten. Härigenom försvåras möjligheterna att vid dessa arbeten sysselsätta arbetslösa familjeförsörjare. De arbeten, om vilka här är fråga, kräva tillika en betydande tid att igångsätta och svårigheter torde finnas att smidigt anpassa desamma efter arbetslöshetens

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
växlingar inom de till vägdistriktet hörande kommunerna. Olägenheterna härav framträda givetvis framför allt i tider, då arbetstillfällena å öppna arbetsmarknaden ökas. Utskottet förutsätter, att arbetslöshetskommissionen har sin uppmärksamhet riktad på nu angivna förhållanden.»

Uti sin vid utlåtandet fogade reservation hade herr andre vice talmannen *Nilsson* i Gränebo *m. fl.* förklarat sig anse, att detta stycke bort utgå.

Sedan utskottets uttalande föredragits, yttrade:

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Vid denna rubrik har avgivits en reservation, som avser strykande av sista stycket i motiveringen under denna rubrik. Vi reservanter ha icke ansett, att utskottsmajoritetens uttalande i fråga om statskommunala reservarbeten i vägstyrelses regi äro riktiga eller lämpliga. Vi ha därför yrkat att detta stycke måtte strykas. Utskottsmajoriteten framhåller bland annat, att det skulle bli svårigheter för arbetarna därigenom att de bli förlagda långt ifrån hemorten och att de skulle komma i sämre läge än om arbetena utfördes som statligt reservarbete. Jag måste säga, att jag icke riktigt förstår denna uppfattning. Om man frågar de arbetare, som det här gäller, huruvida de hellre vilja taga arbete vid statskommunala reservarbeten i vägstyrelses regi, även om de icke kunna komma hem varje dag, eller om de hellre vilja taga arbete vid statliga reservarbeten, långt borta, är jag av den övertygelsen att de, vare sig de äro gifta eller ogifta, hellre vilja taga arbete vid statskommunala reservarbeten i vägstyrelses regi. Jag tror att det även från statens synpunkt är en fördel att icke ha dem så långt från den plats, där de äro bosatta. Nu vill jag icke göra gällande, att utskottets motivering är sådan att den helt och hållet förhindrar att arbeten efter detta kunna komma att utföras i vägstyrelses regi, men om riksdagen godkänner detta uttalande, kommer det att bli svårare att få arbetena utförda på det sättet, och det vore icke lyckligt. Man säger att arbetet icke skulle ta lång tid. Hur är det med den saken. Här gäller det arbeten, som äro förberedda, som skola komma till utförande och som komma att utföras i vanlig ordning. På grund av bristen på bilskattemedel skjutes emellertid nu utförandet av dessa arbeten allt längre framåt i tiden, men de kunna utföras tidigare, om de utföras som statskommunalt reservarbete. Jag tror därför, att det ur alla synpunkter, från såväl statens som arbetarnas, är bättre, om arbetena i fortsättningen komma att utföras i vägstyrelses regi, när det inom distrikt, som begär sådana arbeten, finnas arbetslösa. Den saken prövar A. K., innan tillstånd till arbete lämnas.

Herr talman! Jag skall med dessa korta ord be att få yrka bifall till den vid denna punkt av herr Nilsson i Gränebo m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Jansson:** Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag. Det har under utskottsbehandlingen framhållits vissa olägenheter, som vidlåda nu gällande bestämmelser, och man har då ansett det vara lämpligt att mildra dessa något.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman, mina herrar! Jag har biträtt denna reservation, men jag vill säga, att det icke precis är därför, att jag har någon större aktning för vägstyrelsernas förmåga att anordna arbeten. Jag har från min verksamhet ganska omdiskuterade fall att anföra beträffande vägstyrelsernas skicklighet i det hänseendet. Det har emellertid synts mig, att den omtvistade delen i motiveringen innebär ett allt för starkt förklenande omdöme om de statskommunala arbetena. Då jag anser, att man, då man ändå

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

icke kan undgå reservarbeten, bör i största möjliga utsträckning föredraga statskommunala reservarbeten framför statliga reservarbeten under A. K:s direkta regi, har jag ansett mig kunna vara med om denna reservation. Jag har velat till protokollet anteckna denna förklaring till mitt votum.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag skulle tro, att reservanterna göra sig skyldiga till en missuppfattning, när de säga att utskottets motivering skulle vara så starkt skriven. Utskottets motivering slutar ju, som kammarens ledamöter finna, på följande sätt: »utskottet förutsätter, att arbetslöshetskommissionen har sin uppmärksamhet riktad på nu angivna förhållanden». Jag trotsar någon att så utläsa utlåtandet, att det kan sägas, att det är starkt skrivet mot de statskommunala arbetena. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag oförändrat.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets uttalande under förevarande rubrik, dels ock på bifall till vad härutinnan föreslagits i den av herr andre vice talmannen Nilsson i Gränebo m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Svensson i Grönvik, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner den del av statsutskottets motivering i dess utlåtande nr 159, som upptagits under huvudrubriken »Ifrågasatta ändringar i direktiven» och underrubriken »Arbetslinjen», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit vad härutinnan föreslagits i den av herr Nilsson i Gränebo m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nej-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Andersson i Höör, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 85 ja och 78 nej, varjämte 22 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt förevarande del av utskottets motivering.

Härefter föredrogos vart för sig utskottets uttalanden under rubrikerna »*Karenstid*» samt »*Erbjudet arbetes lämplighet*»; och blevo ifrågavarande uttalanden av kammaren godkända.

Föredrogs utskottets uttalande under rubriken »*Konfliktdirektiven*». Därvid anförde:

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Svensson i Kompersmåla m. fl. vid denna punkt avgivna reservation.

Herr **Jansson:** Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner på de därunder gjorda yrkandena; och godkände kammaren utskottets uttalande.

Vid härpå skedd föredragning av utskottets uttalande under rubriken »*Bosättning*» blev berörda uttalande av kammaren godkänt.

Föredrogs utskottets uttalande under rubriken »*Familjeförsörjare*»; och yttrade därvid:

Herr **Jansson:** Herr talman! Vi ha under denna punkt avgivit en reservation från de socialdemokratiska ledamöterna inom utskottet. Reservationen innebär, att man skulle tillämpa samma princip som tidigare tillämpats, när det gäller nödhjälpsarbetare eller reservarbetare i fråga om familjeförsörjarebegreppet. Det är så, att enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle den person, som bor tillsammans med en kvinna, som sköter hans hushåll och hem, oaktat att barn icke förefinnas, betraktas såsom familjeförsörjare. Det var för resten så, att i fjol blev den principen borttagen, så att om en man bor med en kvinna, som han icke ingått lagligt äktenskap med, men som det oaktat sköter hans hem, och de icke ha barn, betraktas kvinnan icke såsom familjemedlem. Det har väckt stor ovilja på en del håll. Det har inträffat, att en person, som bott med en kvinna flera år och som tidigare betraktats såsom familjeförsörjare, efter förra årets beslut betraktas såsom icke familjeförsörjare. Hans tillägg för kvinnan har därför bortfallit. Vi ha ansett det oriktigt, och därför ber jag, herr talman, att med denna korta motivering få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Jag ber kort och gott att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av förevarande del av utskottets motivering, dels ock på bifall till vad härutinnan föreslagits i den av herr Lindblad m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Jansson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner den del av statsutskottets motivering i dess utlåtande nr 159, som upptagits under huvudrubriken »Ifrågasatta ändringar i direktiven» och underrubriken »Familjeförsörjare», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit vad härutinnan föreslagits i den av herr Lindblad m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nejpropositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Persson i Falla, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 90 ja och 92 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

Kammaren hade alltså bifallit vad i avseende å förevarande del av motiveringen föreslagits i den av herr Lindblad m. fl. avgivna vid utlåtandet fogade reservationen.

Härefter föredrogs utskottets uttalande under rubriken »*Urval av arbeten*»; och yttrade därvid:

Herr **Olsson** i Staxäng: Herr talman! Under åberopande av den motivering, som jag i mitt förra yttrande anfört, ber jag att få yrka bifall till den av herr Svensson i Kompersmåla m. fl. avgivna reservationen i denna del.

Herr **Jansson:** Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av förevarande del av utskottets motivering, dels ock på bifall till vad härutinnan föreslagits i den av herr Svensson i Kompersmåla m. fl. avgivna, under 4) vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Olsson i Staxäng, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner den del av statsutskottets motivering i dess utlåtande nr 159, som upptagits under huvudrubriken »Ifrågasatta ändringar i direktiven» och underrubriken »Urval av arbeten», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit vad härutinnan föreslagits i den av herr Svensson i Kompersmåla m. fl. avgivna, under 4) vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt förevarande del av utskottets motivering.

Efter nu skedd föredragning av utskottets uttalande under rubriken »*Lönesystemet*» anförde:

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Svensson i Kompersmåla m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Jansson:** Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Brädefors:** Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Hagberg i Luleå och mig väckta motionen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner på de därunder förekomna yrkandena, och blev utskottets uttalande av kammaren godkänt.

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

Utskottets uttalande rörande »*Statsbidrag till statskommunala reservarbeten*», som härefter föredrogs, godkändes av kammaren.

Vid härpå skedd föredragning av utskottets beträffande »*Arbetslöshetskommissionens kontroll*» gjorda uttalande yttrade:

Herr **Lindqvist:** Herr talman! I den punkt det nu gäller är det fråga om en skrivelse till Kungl. Maj:t angående skärpt kontroll över den hjälpverksamhet, som stat och kommuner utöva, och jag har tagit mig friheten att begära ordet här, därför att jag fattar skrivelsen så, att den skärpta kontroll, som här ifrågasättes, avser inte, att det skall bli någon ensidigt skärpt kontroll, utan den skärpta kontrollen skall bli sådan, att det blir möjligt att få bort de missförhållanden åtminstone till det mesta, som kunna finnas ute på arbetsplatserna, där reservarbete pågår. Jag behöver ju icke tala om här för kammarens ledamöter, att det anföres en del klagomål från arbetsplatserna. I en del fall kanske de äro mindre berättigade, i andra fall åter fullt berättigade.

Nere i min hemstad Halmstad finnes ett antal arbetare ute i reservarbete. De ha klagat över förhållandena på en del arbetsplatser, och det har haft till följd, att arbetslöshetskommittén där låtit genom särskilt utsedda personer göra en undersökning på olika arbetsplatser. Trots att det nu är midnatt, skall jag likväl taga mig friheten att till dagens protokoll anföra de erfarenheter, som dessa undersökningsmän gjorde vid den inspektionsresa, som företogs. Jag förstår väl, att jag icke kan bland kammarens ledamöter få särskilt intresse för vad jag kommer att anföra till protokollet, men jag vill dock ha det till protokollet för att det skall kunna vara till någon nytta, när man går in för den skärpta kontroll, som riksdagen nu kommer att skriva om.

En av de arbetsplatser som besöktes är betecknad med Vrå. Om den säges det: »Medelförtjänsten uppgavs här vara kr. 3:50 per dag. Förläggningen som kommittén besökte var ordnad i en gårdsbyggnad med 8 sängplatser i ett rum. Golv och tak voro mycket smutsiga, tapeterna sönderrivna och det hela verkade minst av allt hemtrevligt. Filtarna voro rena men i övrigt mycket illa medfarna. Sänglinne saknas. Matförhållandena voro ordnade så att arbetarna inackorderade sig och betalade kr. 8:50 per vecka.»

Så gå vi till förläggningen Lagavägen. Här »uppgavs medelförtjänsten av arbetarna till kr. 0:35 per timma. Här lagade var och en mat åt sig själv och belöpte sig utgifterna härför till cirka 8:— kr. per vecka och man. I den förläggning i Flygbo där kommittén var inne bodde 6 personer i en ödestuga. 4 personer delade ett stort, rymligt rum och 2 personer ett mindre. Här klagade arbetarna över att bostaden var mycket dragig och kall under vintern men trodde samtidigt att man icke kunde klaga på den under sommarmånaderna. Vad renligheten beträffar var det mycket övrigt att önska. Visserligen låter kommissionen skura i dessa stugor varannan vecka men förefaller dock som om det skulle vara nödvändigt att även reservarbetarna tillhöllos att bidraga till att hålla det rent och snyggt.»

Vid en annan arbetsplats, Emmabodavägen, »uppgav man medelförtjänsten till kr. 3:49 per dag. Klagomålen på ackordssättningen här voro synnerligen skarpa. Det klagades även över att det var ohyra i en ödestuga, som användes som bostad åt en del reservarbetare. Riktigheten av detta påstående vitsordades även av arbetsledningen ingenjör G., vilken dock meddelade att denna stuga skulle utrymmas så fort man kunde hinna med att få någon annan i stället, och trodde ingenjör G. att det icke skulle taga så många dagar innan man lyckats få en annan bostad. Vid denna arbetsplats fanns även upp-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
förda bostäder som Statens Arbetslöshetskommission själv uppfört med benämningen 'Kojan'. Dessa bostäder äro uppförda av trä under plåttak och äro flyttbara. 'Kojan', på det sätt den här är uppförd, rymmer 6 personer och ha samtliga tillgång till var sitt klädskåp. Kokspis finnes inmonterad för matlagning. Dessa bostäder äro rymliga och praktiska. Även här fanns anledning att klaga på renligheten. Maten uppgavs här kosta emellan 8 och 10 kr. per vecka. Vid denna arbetsplats klagades särskilt över att arbetsledningen var svår och att ackorden voro för låga. Det påtalades sålunda att ett arbetslag under 3 veckor icke uppburit mera än kr. 23:50, vilket ju inte räckte till maten. Då arbetarna gjort hemställan till arbetsbefälet om att utfå förskott till mat för att kunna arbete lär arbetsbefälet ha yttrat att 'de skulle arbeta även om de voro utan mat'. Ingenjör G. förnekade dock på det bestämdaste detta yttrande och ställda inför varandra vidhöll varje part sina påståenden.»

Så gällde besöket en plats, som heter Kvillsforsvägen. »Medelförtjänsten där uppgavs till kr. 3:60 per dag. Bostäderna förutom statens byggnader 'Kojan' utgjordes åtminstone i ett par fall av ombyggda hönshus. Nyrenoverade som de voro verkade dessa rena och snygga men det var lågt till taket. En omständighet som förefaller en besökare ganska egendomlig var att de ledningar för elektriskt ljus som voro indragna i dessa bostäder av arbetsbefälet avklippts och ersatts med fotogenlampor som hängde i taket. Det föreföll som om det ur eldfaresynpunkt vore mindre lämpligt.»

Så kommer man till Vrigstadsvägen. »Vid rubricerade arbetsplats uppgavs medelförtjänsten för mars månad till cirka 24 kr. per vecka. Man klagade dock över att lönerna skola bliva sänkta efter den 1 maj. Som bostäder hade man här kommissionens 'Koja' och man kunde med glädje konstatera att arbetarna höllo sina bostäder rena och propra. Och det kan i detta sammanhang nämnas att ett arbetslag på 6 personer hade anställt en kvinnlig arbetskraft som mot en avgift av 1 kr. per man och vecka samt fri kost lagade mat samt städade och bäddade och i övrigt höll allt i ordning. Detta exempel förefaller eftersträvansvärt, då det säkerligen skapar mera hemtrevnad. Förhållandet mellan arbetsledning och arbetare syntes här vara det bästa, och det var med en viss stolthet vederbörande redogörare omtalade, att av hans arbetsstyrka, 160 man, ingen enda deltagit i strejk.»

Så komma vi till Lamhultsvägen. Vid denna arbetsplats förekomma icke många anmärkningar. Förtjänsten hade de båda senaste månaderna här varit respektive 77 och 78 kronor. Förhållandet mellan arbetsledning och arbetare syntes vara gott.

Så komma vi till Köingevägarna. Här uppgavs medelförtjänsten för den ena vägen till 4 kronor 13 öre och för den andra till 5 kronor, allt per dag. Förläggningen är förlagd till en gammal skola, ljus och trevlig, men vad renlighet och ordning beträffar, var det ej det bästa. En kvinna lagade maten för reservarbetarna och erhöll för detta 1 krona för varje i veckan. Kostnaderna för maten belöpte sig till 8 och 10 kronor per vecka. Förhållandet mellan arbetsledning och arbetare är här bra.

Så gjorde de ett besök vid Ulricehamnsbanan. En del av detta arbete är förlagt inom och en del utom staden. Medelförtjänsten är 70 öre per timme. Arbetare inom staden betala på spisställen 10 kronor per vecka.

Så kommo de till en plats, som heter Örbyvägen. Förtjänsten skall enligt kommissionens bestämmelser här gå upp till 50 öre per timme, men till följd av för lågt satta ackord kom förtjänsten under april månad upp till endast 39 öre per timme.

Jag skulle kanske kunna nöja mig med det här återgivna. Att jag tagit

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

det så fullständigt, som jag gjort, beror på min önskan, att det ej skulle brista något i objektivitet.

Dessa personer, som här varit ute, de sluta sin rapport med att säga, att som helhetsintryck kvarstår, och då särskilt då det gäller förläggningarna i Småland, att ackordspriserna äro mycket lågt satta. De säga: »Om man nu närmast tager Emmabodavägen, kan man inte fria sig från den tanken, att det skulle vara mera mänskligt, om ackordssättningen hade skett så, att alla kunde förtjäna till mat och kläder. Då, som vi förut påpekat, ett lag arbetare endast fått ut 23 kronor 50 öre under 3 veckor, har ju inte detta räckt till maten. Arbetsbefälet vid dessa förläggningar har det nog ganska svårt. Arbetslöshetskommissionen fordrar, skulle vi tro, att ackorden sättas så, att den bestämda arbetslönen icke överskrides. Då man emellertid tänker på, att till dessa arbeten uttagas — och måste uttagas — personer, som icke äro vana vid grovarbete, kan man förstå, att de mindre vana arbetarna icke kunna komma upp i den förtjänst, som mera vana grovarbetare kunna göra, men att levnadsomkostnaderna för dessa det oaktat bliva desamma. Vad bostäderna beträffar ha vi redan nämnt, att de, som bebo de av statens arbetslöshetskommission byggda lägenheterna, kunna, om dessa hållas rena, vilket till stor del beror på arbetarna själva, känna sig ganska hemma. Däremot finnes det nog en del bondgårdar och s. k. ödestugor, som bebos av reservarbetare, vars lämplighet som bostäder borde undersökas. När det gäller bostäderna, vilja vi icke underlåta att påpeka det pinsamma intryck, som man får, när man ser, att folk ligger utan sänglinne. Vi förstå mycket väl, att det blir en ganska stor kostnadsfråga, om kommissionen skulle införa bestämmelser om, att till sängutrustningen även skulle höra sänglinne, men vi tro dock, att det betydligt skulle öka hemtrevnaden vid förläggningarna.»

Och så påpekas till slut en sak, och det är, att under den fritid reservarbetarna ha vid förläggningarna finnes det mycket små tillfällen till förströelser, och man ifrågasätter, om det icke på något sätt kunde ordnas så, att arbetarna där kunde bli i tillfälle att läsa någon god bok eller i övrigt få tillgång till litteratur, som de nu inte ha.

Ja, så långt om den rapporten. Herr talman! Jag har, som jag sade, tagit fram detta och velat ha det till protokollet, då jag anser, att den skärpta kontroll, som här ifrågasättes, också skall avse, att man, där så kan vara behövligt, vidtar de åtgärder, som jag anser önskvärda för att de människor, som äro ute i sådant arbete, bli behandlade på bästa möjliga sätt. Även om det i något fall är så, att en del åtgärder, som av denna kommitté äro ifrågasatta, skulle komma att medföra något ökade kostnader för samhället, tror jag, att det är kostnader av den art, att man bör undersöka, om man ej kan bära dem, då de skulle medföra större trevnad i arbetet för dessa människor och därigenom gagna samhället i dess helhet.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Strindlund:** Herr talman! I motionen nr 109 säges bl. a.: »Ett omsorgsfullt övervakande av att hjälpverksamheten icke urartar, så att en demoraliserande understödstagaranda uppammas, måste vara en ovillkorlig förutsättning för de stora uppoffringarna, som göras för att ordna statlig och statsunderstödd hjälpverksamhet vid arbetslöshet.» Det är den uppfattning, vilken, såvitt jag kan se, ligger bakom utskottets ståndpunktstagande här, och den anser jag, att man inte skall undanskymma med anföranden sådana, som herr Lindqvist höll. Jag tror, att den synpunkten är hållbar, och ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att läsa upp vad utskottet skrivit. Utskottet erinrar, »att, i enlighet med hemställan av 1933 års riksdag, Kungl. Maj:t igångsatt utredning beträffande omfattningen av kommunernas lagliga rätt att lämna arbetslöshetshjälp utan fattigvårds karaktär samt om behovet och lämpligheten av laglig reglering av kommunernas verksamhet för arbetslöshetens bekämpande. Denna utredning är ännu icke slutförd.» Det är klart, att när man skriver så, åberopar man varken den ena eller den andra motiveringen i någon motion, utan man har bara sagt, att om det skall bli skärpt kontroll, får denna ej bli ensidigt inriktad på, om man gått för hårt på anslagsmedlen, utan den måste också vara inriktad på, att de råd och anvisningar följas, som äro utfärdade.

Vidare anfördes ej. Kammaren godkände utskottets ifrågavarande uttalande.

Härpå föredrogs utskottets uttalande beträffande »*Statsbidrag till understödsverksamhet*»; och blev berörda uttalande av kammaren godkänt.

Vidare föredrogs utskottets under rubriken »*Dagunderstöds maximibelopp*» gjorda uttalande; och anförde därvid:

Herr **Brädefors:** Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av mig och herr Hagberg i Luleå avgivna motionen.

Herr **Jansson:** Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner på de därunder framställda yrkandena; och blev utskottets förevarande uttalande av kammaren godkänt.

I sitt uttalande rörande »*Villkor för hyreshjälp*» yttrade utskottet, att, på anförda skäl, motionerna I: 2 och II: 7 icke torde böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av uttalandet yttrade:

Herr **Frankenberg:** Herr talman! Några ledamöter av kammaren och jag hava väckt en motion, alldenstund det råder en liten oklarhet, huruvida hyreshjälp skall utbetalas till arbetslösa, som icke äro familjeförsörjare, och jag ber att i anledning härav få göra några korta påpekanden.

I den av oss väckta motionen ha vi yrkat, att en sådan ändring företages i § 48 i kungörelsen nr 446 angående statlig och statsunderstödd hjälpverksamhet vid arbetslöshet, att sådant bidrag måtte av statsmedel utgå även till andra än dem, som äro familjeförsörjare. Jag vill i detta sammanhang inför kammaren påpeka, att när beslut fattades av förra årets riksdag i arbetslöshetsfrågan, uppdrogs en sträng gräns mellan arbetslöshetskommittéernas verksamhet och fattigvårdsmyndigheternas verksamhet. Detta beslut innebar, att den möjlighet, som arbetslöshetskommittéerna tidigare hade att med hjälp av fattigvården kunna lämna arbetslöshetshjälp åt ungkarlar, omöjliggjordes.

Nu meddelar utskottet såsom svar på vår motion, att det från åtskilliga arbetslöshetskommittéer inhämtat, att arbetslöshetskommissionen med tillämpning av gällande bestämmelser lämnat medgivande till vissa arbetslöshetskommittéer, att de med statsmedel skulle kunna bevilja hjälp till icke-familjeförsörjare. Det framgår icke av utlåtandet, på vad sätt arbetslöshetskommit-

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
téerna medgivits att tillämpa detta. Emellertid har jag i dag inhämtat, att det medgivande, som arbetslöshetskommissionen givit vissa arbetslöshetskommittéer, innebär, att dessa arbetslöshetskommittéer skulle äga rätt att utbetala hyreshjälp till ungkarlar med endast kommunala medel. Vi avse i vår motion att i viss mån återgå till de gamla bestämmelserna, fastän med den ändringen, att hyreshjälp till ungkarlar även skall utgå av statsmedel.

Under sådana förhållanden är arbetslöshetskommissionens medgivande en sak och det i motionen framställda yrkandet en annan, och vi anse å vår sida, att det är en skyldighet för staten att biträda med hyreshjälp till dessa ungkarlar. Jag skall, då tiden är så långt framskriden, icke här gå in på ett relaterande av de svårigheter, som denna grupp arbetslösa ha, särskilt i städerna, utan vill sluta med att yrka bifall till motionen nr 7.

Herr *Lindqvist* instämde häruti.

Herr **Jansson:** Herr talman! Av de tjänstemän i arbetslöshetskommissionen, som voro uppe i avdelningen, då detta ärende behandlades, fick jag den uppfattning, som utskottet givit uttryck åt i sin motivering. Någon diskussion om huruvida statsbidrag skulle utgå i samma ordning som eljest försiggick icke. Jag för min del tog för givet, att så var fallet. Huru därmed förhåller sig, vågar jag för min del emellertid icke yttra mig om.

Herr **Frankenberg:** Herr talman! När vi väckte denna motion, voro vi icke helt ovetande om att arbetslöshetskommissionen givit vissa arbetskommittéer detta medgivande, utan det var mera i avsikt att bringa klarhet i huru man skulle förfara i detta avseende, som motionen blivit väckt. Vi anse nämligen, att det icke bör blott vara de arbetslöshetskommittéer, som på ett eller annat sätt lyckats få reda på arbetslöshetskommissionens tolkning av kungörelsens § 48, som skola få detta medgivande, utan att detta skulle tillämpas över hela arbetslöshetsorganisationen i landet. Då, såsom jag tidigare anmärkt, detta innebär endast, att kommunerna sålunda skola själva få betala denna hyreshjälp till ungkarlarna, ber jag att fortfarande få hålla på yrkandet i motionen.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets uttalande, dels ock på bifall till motionerna I: 2 och II: 7; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Utskottets uttalande rörande »*Understöd åt svenska konstnärer*», som härefter föredrogs, blev av kammaren godkänt.

Vid härefter skedd föredragning av utskottets uttalande vidkommande »*Utdelning av brödspannmål eller mjöl till fattiga befolkningsgrupper*» begärdes ordet av

Herr **Herou,** som anförde: Herr talman! Vi i vår grupp ha föreslagit i motionen nr 183 åtgärder för utdelning av brödspannmål eller mjöl till fattiga befokningsgrupper. Utskottet säger, att sådan utdelning redan skett och kommer att i viss utsträckning fortsätta. Det är visserligen gott och väl, men det är med all säkerhet ingalunda tillräckligt. Jag har tidigare motiverat denna vår tankegång i debatten om jordbrukshjälpen för någon tid sedan, och skall därför avstå från att upprepa vad jag då sade. Jag vill tillägga, att vi

Ang. anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

givit uttryck åt den tankegången, att, då många fattiga människor lida brist på bröd och mjöl, bör icke brödspannmålen förvandlas till kreatursföda.

Jag yrkar bifall till motionen nr 183 i andra kammaren.

Härpå yttrade:

Herr **Jansson:** Herr talman! Med hänvisning till vad utskottet i sin motivering på denna punkt anfört ber jag att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr **Brädefors:** Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen nr 403 i andra kammaren.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på de yrkanden, som därunder framkommit; och blev utskottets uttalande av kammaren godkänt.

Utskottets hemställan i punkten II förklarades vara besvarad genom kammarens sålunda fattade beslut beträffande utskottets under huvudrubriken »Ifrågasatta ändringar i direktiven» upptagna uttalanden.

Punkterna III och IV.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 2.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statliga beredskapsarbeten m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Efter föredragning av *punkten 1*, angående statliga beredskapsarbeten, lämnades på begäran ordet till *Ang. statliga beredskapsarbeten.*

Herr **Ossbahr,** som yttrade: Jag har, herr talman, icke begärt ordet för att upptaga någon debatt utan endast för att göra ett par påpekanden, som måhända kunna vara erforderliga med hänsyn till en, låt mig säga, viss oklarhet i utskottsutlåtandet på en punkt i detsamma.

Såsom av detta utlåtande framgår, redovisas däri bl. a. den av mig väckta motionen nr 597, vari hemställts dels att, därest anslag beviljas till statliga beredskapsarbeten, detta helt skall avse försvarsändamål, dels ock att anslaget till statsbeställningar för nästkommande budgetår måtte enligt vissa i motionen angivna grunder bestämmas till visst angivet belopp. Eftersom motionen i sin helhet ansluter sig till Kungl. Maj:ts proposition nr 234, har densamma redovisats i detta sammanhang, även i vad avses frågan om statsbeställningar, ehuru denna fråga blivit praktiskt avgjord genom riksdagens beslut för ett par veckor sedan. På grund av det sätt, varpå emellertid utskottet avvisat min motion, kan man möjligen erhålla en felaktig uppfattning om innehållet i densamma och de däri gjorda yrkandena. Utskottet säger nämligen på sidan 5, att utskottet icke kan tillstyrka, att riksdagen, »såsom i motionen föreslagits», skulle avse anslaget till statliga beredningsarbeten uteslutande för försvarsändamål och därvid bestämma anslagsbeloppet till minst 28 miljoner kronor. Av denna formulering skulle man kunna draga den slutsatsen, att jag hemställt att anslaget till beredskapsarbeten av nu ifrågavarande slag skall utgå med icke mindre än 28 miljoner kronor. Detta är

Ang. statliga beredskapsarbeten. (Forts.)

naturligtvis icke fallet, vilket också framgår av vad jag nyss anförde beträffande innehållet i min motion. Jag har i fråga om dessa beredskapsarbeten allenast yrkat, att, därest överhuvud taget anslag skall utgå till desamma, detta anslag måtte avse försvarsändamål.

Jag skall emellertid, herr talman, med hänsyn till frågans nuvarande läge och även till den sena timmen icke ingå på detta spörsmål. Mina synpunkter äro framförda i min motion, och jag har icke heller något yrkande.

Vidare anförde:

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Svensson i Kompersmåla m. fl. vid denna punkt fogade reservationen.

Herr **Anderson** i Råstock: Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på de därunder gjorda yrkandena; och blev utskottets hemställan i förevarande punkt av kammaren bifallen.

Ang. kommunala beredskapsarbeten.

Vidare föredrogs *punkten 2*, angående kommunala beredskapsarbeten; och yttrade därvid:

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Svensson i Kompersmåla m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner på de yrkanden, som därunder förekommit; och biföll kammaren utskottets i punkten gjorda hemställan.

Ang. främjande av bostadsbyggande.

Punkten 3, angående främjande av bostadsbyggande.

I en till riksdagen den 9 mars 1934 avlåten proposition, nr 234, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, bland annat, föreslagit riksdagen dels att för budgetåret 1934/1935 bland utgifter för kapitalökning under rubrik »Fonden för förlag till statsverket» till främjande av bostadsbyggande anvisa ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor, att utgå av lånemedel, dels ock att godkänna de av departementschefen förordade ändringarna i grunderna för användningen av ifrågavarande anslag.

I motionen II: 619 av herrar *Brädefors* och *Hagberg* i Luleå hade, bland annat, föreslagits, att anslaget till främjande av bostadsbyggande måtte höjas till 30,000,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å motionen II: 619, i vad densamma avsåge ifrågavarande anslag, till främjande av bostadsbyggande för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 8,000,000 kronor, att utgå enligt av utskottet förordade grunder.

Vid denna punkt hade reservationer avgivits:

av herrar *Hamrin*, andre vice talmannen *Nilsson*, *P. E. A. Jonsson*, *Jeppsson* och *Svensson* i Grönvik, vilka, ehuru med annan motivering, anslutit sig till utskottets hemställan; samt

Ang. främjande av bostadsbyggande. (Forts.)

av herrar *Svensson* i Kompersmåla, *Bagge*, *Thelin*, *Nylander*, *Persson* i Falla, *Skoglund* och *Olsson* i Staxäng, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i — — — anvisa ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor, att utgå enligt av reservanterna förordade grunder.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Jeppsson:** Herr talman! Kungl. Maj:t har på denna punkt begärt ett anslag av riksdagen på 10 miljoner kronor för främjande av bostadsbyggande. Utskottet har för sin del tillstyrkt ett belopp av 8 miljoner kronor. Kungl. Maj:t har dessutom begärt rätt för Kungl. Maj:t att, där så prövas lämpligt, disponera viss del, dock högst en miljon kronor, av det begärda anslaget till lämnande av tertiärkredit i städer och stadsliknande samhällen.

Till utskottets utlåtande på denna punkt ha fogats ett par reservationer, bland annat en av herr Hamrin m. fl. I denna av herr Hamrin m. fl. avgivna reservation föreslås ingen ändring i vad avser beloppets storlek, men däremot anse reservanterna, att den av Kungl. Maj:t begärda rätten att använda viss del av anslaget till tertiärkredit i städer och stadsliknande samhällen icke bör medges av riksdagen. Vi anse nämligen, att beloppet i fråga, högst en miljon kronor, är i förhållande till kapitalbehovet för bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen så litet, att den av Kungl. Maj:t ifrågasatta anordningen skulle komma att vålla mera besvär och tråkigheter än vad anslaget i fråga är värt. Vi reservanter ha därför som sagt på denna punkt förenat oss med utskottet i fråga om anslagsbeloppets storlek men avstyrkt bifall till Kungl. Maj:ts förslag, att viss del av anslaget skulle kunna disponeras till tertiärkredit i städer och stadsliknande samhällen.

Jag ber nu, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Hamrin m. fl. vid denna punkt avgivna reservationen, men jag ber samtidigt att få göra ett tillägg till denna reservation, som återfinnes på sid. 19 i utskottets utlåtande. Jag ber att till motiveringen i reservationen få foga följande uttalande:

Utskottet har emellertid ansett sig böra föreslå den ändringen, att såsom säkerhet för statslån må kunna godtagas jämväl inteckning i tomträtt, som upplåtits på betryggande villkor. Hinder bör i förekommande fall ej möta att godtaga dylik säkerhet även för lån beviljade av det för innevarande budgetår anvisade anslaget.

Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen med detta tillägg och vill dessutom tillägga, att enligt vad som nyss meddelades mig har första kammaren för sin del godtagit herr Hamrins m. fl. reservation med detta av mig nu angivna tillägg.

Herr **Persson** i Falla: Jag ber att få yrka bifall till herr Svenssons i Kompersmåla m. fl. vid denna punkt avgivna reservation.

Herr **Brädefors:** Herr talman! Jag ber kort och gott att få yrka bifall till motionen nr 619 i denna kammare.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag oförändrat. När herr Jeppsson här säger, att det skulle vålla mera besvär än nytta, om en del av anslaget skulle få utgå i form av tertiärkredit till städer och stadsliknande samhällen, så tror jag, att den invändningen faller på den omständigheten, att fjolårets riksdag beviljade ett anslag med samma rätt för Kungl. Maj:t. Vederbörande äro därför redan

Ang. främjande av bostadsbyggande. (Forts.)

vana vid detta, och det blir nu endast ett litet tillskott till det belopp, som anvisades i fjol.

Jag hemställer alltså, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr **Skoglund:** Herr talman! Jag begärde ordet, därför att jag hade svårt att förstå vad herr Jeppsson syftade till med sitt ändringsyrkande i fråga om tomträtt, när han samtidigt yrkade på att anslaget icke skulle få utgå till städer etc. Jag har emellertid nu hört, att herr Jeppsson räknat med att den föreslagna ändringen skulle vara nödvändig för det förra året beviljade anslaget, och under sådana förhållanden skall jag icke framställa något yrkande. Jag hade annars alldeles nyss ett samtal med bostadsutredningens sekreterare, och han stod ganska förundrad inför det yrkande, som herr Jeppsson framställde. Då jag emellertid förmodar, att herr Jeppsson tagit reda på att denna ändring är nödvändig för tidigare beviljade medel, skall jag, som sagt, icke framställa något yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, 2:o) bifall till det av herr Jeppsson under överläggningen framställda yrkandet, 3:o) bifall till den av herr Svensson i Kompersmåla m. fl. avgivna vid punkten fogade reservationen samt 4:o) bifall till motionen II: 619, i vad nu vore i fråga; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Jeppsson begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapropositionen ånyo upptog de återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna nu antogs till kontraproposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 3 av utskottets förevarande utlåtande nr 166, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Jeppsson under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nejpropositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Andersson i Råstock, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 86 ja och 81 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarat sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Ang. främjande av enskild företagsamhet.

Punkten 4, angående lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet.

Uti ovannämnda proposition, nr 234, hade Kungl. Maj:t vidare, bland annat, föreslagit riksdagen att

I. för budgetåret 1934/1935 bland utgifter för kapitalökning under rubrik »Fonden för förlag till statsverket» anvisa, bland annat, till lån till främjande av enskild företagsamhet ett reservationsanslag, att utgå av lånemedel, av 5,000,000 kronor;

Ang. främjande av enskild företagsamhet. (Forts.)

II. godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade ändringarna i grunderna för användningen av ifrågavarande anslag ävensom av det för innevarande budgetår anvisade reservationsanslaget till subventioner till främjande av enskild företagsamhet.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lån till främjande av enskild företagsamhet för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor;

b) godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade ändringarna i grunderna för användningen av ifrågavarande anslag ävensom av det för innevarande budgetår anvisade reservationsanslaget till subventioner till främjande av enskild företagsamhet, dock med iakttagande av vad utskottet i ärendet anfört.

Beträffande denna punkt hade reservationer anmälts:

av herrar *Svensson* i Kompersmåla, *Bagge*, *Thelin*, *Nylander*, *Persson* i Falla, *Skoglund* och *Olsson* i Staxäng, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av anslag till lån till främjande av enskild företagsamhet;

b) avslå Kungl. Maj:ts förslag i fråga om ändring i grunderna för användningen av det för budgetåret 1933/1934 anvisade reservationsanslaget till subventioner till främjande av enskild företagsamhet; samt

av herr *Hamrin*.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Hansson** i Trollhättan: Herr talman! Jag tycker icke, att en punkt sådan som denna bör få passera förbi utan vidare, utan att något säges om dessa lån till främjande av enskild företagsamhet. Jag har för egen del varit i tillfälle att se den nytta, som detta anslag har medfört. Jag har sett, hur dessa lån, väl använda, ha satt många människor i arbete, och hur de såväl för arbetsgivare och arbetare som de därav berörda kommunerna ha medfört sådan nytta, att man måste livligt beklaga, att utskottet icke ansett sig kunna tillmötesgå Kungl. Maj:ts förslag i hela den begärda utsträckningen och att utskottet har gjort det uttalande, som förekommer i betänkandet, att utskottet anser sig böra framhålla önskvärdheten utav att här förevarande gren av den statliga hjälpverksamheten snart må kunna avvecklas. Detta anslag har dock som sagt säkerligen varit till stor nytta, och det uttalande, som utskottet här föreslår riksdagen att göra, hoppas jag för min del icke skall innebära, att man icke allvarligt skall kunna pröva, huruvida man icke ändå för någon längre tid skulle kunna uppehålla just denna understödsform.

Jag vet, att man från vissa håll har anmärkt på att exempelvis av två konkurrerande företag det ena fått anslag, under det att det andra fått vara utan, men den, som sett prövningen av dessa anslagsfrågor på nära håll, vet, att densamma varit så sorgfällig, att om man skulle pröva de anmärkningar, som eventuellt komma att framföras mot användningen av detta anslag, skola de till största delen visa sig vara oberättigade.

Herr talman! Vad jag här sagt kanske drunknar vid denna sena timme, men jag har ändå velat få det antecknat till kammarens protokoll. Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Ang. främjande av enskild företagsamhet. (Forts.)

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Persson** i Falla: Herr förste vice talman! Jag hade på grund av den framskridna tiden icke tänkt taga upp någon debatt på denna punkt, lika litet som på de föregående, men då herr Hansson i Trollhättan nu har öppnat debatt i frågan, kanske jag också får säga några ord.

Fördelningen av detta anslag är förenad med synnerligen många vanskligheter. Det är svårt att kunna skilja ut företag, vilka äro i behov av lån eller subvention men som ändå äro sunda och livsdugliga. I vissa fall ha lån lämnats åt fallfärdiga och odugliga företag. I andra fall har man genom dessa lån möjliggjort för dåliga företag att hålla uppe en överproduktion, vars verkningar naturligtvis måst gå ut över bättre företag. I andra fall åter ha lån gått till företag med god ekonomisk ställning och utan några som helst kreditsvårigheter. Denna bidragsform är så tvivelaktig till sina verkningar, att man icke bör fortsätta med den längre.

Utskottet framhåller nu i sin motivering på sid. 16 önskvärdheten av att denna verksamhet snart må kunna avvecklas. Men strax därefter är utskottet med om att utvidga direktiven för anslagets användande. Detta är, synes det mig, en underlig logik och en sakligt ohållbar ståndpunkt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Svensson i Kompersmåla m. fl. vid denna punkt fogade reservation.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag vill endast konstatera, att detta anslag på många, många håll varit till nytta. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner på de därunder gjorda yrkandena; och blev utskottets hemställan i förevarande punkt av kammaren bifallen.

§ 3.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställningar angående anslag till vissa allmänna arbeten, avseende kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

Ang. skenfria korsningar.

Punkten 1, angående skenfria korsningar, föredrogs först, och anförde därvid:

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Svensson i Kompersmåla m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr förste vice talmannen framställt propositioner på de därunder förekomna yrkandena, blev utskottets i punkten gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Ang. broar och hamnar.

Punkten 2, angående broar och hamnar.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 32 av det vid propositionen under rubrik »utgifter för kapitalökning. Bil. 4»

Ang. broar och hamnar. (Forts.)

fogade utdraget av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1934 föreslagit riksdagen att till broar och hamnar för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 6,500,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet behandlat två likalydande motioner, väckta den ena, nr 83, inom första kammaren av herrar *Roos* och *L. Gunnar Bodin* och den andra, nr 217, inom andra kammaren av herr *Svedman m. fl.*, i vilka föreslagits, att riksdagen måtte uttala den meningen, att byggande av fiskehamn vid Lickershamn enligt ett av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen år 1932 uppgjort förslag borde upptagas bland de arbeten, som under budgetåret 1934/1935 skulle igångsättas och utföras för medel beviljade för arbetslöshetens motverkande under villkor, att i ortsbidrag för ifrågavarande arbete erhölles minst 5,000 kronor.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag, måtte till broar och hamnar för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor;

b) att motionerna I: 83 och II: 217 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid denna punkt hade reservationer avgivits:

av herrar *Oscar Olsson, Asplund, Walles, P. E. A. Jonsson, Sandén, Anderson* i Råstock, *Jansson, Törnkvist* i Karlskrona, *Andersson* i Höör, *Norsell* och *Norling*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag; samt

av herrar *Svensson* i Kompersmåla, *Bagge, Thelin, Nylander, Persson* i Falla, *Skoglund* och *Olsson* i Staxäng, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag, måtte till broar och hamnar för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor;

b) — — —.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Svensson i Kompersmåla m. fl. avgivna vid denna punkt fogade reservationen.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Under denna punkt har jag och några till avgivit en reservation till förmån för Kungl. Maj:ts förslag. Jag skall icke taga upp någon debatt här utan endast konstatera, att detta är ett av de anslag, som för vidsträckta bygder av vårt land åstadkommer den ojämförligt största nyttan. Jag skulle icke ha varit så pass envis på denna punkt, om jag icke 1925 under en resa i Norrland fick klart för mig vad det betyder, att man där får många och långa nya broar. Skall man åstadkomma något, måste man gå in för Kungl. Maj:ts förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Häruti instämde herr *Hage*.

Herr **Jeppsson:** Herr talman! Statsutskottets ärade ordförande motiverade nyss ett bifall till det här föreliggande förslaget med att detsamma bättre än de flesta anslag fyllde ett visst behov, och att han var så mycket mer

Ang. broar och hamnar. (Forts.)

övertygad härom, som han under en resa i Norrland 1925 kommit underfund med, att där behövdes många och långa broar. Men, herr Anderson i Råstock, det har också byggts många och långa broar sedan 1925. Jag ber att få erinra om, hurusom riksdagen senast i fjol beviljade betydande belopp för detta ändamål eller för byggandet av både broar och hamnar. Dessutom finns under huvudtiteln ett anslag för detta ändamål. Ifrån anslaget till statliga beredskapsarbeten ha också utgått betydande medel för detta ändamål. Många arbeten, såväl broar som framför allt hamnar, ha utförts som statliga beredskapsarbeten under de sista åren. Obestridligen föreligger allt fortfarande ett stort behov på detta område, men å andra sidan skulle jag vilja säga, att de, som varit och äro intresserade för byggandet av broar och hamnar, under de sista åren dock fått sitt intresse härvidlag tillgodosett i så hög grad, att ingen av dem ens skulle kunnat drömma om, att deras intresse skulle bli tillgodosett i den mån som fallet verkligen varit under de sista två åren.

Jag vill icke taga upp tiden längre utan ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Herr förste vice talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, 2:o) bifall till den av herr Oscar Olsson m. fl. avgivna vid punkten fogade reservationen samt 3:o) bifall till den reservation, som vid punkten avgivits av herr Svensson i Kompersmåla m. fl.; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Anderson i Råstock, varför herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapropositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, därvid den under 2:o) angivna antogs till kontraproposition. I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2 av utskottets förevarande utlåtande nr 167, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Oscar Olsson m. fl. avgivna, vid berörda punkt fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen, vadan kammaren bifallit den av herr Oscar Olsson m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

Ang. vissa vägbyggnadsarbeten.

Härefter föredrogs *punkten 3,* angående vissa vägbyggnadsarbeten; och yttrade därvid:

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Svensson i Kompersmåla m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr förste vice talmannen propositioner på de därunder förekomna yrkandena; och biföll kammaren utskottets i punkten gjorda hemställan.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 4*, angående stensättning av vägar, anförde:

Ang. stensättning av vägar.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Svensson i Kompersmåla m. fl. avgivna vid denna punkt fogade reservationen.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr förste vice talmannen givit propositioner på de yrkanden, som därunder förekommit, blev utskottets i punkten gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6, angående tillverkning av vagnar m. m. för statens järnvägar, föredrogs härpå. Därvid yttrade:

Ang. tillverkning av vagnar m. m. för statens järnvägar.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Även vid denna punkt har fogats en reservation av mig och några till, vari vi hemställt om bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Jag gör samma yrkande här.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Svensson i Kompersmåla m. fl. vid betänkandet under denna punkt fogade reservationen.

Vidare anfördes ej. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till vart och ett av de under överläggningen framställda yrkandena; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Slutligen föredrogs *punkten 7*, angående vissa banarbeten m. m. för statens järnvägar; och anförde därvid:

Ang. vissa banarbeten m. m. för statens järnvägar.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Jag ber att få hemställa om bifall till herr Svenssons i Kompersmåla m. fl. reservation.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner på de därunder gjorda yrkandena; och biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande punkt.

§ 4.

Härefter förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till särskilda åtgärder i anledning av ungdomsarbetslösheten jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. ungdomsarbetslösheten.

I en till riksdagen avlåten, den 27 april 1934 dagtecknad proposition, nr 265, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att dels under femte huvudtiteln till särskilda åtgärder i anledning av ungdomsarbetslösheten för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra reservationsan-

Ang. ungdomsarbetslösheten. (Forts.)
slag av 5,500,000 kronor, dels godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade grunderna för ifrågavarande anslags användning, dels ock medgiva, att, i den mån sagda anslag visade sig otillräckligt, medel av det under samma huvudtitel upptagna extra reservationsanslaget till bekämpande av arbetslösheten finge enligt Kungl. Maj:ts bestämmande jämlikt nyssnämnda grunder disponeras jämväl till särskilda åtgärder i anledning av ungdomsarbetslösheten.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 3 och 4 av herr *Sjödahl m. fl.;*
nr 10 av herrar *Sandén* och *Sjödahl;*
nr 222 av herrar *Wagnsson* och *Lindström;*
nr 223 av herr *Anton Pettersson m. fl.;*
nr 224 av herr *Johan Larsson;*
nr 365 av herr *Gabrielsson;*
nr 367 av herrar *Sköldén* och *Johan Gustavson;* och
nr 368 av herr *Sandström m. fl.*

samt inom andra kammaren:

nr 3 och 4 av herr *Nilsson* i Göteborg *m. fl.;*
nr 8 av herr *Frankenberg m. fl.;*
nr 399 av herrar *Nyblom* och *Andersson* i Leabo;
nr 491 av herr *Erlander m. fl.;*
nr 643 av herr *Brädefors;*
nr 644 av herr *Nilsson* i Antnäs *m. fl.;*
nr 645 av herr *Olsson* i Golvvasta *m. fl.;* och
nr 648 av herrar *Thorell* och *von Seth.*

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte — i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition ävensom de i ämnet väckta motionerna —

a) under femte huvudtiteln till särskilda åtgärder i anledning av ungdomsarbetslösheten för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra reservationsanslag av 5,500,000 kronor;

b) godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 27 april 1934 förordade grunderna för ifrågavarande anslags användning under iakttagande tillika av vad utskottet i utlåtandet anfört;

c) medgiva att, i den mån sagda anslag visade sig otillräckligt, medel av det under samma huvudtitel upptagna extra reservationsanslaget till bekämpande av arbetslösheten finge enligt Kungl. Maj:ts bestämmande jämlikt nyssnämnda grunder disponeras jämväl till särskilda åtgärder i anledning av ungdomsarbetslösheten;

II. att de i ämnet väckta motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under I. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Oscar Olsson, Asplund* och *Jonsson* i Eskilstuna, vilka ansett, att utskottet bort föreslå riksdagen att, med bifall till motionerna I: 222 och II: 491, besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig och förutsättningslös utredning rörande en centralisering av vissa till den samhälleliga ungdomsvården hörande uppgifter

Ang. ungdomsarbetslösheten. (Forts.)

med särskilt beaktande av behovet av en för detta ändamål särskilt inrättad social ungdomsbyrå samt motsvarande av statsmakterna understödda kommunala organ med uppgift att utföra erforderliga undersökningar, att underlätta samarbetet mellan olika inom detta område verksamma myndigheter, institutioner och organisationer, samt att inom detta organ en särskild avdelning skulle fungera som rådfrågnings- och upplysningsbyrå för ungdom under 25 år.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Erlander:** Herr talman! I här förevarande utskottsutlåtande ha några av mig m. fl. väckta motioner avstyrkts. Jag tror att kammaren håller oss motionärer räkning för, om vi vid denna sena tidpunkt endast i allra största korthet beröra de synpunkter, som framförts i motionerna, även om vi måste beklaga, att tiden icke medgiver ett utförligare diskuterande av ett av de viktigaste ting, vi ha att sysselsätta oss med vid årets riksdag. Vi motionärer ha i varje fall med tillfredsställelse konstaterat, att vi här ha ett beträffande ungdomsarbetslösheten enhälligt utskottsutlåtande, som syftar till mycket längre gående åtgärder än riksdagen gick med på i fjol. Vi äro också tillfredsställda med, att riksdagen nu synes vilja öppna nya och för ungdomen mera lämpade vägar för hjälpverksamheten än förut.

Men vi skulle dessutom vilja fastslå, liksom det framskymtat i anföranden av flera talare tidigare under debatten om det stora arbetslöshetsproblemet, att man icke kommer till rätta med arbetslöshetsproblemet uteslutande på dessa vägar. Man får nog i stället tänka sig mera djupgående ingrepp, och det är detta vi motionärer syfta till, när vi fört på tal frågan om en tidigare pensionering av arbetskraften, än vad fallet nu är, och påtalat, att samhället får se till att på ett eller annat sätt skaffa sig kontroll över den rationaliseringsprocess, som för närvarande alltmer tränger ut arbetskraften. Vi förstå emellertid, att man vill pröva de vägar, som utskottet enhälligt anvisat, och vi vilja med dessa antydningar låta oss nöja.

Emellertid innehåller utskottsutlåtandet förutom vad som handlar om ungdomsarbetslösheten ett ställningstagande till en motion, som icke direkt berör ungdomens arbetslöshetsfråga, i det att utskottsmajoriteten avstyrker det förslag till en centralisering av ungdomsvården, som förts på tal i denna motion vid årets riksdag. Den frågan har, som var och en, som läst motionen, mycket väl känner till, icke något eller mycket litet samband med de temporära åtgärder, som vi få vidtaga för ungdomsarbetslöshetens bekämpande. Motionärerna ha syftat till att få till stånd en mera enhetlig prägel på de åtgärder, som samhället vidtager för ungdomsvården. Vi ha sannerligen icke tänkt oss att få till stånd en överorganisation. I stället har syftet varit att förenkla hjälpverksamheten, att förenkla den både för samhället självt och framför allt för den ungdom, som kan komma i åtnjutande av hjälpen.

Nu har utskottet visserligen funnit att det icke är bra som det är. Detta kan man ju utläsa därav att utskottet skriver, att synpunkterna äro beaktansvärda. Men i den omständigheten att utskottet för närvarande icke vill tillstyrka åtgärder ser jag ett uttryck för att utskottsmajoriteten har — tack vare denna enligt min mening olyckliga sammankoppling med frågan om ungdomsarbetslösheten — resonerat som så, att nu ta vi dessa ungdomsarbetslöshetsfrågor och pröva dem, och sedan, när de prövats, kunna vi gå till ytterligare åtgärder. Enligt min mening hade det lyckligaste varit, om denna sammankoppling icke skett, eftersom ett sådant samband icke existerar.

Som saken nu ligger till, vilja vi motionärer inskränka oss till att säga, att

Ang. ungdomsarbetslösheten. (Forts.)
vi icke ämna ge oss med vår strävan att centralisera ungdomsvården. Den, som sysslat med dessa problem, vet, att en centralisering måste komma till stånd. Behov därav föreligger, och jag tror, att motionärerna var och en i sin stad komma att försöka få till stånd kommunala ungdomsbyråer. Sedan komma vi tillbaka till statsmakterna.

Vi anse emellertid fortfarande, att det varit lyckligt, om staten tagit initiativ till denna centralisering, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Med herr Erlander förenade sig herrar *Gustavson* i Sala, *Lind*, *Nilsson* i Göteborg, *Frankenberg* och *Landgren*.

Herr **Brädefors:** Herr talman! Det är i denna fråga likadant som det var i den föregående frågan om arbetslösheten som diskuteras. Här kan man använda precis samma räknesätt, som statsministern använde beträffande arbetslöshetens omfattning. Det finnes sakkunniga, som hava utrett ungdomsarbetslöshetens omfattning och hjälpverksamhetens omfattning. Därav framgår, att det är ungefär 50 procent av de anmälda arbetslösa ungdomarna, som icke hava fått någon som helst hjälp. I detta fall, angående ungdomen, är det i ännu större utsträckning, som ungdomarna icke anmäla sig som arbetslösa än vad fallet är med de äldre. Alltså, där kan man säga, att en beräkning efter antalet anmälda arbetslösa är fullständigt missvisande. Sålunda är även den summa, som är föreslagen, 5.5 miljoner kronor, för detta ändamål naturligtvis alldeles otillräcklig.

Sedan är det fråga om sättet, varpå ungdomsarbetslösheten skall avhjälpas. I enlighet med regeringspropositionen och även det förslag, som utskottet förordat, är det frivillig arbetstjänst. Jag har här i kammaren redan tidigare tillkännagivit ståndpunkten i denna fråga hos det parti, som jag representerar, nämligen det kommunistiska partiet. Vi hava också, jag tror, flerfaldiga gånger här i kammaren påvisat, att även socialdemokraterna tidigare hade den uppfattningen, att en sådan form av hjälpverksamhet icke är lämplig. Vi hava citerat vad fackföreningsinternationalens senaste kongress uttalat i denna fråga, och vi hava även citerat såväl här i kammaren som i vår motion vad den socialdemokratiska ungdomsinternationalens senaste kongress sagt i frågan, där den fördömde denna hjälpverksamhet.

Vi hava i vår motion i stället föreslagit verkliga kurser, icke med sådant underhåll för ungdomen, som föreslagits i regeringens proposition, utan med en sådan ersättning, att ungdomen kunde verkligen existera på densamma. Vi anse, att även den summa, som har föreslagits av regeringen, är alldeles otillräcklig, och därför hava vi föreslagit att öka summan, allra helst när vi yrka, att ungdomen skall få för sitt arbete samma ersättning som de äldre.

Jag vill icke taga tiden i anspråk längre utan ber endast, herr talman, att med denna korta motivering få yrka bifall till den av mig väckta motionen, nr 643.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det problem, som behandlas i förevarande statsutskottsutlåtande, är av ganska vidlyftig och mycket svårbedömd beskaffenhet. Vi hade i utskottet en föredragning av ordföranden i den kommitté, som framlagt programmet för att göra ett försök att i någon mån avhjälpa ungdomsarbetslösheten. Vi kommo, som damerna och herrarna funnit, enhälligt till den uppfattningen, att vi borde tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Däremot tyckte vi icke, att vi dessutom kunde gå in för de motio-

Ang. ungdomsarbetslösheten. (Forts.)

ner, som framförts i avsikt att åstadkomma ett centralorgan för ungdomsverksamheten. Jag vill verkligen säga, att jag tror, att när man nu är ute på försöksområdet här, gör man klokt i att för närvarande begränsa det till vad Kungl. Maj:t föreslagit.

På grund av vad jag nu anfört, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o) bifall till motionen II: 643; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förstnämnda propositionen.

§ 5.

Ang. anslag till kostnader för årlig taxering.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till kostnader för årlig taxering jämte en i ämnet väckt motion. Därvid lämnades på begäran ordet till

Herr **Linnér,** som yttrade: Herr talman! Trots den sorgligt sena timmen måste jag be att under några minuter få fästa kammarens uppmärksamhet på den anslagsfråga, som här är före.

Det är så, att detta anslag rör en synnerligen viktig del av statens inkomster och en synnerligen viktig del av varje medborgares förpliktelser, nämligen själva den direkta beskattningen. Allt eftersom den direkta beskattningen skärpes, blir det av mer och mer betydelse, att själva taxeringsarbetet blir så rättvist och jämnt som möjligt. Det grundläggande taxeringsarbetet verkställes i taxeringsnämnderna, som alla veta. Men tyvärr har genom de inskränkningar i anslagsbeloppet, som skett under senare år, det blivit allt svårare, jag tror jag kan säga över hela landet, att få lämpliga taxeringsordförande. Det var varit en allmän klagan från snart sagt alla länsstyrelser och alla prövningsnämnder i riket över dessa svårigheter, som här skärpas år från år.

Arbetet med själva taxeringsförfarandet blir svårare och svårare. Det blir större och större obehag att utföra taxeringsarbetet, allt eftersom taxeringen skall gälla större och större belopp. Man har på flera håll fått gå därhän, att i stället för, som meningen har varit, att till taxeringsordförande taga lekmän, erfarna och med förhållandena kunniga lekmän, har man fått sätta tjänstemän till ordförande. Annars var ju meningen, att tjänstemannaelementet skulle representeras av kronoombudet, och att ordföranden skulle representera den allmänna sakkunskapen. Här har faktiskt skett en brytning med detta syfte på grund av att man saknar tillräckligt med pengar till arvoden, därför att anslagen blivit för knappa.

För att förklara, vad det verkligen rör sig om för summor här, kan jag nämna, att i Uppsala län hava vi en hel rad av kronoombud, som fått komma ned till arvoden mellan 50 och 100 kronor. Då kunna alla förstå, att ett så obehagligt arbete utföra icke människor för ett så lågt belopp. För ordförandena hava vi i ganska stora distrikt fått hålla oss till ett fåtal hundrakronor, ett par hundra, trehundra kronor o. s. v., och sedan naturligtvis större belopp i de största distrikten. Men genomgående äro dessa arvodesbelopp otillräckliga.

Det kan icke vara med statens ekonomi förenligt att en så viktig del av statens inkomster, som hela denna taxering avser att utgöra grund för, icke

Ang. anslag till kostnader för årlig taxering. (Forts.)
blir tillräckligt väl behandlad. Det är icke heller rätt mot de enskilda, att de icke få sina taxeringar bedömda på bästa sätt.

Det är naturligtvis icke, allra minst vid denna tid på dygnet och denna tid på riksdagen, någon utsikt att få någon ändring i statsutskottets förslag. Jag har här endast velat för kammaren söka förklara, hurudant läget är, i förhoppning, att möjligen även statsutskottet ett annat år skall bättre behjärta själva behovet av ökning av anslaget.

I detta anförande instämde herrar *Elmroth, Laurén, Ossbahr, Lundqvist, Gustafsson* i Välsnäs och *Brännström.*

Vidare anförde:

Herr **Andersson** i Höör: Herr talman! Ingen vill naturligtvis förneka, att det är mycket viktigt, att vi kunna få lämpliga personer till ordförande i taxeringsnämnderna. Ingen vill heller förneka, att de böra hava ordentligt betalt. Men då Kungl. Maj:t själv ökat summan från i fjol med 200,000 kronor, från 2,500,000 kronor till 2,700,000 kronor, har icke utskottet kunnat finna, att det kunnat gå högre än vad Kungl. Maj:t föreslagit. Vi funno även inom utskottet, att om man fördelar dessa medel på ett rättvist sätt, skulle de komma till bättre nytta. Det är fördelningen av beloppet, som många gånger klickat.

Jag har, herr talman, icke något att tillägga utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Linnér:** Herr talman! Tyvärr är det icke så, som den siste ärade talaren tror, att det är en verklig ökning, som Kungl. Maj:t föreslagit. Kungl. Maj:t har föreslagit en korrigering av förra årets anslag med 100,000 kronor, därför att anslaget blivit överskridet. Det är således ingen ökning. De återstående 100,000 kronor, som av Kungl. Maj:t föreslagits utöver föregående års anslag, avse ett nytt ändamål. Beloppet för detta ändamål är så knappt beräknat, att om man ser vad detta i grunden innebär, är det icke mer än vad som brukar utbetalas för renskrivning av vissa längder. Det är sålunda ett ytterligt nedprutat anslag.

Vad sedan beträffar själva grunden för fördelningen, är det så, att man inom finansdepartementet gjort mycket stora ansträngningar att få en rättvis och jämn fördelning mellan länen. Men det hjälper naturligtvis icke mer än till viss grad, när anslaget över hela linjen är otillräckligt.

Efter härmed slutad överläggning blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande av verkstadsbyggnader vid centralfängelserna i Malmö och å Härlanda biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 7.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställningar angående anslag till byggande av nytt fyrskepp m. m.

Ang. nytt tjänstefartyg för västra lotsdistriktet. (Forts.)

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Härefter föredrogs *punkten 2*, angående byggande av nytt tjänstefartyg för västra lotsdistriktet; och yttrade därvid: *Ang. nytt tjänstefartyg för västra lotsdistriktet.*

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Svensson i Kompersmåla med flera vid denna punkt avgivna reservationen.

Herr **Andersson** i Höör: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner på de under överläggningen framställda yrkandena; och blev utskottets i punkten gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Härefter föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 161, i anledning av väckta motioner om utförande såsom reservarbete av en väg-, bro- och färjförbindelse Lysekil—Skaftö—Flatö—Orust;

nr 162, angående täckandet av kostnaderna för vissa utbildningskurser för f. d. fast anställt manskap vid försvarsväsendet;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till täckande av statens järnvägars återstående fordran hos Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag för frakttillägg för år 1932; och

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till offentlig arbetsförmedling jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 9.

Härpå föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till socialstyrelsen m. m. jämte en i ämnet väckt motion. Därvid anförde *Ang. anslag till socialstyrelsen m. m.*

Herr **Eriksson** i Falun: Herr talman! Jag vill icke framställa något yrkande om bifall till den av mig och herr Andersson i Igelboda väckta motionen, då den är enhälligt avstyrkt av statsutskottet. Men jag tycker, att statsutskottets motivering här är väl snäv. Statsutskottet säger: »Skulle erfarenheten ådagalägga, att, trots iakttagande av all sparsamhet, ytterligare medel oundgängligen erfordras, torde enligt departementschefens mening behövlig medelsförstärkning kunna beredas styrelsen av medel, som stå till Kungl. Maj:ts disposition.»

Ett faktum är nu, att genom sjukkasseorganisationens genomförande snarare än man möjligen tänkt sig har arbetet hopat sig på sådant sätt inom sjukkassebyrån, att det är ganska stor fara för, att hela utvecklingen kommer att stagnera. Vad jag nu vill är att kraftigt framhålla vikten av att

Ang. anslag till socialstyrelsen m. m. (Forts.)
man icke får för några tusen kronors utgift ordna så, att arbetet eftersättes och omorganisationen icke kan fullföljas i åsyftad riktning. Är det så, att vi offra ett antal miljoner för sjukkasseunderstöd, så kan också statsverket åstadkomma några tiotal tusen kronor mer för att byrån skall kunna effektivt sköta sitt arbete. Jag ber att få på det kraftigaste understryka vikten av att för en jämförelsevis ringa anslagssummas skull Kungl. Maj:t icke får så strängt, som av statsutskottet angivits, hålla tillbaka krav på ökade anslag för sjukkassebyråns verksamhet.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 168, angående beredande av täckning m. m. för anslag under rubriken: »Fonden för förlag till statsverket»; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 11.

Ang. stöd åt Hellefors Bruks Aktiebolag.

Slutligen upptogs till behandling sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stöd åt Hellefors Bruks Aktiebolag, jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 18 maj 1934 avlåten proposition, nr 277, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen dels bemyndiga riksgäldskontoret att till ett belopp av högst 16 miljoner kronor tillhandahålla medel för statens medverkan i enlighet med av föredragande departementschefen förordade grunder till rekonstruktion av Hellefors Bruks Aktiebolag, dels ock medgiva, att den enligt 1933 års riksdags beslut åt bolaget beviljade krediten av statsmedel finge intill ett belopp av 1,500,000 kronor av bolaget åtnjutas till dess rekonstruktionen av bolaget genomförts.

Kungl. Maj:ts förevarande proposition, vilken hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade efter överenskommelse mellan stats- och bankoutskotten behandlats av sammansatt stats- och bankoutskott.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, likalydande motioner, nämligen nr 374 inom första kammaren av herr *Johan Bernhard Johansson m. fl.*, och nr 651 inom andra kammaren av herr *Lindman m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med bifall till de i ämnet väckta motionerna, måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Åkerberg, Johan Nilsson* i Malmö, *P. A. Bergström, Jonsson* i Eskilstuna, *Weijne, Bäcklund* och *Andersson* i Falkenberg, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med avslag å ovanberörda motioner, måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Severin:** Herr talman! Som kammarens ledamöter av utskottets utlåtande finna, hava samtliga socialdemokratiska ledamöter av sammansatta

Ang. stöd åt Hellefors Bruks Aktiebolag. (Forts.)

utskottet avgivit en gemensam reservation. Med hänsyn till den sena timmen skall jag icke ingå på en så omfattande motivering, som ärendets natur kanske egentligen krävde; jag skall emellertid i varje fall med några ord motivera den reservation, som är avgiven.

Vi hava i denna fråga att göra med ett företag, som icke är så alldeles olikt ett företag, som tidigare har behandlats i riksdagen, nämligen Kalixföretaget. I båda fallen gäller det företag, som på grund av en serie händelser hava kommit i statens ägo, utan att staten egentligen från början har haft några dylika avsikter. I båda fallen gäller det också företag, som under den ännu rådande depressionen hava gjort mer eller mindre betydande förluster och på grund härav kommit i svårigheter.

Nu skall jag emellertid, som jag sade, icke ingå på någon historiebeskrivning rörande hur detta företag har kommit i statens besittning. Jag skall hålla mig till vad saken nu gäller. Här gäller det alltså ett företag, som enligt en försiktig uppskattning av bolagets styrelse har ett värde av 34,556,000 kronor. Företaget har en bankskuld på 15.4 miljoner. Staten har aktier i företaget, som nominellt hava ett värde av 19.5 miljoner; reellt uppskattas dessa aktiers värde till c:a 2.6 miljoner. Det är alltså den del av det ursprungligen av staten satsade kapitalet, som skulle återstå. Därest den kungliga propositionen avslås, blir alltså resultatet, att den långivande banken, i detta fall Skandinaviska kreditaktiebolaget, tar företaget för den fordran det har däri, nämligen för 15.4 miljoner kronor. Den får naturligtvis då också ikläda sig de skulder företaget i övrigt har. Men banken får också på samma gång de 2.6 miljoner kronor, som statens aktieinnehav i företaget ännu är värt. Att avslå den kungliga propositionen betyder sålunda att utan vidare av statens medel skänka Skandinaviska kreditaktiebolaget 2.6 miljoner kronor. Det är det ofrånkomliga faktum, som ingen kan bestrida, försåvitt man icke skall bestrida riktigheten av den rekonstruktionsbalans, som styrelsen har gjort upp, och i vilken, som jag sade, företagets tillgångar uppskattats till ett värde av 34.5 miljoner. Det är att lägga märke till att detta värde på 34.5 miljoner har uppkommit efter en nedskrivning av företagets tillgångar med ungefär 50 % av ännu i 1933 års bokslut upptagna tillgångar av något över 68,372,000 kronor, d. v. s. styrelsen har uppskattat värdet till hälften av de sålunda bokförda tillgångarna. Men detta värde anser styrelsen, att företaget verkligen har, och detta anser styrelsen att företaget verkligen kan förränta, och det är sålunda intet luftvärde, naturligtvis under förutsättning av en normal konjunktur.

Nu hänvisar man till, att företaget under 1933 och under 1932 har gjort rätt betydande förluster. Under 1932 gjorde företaget en förlust på något över 4 miljoner, under 1933 har emellertid denna förlust nedgått till c:a $1^1/_2$ miljon kronor, 1,619,000 kronor, och denna förlust har uppstått på grund av speciellt ogynnsamma förhållanden, som företaget har befunnit sig i, dels på grund av vattenbrist, som gjorde, att företaget måste stå stilla delvis under mycket lång tid, dels på grund av att företaget har måst inköpa elektrisk ström till driften av vissa avdelningar i företaget i stället för att under normala vattenförhållanden kunna sälja elektrisk ström till rätt betydande belopp; vidare har det förekommit en betydande stormfällning på bolagets skogar, som gjorde, att det måste bedriva en avverkning, som det eljest icke skulle gjort. Det var dessa ogynnsamma omständigheter, som hava framkallat förlusten under 1933, som under andra förhållanden sålunda skulle hava blivit väsentligt mindre. Det är med hänsyn härtill ju alls icke sagt, att därför att företaget 1932 i likhet med många hundra andra företag i detta land har gjort förlust och därför att företaget under 1933 på grund av dessa

Ang. stöd åt Hellefors Bruks Aktiebolag. (Forts.)

sammanstötande ogynnsamma omständigheter har gjort förlust, företaget under en fortsatt normal konjunktur också skall göra förluster.

Som jag sade, har styrelsen efter sin försiktiga uppskattning av företagets tillgångar ansett, att det skulle kunna förränta det värde, vartill styrelsen har upptagit dessa tillgångar, eller 34.5 miljoner kronor. Under sådana förhållanden hava reservanterna i utskottet icke ansett, att skäl föreligga att till Skandinaviska kreditaktiebolaget skänka 2.6 miljoner kronor eller däromkring. Staten har ingen anledning att på detta sätt ge gåvor åt en storbank, då man har förutsättning att själv kunna benytta sig av dessa värden.

Härtill kommer en annan omständighet, som icke är av mindre betydelse, nämligen de sociala skäl, som kunna andragas för att staten skall bibehålla företaget, skäl som också så småningom naturligtvis, i den mån de få betydelse, bli ekonomiska. Det kan naturligtvis sägas, att då banken nu övertar dessa betydande ekonomiska intressen, har också banken intresse av att driva företaget. Under andra förutsättningar kan den ju näppeligen få de investerade medlen förräntade. Men det låter å andra sidan mycket väl tänka sig, att ur privatekonomisk synpunkt kunde det vara fördelaktigt att vidtaga rationaliseringsåtgärder eller vidtaga andra åtgärder på sådant sätt, att vissa delar av företaget för någon längre eller kortare tid komma att läggas ned och de i företaget sysselsatta arbetarna sålunda bliva arbetslösa. Det kan ju för banken betyda en vinst, ty i samma ögonblick som företaget har avskedat dem, som de icke anse lönande att sysselsätta, äro de för företaget icke längre existerande. Staten kan emellertid icke avskeda dem, tvärtom, och just därför att det privata företaget måhända avskedar arbetarna i fråga, kan staten få taga hand om dem och får sålunda ikläda sig utgifter, som kunna bli ganska betydande, och som staten skulle kunna undgå, därest företaget bibehölles i statens ägo. De 2.6 miljoner, som ett avslag på den kungliga propositionen sålunda betyder att bortskänka, dessa 2.6 miljoner kunde komma att ytterligare ökas med åtskilliga miljoner, som sålunda kastades bort av det allmännas medel.

Det hava reservanterna ansett sig icke kunna gå med på, och med hänsyn till dessa omständigheter ber jag att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen ånyo övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Karlsson** i Grängesberg: Herr förste vice talman! I det läge, som den föreliggande frågan nu har kommit, torde väl Helleforsföretagets, detta halvstatliga företags, öde få betraktas som beseglat och de av staten satsade miljonerna definitivt förlorade. De värden, som man för närvarande kan räkna med finnas kvar av statens intressen, ämnar tydligen riksdagsmajoriteten här i dag utan betänkande slunga i storfinansens gap. Det är också klart, att det är storfinansiella element och deras hantlangare, som genom ett målmedvetet arbete fört detta industriella företag fram till det läge, som nu föreligger.

När frågan om stödåtgärder i fjol från statens sida förelåg till behandling, så anförde vi från vår grupp, både i en motion och under debatten här i kammaren utförligt våra synpunkter på denna storfinansiella rövaraffär. Jag tillåter mig erinra något om våra synpunkter och vårt ställningstagande då. Vår ståndpunkt var den, att riksdagen med kraft skulle utnyttja de påtryckningsmedel, som staten då hade möjlighet att använda emot banken. Vi framhöllo också, att staten *icke* skulle låta binda sig i förväg beträffande en över-

Ang. stöd åt Hellefors Bruks Aktiebolag. (Forts.)

låtelse till banken utan ersättning av äganderätten till företaget, och vi påyrkade bestämt, att stödaktionen från statens sida inte skulle få vidtagas på sådant sätt, att den blott blev ett räddande av bankens intressen och ställde företaget för framtiden lika oförmöget att fortsätta driften. Vi föreslogo, att stödåtgärderna skulle gå ut på att säkerställa företagets framtida verksamhet och att frigöra detsamma från den utsugning, som de storfinansiella plundrarligorna under årtionden tillåtits bedriva i fråga om detta företag. Detta var i stora drag vår ståndpunkt och innebörden i de förslag, vi då ställde.

Riksdagen beslutade emellertid i enlighet med regeringens förslag att senast den 31 maj i år till banken utan vederlag eller villkor i övrigt överlåta staten direkt eller indirekt tillhöriga aktier i bolaget ävensom statens alla fordringar hos bolaget och dess dotterbolag eller också ställa full säkerhet för bolagets förbindelser gentemot banken. Det är klart, att sedan riksdagen fattat det beslutet, så var banken säkerställd och kunde givetvis sätta sig på sina höga hästar gentemot staten. Jag vill emellertid erinra om, att det beslutet voro samtliga partier ifrån högern till socialdemokraterna eniga om, när utskottets förslag vid voteringen ställdes mot vårt yrkande. Det är givetvis en konsekvens av detta riksdagens beslut, då vi nu stå i det tvångsläge, som för närvarande föreligger.

Departementschefen meddelar i propositionen, att banken har förklarat sig icke komma att gå med på någon förlängning av avtalet, och vidare säger finansministern, att han »till banken framställt förfrågan, huruvida denna vore villig att utgiva någon ersättning för övertagandet av statens aktier i bolaget, men att bankens styrelse nekande besvarat denna fråga». Ja, det var så dags att komma med en dylik fråga, sedan riksdagen i fjol på finansministerns förslag beslutat, att banken i år utan villkor skulle ha aktierna gratis. Man får vid studerandet av akterna i den här saken alltmer det bestämda intrycket, att regeringens och regeringspartiets åtgärder nu endast äro ett försök att två sina händer och smita ifrån ansvaret i de här affärerna. Detta är dock dömt att misslyckas, ty socialdemokraterna ha i regeringsställning under årens lopp varit med vid handhavandet och ledningen av dessa affärer i alltför stor utsträckning.

Den här historien går, som vi veta, ganska långt tillbaka i tiden, och det kan ju vara av intresse att i koncentrerad form rekapitulera händelserna. Det är mer än fjolårets beslut, som därvidlag bör uppmärksammas.

Som vi veta, är det ju Kreditkassan av år 1922, detta socialdemokraternas speciella skötebarn, som handhaft dessa affärer. Denna bank- och börsjobbarnas statliga stödorganisation, skapades av en socialdemokratisk regering, och den fick från början i statsmedel 50,000,000 kronor till sitt förfogande. År 1923 fick den på socialdemokraternas förslag ytterligare 50,000,000, alltså sammanlagt 100,000,000 kronor. Jag skall här nu icke närmare gå in på Kreditkassans affärer i dess helhet. Det kan ju vara nog att säga, att denna kassa har varit och är fortfarande jordbrukarnas speciella räddningsstation, som kostar och har kostat staten och skattebetalarna stora summor. I realiteten torde väl de där 100 miljonerna nu i det närmaste vara uppslukade.

Jag kan i detta sammanhang icke underlåta att erinra om, att när vi 1922 och 1923 ifrån vår grupp motsatte oss denna miljonrullning med statens medel, så sade man från socialdemokratiskt håll, att dessa pengar skulle staten inte behöva förlora. Den socialdemokratiske finansministern slungade vid det tillfället emot oss det påståendet, att vi saknade begrepp om ekonomi. Det var också i detta sammanhang, som dåvarande finansminister Thorsson gjorde sitt bekanta uttalande om, att arbetarklassen begriper inte, hur litet av eko-

Ang. stöd åt Hellefors Bruks Aktiebolag. (Forts.)

nomi den begriper. Vi kunna nu returnera det uttalandet. Affärerna med Kreditkassans 100 miljoner vittna sannerligen inte om någon ekonomisk visdom. Helleforsengagemanget är en av dessa affärer.

Vad man i första hand kan slå fast, när det fäller dessa affärer, det är, att då vid Värmlandsbankens sammanbrott staten 1922 satsade, om jag inte missminner mig, 38,000,000 kronor, så tillfördes inte det produktiva industriföretag det här gäller något friskt kapital. Dessa miljoner lämnades då under sådana former, att de gingo direkt till de storfinansiella bank- och börsjobbarnas kassafack. För fordringar i dåvarande Vargöns Aktiebolag satsade staten omkring 20,000,000 kronor. Industriföretaget blev därigenom inte hjälpt, och på grund av betalningssvårigheter måste ju företaget år 1924 rekonstrueras. Namnet ändrades då till Hellefors Bruks Aktiebolag, och rekonstruktionen slutfördes i början av 1925. Staten erhöll då för sin fordran preferensaktier för 19 $^1/_2$ miljoner kronor.

Utvecklingen från 1925 till nu är emellertid ett kapitel, som vittnar om, att statens och det allmännas intressen i detta omfattande företag misskötts kapitalt. Vilka som därvid ha varit de drivande krafterna, är det väl nu omöjligt att få full klarhet om. Att det är de stora bankintressenas män och deras hantlangare, som här ha tillåtits att bedriva sitt spel, därom råder väl inte något som helst tvivel. Anmärkningsvärt är, att det tycks vara fullständigt omöjligt att får klarligt, vart företagets inkomster under dessa senare år ha gått. Vi begärde förra året, att detta skulle klarläggas, innan riksdagen gick att fatta sitt beslut, men både regeringen och utskottet tego som muren på den punkten, och så gör man även i år. Man vågar tydligen inte lägga papperen på bordet.

Jag påpekade i fjol, att försäljningsvärdet av företagets produktion under åren 1925—1931, alltså under de första sju åren efter rekonstruktionen, uppgick till i runt tal 109,000,000 kronor. Under samma tid har upplåning skett, så att företagets skuldsumma ökats med nära 11,000,000 kronor. Försäljningsvärdet av företagets produktion samt upplånade medel gick alltså sammanlagt till 120,000,000 kronor under dessa sju år. I avlöningar och pensioner till företagets samtliga arbetare och tjänstemän under samma tid torde inte ens hälften av denna summa utbetalats. Vart ha då de övriga 60 miljonerna tagit vägen, var ha de hamnat? Jag ställde den frågan i fjol, och jag ställer den här i år på nytt.

Staten har under dessa år inte erhållit ett enda öre i utdelning på sitt satsade stora aktiekapital, och inte heller har bolaget erlagt några stora summor i skatter. Några nämnvärt stora kostnader för inköp av råvaror har företaget inte heller haft. Företaget har ju nämligen, som vi veta, stora egna råvarukällor till sitt förfogande.

När det inte tycks finnas möjlighet att få dessa saker klarlagda och erhålla besked om vart pengarna ha gått, så kan man inte värja sig för den känslan, att saken är sjuk. En sak torde emellertid vara klar, nämligen att rekonstruktionen av företaget och affärerna efter denna rekonstruktion skötts helt i enlighet med bankintressenternas intentioner. Arbetarnas och det allmännas intressen har man hela tiden trampat under fötterna, och därför är det också som vi i dag stå i den ställningen, vi nu göra.

Utskottets majoritet vill nu överlåta till banken företagets alla värden, rubb och stubb, utan någon annan ersättning än dessa omkring 15$^1/_2$ miljoner kronor, som banken har som fordran hos bolaget. Ett dylikt beslut innebär helt enkelt enligt mitt förmenande att sätta kronan på verket i det bankrofferi, som dessa Helleforsaffärer från början till slut ha varit. Man får komma i håg, som den föregående talaren också påpekade, att taxeringsvärdet av företa-

Ang. stöd åt Hellefors Bruks Aktiebolag. (Forts.)

gets fasta egendom vid utgången av år 1933 utgjorde nära 34,000,000 kronor. Det är klart, att vår grupp inte går med på, att dessa naturrikedomar och produktionsmedel kastas över helt i bankens ägo för en spottstyver. Här om någonsin, vore väl ett expropriationsförfarande, eller rättare sagt en tvångsavskrivning av bankens inflytande påkallad.

Som frågan nu ligger till, så ha vi i dag endast två onda ting att välja på, och i en dylik situation väljer man det, som man anser vara det minst onda. Regeringens förslag och reservationen är ett försök från det hållet att draga sig ur den situation, som skapades genom det beslut, som riksdagen förra året fattade. Jag har i början av mitt anförande redogjort för det beslutet och även för vårt ståndpunktstagande vid det tillfället.

Regeringen föreslår nu, att riksdagen skall anslå 16,000,000 kronor för att därmed bevara statens inflytande över företaget, dess egendom och rörelse. Vad man främst fäster uppmärksamheten vid, när det gäller regeringens proposition, det är emellertid det förhållandet, att inga bestämda riktlinjer finnas angivna för rekonstruktionen av företaget. Departementschefen säger därom i propositionen, att »i fråga om sättet för genomförande av en rekonstruktion av bolaget torde någon viss detaljerad plan icke för närvarande kunna förordas. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter närmare utredning och efter hörande av Kreditkassans styrelse besluta därom.»

Med kännedom om kreditkassans manipulationer i fråga om dessa affärer har man givetvis anledning frukta, att vid en ny rekonstruktion de storfinansiella elementen komma på nytt att få sina sugarmar med i affärerna. När vi i dag rösta för bifall till regeringsförslaget såsom varande det minst onda, så göra vi det med uttalande av det bestämda kravet, att bankintressena helt skola avkopplas, och att detta produktiva företag göres fritt från det improduktiva finanskoppel, som tidigare sugit till sig så stor del av det produktionsresultat, som det arbetande folket har frambringat. Vi inlägga också i vårt ställningstagande mot utskottet den bestämda avsikten att därmed hindra storfinansens spekulationer i fråga om en rationalisering i enlighet med dess privatkapitalistiska intressen. Tydligt är nämligen, att om banken helt får herraväldet över detta väldiga industrikomplex med dess stora skogar och naturrikedomar, så kommer denna regim endast att inrikta sig på att till det yttersta pressa ut profit utan att taga någon hänsyn till arbetarna och deras behov. Säkerligen siktar denna från alla hänsyn frigjorda regim till att lägga ned de produktionsgrenar, som inte anses ge tillräcklig vinst, och kasta ut arbetarna i arbetslöshet och nöd utan att vidare bekymra sig om dem. Det hör ju nämligen till kapitalisternas fri- och rättigheter i det nuvarande samhället att förfara på det sättet. Staten eller kommunerna få sedan taga hand om de utrationaliserade arbetslösa och deras familjer. Vi veta ju alltför väl, att staten i sin produktiva verksamhet ingalunda heller är någon »mönsterarbetsgivare», och jag vill i det här sammanhanget säga, att socialdemokraterna söka alltför mycket invagga arbetarna i den illusionen. Den faran föreligger nog, att även om staten behåller företaget, så kommer man att försöka tillgripa rationaliseringsmetoder, som också i mycket hög grad komma att gå ut över arbetarna. När vi rösta för reservanternas förslag, så göra vi det emellertid med hävdande av det bestämda kravet, att rekonstruktionen måste ske på sådant sätt, att driften inom företaget över hela linjen säkersälles.

Med denna motivering, herr förste vice talman, kommer den socialistiska gruppen sålunda att rösta för reservanternas förslag.

Herr **Lindman:** Herr talman! Jag har ju icke någon anledning alls att gå in på vad den siste talaren yttrade, ty det må bli regeringens sak att bemöta

Ang. stöd åt Hellefors Bruks Aktiebolag. (Forts.)

honom och det han kommit med. Jag skall endast yttra mig över de synpunkter, som jag anser man bör lägga på denna fråga, och det är helt naturligt, att man därvidlag icke får förbise de sociala sidorna av saken, som äro berörda i propositionen och som också här nu talats om.

Det är klart, att vid ett stort företag med sysselsättning för en massa människor, det finns ett intresse, säger jag, att detta företag hålles uppe, och att det hålles i gång. Men då kommer jag med frågan: finns det anledning att tro, att det icke kommer att hållas uppe, därest man skulle följa den väg utskottet föreslår, nämligen att låta staten nu lämna detta ifrån sig? Utsikterna för att det kommer att hållas i gång synas mig vara så mycket större, som man från finansministerns sida räknar med att detta är ett gott företag; han räknar med att här finns ett överskott på 2.6 miljoner. Och av de uttalanden, som jag funnit på socialdemokratiskt håll, anser man ju, att detta är ett företag med sådana väldiga tillgångar och av sådan storleksordning, att det skulle vara orimligt att lämna det ifrån sig, som det heter i en tidning, som står hans excellens herr statsministern nära, Folkbladet. Hans excellens har med dess redaktion att göra eller har haft det, den står i varje fall honom nära, och då fäster han väl ett visst avseende vid vad där står och man kan tänka sig att han kanske rent av inspirerat detta yttrande! Det heter i Folkbladet: hur kan man lämna ifrån sig sådana väldiga tillgångar som detta företag har. Det är orimligt, menar tidningen, om en så fin affär skulle utan vidare lämnas ut till det bankföretag, som det här är fråga om, och vidare framhålles på samma ställe, att det skulle vara risk förenad med att icke kunna upprätthålla verksamheten. Herr Severin, som nyss hade ordet, ansåg att vi vilja skänka företaget till banken, och ännu starkare ord användes ju av den talare, som kom närmast därefter. Jag frågar mig, herr förste vice talman, varför skulle egentligen affären som sådan eller viktiga grenar av den nedläggas och upphöra, i fall det är en så utomordentligt fin sak för bankföretaget att övertaga? Då finns det väl anledning att tro, att det skall gå bra, och att banken skall hålla produktionen uppe. Man menar, att det är en utomordentlig affär, som den får övertaga till billigt pris, och då borde förutsättningarna för att den också kan hålla verksamheten i gång vara stora, om man resonerar på det sättet. Styrelsen för företaget framhåller också beträffande de sociala synpunkterna, att det icke torde vara att antaga, att de betydande ekonomiska intressen, som banken därmed övertager, skulle skada de sociala synpunkterna, och att det skulle vara ett intresse för den nye ägaren att även se till dessa synpunkter. Det gör väl överhuvud alla, som hava med industriverksamhet att göra, de försöka väl att tillgodose de sociala synpunkterna. Dessa äro väl icke alldeles som luft för dem.

Men styrelsen stannar likväl vid att säga, att trots de sociala synpunkter, som här föreligga, måste vi inom styrelsen säga, att staten icke skall ikläda sig några nya risker. Det är en styrelse tillsatt av den nuvarande regeringen, som säger detta.

Jag skall emellertid, herr talman, försöka att fatta mig kort, eftersom det är så sent på natten. Jag frågar blott: finns det överhuvud någon anledning att tro, att man av sociala skäl skulle behöva övertaga Hellefors för statens räkning? Jag svarar: sägerligen icke. Hur skulle vi göra med ett annat företag, som är i enskilda händer, skulle staten övertaga det, i fall de sociala förhållandena komme att ligga på det sättet, att man riskerade att det skulle nedläggas? Det finns icke det ringaste skäl att resonera annorlunda beträffande Hellefors än beträffande något annat företag. När man talar om arbetslösheten, som skulle kunna uppstå här, då förbiser man ganska lätt, att även staten enligt reservanternas mening kommer att nödgas göra vissa rationa-

Ang. stöd åt Hellefors Bruks Aktiebolag. (Forts.)

liseringsåtgärder. Den siste talaren var inne på det och herr Severin också. Man måste göra en del sådana, och gör man det, kan det bli en övergångstid, då det icke kan undvikas, att det uppstår vissa sociala olägenheter. Men att rationalisera det är naturligtvis vad staten får lov att göra i alla fall, även om det under övergångstiden blir vissa olägenheter, och det kan en ny ägare också få lov att göra.

Emellertid, herr talman, må det vara nog om detta. Jag skall övergå till att tala om de ekonomiska faktorerna, som efter min mening måste hava en alldeles särskild och avgörande betydelse. Jag hade i fjol tillfälle att framhålla, att man vid hela detta företag, vid dess utbyggande, under dess verksamhet o. s. v. icke hade från kreditkassans styrelse sett till, att det hade blivit skött med tillbörlig omsorg, och att man icke varit nog försiktig i sina åtgöranden. Jag skall icke upprepa detta, endast omnämna, att det var den synpunkt, som jag hade i fjol. Jag har icke haft någon anledning att ändra uppfattning, men det är rätt underligt att se här, huru man i ett fall som detta räknar så optimistiskt för statens räkning, som herr finansministern gör. Det är ju sant, att tiderna äro bättre, men har man därför rättighet att räkna på det sätt, som man gör i denna proposition. Det är väl i alla fall så, att goda år följa på dåliga, och att dåliga komma på goda; tiderna gå upp och tiderna gå ned. Man kan icke ständigt räkna med att ett sådant företag skall leva under de mest gynnsamma förhållanden. Här tala ju, vill jag säga, i denna sak fakta ett ganska tydligt språk i alla fall. De säga oss, att här varit en förlust 1932 på företaget av 4.5 miljoner kronor, därav var, om jag minns rätt, 2.5 miljoner verklig förlust och 2 miljoner avskrivningar. Vi veta, att förlusten för 1933 var 1,619,000 kronor, vi veta, att Hellefors balanserade en förlust den sista december på nära 6.5 miljoner, och vi veta, att hela koncernen, d. v. s. Vargöns, samma tid hade en balanserad förlust av 7,354,000 kronor. Dessa siffror säga ju, att detta företag icke har gått bra, och att det icke heller gått bra under förra året. Men då tröstar man sig med, att förra året var det särskilt ogynnsamma förhållanden. Man led av vattenbrist under första kvartalet av året, och man hade gjort en del försäljningar, som icke voro gjorda på den gynnsammaste tidpunkten, och det talades av herr Severin om en stormfällning av skogen o. s. v., och därför räknade man med, att resultatet varit sämre än vad annars skulle blivit fallet. Styrelsen räknar med en förräntning, ett överskott i år av 1.8 % på bankskulden, 276,000 kronor, men styrelsen räknar också med att förhållandena skola fortfarande vara gynnsamma, och att någon vattenbrist icke skall komma o. s. v., och då kommer den upp till ett beräknat överskott av, jag vill minnas, 660,000 kronor, eller något sådant, motsvarande 4.3 % av bankskulden. Detta är vad man räknar med, men trots att man räknar på det sättet, avråder styrelsen den nu föreslagna affären. Och styrelsen utgöres ju av de personer, som väl närmast sitta inne med möjligheterna att bedöma saken.

Det är ganska märkvärdigt att se, att när reservanterna taga upp resonemanget om detta, tala de icke om den första siffran utan endast om den sista gynnsamma siffran, alldeles som om man i en verksamhet sådan som denna skulle kunna räkna med att icke vara utsatt för olägenheter eller avbrott i driften av ena eller andra slaget. Ett år kan det vara en stormfällning, ett annat år härjningar av granbarrsborren, ett tredje snötryck. Detta är sådant, som alltid upprepas, och som man alltid måste taga med i räkningen. Vattenbrist får man också räkna med. Man kan helt enkelt inte räkna på det sätt reservanterna göra.

Därför säger också styrelsen för företaget, och med full rätt, att den uppgjorda förräntningskalkylen bygger på full och ostörd drift vid nuvarande re-

Ang. stöd åt Hellefors Bruks Aktiebolag. (Forts.)
lativt gynnsamma konjunkturläge, och att staten svårligen torde kunna räkna med att erhålla den förräntning, som kalkylen utvisar. Det är styrelsens uppfattning. Men önskar man statsdrift, vill man att staten skall övertaga och behålla ett företag, då är det ju klart, att man inte håller fötterna på marken utan svävar ut i det blå, och då menar man, att staten kan kosta på sig en hel del extravaganser. Men, herr förste vice talman, det är att märka, att vad som är en nödvändig förutsättning för detta företag det är, att det skall göras en rekonstruktion av företaget, och att det skall vara ny kapitalinvestering i detsamma. Om staten övertar företaget på sätt här är föreslaget, måste staten komma till insikt om att här skall sättas in mera pengar precis på samma sätt som staten har fått göra i Kalixföretaget. Det kan icke från statens sida vara motiverat att underlåta att göra detta.

Icke blott styrelsen för företaget utan även styrelsen för Aktiebolaget Kreditkassan, som ju har ansvaret för alla dessa miljoner, som staten lagt ned i företaget under de senare åren, har bildat sig en uppfattning om saken och uttalat sig i den riktningen, att de upplysningar, som företagets styrelse lämnat, givit vid handen, att, om icke en oförutsebar bestående prisförhöjning inträdde för de varor, bolaget producerade, så skulle Helleforsengagemanget i statens hand bli förlustbringande.

Därmed kommer jag fram till slutet av mitt anförande, till frågan om rekonstruktionen. Det framhålles, som jag nyss sade, att en rekonstruktion är nödvändig, och det behöver man väl inte vara så synnerligen djupt finansiellt eller ekonomiskt kunnig för att begripa, men då frågar jag mig: Var är planen för denna rekonstruktion? Vad är det som skall göras? Jag frågade efter en sådan plan, när det häromdagen gällde Kalix. Om staten skall övertaga företaget och betala ut dessa 15.5 miljoner kronor, så vill väl en förnuftig människa åtminstone gärna veta: Är det nog med detta? Vad skall det vara ytterligare? Var är planen? Vartill syftar regeringen? Hur mycket pengar skall ytterligare nedläggas i detta företag?

Det finns inte ett ord, inte en antydan härom i de föreliggande handlingarna. Jag kan för min del, herr talman, icke annat än på det allra livligaste instämma i vad styrelsen för bolaget uttalat, och tillråda, att, då dessa aktier i Hellefors Bruks Aktiebolag torde vara värdelösa — efter min mening äro de alldeles värdelösa — och statens fordringar hos bolaget inklusive en och en halv miljon, som staten satsade i fjol, också torde vara utan värde, staten måtte överlåta alltsammans till banken. Efter mitt sätt att se finnes ingenting, som talar för att man skulle intaga någon annan ställning i denna fråga. Därmed blir staten befriad från företaget. Staten borde ha blivit befriad från det för länge sedan och skulle ha blivit det, om icke kreditkassan svävat ut som den gjort. Då hade man ju sparat en del.

Såsom saken nu ligger till finnes det icke för staten någonting annat att göra, som är klokt och förnuftigt, än att följa utskottets förslag i detta fall.

Herr **Nilsson** i Karlstad: Herr talman! Jag har begärt ordet för att uttala min anslutning till det anförande, som nyss hölls av amiral Lindman i förevarande fråga och vari jag till fullo instämmer.

Då frågan under fjolårets riksdag var uppe till behandling, tillät jag mig framhålla som min åsikt, att staten icke bör engagera sig i industriella företag, och vad nu särskilt Helleforsbolaget beträffar skulle jag bestämt vilja avråda ifrån att staten engagerar sig där mer än vad som redan skett. Jag känner till de lokala förhållandena på platsen mycket väl, enär Helleforsbolaget var nära granne till det bruk, där jag under mer än tjugu år var chef, och jag måste då säga, att ett mera olämpligt objekt för statsingripande får

Ang. stöd åt Hellefors Bruks Aktiebolag. (Forts.)

man leta efter. De olika anläggningarna äro nämligen spridda på många olika håll, och på grund av deras geografiska läge och därav föranledda högre fraktkostnader etc. har koncernen svårt att kunna konkurrera med andra bruk, som hava bättre läge och utskeppningsmöjligheter.

Vidare reagerar jag på det skarpaste emot att svenska staten, således skattebetalarna, skola medverka till det nu i den kungl. propositionen framlagda projektet, nämligen att gynna ett särskilt enskilt företag till förfång för andra liknande inom landet, som icke ha förmånen åtnjuta statligt stöd.

Då härtill kommer, att man i år icke kan anföra sociala skäl för ett statsingripande, enär banken helt visst i fortsättningen måste driva rörelsen, ehuru möjligen i något modifierad form, talar allt för att Kungl. Maj:ts proposition måtte avslås, och yrkar jag således, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Då man går att behandla den här frågan, så är det några synpunkter, som jag skulle vilja anföra i dagens debatt.

För det första skall jag be få erinra den sista ärade talaren om att det han sade om de olika egendomarnas läge icke längre håller streck ens enligt den nuvarande styrelsens uppfattning, ty styrelsen säger — se sid. 28 i propositionen — följande: »Helleforsbolagets skogskomplex, som är omgivet av större bruksbolags marker, utgör på grund av flottnings- och andra förhållanden en förvaltningsenhet, som torde avvinnas bästa avkastning i ostyckat skick.» Med andra ord: Den nya styrelsen har under det år, som den suttit, kommit till precis samma uppfattning, som den gamla styrelsen för Helleforsbolaget hade, nämligen att egendomarna utgöra ett sammanhängande komplex, som icke bör styckas. Jag säger det, därför att i fjol var det planer på att man skulle plocka bort en bit hit och en bit dit och på det sättet förstöra vad som man under årens lopp försökt arrondera till en lämplig enhet.

Sedan kan jag icke komma förbi, att, när man läser den skrivelse, som är ställd till styrelsen för Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922, tar man sig verkligen en smula för pannan och undrar, om inte de, som skrivit framställningen i fråga, gjort en logisk kullerbytta. Jag tillåter mig att citera. På tal om avverkningskvantiteten säges det, att årsavverkningen skulle kunna ökas med cirka 15 % av den uttagbara årstillväxten. Styrelsen har i alla fall inte ansett det löna mödan att ange, vilka arealer det här är fråga om, och därför är det några intresserade, som via det sammansatta stats- och bankoutskottet tagit reda på hur det verkligen förhåller sig. Vi ha fått en promemoria som innehåller bl. a. följande. Areal produktiv skogsmark, tunnland, 230,000 under Hellefors Bruks Aktiebolag och under Laxå Bruks Aktiebolag 400,000. Virkesförråd, fast kubikmeter på bark 9,591,000 för Hellefors och 1,958,000 för Laxå. Årlig uttagbar tillväxt, fast kubikmeter under bark cirka 275,000 för Hellefors och cirka 70,000 för Laxå. Så frågade vi vidare, för att få klarhet om vad skogarna som sådana kunde vara värda, hur det var ställt med medelboniteten enligt den officiella fastighetstaxeringen, och det befanns, att Hellefors Bruks Aktiebolags skogar hade en medelbonitet av 2.38 och Laxå Bruks Aktiebolags skogar en medelbonitet av 3.28. Jag skulle tro, att särskilt den senaste siffran är synnerligen god, och jag vågar mig också på att tillägga, att inte heller medelboniteten för Hellefors Bruks Aktiebolags skogar, 2.38, är så fy skam.

Den, som var i tillfälle att under fjolåret tillsammans med kamrater i det dåvarande sammansatta stats- och bankoutskottet resa igenom de här domänerna, måste ovillkorligen få den uppfattningen, att skogen i statens och i vilken annan ägares hand som helst representerade mycket stora värden, och att

Ang. stöd åt Hellefors Bruks Aktiebolag. (Forts.)

man nog tidigare ganska grundligt underskattat de tillgångar, som Helleforskoncernen äger.

Enligt förenämnda promemoria är taxeringsvärdet för Vargöns Aktiebolags fastigheter 6,911,000 kronor, därav belöpa å skog och jordbruksfastigheter 653,000 kronor och å annan fastighet 6,258,000 kronor.

Jag skulle inte för min del på något sätt vilja rekommendera det, men skulle man tycka, att den här Helleforskoncernen är litet för stor och svårhanterlig, borde det väl ligga närmast till hands att låta det bolag, som har pappersbruket på Vargön, så att säga operera för sig självt. Jag tror, att det skulle kunna gå för sig att sälja ifrån detta bolags tillgångar utan att det skulle vålla koncernen som sådan någon skada.

Sedan kommer jag tillbaka till skrivelsen från bolaget till kreditkassan, och då skall jag med verkligt nöje tillåta mig konstatera följande — det är en bagatell, men i alla fall kan det ju läsas: »Undersökningen av bolagets lantbruksförvaltning gav icke anledning till någon erinran.

Den på styrelsens uppdrag verkställda undersökningen av bolagets kontorsorganisation gav vid handen, att kontorets olika avdelningar arbetade på ett effektivt sätt med god individuell arbetsintensitet. Ehuru lönenivån vore låg, borde dock vid framtida nyrekrytering av ett fåtal lägre kontorsbefattningar maximilönerna från början fixeras vid ett lägre belopp än de nuvarande.»

De av kammarens ledamöter, som åhörde debatten i fjol, minnas säkert mycket väl, hur det då gjordes ett stort nummer av att man hade höga löner på alla poster till och med mycket långt ned. Här säger nu styrelsen, som jag nyss citerade, att lönenivån är låg. Det klarnar en liten smula över vägen, ju längre man håller på att titta på det här, och jag tycker verkligen det är roligt, att den nya styrelsen på ett år lyckats upptäcka, att vi hade rätt, då vi under fjolårets debatt förklarade oss anse, att det inte vore så farligt med de höga lönerna. Det sades då mycket om detta, men det är egentligen nu för tidigt på morgonen eller för sent på natten för att man skulle citera det.

Styrelsen anför vidare: »Styrelsens speciellt industrisakkunniga ledamöter hava efter ingående undersökningar konstaterat, att Helleforsbolagets tekniska utrustning är tillfredsställande beträffande järn- och cellulosaindustrierna, men att trävaruindustrien är i behov av modernisering. Sedan lådfabriken i Hellefors ödelagts genom eldsvåda, har sistberörda fråga blivit särskilt aktuell. Beträffande dotterbolagens tekniska utrustning har ingen erinran framkommit med undantag likväl för Laxåbolagets sulfitfabrik, som är synnerligen gammalmodig. Vidare har konstaterats, att tillverkningskostnaderna — med undantag för försågningen vid Hellefors — äro normala samt att de uppnådda försäljningspriserna väl ansluta sig till gällande marknadsläge.»

Man talar om att det är litet dåligt med försågningen vid Hellefors, men man har glömt en annan sak, som hela det sammansatta utskottet, då utskottet i fjol besiktigade anläggningarna, observerade, nämligen att i Laxå finns en av de modernaste sågarna i det här landet. Jag tycker det kunde ha varit skäl i att i denna skrivelse påminna om ett sådant faktum.

Enligt skrivelsen har koncernens fasta årsomkostnader under år 1933 nedbringats med cirka 250,000 kronor. Jag skulle tro, att om man sammanställer detta med det faktum, att man under år 1933 lyckats nedbringa förlusten högst väsentligt, så vill det ganska starka nerver till att komma och påstå, att detta är ett alldeles hopplöst företag. Man vet ju nu, att företaget är ganska färdigrationaliserat. Lådfabriken är i förhållande till hela

Ang. stöd åt Hellefors Bruks Aktiebolag. (Forts.)

den stora koncernen en ren bagatell. Vi sågo den också, och vi veta vad som blev förstört. Jag tror, att det skulle vara enbart till nytta för koncernen, om den fabriken finge byggas upp på nytt, så att bolaget finge en fabrik, som verkligen vore mäktig en litet starkare utveckling än den gamla.

Jag skall icke taga upp tiden så länge, men jag skulle vilja fråga en sak eller kanske två. Kan Skandinavbanken sköta detta företag bättre än staten? Vilka stora resurser ha herrarna där borta vid Gustav Adolfs torg att kunna sätta till en ledning? Skulle företaget gå bättre, om banken satte till ledningen, än om staten gjorde det? Det vore ganska intressant att få höra, hur pass mycket mer kompetenta än staten dessa bankherrar äro att taga hand om ett så här stort industriföretag och att ge det en lämplig styrelse. För min del måste jag erkänna, att jag icke kan se, vari deras överlägsenhet i det fallet skulle bestå och på vilket sätt banken skulle kunna utnyttja företaget bättre än staten skulle kunna göra det.

När herr Lindman sade, att staten sköt till en och en halv miljon i fjol, kan det inte skada att erinra om vad som står i propositionen, nämligen att det är cirka 800,000 kronor, eller noga räknat 790,000 kronor, som tagits i anspråk för ändamålet. Det visar ju i alla fall, att det inte riktigt är eld i skogen ännu.

Till sist kan jag icke underlåta att erinra om att riksdagen, när det gällt bibehållandet av arbetstillfällen i en hel bygd, icke tvekat att träda emellan. Så har skett beträffande alla möjliga trakter i landet. Jag vill endast nämna att det skett i Bohusän, i Blekinge, i Västergötland och i Norrland. Men här, där man verkligen har utsikter, att det skall gå något så när ihop, här har man, trots att konjunkturerna inom denna industri ljusnat, med en flott och elegant gest gjort sig urarva och säger till Skandinaviska banken: Var så god och ta hand om det här företaget! Staten vill inte längre vara med. Det är det resonemanget, som jag för min del inte kan gilla, herr talman, och jag är för min del bestämt övertygad om att det vore bättre för staten att behålla företaget än att ånyo via bankväsendet lämna ut dessa stora arealer och värden i månglarehänder. Det har månglats tillräckligt mycket med dem förut. Det kan vara på tiden att sluta med det.

Jag vill slutligen erinra om att Helleforsbolagets obestånd från början kom sig därav, att bolaget gav sig in i stora affärer och köpte ett stort bruk. Det är åtskilliga herrar, som grundat sin förmögenhet på den försäljningen. Jag tycker, att spåren förskräcka, och att det kan vara nog med stora affärer. Stora förluster ha uppstått genom att egendom sålts *till* företaget. Jag tycker det vore att gå för långt att nu riskera nya förluster genom att sälja koncernens tillgångar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen, som, såvitt jag förstår, går ut på det samma som Kungl. Maj:ts förslag.

Herr talmannen, som nu återtagit ledningen av förhandlingarna, lämnade härefter för kort genmäle ordet till

Herr **Lindman,** som anförde: Herr talman! Bara ett par ord till herr Anderson i Råstock.

Varför slutade herr Anderson i Råstock med sitt långa citat av vad styrelsen sagt just på den punkten, där herr Anderson slutade? Nästa punkt lyder: »Vidare har styrelsen sökt uppnå en frivillig nedsättning av de avtalsbundna arbetarlönerna, särskilt i fråga om skogsarbetarna, men dessa ansträngningar ha i stort sett icke lett till åsyftat resultat.» Varför fick inte den punkten komma med i citatet? Vi böra observera, att förra året sade styrelsen i kre-

Ang. stöd åt Hellefors Bruks Aktiebolag. (Forts.)
ditkassan ifrån, att enda möjligheten att kunna få detta företag med dess dåliga läge och de dyra frakterna på fötter är att söka få ned lönerna. Det har inte lyckats.

Herr **Anderson** i Råstock, som jämväl för kort genmäle nu erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Jag vill bara säga till herr Lindman, att det här företaget har samma avtal med arbetarna som övriga företag i branschen i Bergslagen, både i Dalarna, Värmland och i Västmanland. Beträffande kommunikationerna så ha dessa betydligt förbättrats, sedan en ny förbindelseled skapats mellan Fredriksberg och Hellefors.

Härpå anförde:

Herr **Leffler:** Herr talman! Den som lyssnade till herr Andersons i Råstock föredragning av den promemoria, som han införskaffat, kunde ju möjligen få den uppfattningen, att de siffror, som han lämnade, voro någonting för kammaren fullkomligt främmande. Enligt min mening är så icke förhållandet. De siffror han lämnade beträffande areal och bonitet och taxeringsvärden etc. äro ju siffror, som kammaren mycket väl känner till sedan förra årets riksdag, och de behöva sålunda icke i och för sig medföra någon särskild överraskning eller utgöra någon särskilt kraftig motivering för den inställning till frågan, som reservanterna intagit.

Herr Anderson i Råstock anförde vidare en del detaljer i styrelsens skrivelse. Jag tecknade mig i det sammanhanget till minnes just löneuppgifterna, beträffande vilka herr Lindman framställde en fråga till herr Anderson i Råstock. Jag tillåter mig påpeka för herr Anderson i Råstock, att, såvitt jag kan minnas, fingo vi i utskottet upplysning om de löner, som skogsarbetarna i Helleforsbolaget uppbära, och att de i sitt slag äro relativt ensamstående. De enda företag i denna trakt, som förutom Helleforskoncernen betalar löner efter dessa principer och efter ett mycket tillkrånglat system, är Billerudsbolaget. Men i trakten i övrigt tillämpar man ett mera praktiskt och därför billigare system.

Det torde i detta sammanhang vara av intresse att erinra sig något, hur staten kom att bli engagerad i denna stora koncern. Det var ju 1922, då Värmlandsbanken råkade i svårigheter, som staten tvangs engagera sig i Helleforskoncernen. Sedan dess har rörelsen icke lämnat någon som helst vinst utan gått med förlust, under sista året visserligen med en till 1,600,000 kronor minskad förlust, medan föregående års förlust var 4,600,000. Sista årets förlust berodde ju på vissa omständigheter, som redan berörts i debatten, och jag skall därför icke ingå på dem.

Vid förra årets riksdag träffades emellertid en överenskommelse med Skandinaviska kreditaktiebolaget om att rörelsen skulle drivas ännu ett år i form av ett sorts moratorium, för att Kungl. Maj:t och riksdagen skulle få tillfälle att ännu en gång taga under övervägande, huruvida ytterligare åtgärder från statens sida skulle vidtagas eller icke. Resultatet ha vi i den nu framlagda kungl. propositionen, som går ut på, att staten skall övertaga hela företaget, och detta trots att de hörda myndigheterna liksom även bolagets styrelse avrått därifrån.

Det har i den kungl. propositionen även lagts fram en approximativ rekonstruktionsplan, vilken uppgjorts av bolagets styrelse. På grund av denna rekonstruktionsplan har statsrådet och chefen för finansdepartementet ansett, att preferensaktierna skulle ha ett kvarvarande värde av cirka 2,600,000 kronor. Inom utskottet har man icke ansett sig kunna godkänna en sådan be-

Ang. stöd åt Hellefors Bruks Aktiebolag. (Forts.)

räkning utan snarare velat utgå ifrån, att aktiernas värde vore lika med plus minus noll. I varje fall ha de bankskulder, som åvila bolaget, saknat täckning för omkring 5,400,000 kronor. Det är nu meningen enligt den kungl. propositionen, att staten, för att man skall kunna fortsätta driften vid Hellefors, skall satsa 16 miljoner kronor. Sedan kommer ju frågan om rekonstruktion av bolaget. En sådan är ju alldeles ofrånkomlig, och Kungl. Maj:t har också i sin proposition låtit riksdagen förstå, att en sådan plan är påtänkt. Man har emellertid ingen som helst uppgift om vad en dylik rekonstruktion skulle komma att medföra för kostnader.

Man skulle mycket väl kunna tro eller i vart fall ha anledning att tro, att det kommer att kräva åtskilliga miljoner att genomföra denna rekonstruktion och den sanering av bolaget, som i samband därmed är ofrånkomlig. Inom utskottet har majoriteten haft den uppfattningen och hyser den alltjämt, att en sådan sanering lämpligare genomfördes på privat initiativ än av staten, detta beroende därpå, att staten har så många andra hänsyn att taga, hänsyn, som försvåra och kanske rent av omöjliggöra för staten att rationellt genomföra saneringen i fråga.

Man behöver icke i detta fall frukta för att de sociala intressena på något sätt skola trädas för när. Det finns många exempel på att privata företag, som råkat illa ut, varit tvungna vidtaga dylika åtgärder, men att allt gjorts med vederbörlig hänsyn till de sociala förhållandena. Det finns som sagt ingen anledning frukta, att man icke även i detta fall kommer att så förfara. Nu kan man ju konstatera, att det ligger i bankens eget intresse, att företaget blir så räntabelt och givande som möjligt och även bereder arbete åt sin personal och sina arbetare. De sociala skälen förefalla mig därför vara av den beskaffenheten, att man icke får göra gällande, att de äro av sådan räckvidd, att man därför skall pålägga staten en affär av en så vansklig art, som denna måste vara.

Det finns kanske en hel del annat, som skulle kunna sägas i detta sammanhang, men det huvudsakliga därav har ju redan anförts av herr Lindman, och jag vill därför begränsa mig till att med dessa ord yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss:** Herr talman! Det är en ganska orimlig timme att behandla ett ärende av detta slag. I konsekvens med hela läget måste jag därför inskränka mig till att så kortfattat som möjligt framlägga de huvudsynpunkter, som regeringen ansett tala för, att staten icke i detta fall utan vederlag skall lämna ifrån sig detta företag. Jag ber nämligen omedelbart få understryka, att hela den metod att framställa denna regeringsaktion, som tagit sig uttryck offentligen och även satt spår i talesättet från utskottsmajoritetens sida i denna debatt, är oriktig.

Man talar som om det här vore fråga om, att staten skulle utan någon anledning skaffa sig ett nytt företag, att staten skulle köpa detta företag utav en enskild ägare, en enskild bank. Saken ligger ju tvärtom så till, att staten för närvarande är ägare till Hellefors. Frågan är nu om staten såsom ägare och riksdagen såsom principal för svenska folket i detta ögonblick skola säga, att detta företag är så fullständigt värdelöst, att vi skänka bort det till den kreditgivande banken. Det är mycket möjligt att slutsatsen blir den, att man skall skänka bort företaget, men man skall inte förvända läget i frågan genom att ge det hela den formen, att staten här skulle skaffa sig något, som den förut icke har. Staten är ägare, och det enda regeringen anser sig kunna begära, är att riksdagen vid avgörandet av denna fråga behandlar saken så, som en enskild ägare skulle behandla en egendom i liknande fall. Vad jag är över-

Ang. stöd åt Hellefors Bruks Aktiebolag. (Forts.)

tygad om, det är, att representanterna för de enskilda ägarna — och vi få väl anse att den offentliga meningen är representant för samhället eller staten som ägare — icke skulle, såsom hänt, när staten är ägare, förklara, att detta företag är så värdelöst, att det måste skänkas bort. Jag skulle vilja se den representant för enskilda företag, t. ex. en aktieägare i ett enskilt företag, som, när fråga uppstår, huruvida, man skall skänka bort företaget i fråga, eller möjlighet finns att man skall kunna få något för företaget, offentligen förklarar, att företaget måste skänkas bort såsom värdelöst. Om det funnes möjlighet att erhålla ett pris av banken för de miljoner staten satsat, har denna möjlighet nu försvunnit på grund av det sätt, varpå frågan lagts upp utanför riksdagen och även inom densamma.

När jag säger detta, innebär det icke, att jag på något sätt skulle underkänna de starka skäl, som kunna anföras för att denna egendom icke skulle ha något större värde i statens hand. Jag har också gett uttryck åt den tveksamhet, som man måste känna, när man vid upprepade tillfällen varit tvungen att sysselsätta sig med frågan, om det finns skäl för staten att behålla företaget eller icke. Denna tveksamhet hänger samman med en sak, som herr Lindman påpekade, nämligen att naturtillgångarna visserligen äro synnerligen betydande och ha ett högst betydande värde, men att företagets läge och fraktkostnader äro sådana, att utnyttjandet av dessa naturtillgångar icke kan ske med samma fördel, som om läget varit ett annat och transportkostnaderna varit lägre. Detta leder till, att en förädling av produkterna är en förutsättning för att företaget skall kunna ge någon avkastning.

När det nu emellertid gäller att besluta sig för den väg, man skall gå, har man flera frågor att ställa till sig. Det finns en fråga, som gäller icke bara staten utan samhället såsom helhet. Det är ju i grund och botten så, att frågan till sist gäller: På vad sätt får det svenska folket ut det mesta möjliga av dessa naturtillgångar, om företaget skötes av staten eller om företaget skötes av banken? En talare här i dag har sagt, att om staten behåller detta företag, kommer staten att driva konkurrens, en skadlig konkurrens med enskilda företag. Ja, jag undrar om inte också Skandinaviska banken, om den kommer att övertaga Hellefors kommer att driva konkurrens med enskilda företag. Den enda förnuftiga slutsats jag kan dra av denne talares yttrande är, att om staten behåller företaget, kommer staten att sköta det så mycket bättre, att konkurrensen blir värre, än om banken skulle övertaga företaget. Jag vill icke göra någon skillnad mellan de förutsättningar, som en storbank har att sköta ett företag och statens förutsättningar i det avseendet, ty de måste väl vara ungefär desamma. Vare sig staten i fortsättningen kommer att äga Hellefors eller banken kommer att äga bolaget, förefinnes vissa utsikter, att aktierna ha ett visst värde. Men å andra sidan förefinnas vissa utsikter för att det kan uppstå vissa förluster.

Jag skulle i detta sammanhang vilja påpeka, att när man talar om, att i fall staten behåller företaget och det blir förlust, kommer svenska folket att få betala förlusten, ty svenska folket är ju staten, och förlusten kommer således att gå ut över skattebetalarna. Så är skillnaden mellan staten som ägare och banken som ägare kanske mindre, än mången kanske tänker sig. Jag undrar, om andra kammarens ledamöter ställt till sig denna fråga: vem är det som får betala, om företaget går med förlust, och banken äger företaget? Är det någon, som tror, att de stora förluster, som banken gör och som ta sig uttryck i dess avskrivningar, slutligen komma att åvila bankens aktieägare? Är det någon som tror, att de ungefär 1,100 miljoner kronor, som de svenska bankerna avskrivit sedan 1920, representera förlusten för dessa bankers aktieägare? Nej, denna förlust tar sig uttryck i den stora marginal mellan utlånings- och inlå-

Ang. stöd åt Hellefors Bruks Aktiebolag. (Forts.)

ningsräntan, som bankerna varit tvungna att hålla för att år efter år kunna täcka sina förluster och göra avskrivningar. Det är alltså svenska folket — i ena fallet såsom låntagare och insättare i bankerna och i andra fallet i egenskap av skattebetalare — som får betala förlusterna, såvida företaget kommer att gå med förlust. Om det kommer att gå med vinst, hur blir det då? Ja, då är det ju egentligen inget problem, ty om man är övertygad om, att det skall gå med vinst, förmodar jag, att de flesta eller alla medlemmar av denna kammare skulle vilja behålla företaget.

Det är emellertid särskilt en punkt, som jag vill fästa uppmärksamheten på i fråga om de svårigheter, som möta. Det är ett resonemang, som går igen i både herr Lindmans och utskottets talesmans anföranden. Man säger, att det inte finns någon risk för att banken skall nedlägga företaget eller vidtaga sådana ombildningar, att sociala svårigheter kunna uppstå, för vilkas avhjälpande staten sedan skulle behöva ingripa. Under vilka förhållanden finns icke den risken, att man skall nödgas delvis nedlägga eller ombilda företaget? Jo, det är under förutsättning att den goda konjunkturen fortsätter, och att aktierna alltså komma att ha ett positivt värde. Men under förutsättning att de goda konjunkturerna fortsätta och företaget har ett positivt värde, finns ju icke anledning att säga, att staten skall göra sig av med denna egendom. Skulle de goda konjunkturerna icke fortsätta och det fallet inträffa, att man riskerar förlust, inträder det läge, som man icke kan underlåta att ta i övervägande, nämligen att sådana ändringar kunna visa sig fördelaktiga för ägaren, vilka leda till att samhället får påtaga sig kanske icke obetydliga omkostnader för att skydda de i företaget anställda mot följderna av arbetslöshet.

Det är dessa överväganden, som gjort, att regeringen trots all den tveksamhet, som — jag erkänner det — kan råda på grund av osäkerheten om framtiden, ändå ansett sig böra ge riksdagen det rådet att besluta bibehållandet i statens ägo av detta företag. När jag säger, att regeringen har stannat för att föreslå, att företaget skall bibehållas i statens ägo, och att regeringen gjort detta med tvekan, innebär detta, att det är nödvändigt för riksdagen, när den fattar ståndpunkt, att å ena sidan ha klart för sig, att här verkligen kan följa förlust, och å andra sidan har klart för sig, att företaget kan äga ett positivt värde.

Vad rekonstruktionen av företaget beträffar förvånar det mig, att frågan skall ha föranlett så mycken diskussion. Denna rekonstruktion, om vilken man här talar, är icke en fråga om den eventuella tekniska rekonstruktion, uppbyggandet av lådfabriken o. s. v., varom några talare erinrat, utan det är helt enkelt den rent finansiella rekonstruktionen, som staten uppenbarligen får göra på samma sätt, som om en enskild bank skulle äga företaget, nämligen att förvandla den skuld, som företaget har till banken, till aktiekapital tillsammans med det återstående värdet av preferensaktierna. Det är denna rekonstruktion som måste ske. I vad mån i fortsättningen några ytterligare kapitalutlägg måste ske, kan man icke i detta ögonblick med bestämdhet avgöra annat än i den ringa omfattning, som jag nämnde t. ex. på tal om uppbyggandet av lådfabriken. Då det förhåller sig så, att av bankens fordran på något över 15 miljoner kronor banken själv anser sig ha för tio miljoner bankmässigt betryggande säkerhet, är det uppenbart, att företaget icke kommer att sakna resurser för nyanläggningar i mera begränsad skala, utan att statens hjälp ytterligare behöver anlitas.

Med dessa ord har jag försökt motivera regeringens ståndpunkt. Om man endast fäster sig vid den bekvämlighet, som man ibland något längtar efter i regeringsställning, är det alldeles uppenbart, att staten och de, som represen-

Ang. stöd åt Hellefors Bruks Aktiebolag. (Forts.)
tera staten, skulle vara kvitt ett ganska stort bekymmer, om detta företag överlämnades i enskild ägo. Men detta förefaller icke vara en riktig synpunkt att lägga på en sak som denna eller att man för att bli fri från ett bekymmer icke skall tillvarataga det allmännas intresse på det sätt, som är både riksdagens och regeringens plikt.

När kammaren går att fatta beslut, skulle jag endast önska, att ledamöterna var och en för sig avgöra, hur de i liknande fall skulle handlat, om de t. ex. suttit såsom ägare till detta företag och haft att tillvarataga egna och låt mig säga medägares intressen. Med hänsyn till det sist sagda kan man ju fråga sig: hur är det möjligt, att styrelsen tillrått regeringen att icke behålla företaget i statens ägo? Jag tror, att man måste se den skillnad, som i detta fall råder mellan en styrelse, tillsatt av ägaren, och ägaren själv. Styrelsen har känt sitt ansvar. Den har trott, att den skulle påtaga sig ett mycket stort ansvar, om den skulle tillråda ägaren att inlösa företaget eller befria det från skuld genom en så betydande kapitalinsats som dessa 16 miljoner kronor. Jag kan mycket väl förstå, att en styrelse i detta läge givit sitt råd på det sätt, som Hellefors styrelse gjort, utan att man därav bör draga den slutsatsen, att företagets ägare, d. v. s. statsmakterna, skola handla på samma sätt. Jag kan inte komma fram till något annat resultat än att när man väger det ena mot det andra, så är den riktiga vägen att gå den, som regeringen föreslagit och som tagit sig uttryck i reservationen, och jag önskar tydligen för min del, att denna kammare fattar det beslutet.

Herr **Severin:** Herr talman! Jag skall bara yttra ett par ord till replik till ett par talare.

Herr Nilsson i Karlstad yrkade avslag på den kungl. propositionen med den motiveringen, att han var motståndare till att staten engagerade sig i industriella företag. Huruvida hans motstånd till detta statens engagemang i industriella företag skulle driva honom till att föreslå eller medverka till bortskänkande av vilka industriella företag och värden som helst, framgick inte med full klarhet av hans anförande, men skulle han vara konsekvent, får man väl antaga, att det var hans mening. Herr Nilsson i Karlstad synes alldeles ha glömt, hur staten blev ägare av detta företag. Det kan ju kanske ur en synpunkt vara riktigt, att staten inte skall köpa industriella företag och bli industriell företagare, men staten kom ju i besittning av detta företag på grund av tvingande omständigheter, nämligen att söka avvända rätt betydande sociala olyckor, som eljest skulle ha inträffat, när Värmlandsbanken höll på att stupa omkull. Därigenom har staten blivit ägare av företaget, och det är inte på grund av någon strävan att övertaga industriella företag, som staten har kommit i besittning av Hellefors.

Låt oss erinra oss det sätt, på vilket staten blev ägare av företaget, och vidare tänka oss fortsättningen bli så olycklig, som man här fruktat, att den skall bli. Staten har redan satt till 20 miljoner kronor. Den skall lägga ut ytterligare 16 miljoner, och om några år, framhölls det dels av herr Nilsson i Karlstad och dels av herr Lindman, får staten satsa ytterligare så och så många miljoner. Det är, såsom statsrådet Wigforss sade, inte omöjligt, att staten kan få satsa ytterligare medel. Det är för övrigt ganska givet, att staten kommer att satsa ytterligare medel för en viss rationalisering av driften, men det är inte detsamma som bortkastade pengar. Dylika insatser kommer även banken att nödgas göra, om den skall behålla företaget. Men vi anta, att det fortfarande blir förlust och att staten på grund därav får satsa ytterligare medel. Är man då fullkomligt säker på, att staten är befriat från att satsa medel, om banken behåller företaget? Det var en bank, som hade det,

Ang. stöd åt Hellefors Bruks Aktiebolag. (Forts.)

när staten satsade 20 miljoner. Är man fullkomligt säker på, att inte Skandinaviska kreditaktiebolaget driver företaget på samma sätt som Värmlandsbanken, och en vacker dag säger, att företaget kört omkull, och nu be vi staten träda in och, som det heter, avlyfta tyngande engagemang. När man gjort förluster, synes man inte alls vara någon principiell motståndare till att staten engagerar sig i företag, men under förutsättning att företaget går med vinst, är man alltid motståndare till att staten engagerar sig däri.

Om företaget nu är så glänsande, sade herr Lindman, finns det naturligtvis intet skäl att frukta, att banken skall nedlägga företaget. Den kommer naturligtvis att driva detsamma, ty det är enda förutsättningen för att banken skall få det kapital, den däri har investerat, förräntat, och detta är naturligtvis riktigt. Men, som det heter i styrelsens skrivelse, det blir säkerligen nödvändigt att vidtaga vissa rationaliseringsåtgärder, och jag nämnde nyss, att staten sannolikt kommer att få satsa ytterligare medel för rationalisering av företaget. Denna rationalisering kan bedrivas på olika sätt. Den kan t. ex. ske med hänsynstagande till vissa sociala intressen. Dylika sociala hänsyn är det mycket naturligare för staten att taga än för banken. Banken kanske skulle bedriva rationaliseringen på ett sådant sätt, att mer eller mindre plötsligt ett större eller mindre antal av dem, som leva av arbete i företaget, bleve ställda utanför detsamma. Då överfördes bördan på staten, medan banken bleve befriad därifrån. Om återigen staten övertager företaget, måste ett dylikt hänsynstagande ske. Jag skulle tro, att när herr Leffler framhöll statens olämplighet som industriell företagare, därför att staten måste taga vissa hänsyn, som en bank icke behövde taga, var det just dessa sociala hänsyn han avsåg.

Till sist vill jag framhålla ytterligare en synpunkt. Jag utgår ifrån, att den kalkyl styrelsen gjort upp är tillförlitlig — vi hade förmånen att ha en av styrelsens ledamöter med i utskottet, som bekräftade, att de siffror styrelsen angivit voro hållbara och att företaget kunde under normala förhållanden förränta dessa belopp. Under sådana förutsättningar vore det att skänka bort det värde statens innehav av aktier kan representera, om man bifölle utskottets förslag. Trots allt vad här talats om miljonrullning, är man här tydligen beredd att rulla bort 2.6 miljoner och skänka dem till Skandinaviska kreditaktiebolaget. Det finns sannerligen väsentligt mindre skäl att i detta fall rulla bort miljonerna än i de andra fall, där man talat om miljonrullning.

Herr **Lindman:** Herr talman! Endast några ord. Det är snart ljusan dag, och jag skall icke uppehålla kammaren länge.

Herr finansministern talade om att man begått ett misstag, när man talat om att staten icke vore ägare till företaget. Ja, staten är ju ägare, det är klart. Men staten får icke allt detta gratis, ty staten skall betala ut 15.5 miljoner kronor, och därmed tager staten på sig en skuld, som sedermera skall förräntas, om företaget orkar med det. Ett sådant resonemang är sålunda ganska betydelselöst.

Herr finansministern yttrade, att styrelsen uttalar sig på det sätt den gör därför att den känner ett starkt ansvar, och han sade, att det är ägaren, i detta fall staten, som i sista hand skall bedöma det hela. Regeln är väl emellertid den, att ägaren sätter till styrelse. Så har skett i detta fall. Staten har tillsatt styrelse. Styrelseledamöterna äro ägarens förtroendemän, och vad de tillråda bör ägaren fästa ett visst avseende vid. När det nu i detta fall dessutom inkommit yttranden från kreditkassans styrelse, från kommerskollegium och från riksgäldsfullmäktiges majoritet, vilka alla gå i den riktningen, att staten icke bör lägga sig ombord med denna sak, synes mig ägaren-staten

Ang. stöd åt Hellefors Bruks Aktiebolag. (Forts.)

därmed ha fått så mycket värdefulla råd och upplysningar, som gärna kan tänkas.

Nu sade herr finansministern, att när vi gå att taga ställning till frågan, var och en av oss borde handla som om han vore delägare i företaget. Med hänsyn till vad som uttalats av dessa styrelser och myndigheter och efter det anförande, som finansministern hållit, i vilket han understrukit, att han i propositionen givit uttryck åt en viss tveksamhet, samt med hänsyn till att visserligen naturtillgångarna i detta fall äro stora men läget dåligt och frakterna dyra, att en rationalisering är nödvändig och att det kan tänkas bli en del förluster, vill jag för min del absolut rösta för att staten icke övertager företaget i fråga.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Anderson i Råstock begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nejpropositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Leffler, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 71 ja och 83 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 13.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet, nr 381, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare understöd från statens sida åt Kalix träindustriaktiebolag;

från sammansatta stats- och bankoutskottet, nr 377, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett institut för medellång och långfristig kreditgivning åt företag inom näringslivet;

från bankoutskottet:

nr 363, angående regleringen för budgetåret 1934/1935 av utgifterna för riksdagen och dess verk m. m.;

nr 364, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under elfte huvudtiteln gjorda framställning angående anslaget till diverse pensioner och understöd m. m.;

nr 365, i anledning av väckta motioner om ändring i grunderna för dyrtidstillägg och pensionstillägg åt pensionärer hos vissa pensionskassor m. m.;
nr 366, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl., jämte i ämnet väckta motioner, allt i vad rör pensionsväsendet;
nr 367, i anledning av Kungl. Maj:ts under vissa punkter av elfte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer samt åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.; och
nr 368, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående provisoriskt dyrortstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst, i vad angår pensionsväsendet;
från första lagutskottet, nr 362, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av 21 kap. strafflagen m. m.; samt

från sammansatta stats-, bevillnings- och bankoutskottet:

nr 309, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statlig exportkreditgaranti m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och
nr 359, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och de Socialistiska Rådsrepublikernas Union avsluten överenskommelse angående beställningar och krediter m. m.

§ 13.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till räntor å statsskulden m. m.; och
nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till avbetalning å statsskulden;

sammansatta stats-, bevillnings- och bankoutskottets memorial, nr 5, angående ersättning åt personal, anlitad av utskottet; samt

bankoutskottets memorial, nr 80, angående ersättning åt biträden, anlitade av bankoutskottet vid behandling av vissa ärenden.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.50 på natten.

In fidem
Per Cronvall.